

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B509843

3° Copy

Cucumis

15.11.15

1183
30243

8. 6014

B509843

M. ANNEI

L V C A N I

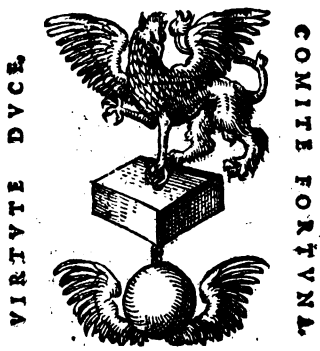
DE BELLO CIVILI
LIBRI

DECIM,

Nunc recens post omneis omnium editiones
sedulo recogniti, ac scholijs lepi-
dis illustrati.

Lucanus

LVGDVNI,
APVD HAERED. SEB. GRYPHII,
M. D. LXI.

M. ANNEI LUCANI

VITA EX PETRI CRINITI

de Poëtis Latinis, libro tertio.

M A R C V S Anneus Lucanus, natione Hispanus, patria Cordubensis fuit. Patrē habuit L. Anneum Melam, qui habitus est Seneca & Gallionis frater, ut obseruatum est in Annalibus Eusebij. Natalis eius traditur C. Cæs. Germanico iterum & L. Cæsiano Coß. Delatus ad urbem, cum in prima adhuc infantia esset, quò facilius pro ætate in bonis discipulis cultū ingenij caperet. Adolescens factus, illustres habuit præceptores: in literis Rhemnium Palemonem, qui principem locum inter omnes Grammaticos tenuit, in Rhetoricis Flauium Virginiū Rhetorem illis temporibus nobilissimū. Tantūmq; diligentia sua ac facilitate ingenij profecit, ut Græcè ac Latine declamaret, non sine summa admiratione audientium. Inter cæteros cōdiscipulos Saleium Bassum, & A. Persium, qui Satyras scripsit, singulari beneuolentia dilexit, mutuūque officijs prosecutus est. Apud Cæs. Neronem permultū gratia & beneuolentia in prima ætate potuit: adeò illi efficax fuit ingenium ad promerendos, conciliandōsq; sibi animos hominū. Itaq; non modò ad *Questuræ* dignitatem prouectus est, sed in Augurum quoque collegium ascitus, compositis uersibus de laudibus Neronis. Non tamen permansit in gratia apud eum principem, qui alienas laudes molestissimo animo ferret: quiq; in repellendis, opprimendisque aliorum uirtutibus acerrimus, ac seuisimus fuit. Vxorem habuit nomine Pollam Argentariam: de cuius ingenio, atq; doctrina, multa referuntur à Sidonio Apollinare, & Papinio: qui maxima quadam reuerentia, inquit, ad natalē Lucani celebrandum

LUCANI VITA.

3

dum se accedere, et esse hoc imputandum Pollæ Argentarie, cuius eruditio, atque nobilitas summa fuit. Val. quoque Martialis multis carminibus Natalem Lucani describit: quale est illud contra Neronis iniquitatem:

Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus

Lucanum populis, et tibi Polla dedit.

Heu Nero crudelis, nullaque inuisior umbra,

Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

Enumerantur à Grammaticis nostris præter opus de bello Cæs. et Pompeij, complura alia ab eodem Lucano composita: in quibus maximam laudem adeptus est ingenij, et doctrinæ. Scripsit enim Saturnalia, Sylvarum libros x. Tragediam Medeam, quam non absoluit: de incendio Urbis, de incendio Troiæ cum Priami calamitate, Orpheum, fabulas complureis, et epistolas. Ex libris Pharsaliæ treis primos emandauit, cum uxore Argentaria: reliquos imperfectos, atque inemendatos reliquit, propter intempestiui interitus. Fabius Quint. autor est, Lucanum ipsum magis annumerandum esse Oratoribus, quam Poëtis. Est (inquit) ardens, et concitatus, sententiisque clarissimis excellens. In concionibus admirandus atque excultus, adeo ut uideatur satis exprimere singularem illam elegantiam, et maiestatem Vergilij. Sunt qui scribant eum perisse florenti adhuc ætate, cum nondum x x x. annum attigisset. sed referendum id est uerbis Cornelij Taciti: qui de hoc agit in gestis Neronis. Attico Vestino, et Silio Nerua Cos. facta est conspiratio contra Neronem Imperatorem, principe tam præclari facinoris C. Pisone. Lucanum propriæ causæ ad hoc accendebant, quod famam carminum eius Nero deprimebat, prohibueratque ostentare uanus a simulatione. Patefacta autem coniuratione, Lucani cædem imperauit Nero. Is brachium

chium dedit medico, ad secandas uenas : & ubi profluente sanguine pedes frigescere, manúsque, & paulatim ab extremis cedere spiritum, seruido adhuc, & compote mentis pectore intelligit : recordatus à se carmen compositum, quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obijisse tradiderat, uersus ipsos retulit : eaque illi suprema uox fuit. Visitur adhuc Romæ in marmoreis monumentis id elogium de Lucano priscis literis :

M. ANNEO LVCANO CORDVBENSI
POETAE, BENEFICIO NERONIS
CAES. FAMA SERVATA.

Sed apponendum præterea est carmen illud uulgatum de ipso Lucano :

Corduba me genuit, rapuit Nero : prælia dixi,

Quæ gesse pares, hunc socer, inde gener.

Continuo nunquam direxi carmina ductu,

Quæ tractim serpant : plus mihi comma placet,

Fulminis in morem, quæ sunt miranda citentur ;

Hæc uerò sapit dictio, quæ feriet.

M. ANN

M: A N N E I

LVCANI CIVILIS

BELLI LIBER

PRIMVS.

✱

BELLA per Emathios plus quàm ciuilia
campos,
iúsque datum sceleri canimus, populúmque
potentem

In sua uictrici conuersum uiscera dextra:
Cognatásque acies, & rupto fœdere regni
Certatum totis concussi uiribus orbis,
In commune nefas : infestisq; obuia signis
Signa, pares aquilas, & pila mimantia pilis.

Quis furor ò ciues ? quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuisis Latium præbere cruorem?
Cúmque superba foret Babylon spolianda trophæis
Aufonijs, umbráque erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu quantum terræ potuit, pelagique parari
Hoc quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ!
Vnde uenit Titan, & nox ubi sidera condit,
Quaque dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et quæ bruma rigens, ac nescia ueremitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam barbarus isset Araxes,
Et gens siqua iacet nascenti conscia Nilo.

Tum, si tantus amor belli tibi Roma nefandi,
Totum sub Latias leges cùm miseris orbem,

Operis per
periphrasin
propositio.

Ciuiliũ bel-
lorum de-
ploratio cum
obiurgatio-
nis acore.

Amplificatio

Transitio à
generalibus
ad specialia.

In

4 3

In te uerte manus: nondum tibi defuit hostis.
 At nunc semirutis pendent quòd moenia tectis
 Urbibus Italiae, lapsisq; ingentia muris
 Saxa iacent, nullòque domus custode tenentur,
 Rarus et antiquis habitator in urbibus errat,
 Horrida quòd dumis, multòsque inarata per annos
 Hesperia est, desuntque manus poscentibus aruis,

Altius vul- Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus autor

nus accepit Poenus erit: nulli penitus discindere ferro
 Roma per ci Contigit: alta sedent ciuilis uulnera dextrae.

uile bellum, Quòd si non aliam uenturo fata Neroni
 quàm per vl Inuenere uiam, magnòque aeterna parantur
 lum aliud ab Regna deis, cælumque suo seruire Tonanti
 hoste exter- no illatum. Non nisi seuorum potuit post bella gigantum:
 Inuocaturus iam nihil ò superi querimur: scelera ista nefàsque
 Neroni as- Hac mercede placent: diros Pharsalia campos
 sentatur, arti Impleat, et Poeni saturentur sanguine manes:
 ficiosè iro- Vltima funesta concurrant praelia Munda.
 niã intexés.

Apostrophe ad Neronē.

His Caesar, Perusina fames, Mutinaeq; labores
 Accedant fatis: et quas premit aspera classes
 Leucas: et ardentisruilia bella sub Aetna.

Summum Deum Nero nē post obitum futurum esse prænoscit.

Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
 Quòd tibi res acta est. Te, cum statione peracta
 Astra petes serus, praelati regia cœli
 Excipiet gaudente polo: seu sceptra tenere,
 Scu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
 Tellurēque nihil mutato sole timentem
 Igne uago lustrare iuuat. tibi numine ab omni
 Cedetur: iurique tuo natura relinquet
 Quis deus esse uelis: ubi regnum ponere mundi.
 Sed neque in Arctoo sedem tibi legeris orbe:

Præmonitio.

Nec

LIBER I.

Nec polus aduersi calidus quæ uergitur Austri,
 Vnde tuam uideas obliquo sidere Romam.
 Aetheris immensi partem si presseris unam,
 Sentiet axis onus, librati pondera cœli
 Orbe tene medio: pars ætheris illa sereni
 Tota uacet, nulleq; obstant à Cæsare nubes.
 Tunc genus humanum positis sibi consulat armis,
 Inq; uicem gens omnis amet: pax missa per orbem
 Ferrea belligeri compescat limina Iani.
 Sed mihi iam numen: nec si te pectore uates
 Accipiam, Cyrrha uelim secreta mouentem
 Sollicitare deum, Bacchumque auertere Nysa.
 Tu satis ad uires Romana in carmina dandas.

Pert animus causas tantarum expromere rerum:
 Immensumque aperitur opus, quid in arma furentem
 Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
 Inuida fatorum series, summisque negatum
 Stare diu, nimioque graues sub pondere lapsus,
 Nec se Roma ferens. sic cum compage soluta
 Secula tot mundi suprema coëgerit hora,
 Antiquum repetens iterum chaos, omnia mistis
 Sidera sideribus concurrent: ignea pontum
 Astra petent: tellus extendere littora nolet,
 Excutietque fretum: fratri contraria Phœbe
 Ibit, et obliquum bigas agitare per orbem
 Indignata, diem poscet sibi: totaque discors
 Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.
 In se magna ruunt: letis hunc numina rebus
 Crescendi posuere modum. nec gentibus ullis
 Commodat in pupulum terræ, pelagique potentem
 Inuidiam Fortuna suam. tu causa malorum

Hoc nugamento Neroné magis rōdere, quàm commendare voluit.

Neroniani numinis inuocatio.

Septem ciuilibis belli causæ.

Prima, factum.

Secunda, nimia Romæ potentia.

Quæ sunt cæteris altiora, plus habent ponderis ad ruinam. Lact.

Tertia, fœdus trium,

Facta

Crassi, Pompeij ac Cæsaris. *Facta tribus dominis communis Roma, nec unquam
In turbam missi feralia fœdera regni.*

In eisdem exclamatio. *O' malè concordēs, nimiaque cupidine cecī,
Quid miscere iuuat uires, orbemque tenere*

*In medio: dum terra fretum, terramque leuabit
Aër, et longi uoluent Titana labores,
Noxque diem cœlo totidem per signa sequetur,*

Tróμῃ. *Nulla fides regni socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. nec gentibus ullis
Credite, nec longè fâtorum exempla petantur.
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, pontusque furoris
Tunc erat: exiguum dominos commisit Asylum.*

Similitudo. *Temporis angusti mansit concordia discors,
Paxque fuit non sponte ducum. nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat, et geminum gracilis mare separat Isthmos,
Nec patitur conferre fretum: si terra recedat,
Ionium Aegeos franget mare: sic ubi seua
Arma ducum dirimens miserando funere Crassus,*

Quarta, Crassus si in Parthis cæsi interitus. *Assyrias Latio maculauit sanguine Carras,
Parthica Romanos soluerunt damna furores.
Plus illa uobis acie, quàm creditis, actum est*

Perse ab Arce. *Arsacide: bellum uictis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum, populique potentis,
Que mare, que terras, que totum possidet orbem,
Non cepit fortuna duos. nam pignora iuncti*

Quinta, Iulix, Cæsaris filix, ac Pompeij uxoris mors. *Sanguinis, et diro ferales omne tedas
Abstulit ad manes Parcarum Iulia seua
Intercepta manu. Quod si tibi fata dedissent
Maiores in luce moras, tu sola furentem*

Inde

Inde uirum poterat, atque hinc retinere parentem,
 Armatisque manus excusso iungere ferro,
 Ut generos soceris media iunxere Sabina.
 Morte tua discussa fides, bellumque mouere
 Permissum ducibus: stimulos dedit amula uirtus.

Apostrophe.

Similitudo.

Tu noua ne ueteres obscurent acta triumphos,
 Et uictis cedat piratica laurea Gallis,
 Magne times: te iam series, ususque laborum
 Erigit, impatiensque loci fortuna secundi.
 Nec quenquam iam ferre potest, Cæsare priorem,
 Pompeiusue parem. quis iustius induit arma
 Scire nefas: magno se iudice quisque tuetur:
 Victrix causa deis placuit, sed uicta Catoni.
 Nec coire pares: alter uergentibus annis
 In senium, longoque togæ tranquillior usu
 Dediticit iam pace ducem: famæque petitor
 Multa dare in uulgus: totus popularibus auris
 Impelli plausuque sui gaudere theatri.
 Nec reparare nouas uires, multumque priori
 Credere fortune. stat magni nominis umbra:
 Qualis frugifero quercus sublimis in agro
 Exuias ueteres populi, sacratæque gestans
 Dona ducum: nec iam ualidis radicibus hærens,
 Pondere fixa suo est, nudosque per æra ramos
 Effundens, trunco non frondibus efficit umbram.
 Sed quanuis primo nutet casura sub Euro,
 Tot circum sylue firmo se robore tollant,
 Sola tamen colitur. sed non in Cæsare tantum
 Nomen erat, nec fama ducis: sed nescia uirtus
 Stare loco: solusque pudor non uincere bello.
 Acer, et indomitus quo spes, quoque ira uocasset,

Sexta, duorum ducum æmulatio.

Pompeij mores.

Glorie in Pompeio auaritia.

Cóparatio.

Cæsaris mores. Ira & furor præceps in Cæsare.

Ferre

Ferre manum, & nunquam temerando parcere ferro:
 Successus urgere suos: instare fauori
 Nummis: impellens quicquid sibi summa petenti
 Obstarct: gaudensque uiam fecisse ruina.
 Qualiter expressum uentis per nubila fulmen.
 Aetheris impulsu sonitu, mundi que fragore
 Emicuit, rupitque diem, populosque pauentes
 Terruit, obliqua perstringens lumina flamma:
 In sua templa furit: nullique exire uetante
 Materia, magnamque cadens, magnamque reuertens
 Dat stragem late, sparsosque recolligit ignes.

He ducibus causæ suberant: sed publica belli
 Semina, que populos semper mersere potentes.
 Nanque ut opes nimias mundo fortuna subacta
 Intulit, & rebus mores cessare secundis,

Prædæque & hostiles luxum suasere rapinae:
 Non auro, tectisue modus: mensasque priores
 Aspernata fames: cultus gestare decoros
 Vix nuribus, rapuere mares: fecunda uirorum
 Paupertas fugitur, totoque accersitur orbe
 Quo gens quæque perit. tum longos iungere fines
 Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli

Vomere, & antiquos Curiorum passa ligones
 Longa sub ignotis extendere rura colonis.
 Non erat is populus, quem pax tranquilla iuaret,
 Quem sua libertas immotis pasceret armis.
 Inde iræ faciles, & quod suassisset egestas,
 Vile nefas, magnamque decus, ferroque petendum
 Plus patria potuisse sua, mensuræque iuris
 Vis erat: hinc leges, & plebiscita coactæ,
 Et cum Consulibus turbantes iura Tribuni:

Cæsarem ful-
 mini compa-
 rat.

Ultima Ro-
 manorum vi-
 tia.

Cæsar ini-
 tio belli ciui-
 lis, longè alias
 adfert causas,
 quas illic vi-
 dere poteris.

Rura, quæ
 breuia olim
 erant, iam lon-
 ga fiebant ad-
 iectione idem
 plurimū
 aliorum agro-
 rum.

Hinc

Hinc rapti fasces pretio, sectorque fauoris
Ipse sui populus, letalisque ambitus urbi,
Annua uenali referens certamina campo:
Hinc usura aorax, auidumque in tempore foenus,
Et concussa fides, et multis utile bellum.

Iam gelidas Caesar cursu superauerat Alpes,
Ingentesque animo motus, bellumque futurum
Ceperat: ut uentum est parui Rubiconis ad undas,
Ingens uisa duci patrie trepidantis imago,
Clara per obscuram uultu moestissima noctem,
Turrigero canos effundens uertice crines,
Caesarie lacera, nudisque adstare lacertis,
Et gemitu permista loqui: Quò tenditis ultra?
Quò fertis mea signa uiri? si iure uenitis,
Si ciues, hucusque licet. tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comae, gressumque coërcens
Languor in extrema tenuit uestigia ripa.

Mox ait: O magne qui moenia prospicis urbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygiique penates
Gentis Iulæ, et rapti secreta Quirini,
Et residens celsa Latialis Iuppiter Alba,
Vestalesque foci, summi que ò numinis instar
Roma hæc coëptis: non te furialibus armis
Persequor: en adsum uictor terræque, marique
Caesar ubique tuus (liceat modò) nunc quoque, miles.
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem.
Inde moras soluit belli, tumidumque per annum
Signa tulit properè: sicut squalentibus aruis
Aestiferæ Libyes uiso Leo cominus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram,
Mox ubi se seue stimulauit uerberare caudæ,

Narratio,
qua ostendi-
tur Cæsare,
cum omnia
videret con-
tra dignitatē
agi, ex Gal-
lia transisse
in Italiam.

Roma ad
suos milites
per prosopo-
piam.

Cæsaris per
Iouis inuo-
cationē pur-
gatio.

Cōparatio.

Exerxitque

Erexitque iubas, uasto & graue murmur hiatu
 Infremuit: tum torta leuis si lancea Mauri
 Hereat, aut latum subeant uenabula pectus,
 Per ferrum tanti securus uulneris exit.

Rubiconis Fonte cadit modico, paruisque impellitur undis
 fluuij descri- Punicus Rubicon, cum feruida canduit aestas,
 ptio. Perque imas serpit ualles, & Gallica certus
 Limes ab Ausonijs determinat arua colonis:
 Tum uires præbebat hyems, atque auxerat undas
 Tertia iam grauido pluuiæ Cynthia cornu,
 Et madidis Euri resolutæ flatibus Alpes.
 Primus in obliquum sonipes opponitur amnem
 Excepturus aquas. molli tum cætera rumpit
 Turba uado faciles iam fracti fluminis undas.
 Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
 Attigit, Hesperie uetitis & constitit aruis,
 Cæsaris ser- Hic, ait, Hic pacem, temerataque iura relinquo:
 mo. Te Fortuna sequor: procul hinc iam fœdera sunt.
 Credidimus fati, utendum est iudice bello.
 Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
 Impiger, & torto Balearis uerbere fundæ
 Cæsar Ari- Ocyor, & missa Parthi post terga sagitta:
 minum op- Vicinumque minax inuadit Ariminum: & ignes
 pugnat. Solis lucifero fugiebant astra relicto.
 Iamque dies primos belli uisura tumultus
 Exoritur: seu sponte deum, seu turbidus Auster
 Impulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem.
 Constitit ut capto iussus deponere miles
 Signa foro, stridor lituum, clangorque tubarum
 Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
 Rupta quies populis, stratisque excita iuuentus

Diripiunt

Diripiunt sacris affixa penatibus arma,
 Quæ pax longa dabat : nuda iam crate fluentes
 Inuadunt clypeos, curuatæque cuspide pila,
 Et scabros nigræ morsu rubiginis enses.

Vt notæ fulsere aquilæ, Romanæque signa,
 Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,
 Diriguere metu, gelidus pavor occupat artus,
 Et tacitos multo uoluunt in pectore questus,
 O malè uicinis hæc moenia condita Gallis,
 O tristi damnata loco : pax alta per omnes,
 Et tranquilla quies populos ! nos præda furentum,
 Primæque castra sumus. Melius fortuna dedisses
 Orbe sub Eo sedem, gelidæque sub Arcto,
 Errantèsque domos, Latij quàm claustra tueri.
 Nos primi Senonum motus, Cimbrumque ruentem
 Vidimus, et Martem Libyes, cursumque furoris
 Teutonici quoties Romam fortuna lacepsit,
 Hæc iter est bellis. gemitu sic quisque latenti,
 Non ausus timuisse palam : uox nulla dolori
 Credita : sed quantum, uolucres cum bruma coercet,
 Rura silent, mediùsque * iacet sine murmure pontus
 Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras:
 Ecce facies belli, dubiæque in prælia menti
 Urgentes addunt stimulos, cunctasque pudoris
 Rumpunt fata moras : iustos fortuna laborat
 Esse ducis motus, et causas inuenit armis.
 Expulit ancipiti discordes urbe Tribunos
 Victo iure minax iactatis curia Gracchis.
 Hos iam mota ducis, uicinæque signa petentes
 Audax uenali comitatur Curio lingua:
 Vox quondam populi, libertatèque tueri

Ariminen-
 sium obse-
 sorum que-
 stus commi-
 seratione
 pleni.

Senones.

Teutonici
 Germaniæ
 populi.

* tacet.

Comparatio
 silentij Ari-
 minensium
 silentio ru-
 ris.

Curio Cæ-
 sari concilia-
 tur.

Ausus,

Aufus, et armatos plebi miscere potentes,
Vtq; ducem uarias uoluentem pectore curas,

Artificioſa Curionis ad Cæſarē ora-
tio. Conſpexit: Dum uoce tue potuere iuuari
Cæſar, ait, partes, quamuis, nolente Senatu,
Traximus imperium tunc, cum mihi roſtra tenere
Ius erat, et dubios in te tranſferre Quirites:
Sed poſtquam leges bello ſilueſcere coacte,
Pellimur è patrijs laribus, patimurque uolentes
Exilium: tua nos faciat uictoria ciues.

Sententia. Dum trepidant nullo firmata robore partes,
Tolle moras: ſemper nocuit diſſerre paratis.
Par labor, atque metus, pretio maiore petuntur,

Instigat Cu-
rio Cæſarem
ut aduerſus
Ro. bellum
aneat. Bellantem geminis tenuit te Gallia luſtris,
Pars quota terrarum. ſacili ſi prælia pauca
Geſſeris cuenta, tibi Roma ſubegerit orbem.
Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi

Excipit, aut ſacras poſcunt Capitolia laurus:
Liuor edax tibi cuncta negat, gentesque ſubactas.
Vix impune ſeres: ſocerum depellere regno
Decretum eſt genero. partiri non poteſ orbem,
Soluſ habere poteſ. Sic poſtquam ſatuſ, et ipſi
In bellum prono tantum tamen addidit ira,
Similitudo. Accenditque ducem, quantum clamore iuuatur
Elæuſ ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat ſoribus, pronuſque repagula laxet.

Conuocat armatoſ extemplo ad ſigna, manipuloſ;
Cæſariſ ad militeſ con-
cio & quere-
la de iniqui-
tate inimico-
rum ſuorū. Vtq; ſatiſ trepidum turba coeunte tumultum
Compoſuit uultu, dextraque ſilentia iuſſit:
Bellorum o ſocij, qui mille pericula Martiſ
Mecum (ait) experti, decimo iam uincitis anno;
Hoc cruor Arctois meruit diſfuſuſ in aruiſ,

Vulner

Vulneraque, & mortes hyemisque sub Alpibus actæ?
 Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
 Concutitur, quàm si Pœnus transcenderet Alpes
 Annibal, implentur ualido tyrone cohortes:
 In classem cadit omne nemus: terraque marique
 Iussus Cæsar agi. quid si mihi signa iacerent
 Marte sub aduerso, ruerentque in terga feroces
 Gallorum populi? nunc cum fortuna secundis
 Mecum rebus agat. superique ad summa uocantes.
 Tentamur. ueniat longa dux pace solutus
 Milite cum subito, partisque in bella togatæ,
 Marcellusque loquax, & nomina uana Catonis.
 Scilicet extremi Pompeium, emptique clientes
 Continuo per tot sociabunt tempora regno?
 Ille reget currus nondum patientibus annis?
 Ille semel raptos nunquam dimittet honores?
 Quid iam rura querar totum suppressa per orbem,
 * Ac iussam seruire famem? quis castra timenti
 Nescit mista foro, gladij cum triste mimantes
 Iudicium insolita trepidum cinxere corona,
 Atque auso medias perrumpere milite leges
 Pompeiana reum clauferunt signa Milonem?
 Nunc quoque ne lassum teneat priuata senectus,
 Bella nefanda parat suetus civilibus armis,
 Et docilis Syllam scelcrum uicisse magistrum
 Utq; feræ tigres nunquam posuere furorem,
 Quas nemore Hyrcano, matrum dum lustra sequuntur,
 Altus casorum pauit cruor armentorum:
 Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
 Durat Magne fitis: nullus semel ore receptus
 Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.

Marcellum
 intelligit, qui
 consul cū L.
 Lentulo erat.
 Pompeiū in
 odium addu-
 cit.
 * Ad rectius.

Cōparatio.

Eiusdem co-
 aptatio.

Quem

Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
 Quis scelerum modus est? ex hoc iam te, improbe, regno
 Ille tuus saltem doceat discedere Sylla,
 Post Cilicisne uagos, & laesi Pontica regis
 Prælia, barbarico uix consummata ueneno,
 Vltima Pompeio dabitur prouincia, Cæsar,
 Quod non, uictrices aquilas deponere iussus,
 Paruerim? mihi si merces erepta laborum est,
 His saltem longi, non cum duce, præmia belli
 Reddantur: miles sub quolibet iste triumphet.
 Conferet exanguis quò se post bella senectus?
 Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
 Quæ noster ueteranus aret? quæ moenia seßis?
 An melius fient piratæ, Magne, coloni?

Commisera-
 tionis locus
 militum ani-
 mos ad bellū
 exacuens.

Conclusio
 orationis.

Tollite iam pridem, uictricia tollite signa:
 Viribus utendum est, quas fecimus. Arma tenenti
 Omnia dat, qui iusta negat; nec numina desunt.
 Nam neque præda meis, neque regnum queritur armis:
 Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.

Cæsar's ora-
 tionem milites
 ad bellū ac-
 cenduntur.

Dixerat: at dubium non claro murmure uulgas
 Secum incerta fremit: pietas, patrijque penates
 Quamquam cæde feras mentes, animosque tumentes
 Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore
 Ductorisque metu. Summi tum munera pili
 Lælius, emeriti que gerens insignia doni,
 Seruati ciuis referentem præmia quercum,
 Si licet, exclamat, Romani maxime rector
 Nominis, & ius est ueras expromere causas:

Lælij ad Cæ-
 sarē oratio.

Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
 Conquerimur. deeratne tibi fiducia nostræ.
 Dum mouet hic calidus spirantia corpora sanguis,

Et

Et dum pila ualent fortes torquere lacerti,
 Degenerem patiēre togam, regnūque Senatus?
 Vsq̄ adeo miserum est ciuili uincere bello?
 Duc age per Scythiæ populos, per inhospita Syrtis
 Littora, per calidas Libyes sitientis arenas.
 Hæc manus, ut uictum post terga relinqueret orbem,
 Oceani tumidas remo compescuit undas:
 Fregit & Arctoo spumantem uertice Rhenum.
 Iussa sequi tam* uelle mihi, quā posse necesse est.
 Nec ciuis meus est, in quem tua classica Cæsar
 Audiero. per signa decem felicia castris,
 Përque tuos iuro quocunque ex hoste triumphos,
 Pectore si fratris gladium, iuguloque parentis
 Condere me iubeas, plenæq; in uiscera partu
 Coniugis, inuita peragam tamen omnia dextra,
 Si spoliare Deos, ignemque immittere templis,
 Numina miscebit castrensis flamma Moneta.
 Signa super Tusci si ponere Tybridis undas,
 Hesperios audax ueniam metator in agros.
 Tu quoscunque uoles in planum effundere muros,
 His aries actus disperget saxa lacertis:
 Illa licet penitus tolli quam iusseris urbem,
 Roma sit. His cunctæ simul assensere cohortes,
 Elatæque altè, quæcunque ad bella uocaret,
 Promisere manus, it tantus ad æthera clamor,
 Quantus piniferae Boreas, cum Thracius Ossæ
 Rupibus incubuit, curuato robore preссе
 Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera syluæ.

Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum,
 Fatâque ferre uidet, ne quo languore moretur
 Fortunam, sparsas per Gallica rura cohortes.

b

Lælius Cæsa-
 ris obsequio
 se deuouet.

Multa quidē
 volunt homi-
 nes, quæ præ-
 stare nō pos-
 sunt.

Milites se ad-
 dicunt Cæsa-
 ri.
 Cōparatio.

Ad Rōmæ
 obsidiū Cæ-
 sar properat

Euocat,

Euocat, & Romanis motis petit undiq; signis.

Lemanus Deseruere cauo tentoria fixa Lemano,

Galliae lacus Castrâq; quae Vogesi curvam super ardua rupem

prope Gebæ Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis,

nam. Hi uada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus

Isaræ fluminis Per tam multa suo, famæ maioris in amnem

prio. Lapsus, ad æquoreas nomen non pertulit undas.

Rutheni populi Narbonensis prominciae. Soluuntur flauis longa statione Rutheni:

Mitis Atax Latias gaudet non ferre carinas,

Finis & Hesperiae promotus milite Varus:

Quâq; sub Herculeo sacratus nomine portus

Urget rupe caua pelagus: non Corus in illum

Ius habet, aut Zephyrus: solus sua littora turbat

Circius ventus Septentrio nalis. Circius, & tuta prohibet statione Monæci.

Apostrophe ad Philosophos. Quâq; iacet littus dubium, quod terra, fretumq;

Vendicat, alternis uicibus cum funditur ingens

Oceanus, uel cum refugis se fluctibus aufert

Ventus, ab extremo pelagus sic axe uoluet,

Destituâtq; ferens: an sidere mota secundo

Tethyos unda uage lunaribus æstuet horis,

Flammiger an Titan ut alentes hauriat undas,

Erigat Oceanum, fluctusq; ad sidera tollat,

Querite, quos agitat mundi labor: at mihi semper

Tu quæcunq; mores tam crebros causa meatus

Vt superi uoluere, lates. tunc rura Nemetis

Qui tenet, & ripas Satyri, quæ littore curuo

Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,

Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste:

Loca uide Et Biturix, longisq; leues Axones in armis:

discessere mihi Optimus excusso Leucus Rhemusq; lacerto,

lites. Optima gens flexis in gyrum Sequana franis:

Et

Et docilis rector rostrati Belga couini:
 Aruernique ausi Latios se fingere fratres,
 Sanguine ab Iliaco populi, nimumque rebellis
 Neruius, et cæsi pollutus sanguine Cottæ:
 Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
 Vangiones: Batauique truces, quos ære recuruo
 Stridentes acuere tubæ: quæ Cinga pererrat
 Gurgite: quæ Rhodanus raptum uelocibus undis
 In mare fert Ararim: quæ montibus ardua summis
 Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
 Tu quoq; letatus conuerti prælia Treuir:
 Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
 Crinibus effusis toti prælate Comate:
 Et quibus immitis placatur sanguine diro
 Teutates, horrénsque feris altaribus Hesus,
 Et Taranis Scythica non mitior ara Diane.
 Vos quoq; qui fortes animas, bellóque peremptas
 Laudibus in longum uates demittitis æuum,
 Plurima securi fudistis carmina Bardi.
 Et uos barbaricos ritus, moremq; sinistrum
 Sacrorum Dryidæ positis repetistis ab armis.
 Solis nosse deos, et cœli numina uobis,
 Aut solis nescire datum: nemora alta remotis
 Incolitis lucis. uobis autoribus, umbra
 Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
 Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
 Orbe alio. longæ (canitis si cognita) uite
 Mors media est. certè populi, quos despicit Arctos,
 Felices errore suo, quos ille timorum
 Maximus haud urget leti metus. inde ruendi
 In ferrum mens prona uiris, animæq; capaces

b 2

Couinus br
tannæ cur-
rus.

Germaniæ
populi.

Arar. Burgū
dortum flui-
uius, qui &
Sagona vo-
catur.

Hesus à qui
busdā mars,
à Cicerone
Aristæ^o Apol-
linis filiusp-
hibetur.

Dryidæ, Gal-
li religiosè
uiuantes.

Mortem nō
verent Dryi-
dæ, animum
immortalē
centientes.

Mortis:

Mortis: & ignauum est reditura parcere uitæ,
 Et uos crinigeros bellis arcere Caicos
 Oppositi, petitis Romam, Rhenique feroces
 Descriitis ripas, & apertum gentibus orbem.

Cæsar, post collectum exercitum co-
 piosum, totâ Italianam bel-
 lis implet.

Cæsar (ut immense collecto robore uires
 Audendi maiora fidem fecere) per omnem
 Spargitur Italianam, uicinâque moenia complet.
 Vana quoque ad ueros accessit fama timores,
 Irrupitque animos populi, clademque futuram
 Intulit, & uelox properantis nuntia belli
 Innumeras soluit falsa in præconia linguas.

Meuania vrbis. Est qui, tauriferis ubi se Meuania campis
 Explicat, audaces ruere in certamina turmas
 Afferat, & quâ Nar Tyberino illabitur amni,
 Barbaricas sæui discurrere Cæsaris alas:
 Ipsum omnes aquilas, collatâque signa ferentem
 Agmine non uno, densisq; incedere castris.
 Nec qualem meminere uident: maiorque ferusque
 Mentibus occurrit, uictioque immanior hoste.
 Hunc inter Rhenum populos, Alpèsque iacentes,
 Finibus Arctoïis, patriâque à sede reuulsos
 Ponè sequi, iussamq; feris à gentibus urbem,
 Romano spectante, rapi, sic quisq; pauendo
 Dat uires famæ: nulloque autore malorum

Prosequitur fugam Senatus.
 Quæ finxere, timent. nec solum uulgus inani
 Perculsum tempore pauet: sed curia, & ipsi
 Sedibus exilière patres, inuisaq; belli
 Consulibus fugiens mandat decreta Senatus.
 Tunc quæ tuta petant, & quæ metuenda relinquant,
 Incerti: quò quenq; fuge tulit impetus, urgent
 Præcipitem populum, serièq; hærentia longa

Agmina

Agmina prorumpunt. Credas aut tecta nefandas
 Corripuisse faces, aut iam quatiante ruina
 Nutantes pendere domos. sic turba per urbem
 Præcipiti lymphata gradu (uelut unica rebus
 Spes foret afflictis, patrios excedere muros)
 Inconsulta ruit, qualis cum turbidus Auster
 Reppulit à Libycis immensum Syrtibus æquor,
 Fractaque ueliferi sonuerunt pondera mali,
 Desilit in fluctus deserta puppe magister,
 Nauitæque, et nondum sparsa compage carine,
 Naufragium sibi quisque facit: sic urbe relicta
 In bellum fugitur, nullum iam languidus ævo
 Eualuit reuocare parens, coniux ue maritum
 Fletibus: haud patrij (dubiæ dum uota salutis
 Conciperent) tenuère lares: nec limine quisquam
 Hæsit, et extremo tunc forsitan urbis amata
 Plenus abit uisu: ruit irreuocabile uulgus.

O faciles dare summa Deos, eademque tueri
 Difficiles: urbem populis, uictisque frequentem
 Gentibus, et generis, coëat si turba, capacem
 Humani, facilem uenturo Cæsare prædam
 Ignaue liquere manus. cum pressus ab hoste
 Clauditur externis miles Romanus in oris,
 Effugit exiguo nocturna pericula uallo:
 Et subitus rapti munimine cespitis agger
 Præbet securos intra tentoria somnos.

Tu tantum audito bellorum nomine Roma
 Defereris, nox una tuis non credita muris.
 Danda tamen uenia est tantorum, danda pauorum:
 Pompeio fugiente timent. tum nequa futuri
 Spes saltem trepidas mentes leuet, addita sati

b 3

Peioris

Cōparatio.

Exclamatio
per amplifi-
cationem.Munimento
ex vallis fa-
cto.

Romanorū Peioris manifesta fides, superique minaces
metus variis Prodigijs terras implērunt, æthera, pontum.
augebatur p Ignota obscuræ uiderunt sidera noctes,
digis. Ardentemq; polum flammis, cœloq; uolantes

Cometæ va Obliquas per inane faces, crinemq; timendi
ria & stupen- Sideris, & terris mutantem regna cometen.
da prodigia. Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno:
Et uarias ignis denso dedit aëre formas.

Nunc iaculum longo, nunc sparsa lumine lampas
Emicuit cœlo: tacitum sine nubibus ullis
Fulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem,
Percussit Latiale caput: stelleq; minores
Per uacuum solitæ noctis decurrere tempus,

Lunæ eclip- In medium uenêre diem: cornuq; coacto
psis ex terræ Iam Phœbe toto fratrem cùm redderet orbe,
vmbra. Terrarum subita percussa expalluit umbra.
Solis defe- Ipse caput medio Titan cum ferret Olympo,
ctio ex Lunę Condidit ardentes atra caligine currus,
interuentu. Inuoluitq; orbem tenebris, gentesque coëgit

Desperare diem: qualem fugiente per ortus
Sole Thyestæ noctem duxêre Mycenæ.

Ora ferox Sicule laxauit Mulciber Aetnæ,
Nec tulit in cœlum flammæ, sed uertice prono
Ignis in Hesperium cecidit latus. atra Charybdis

Sanguineum fundo torsit mare. flebile seui
Latrauêre canes. Vestaliraptus ab ara
Ignis: & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminôq; cacumine surgit,

Thebanos imitata rogos. tum cardine tellus
Subsedit, ueteremq; iugis nutantibus Alpes
Discussêre niuem. Tethys maioribus undis

Hesperiam

Hesperiam Calpen, summumq; impleuit Atlanta.
 Indigetes fleuisse deos, urbisq; laborem
 Testatos sudore Lares, delapsaq; templis
 Dona suis, dirasq; diem foedasse uolucres
 Accipimus: syluisq; feras sub nocte relictis.
 Audaces media posuisse cubilia Roma.
 Tunc pecudum faciles humana ad murmura lingue,
 Monstrosiq; hominum partus numeroq; modoq;
 Membrorum: matremq; suus conterruit infans:
 Dirasq; per populum Cumane carmina uatis
 Vulgantur, tunc quos sectis Bellona lacertis
 Sæua mouet, cecinere deos: crinemq; rotantes
 Sanguineum populis ulularunt tristia Galli.
 Compositis plene gemuerunt osibus urnæ.
 Tunc fragor armorum, magnæq; per aua uoces
 Audite nemorum: ex uenientes cominus umbra,
 Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros,
 Diffugiunt: ingens urbem cingebat Erinnys,
 Excutiens pronam flagranti uertice pinum,
 Stridentésq; comas: Thebanam qualis Agæuæ
 Impulit, aut seui contorsit tela Lycurgi
 Eumenis: aut qualem iussa Iunonis iniquæ
 Horruit Alcides uiso iam dite Megeram.
 Insonuere tubæ, ex quanto clamore cohortes
 Miscentur, tantum nox atra silentibus umbris
 Edidit: ex medio uisi consurgere campo
 Tristia Syllani cecinere oracula manes:
 Tollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
 Agricola fracto Marium fugere sepulcro.

Calpe mons
 Hispaniæ.

Carmina Si-
 bylina. F. F.
 F. R. R. X. R.
 Galli sacer-
 dotes Gybel
 lini, versi in
 furias, signa
 belli futuri
 demonstra-
 runt.

Cóparatio.

Syllæ & Ma-
 rii umbræ in
 sepulcris suis
 apparuerūt.

Hæc propter placuit Tuscos de more uetusto
 Acciri uates: quorum qui maximus æuo

Aruns incoluit deserte moenia Lunc,
 Fulminis edoctus motus, uenasque calentes
 Fibrarum, et motus errantis in aëre pennae:
 Monstra iubet primum, quæ nullo semine discors
 Protulerat natura, rapi, sterilique nefandos
 Ex utero foetus insauis urere flammis.
 Mox iubet et totam pauidis à ciuibus urbem
 Ambiri: et festo purgantes moenia lustris,
 Longa per extremos pomœria cingere fines.
 Pontifices, sacri quibus est permissa potestas.
 Turba minor ritu sequitur succincta Gabino,
 Vestalemque chorum ducit uittata sacerdos,
 Troianam soli cui fas uidisse Mineruam.
 Tunc qui fata deum, secretaque carmina seruant:
 Et lotam paruo reuocant Almone Cybellen:
 Et doctus uolucres Augur seruare sinistras:
 Septemuirque epulis festis, Titijq; sodales:
 Et Salius Leto portans ancylia collo:
 Attollensque apicem generoso uertice Flamen.
 Dùmque illi effusam longis anfractibus urbem
 Circumeunt, Aruns dispersos fulminis ignes
 Colligit, et terræ mœsto cum murmure condit,
 Dâtque locis nomen. sacris tunc admouet aris
 Electa à ceruice marem iam fundere Bacchum
 Cœperat, obliquoque molas inducere cultro:
 Impatiensque diu non grati uictima sacri,
 Cornua succincti premerent cum torua ministri
 Deposito uictum præbebat poplite collum.
 Nec cruor emicuit solitus: sed uulnere largo
 Diffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus.
 Palluit attonitus sacris feralibus Aruns:

Atque

Atque iram superùm raptis quæsiuit in extis.
 Terruit ipse color uatem: nam pallida tetris
 Viscera tincta notis, gelidòque infecta cruore
 Plurimus asperso uariabat sanguine linor.
 Cernit tabe iecur madidum: uenàsque mimaces
 Hostili de parte uidet: pulmonis anhelii
 Fibra latet, paruusque secat uitalia limes.
 Cor iacet: & sanlem per hiantes uiscera rimas
 Emittunt, produntque suas omenta latebras.
 Quòdque nefas nullis impunè apparuit extis,
 Ecce uidet capiti fibrarum increfcere molem
 Alterius capitis: pars ægra & marcida pendet,
 Pars micat, & celeri uenas mouet improba pulsu.
 His ubi concepit magnorum fata malorum,
 Exclamat: Vix fas superi quæcumque mouetis
 Prodere me populis: neque enim tibi summe litauit
 Iuppiter hoc sacrum: casique in uiscera tauri
 Inferni uenère Dei. non fanda timemus:
 Sed uenient maiora metu. Dij uisa secudent,
 Et fibris sit nulla fides: sed conditor artis
 Finxerit ista Tages. Flexa sis omnia Tusculus
 Inuoluens, multaque tegens ambage canebat.
 At Figulus, cui cura Deos: secretaque cœli
 Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
 Aequaret uisu, numerisque mouentibus astra,
 Aut hic errat (ait) nulla cum lege per æuum
 Mundus, & incerto discurrunt sidera motu:
 Aut si fata mouent, urbi generique paratur
 Humano natura lues: terræ ne dehiscant,
 Subsidentque urbes? an tollet feruidus ær
 Temperiem: segetes tellus infida negabit?

Aruntis in
 Deos exclamatio.

Tager aruspici-
 næ artis inuētor.

Nigidij figuli, peritissimi
 astrologi, vaticinium.

b s

Omnis

Omnis an infusis miscebitur unda uenenis?
 Quod cladis genus ô superis qua peste paratis
 Scuitiam? extremi multorum tempus in unum

Argumenta Conuenere dies, summo si frigida cœlo
 Mathemari- Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
 ca. Deucalioneos fudisset Aquarius imbres,

Totâque diffuso latuisset in æquore tellus.
 Si sæuum radijs Nemæeum Phœbe Leonem
 Nunc premeres, toto fluèrent incendia mundo,
 Succensusque tuis flagrasset curribus æther.
 Hi cessant ignes: tu qui flagrante minacem

Apostrophe Scorpion incendis cauda, chelâsque peruris,
 ad Martem. Quid tantum Gradiue paras? nam mitis in alto

Iuppiter occasu premitur, Venerisque salubre
 Sidus habet, motûque celer Cyllenius heret,
 Et cœlum Mars solus habet: cùm signa meatus
 Deseruere suos, mundoque obscura feruntur.
 Ensisferi nimium fulget latus Orionis.

Vaticinij ex- Imminet armorum rabies: ferrique potestas
 pressio. Confundet ius omne manu: scelerique nefando
 Nomen erit uirtus: multosque exhibet in annos
 Hic furor. & superos quid prodest poscere finem?
 Cum domino pax ista uenit. duc Roma malorum
 Continuam seriem: clademque in tempora multa
 Extrahet: ciuili tantum iam libera bello.

Terruerant satis hæc pauidam præfagia plebem:

Aedonis Me Sed maiora premunt. nam qualis uertice Pindi

nas Bacchi fa Aedonis Ogygio decurrit plena Lyæo:

crificula.

Bacchantis Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,
 matronæ va Vocibus his prodens argentem pectora Phœbum.

ticinium. Quò furor ô Pean? qua me super æthera raptam

Constit

Constituis terra? uideo Pangea niuosis
 Cana iugis, latósque Aemi sub rupe Philippos.
 Quis furor hic ô Phœbe doce, quo tela, *manúsque
 Romanæ miscent acies, bellúmque sine hoste est.
 Quò diuersa feror? primos me ducis in ortus,
 Quà mare Lagei mutatur gurgite Nili.
 Hunc ego, fluminea deformis truncus arena
 Qui iacet, agnosco: dubiam super æquora Syrtim,
 Arentémque feror Libyen, quò tristis Erinny
 Transtulit Emathias acies. nunc desuper Alpīs
 Nubifræ colles, atque aëriam Pyrenen
 Arripimur. patriæ sedes remeamus in urbis:
 Impiáque in medio per aguntur bella Senatu.
 Consurgunt partes iterum, totúmque per orbem
 Rursus eo. nona da mihi cernere littora ponti,
 Tellurémque nouam: nidi iam Phœbe Philippos.
 Hæc ait: & lapsa iacuit defecta furore.

Matronæ
 vaticinium.

*minúsque

Verba ma-
 tronæ Phœ-
 beo furore
 percitæ.

M. ANNÆI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER II.

✱

Amq; iræ patuere deum, manifestáque belli
 Signa dedit mundus: legésq; & fœdera rerum
 Prescia monstrifero uertit natura tumultu,
 Indixitq; nefas. Cur banc tibi rector Olympi

Apostrophe
 ad Iouem.

Sollicitis uisum mortalibus addere curam,
 Noscant uenturas ut dira per omina clades?
 Siue parens rerum cùm primum informia regna,

Mater

Materiamque rudem flamma cedente recepit,
 Finxit in æternum causas, qua cuncta coërcet,
 Se quoque lege tenens, & secula iussa ferentem
 Fatorum immoto diuisit limite mundum:
 Siue nihil positum est, sed fors incerta uagatur,
 Fértque, refertque uices, & habent mortalia casum:
 Sit subitum quodcunque paras, sit cæca futuri
 Mens hominum sati: liceat sperare timentî.

Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus urbi
 Constatur a fides superum: ferale per urbem
 Iustitium: latuit plebeio testus amictu
 Omnis honos: nullos comitata est purpura fasces.
 Tunc questus tenuère suos, magnusque per omnes
 Errabat sine uoce dolor, sic funere primo

Matronæ
 deorū tēpla,
 omni cultu
 posthabito
 precibus fre
 quentant.

Attonitæ tacuère domus, cum corpora nondum
 Conclamata iacent, nec mater crime soluto
 Exigit ad sæuos famularum brachia planctus:
 Sed cum membra premit fugiente rigentia uita,
 Vultusque exanimis, oculosque in morte minaces,
 Nec dum est ille dolor, sed iam metus incubat amens,
 Miraturque malum. cultus matrona priores
 Deposuit: mœstæq; tenent delubra cateruæ.

Quid in tem
 plo egerint
 matronæ do
 cet.

Hæ lacrymis sparsère Deos, hæ pectora duro
 Afflixère solo: lacerasque in limine sacro
 Attonitæ sudere comas: uotisque nocari
 Assuetas crebris feriunt ululatibus aures.
 Nec cunctæ summi templo iacuère Tonantis:
 Diuisère Deos: & nullis defuit aris
 Inuidiam factura parens. quarum una madentes
 Scissa genas, planctu liuentes atra lacertos,
 Nunc, ait, ô misera contundite pectora matres,

Pathetica.

Nunc

Nunc laniate comas, néue hunc differte dolorem,
Et summis seruate malis: nunc flere potestas
Dum pendet fortuna ducum: dum uicerit alter
Gaudendum est. his se stimulis dolor ipse laceßit.

Necnon bella uiri, diuersaque castra petentes
Effundunt iustas in numina sæua querelas.

O misere sortis, quod non in Punica nati
Tempora Cannarum fuimus, Trebiæq; iuuentus.
Non pacem petimus superi: date gentibus iras:
Nunc urbes excite feras: coniuret in* arma
Mundus, Achæmenijs decurrant Medica Sufis
Agmina: Massagetæ Scythicus non alliget Ister.
Fundat ab extremo flauos Aquilone Sæuos
Albis, & indomitum Rheni caput: omnibus hostes
Reddite nos populis: ciuile auertite bellum.

Hinc Dacus premat, inde Getes: occurrat Iberis
Alter, ad Eoas hic uertat signa pharetras.
Nulla uacet tibi Roma manus. uel perdere nomen
Si placet Hesperium superi, collapsus in ignes
Plurimum ad terram per fulmina decidat æther.
Sæue parens utrasque simul partèsque ducèsque,
Dum nondum meruère, feri: tantòne nouorum
Prouentu scelerum querunt, uter imperet urbi?
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
Vt neuter. tales pietas peritura querelas
Egerit: at miseros angit sua cura parentes,
Oderuntque grauis uiuacia fata senectæ,
Seruatósque iterum bellis ciuilibus annos.
Atque aliquis magno querens exempla timori,
Non alios (inquit) motus tunc fata parabant,
Cum post Teutonicos uictor, Libycósque triumphos

Virorum in
bellum pro
deuinctis que-
relæ.

* armis

Ister, qui &
Danubius di-
citur.
Scythiæ po-
puli.

Seniores
tandiu uiue-
re tædebat.

Exul

Prolixa alii- Exul limosa Marius caput abdidit ulua.
 cuius senio- Stagna auidi texere soli, laxæq; paludes
 rum Rom. Deposita fortuna tuum: mox umcula ferri
 oratio, bella Exedere senem, longusque in carcere pædor.
 ciuilia Ma- Consul et eversa felix moriturus in urbe
 rianis Sylla- Poenas antè dabat scelerum: mors ipsa refugit
 nisq; confe- Sæpe uirum, frustra que hosti est concessa potestas
 rentis. Sanguinis inuisti. primo qui cedis in ictu
 Dirigit, ferrumque manu torpente remisit.
 Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
 Terribilesque Deos scelerum: Mariumque futurum,
 Audieratque pauens: Fas hæc contingere non est
 *multos Colla tibi, debet *multas hic legibus æui
 *mortem Ante suam, *mortes: uanum deponere furorem.
 Si libet ulcisci deletæ funera gentis,
 Hunc Cimbri seruate senem, non ille fauore
 Numinis ingenti superum protectus ab ira
 Vir ferus, et Romam cupienti perdere fato
 Sufficiens. idem pelago delatus miquo
 Hostilem in terram, uacuisque mapalibus actus,
 Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
 Et Poenos pressit cineres solatia fati
 Carthago, Mariusque tulit, pariterque iacentes
 Ignouere deis. Libycas sibi colligit iras,
 Ut primum fortuna redit: seruilia soluit
 Agmina, conflato seuas ergastula ferro
 Exeruerunt manus. nulli gestanda dabantur
 Signa ducis, nisi qui scelerum iam fecerat usum,
 Parthos à Attuleratque in castra nefas. Prò facta, quis ille,
 crudelitate. Quis fuit ille dies, Marius quo moenia uictor
 Corripuit? quantoque gradu mors seuas cucurrit?

Nobilitas

Nobilitas cum plebe perit: lateq; uagatur
 Ensis: & à nullo reuocatum est pectore ferrum.
 Stat cruor in templis: multaq; rubentia cæde
 Lubrica saxa madent. nulli sua profuit ætas.
 Non senis extremum piguit uergentibus annis
 Præcipitasse diem, nec primo in limine uitæ
 Infantis miseri nascentia rumpere fata.
 Crimine quo parui cædem potuere mereri?
 Sed satis est iam posse mori. trahit ipse furoris
 Impetus, & uisum est lenti, quæsisse nocentem.
 In numerum pars magna perit: rapuitq; cruentus
 Victor ab ignota uultus ceruice recisos,
 Dum uacua pudet ire manu. spes una salutis
 Oscula polluta fixisse trementia dextræ.
 Mille licet gladij mortis noua signa sequantur,
 Degener ô populus, uix secula longa decorum
 Sic meruisse uiris, nedum breue dedecus æui,
 Et uitam, dum Sylla redit. cui funera uulgi
 Flere uacet? uix te sparsum per uiscera Bebi
 Innumeras inter carpentis membra coronæ
 Discerpisse manus: aut te præ sage malorum
 Antoni, cuius laceris pendentia canis
 Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
 Imposuit. truncos lacerauit Fimbria Crassos.
 Sæua Tribunitio maduerunt robora tabo.
 Te quoq; neglectum uiolata Scauola dextræ
 Ante ipsum penetræle Deæ, semperq; calentes
 Mactauere focos: paruum sed fessa senectus
 Sanguinis effudit: iugulo, flammisq; pepercit.
 Septimus hæc sequitur, repetitis fascibus, annus:
 Ille fuit uitæ Mario modus, omnia passo,

Prosequitur
 narrationem
 crudelitatis
 Marianæ.

Bebius An-
 tonij orato-
 ris caput ob-
 truncatū, ma-
 nib. cū sum-
 ma animi læ-
 titia, inter e-
 pulas pertra-
 ctauit.

Marij cru-
 delia facino-
 ra.

Que

Que peior fortuna potest, atque omnibus uso,
 Que melior: mensóque homini quid fata pararent?
 Iam quot apud Sacri cecidère cadauera portum?
 Aut Collina tulit stratas quot porta cateruas,
 Tunc cùm penè caput mundi, rerúmque potestas
 Mutauit tralata locum, Romanáque Samnis

Caudina: Vltra Caudinas sperauit uulnera furcæ?
 furcæ.

Sylla quoque immensis accessit cladibus ultor.
 Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
 Haussit: dùmque nimis iam putrida membra recidit,
 Excessit medicina modum, nimiúmque secuta est,
 Quà morbi duxère, manus, perièrè nocentes.
 Sed cùm iam soli possent superesse nocentes,
 Tunc data libertas odijs, resolutaq; legum
 Frænis ira ruit: non uni cuncta dabantur,
 Sed fecit sibi quisque nefas: semel omnia uictor
 Iusserat, infandum domini per uiscera ferrum
 Exegit famulus: nati maduère paterno
 Sanguine: certatus est, cui ceruix casa parentis
 Cederet: in fratrum ceciderunt præmia fratres.
 Busta repleta fuga, permistáque uiua sepultis
 Corpora: nec populum latebræ cœpere ferarum.

Disiluit for Hic laqueo fauces, elisáque guttura fregit:
 san legendū Hic se præcipiti iaculatus pondere dura
 est, nam qui Desiluit percussus humo, mortésque cruento
 defiluit non- Victori rapuere suas: hic robora busti
 dum percus- Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso
 sus humo Desiluit in flammæ: et dum licet, occupat ignes,
 est. at post- Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
 quàm quis Et medio congesta foro, cognoscitur illic
 percussusest, Quicquid ubique latet scelerum. non Thracia tantum
 disiliunt vi- scera.

Vidit

Vidit Bistonij stabulis pendere tyranni,
 Postibus Antei Libyæ: nec Græcia mœrens
 Tot laceros artus Pisæa flevit in aula.
 Cum iam tabe fluunt, confusæque tempore multo
 Amisere notas, miserorum dextra parentum
 Colligit, et pauido subducit cognita furto.
 Mæque ipsum memini cæsi deformia fratris
 Ora rogo cupidum uetitis imponere flammis,
 Omnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis:
 Perque omnes truncos, cum qua ceruice recisum
 Conueniat, quesisse caput. quid sanguine manes
 Placatos Catuli referam? cum uictima tristes
 Inferias Marius, forsân nolentibus umbris,
 Pendit inexpleto non fanda piacula busto:
 Cum laceros artus, æquatæque uulnera membris
 Vidimus, et toto quanuis in corpore cæso
 Nil animæ letale datum, morémque nefandæ
 Dirum seuitiæ pereuntis parcere morti.
 Auulsa cecidere manus, exsectæque lingua
 Palpitat, et muto uacuum ferit æra motu.
 Hic aures, alius spiramina naris adance
 Amputat: ille cauis euoluit sedibus orbes,
 Vltimæque effodit spectatis lumina membris.
 Vix erat ulla fides tam seui criminis, unum
 Tot pœnas cepisse caput. sic mole ruinæ
 Fracta sub ingenti miscentur pondere membra:
 Nec magis informes ueniunt ad littora trunci,
 Qui medio periire freto. quid perdere fructum
 Iuuit, et ut uilem, Marij confundere uultum?
 Ut scelus hoc Syllæ, cadêsque ostensa placeret,
 Agnoscendus erat. uidit Fortuna colonos

Antæus ho-
 stium cæso-
 rû capita po-
 stibus affi-
 gebat.

Senex de se
 loquitur.

Catulus.

Cóparatio.

Præfæst

Quæ à Præ-
nestinis co-
latur.

Prænestina suos cunctos simul ense recisos,
Vnius populum pereuntem tempore mortis.
Tunc flos Hesperia, Latij iam sola iuuentus
Concidit, & misera maculauit ouilia Romæ.

Docet nun-
quam tot ci-
ues Rom. ius
su tyrâni pe-
rissè, quot
iussu Syllæ.

Tot simul infesto iuuenes occumbere leto,
Sepe fames, pelagique furor, subitæq; ruinae,
Aut cœli, terræq; lues, aut bellica clades,
Nunquam poena fuit. densi uix agmina uulgi
Inter & exangues immissa morte cateruas
Victores mouère manus. uix cade peracta
Proclumbunt, dubiæque labant ceruice: sed illos
Magna premit strages: peraguntque cadauera partem

Val. Maxim⁹
lib. 9. c. 2

Cedis: uiua graues elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti sedit securus ab alto
Spectator sceleris: miseris tot millia uulgi
Non piguit iussisse mori. congesta recepit

Tyberis pe-
riphrasîs.

Omnia Tyrrhenus Syllana cadauera gurgès.
In fluuium primi cecidère, in corpora summi.
Præcipites hæserè rates, & strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor:
Ad molem stetit unda sequens. nam sanguinis alti
Vis sibi fecit iter, campumque effusa per omnem,
Præcipitique ruens Tyberina ad flumina riuo
Herentes adiunxit aquas: nec iam alueus amnem,
Nec retinent ripæ, redditque cadauera campo.
Tandem Tyrrhenas uix eluctatus in undas
Sanguine cæruleum torrenti diuidit æquor.
Hisne, Salus rerum, Felix his Sylla uocari,
His meruit tumulum medio sibi tollere campo?
Hæc rursus patienda manent: hoc ordine belli
Ibitur: hic stabit ciuilibus exitus armis.

Tybris ita
inundauit, vt
corpora in
suum alueu
paulò antè
proiecta in
campum re-
tulerit.

Quang

Quaquam agitant grauiora metus, multoque coit
 Humani generis maiore in praelia damno.
 Exulibus Marijs bellorum maxima merces
 Roma recepta fuit: nec plus uictoria Sylle
 Præstitit, inuisas penitus quam tollere partes.
 Hos alio fortuna uocas: olimque potentes
 Concurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
 Contentus, quò Sylle fuit. sic mœsta senectus
 Præteritque memor flebat, metuensque futuri.

At non magnanimi perculsit pectora Bruti
 Terror, et in tanta pauidi formidine motus
 Pars populi lugentis erat: sed nocte sopora,
 Parrhasis obliquos Elice cum uerteret axes,
 Atria cognati pulsant non ampla Catonis.
 Inuenit insomni uoluentem publica cura
 Fata uirum, casusque urbis, cunctisque timentem,
 Securumque sui, farique his uocibus orsus,

Omnibus expulsa terris, olimque fugata
 Virtutis iam sola fides, quam turbidine nullo
 Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
 Dirige me dubium, certo tu robore firma.
 Namque alij Magnum, uel Caesaris arma sequantur:
 Dux Bruto Cato solus erit. pacem ne tueris,
 Inconculsa tenens dubio uestigia mundo?
 An placuit ducibus scelerum, populi que furentis
 Cladibus immistum ciuile absolueret bellum?
 Quenque sue rapiunt scelera in praelia cause:
 Hos polluta domus, legesque in pace timenda,
 Hos ferro fugienda fames, mundi que ruina
 Permiscenda fides. nullum furor egit in arma.
 Castra petunt magna uicti mercede: tibi uni

Epilogus.

Bruti constā
 tia.

Bruti ad Ca-
 tonē oratio,
 qua eū à bel-
 lis deterrere
 studet.

Per se bella placent. quid tot durasse per annos
 Profuit immunem corruptis moribus æui?
 Hoc solum longæ pretium uirtutis habebis?
 Accipient alios, facient te bella nocentem.

Apostrophe ad superos, quos cōpre-
 catur ne Catonem eius-
 modi bellis inferere si-
 nant.
 Similitudo.

Ne tamen ô superi liceat feralibus armis
 Has etiam mouisse manus: nec pila lacertis
 Missa tuis cæca telorum in nube ferantur:
 Nec tanta incassum uirtus eat: ingeret omnis
 Se belli fortuna tibi. quis nolet ab isto
 Ense mori, quamuis alieno uulnere labens,
 Et scelus esse tuum: melius tranquilla sine armis
 Otia solus ages: sicut cœlestia semper
 Inconcussa suo uoluntur sidera lapsu.
 Fulminibus propior terræ succenditur aër,
 Imâq; telluris uentos, tractûsq; coruscos
 Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus
 Lege Deûm, minimas rerum discordia turbat:
 Pacem summa tenent. quàm letè Caesaris aures
 Accipient tantum uenisse in prælia ciuem?
 Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
 Castra ducis Magni: nimium placet ipse, Catoni
 Si bellum ciuile placet. pars magna Senatus,
 Et duce priuato gesturus prælia Consul
 Sollicitant, proceresq; alij: quibus adde Catonem
 Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe
 Solus Caesar erit. quòd si pro legibus arma
 Ferre iuuat patrijs, libertatèmq; tueri:
 Nunc neq; Pompeij Brutum, neq; Caesaris hostem,
 Post bellum uictoris habes. Sic fatur. at illi
 Arcanò sacras reddit Cato pectore uoces:
 Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur:

Catonis ad
 Brutum ora-
 tio.

Scd

Sed quò fata trahunt, uirtus securà sequetur.
 Crimen erit superis & me fecisse nocentem.
 Sidera quis, mundúmque uelit spectare cadentem
 Expers ipse metus? quis cùm ruat arduus æther,
 Terra labet, misto coëuntis pondere mundi,
 Compressas tenuisse manus? gentes ne furorem
 Hesperium ignotæ, Romanâque signa sequentur,
 Deducti; fretis alio sub fidere reges?
 Otia solus agam? procul hunc arcete furorem
 O superi, motura *Dacas ut clade, Getasque
 Securo me Roma cadat. ceu morte parentem
 Natorum orbatum longum producere funus
 Ad tumulum iubet ipse dolor: iuuat ignibus atris
 Inseruisse manus, constructioque aggere busti
 Ipsum atras tenuisse faces: non antè reuellar,
 Exanimem quàm te complectar Roma, tuumque
 Nomen Libertas, & inanem prosequar umbram.
 Sic eat: immites Romana piacula diui
 Plena ferant: nullo fraudemus sanguine bellum.
 O utinam, cœlique Deis, Erebi; liceret
 Hoc caput in cunctas damnatum exponere poenas!
 Deuotum hostiles Decium pressere cateruæ:
 Me geminæ figant acies, me barbara telis
 Rheni turba petat: cunctis ego peruius hastis
 Excipiam medius totius uulnera belli.
 Hic redimat sanguis populos: hac cæde luatur,
 Quicquid Romani meruerunt pendere mores.
 Ad iuga cur faciles populi? cur sæua uolentes
 Regna pati pereunt? me solum inuadite ferro,
 Me frustra leges & inania iura tuentem:
 Hic dabit, hic pacem iugulus, finemque laborum

Exemplum
 ab impossi-
 bili.

*Dacas

Exclamatio.
 illustris.

Anadiplosis

Gentibus Hesperijs: post me regnare uolenti
 Non opus est bello. quin publica signa, ducemque
 Pompeium sequimur? nec, si fortuna fauebit,
 Hunc quoque totius sibi ius promittere mundi

Catonis ora-
 tionem ad mi-
 litandū Bru-
 tus permotus.
 Non bene compertum est: ideo me milite uincat,
 Nec sibi se uicisse putet. Sic satur: & acres
 Irarum mouit stimulos: iuuenisq; calorem
 Excitat in nimios belli ciuilem amorem.

Interea, Phœbo gelidas pellente tenebras,
 Pulsata sonuere fores, quas sancta relicto
 Hortensi mœrens irrupit Martia busto,
 Quondam uirgo toris melioris iuncta mariti.
 Mox ubi connubij pretium, mercesq; soluta est,

Martia, quæ
 relicto Cato-
 ne, Horten-
 sio nupserat,
 ad Catonem
 reuertitur.
 Tertia iam soboles, alios fœcunda penates
 Impletura datur geminas ex sanguine matris
 Permistura domos: sed postquam condidit urna
 Supremos cineres, miserando concita uultu,
 Effusas laniata comas, concussaq; pectus
 Verberibus crebris, cineresque ingesta sepulcri,

Martia ora-
 tiuncula.

Non aliter placitura uiro sic mœsta profatur:
 Dum sanguis inerat, dum uis materna, peregi
 Iussa Cato, & geminos excepi fœta maritos.
 Visceribus laßis, partuque exhausta, reuertor
 Iam nulli tradenda uiro. da fœdera prisca
 Illibata tori: da tantum nomen inane

Cornelia v-
 xoris Pon-
 peij exēplo,
 sese periculo-
 rum comitē
 Catoni of-
 fert.

Connubij: liceat tumulo scripsisse, Catonis
 Martia: nec dubium longo queratur in æuo,
 Mutarim primas expulsa, an tradita tēdas.
 Non me letorum sociam, rebusq; secundis
 Accipis: in curas uenio, partemq; laborum.
 Da mihi castra sequi. cur tuta in pace relinquer,

Et

Et sit ciuili propior Cornelia bello?

Hæ flexere uirum uoces, & tempora, quanquam
Sunt aliena toris, iam fæto in bella uocante:
Fœdera sola tamen, uanæque carentia pompa
Iura placent, sacrisque deos admittere testes.
Festa coronato non pendent limine fæta:
Insulæque in geminos discurrit candida postes,
Legitimæque faces, gradibusque accliuus eburnis
Stat torus, & picto uestes discriminat auro:
Turritæque premens frontem matrona corona,
Tralata uetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demissos uelarunt flammea uultus.
Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,
Colla monile decens, humerisque hærentia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.
Sic, ut erat, mœsti seruans lugubria cultus,
Quoque modo natos, hoc est amplexa maritum.
Obsita funerea celatur purpura lana.
Non soluti lufere sales: nec more Sabino
Excepit tristis conuicia festa maritus.
Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti, contentique auspice Bruto.
Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem, duroque admisit gaudia uultu:
(Ut primum tolli feralia uiderat arma,
Intensos rigidam in frontem descendere canos
Passus erat, mœstamque genis increfcere barbam.
Vni quippe uacat studijsque odijsque carenti,
Humanum lugere genus) nec fœdera prisca
Sunt tentata tori: iusto quoque robur amori

Nuptiæ sine
apparatu.

Flammeum,
nuptiale te-
gumen.

Graphicè de-
scribit ea de-
fuisse, quæ
lætis nuptijs
adesse sole-
bant.

Attende mo Restitit. hi mores, hæc duri immota Catonis
 res Catonis. Secta fuit, seruare modum finemq; tenere,
 Naturâq; sequi, patriâq; impendere uitam,
 Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
 Huic epule uicisse famem, magniq; penates
 Submouisse hycem tecto, pretiosâque uestis
 Hirtam membra super Romano more, Quiritis
 Induxisse togam: Venerisq; huic maximus usus,
 Progenies: urbi pater est, urbîq; maritus,
 Iustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
 In commune bonus: nullôsq; Catonis in actus
 Subrepsit, partemq; tulit sibi nata uoluptas.

Interea trepido discedens agmine Magnus,

Pompeius Moenia Dardaniæ tenuit Campana coloni.
 rumore per- Hæc placuit belli sedes, hinc summa mouentis
 territus, de- Hostis in occursum sparsas extendere partes,
 ferta vrbe, Vmbrosis mediam quâ collibus Appenninis
 Capuâ petit. Erigit Italiam, nullo quâ uertice tellus
 Altius intumuit propiusq; accessit Olympo.

Appennini Mons inter geminas medius se porrigit undas
 descriptio. Inferni, superiq; maris: collésq; coërcent,
 Hinc Tyrrhena uado frangentes æquora Pisæ,
 Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
 Pontibus hic uastis immensos concipit amnes,
 Fluminâq; in gemini spargit diuortia ponti.

Metaurus, In læuum cecidere latus ueloxq; Metaurus,
 Vmbriæ flu- Crustumiumq; rapax, et iunctus* Isapis Isauro,
 uius. Sennâq; et Adriacas qui uerberat Aufidus undas:
 *sapis Quôq; magis nullum tellus se soluit in amnem,
 Eridanus, fractâsq; euoluit in æquora syluas,
 Hesperiamq; exhaurit aquis. Hunc fabula primum

Populea

Populea fluuium ripas umbrasse corona:
 Cumq; diem pronum transuerso limite ducens,
 Succendit Phaëthon flagrantibus æthera loris,
 Gurgitibus raptis penitus tellure perusta,
 Hunc habuisse pares Phœbeis ignibus undas.
 Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
 Aegypti Libycas Nilus stagnaret arenas.
 Non minor hic Istro, nisi quòd dum permeat orbem
 Ister, casuros in quelibet æquora fontes
 Accipit, & Scythicas exit non solus in undas.
 Dexteriora petens montis decliua Tybrim
 Vnda facit, Rutubamq; catum. delabitur inde
 Vulturñsq; celer, nocturnæq; editor auræ
 Sarnus, & umbrosæ Liris per regna Maricæ
 Vestinis impulsus aquis, radensq; Salerni
 Culta Siler, nullasq; uado qui Macra moratus
 Alnos, uicinæ percurrit in æquora Lunæ.
 Longior educto quæ surgit in æra dorso,
 Gallica rura uidet, deuexasq; afficit Alpes.
 Tunc Vmbria Marsisq; ferax, domitñsq; Sabello
 Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
 Indigenas Latij populos, non deserit antè
 Hesperiam, quàm cum Scyllæis clauditur undis.
 Extenditq; suas in templa Lacinia rupes,
 Longior Italia, donec confinia pontus
 Solueret incumbens, terrasque repelleret æquor.
 At postquam gemino tellus elisa profundo est,
 Extremi colles Siculo cessere Peloro.

Cæsar in arma furens nullas, nisi sanguine fuso,
 Gaudet habere uias, quòd non terat hoste uacantes
 Hesperie fines, uacuòsq; irrumpat in agros,

Italiæ flumi-
 na.

Macra, flu-
 uius Ligurię
 & Hetruriz.

Cæsar's mo-
 res, & expe-
 ditio.

c s

Atque

Atque ipsum non perdat iter, confertaque bellis
 Bella gerat. non tam portas intrare patentes
 Quàm fregisse iuuat: nec tam patiente colono
 Arua premi, quàm si ferro populetur, et igni.
 Concessa pudet ire uia, ciuemque uideri.
 Tunc urbes Latij dubie, uariòque fauore
 Ancipites, quanquàm primo terrore ruentis
 Cessura belli, denso tamen aggere firmant
 Mœnia, et abrupto circundant undique uallo:
 Saxorumque orbes, et quæ super eminus hostem
 Tela petant, altis murorum turribus aptant.
 Pronior in Magnum populus, pugnâtque minaci

Similitudo. Cum terrore fides: ut cum mare possidet Auster
 Flatibus horrifonis, hunc æquora tota sequuntur.
 Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
 Aeolij, tumidis immittat fluctibus Eurum,
 Quauis ista nouo, uentum tenuere priorem
 Aequora, nubiferòque polus concefferit Euro,
 Vendicat unda Notum. Facilis sed uertere mentes
 Terror erat, dubiàmque fidem fortuna ferebat.

Duces Rom. Gens Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis,
 qui Cæsaris Iusque sui pulso iam perdidit Umbria Thermo.
 aduētum ve Nec gerit auspicijs ciuilia bella paternis
 riti, reliētis Cæsaris audito conuersus nomine Sylla.
 locis, quibus Varus, ut admotæ pulsârunt Auximon alæ,
 præerat, au- Per diuersa ruens neglecto mœnia tergo,
 fugerunt. Quà syluæ, quæ saxa, fugit. depellitur arce
 Lentulus Esculea. uictor cedentibus instat,
 Diuertitque acies: solusque ex agmine tanto
 Dux fugit, et nullas ducentia signa cohortes.
 Tu quoque commissæ nudatam deseris arcem

Scipio

Scipio Luceriæ: quanquàm fortissima pubes
 His sedeat castris, iam pridem Cæsaris armis
 Parthorum seducta metu, qua Gallica damna
 Suppleuit Magnus: dumq; ipse ad bella uocaret,
 Donauit socero Romani sanguinis usum.

* Lucetia
 legit Sulpi-
 tium.

Apostrophe
 ad Domitiū,
 Corfini præ-
 fectum fugā
 adornatē.

At te Corfini ualidis circumdata muris
 Tecta tenent pugnax Domiti: tua classica seruat
 Oppositus quondam polluto tyro Miloni.
 Ut procul immensam campo consurgere nubem,
 Ardentēque acies percussis sole corusco
 Conspexit telus, Socij decurrite, dixit,
 Fluminis ad ripas, undeq; immergite pontem.
 Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
 Atque omnes trahe gurgēs aquas, ut spumeus alnos
 Discussa compage feras. hoc limite bellum
 Hæreat, hac hostis lentus terat otia ripa.
 Præcipitem cohibete ducem: uictoria nobis
 Hic primum stans Cæsar erit: nec plura locutus,
 Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.

Nam prior è campis ut conspicit amnesotuto
 Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,
 Non satis est muris latebras quæsisse paucior?
 Obstruit campos, fluuijsq; arcere paratis,
 Ignavi? non si tumido me gurgite Ganges
 Summoueat, stabit iam flumine Cæsar in ullo,
 Post Rubiconis aquas. equitum properate catervæ:
 Ite simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
 Hæc ubi dicta, lenis totas accepit habenas
 In campum sonipes: crebrôque similissima nimbo
 Trans ripam ualidi torserunt tela lacerti.
 Ingreditur pulsa fluuium statione uacantem

Cæsaris in
 midos hoste
 insultatio.

Cōmonitio

Cōparatio.

Cæsar,

*Cæsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit, & medijs subrepsit uinea muris.*

*Domitius à Ecce, nefas, belli reſeratis agmina portis
ſuis capto ad Captiuum traxere ducem, cuiuſq; ſuperbi
Cæſarem tra Conſtitit ante pedes, uultu tamen alta minaci
bitur. Nobilitas recta ferrum ceruice poſoſcit.
Scit Cæſar poenámq; peti, ueniámq; timeri.
Viue, licet nolis, & noſtro munere, dixit,
Cerne diem, uictis iam ſpes bona partibus eſto,
Exemplúmq; mei uel, ſi libet, arma retenta,
Et nihil hac uenia, ſi uiceris ipſe, paciſcor.
Fatur: & aſtrictis laxari uincula palmis
Imperat. heu quantò melius uel cæde peracta
Parcere Romano potuit fortuna pudori,
Poenarum extremum cui ſit, quòd caſtra ſecutus
Sit patriæ, Magnúmq; ducem, totúmque Senatam,
Deploratio Ignofci premit ille graues interritus iras:
gnominiz Et ſecum: Romam ne petes, paciſq; reſeſſus
Domitij. Degener? in medios belli non ire ſurores
Iandandum moriture paras? rue certus, & omnes
Lucis rumpe moras, & Cæſaris effuge munus.*

*Nefcius interea capti ducis arma parabat
Magnus, ut immiſto firmaret robore partes.
Iámque ſecuturo iuſſurus claſſica Phœbo,
Tentandáſque ratus moturi militis iras,
ompeij ad Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes:
milites ora O ſclerum ultores, melioráque ſigna ſecuti:
o arma in O uerè Romana manus, quibus arma ſenatus
Cæſarem ca Non priuata dedit, uotis depoſcite pugnam.
enda ſuade s. Ardent Heſperij ſeuis populatibus agri:*

Gallica

Gallica per gelidas rabies effunditur Alpes:
 Iam tetigit sanguis pollutos Caesaris enses.
 Dij melius, belli tulimus quòd damna priores.
 Cœperit inde nefas. iam iam me præside Roma
 Supplicium, pœnamq; petat. neque enim ista uocari
 Prælia iusta decet, patriæ sed uindictis iram.
 Nec magis hoc bellum est, quàm cùm Catilina parauit
 Arsuras in tecta faces, sociusq; furoris
 Lentulus, exertiq; manus uesana Cethegi.
 O rabies miseranda ducis, cùm fata Camillis
 Te Caesar, magnisq; uelint miscere Metellis,
 Ad Cinnas, Mariosq; uenis sternere profectò
 Vt Catulo iacuit Lepidas, nostrasq; secures
 Passus, Sicanio tegitur qui Carbo sepulcro,
 Quiq; feros mouit Sertorius exul Iberos.
 Quancquàm (si qua fides) his te quoq; iungere Caesar
 Inuideo, nostrasq; manus quòd Roma furenti
 Opposuit. Parthorum utinam post prælia sœpes,
 Et Scythicis Crassus uictor remeasset ab oris,
 Vt simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
 Te quoq; si superi titulis accedere nostris
 Iusserunt, ualet in torquendo dextera pilo:
 Feruidus hic iterum circum præcordia sanguis
 Incaluit: * disces non esse ad bella fugaces,
 Qui pacem potuere pati. licet ille solutum,
 Defectumq; nocet, ne uos mea terreat ætas.
 Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
 Quò potuit ciuem populus perducere liber,
 Ascendi, supràq; nihil nisi regna reliqui.
 Non priuata cupit, Romana quisquis in urbe
 Pompeium transire parat. hinc Consul uterque,

Catilinæ ex-
 emplo crim-
 auget.

Exclamatio

A possibili.

*Dices

Obiectio
 refellit.

Hinc

Hinc acies statura ducum est. Caesar ne Senatus
 Victor erit? non tam ceco trabis omnia cursu,
 Téque nihil Fortuna pudet? mult' sne rebellis
 Gallia iam lastris, ætasq; impensa labori
 Dant animos? Rheni gelidis quod fugit ab undis:
 Oceanumq; uocans incerti stagna profundi,
 Territa quesitis ostendit terga Britannis?
 An uane tumuere minæ, quod fama furoris
 Expulit armatam patrijs è sedibus urbem?
 Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur:
 Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,
 Antè bis exactum, quàm Cynthia conderet orbem,
 Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
 Angustaque domum terrarum in sede poposcit.
 Idem per Scythici profugum diuortia Ponti
 Indomitum regem, Romanæque fata morantem,
 Ad mortem, Sylla felicior, ire coëgi.
 Pars mundi mihi nulla uacat: sed tota tenetur
 Terra meis, quocunque iacet sub sole, trophæis.
 Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
 Arctos habet: calida medius mihi cognitus axis
 Aegypto, atque umbras nusquam flectente Syene.
 Occasus mea iura timet, Tethynq; fugacem
 Qui ferit, Hesperius post omnia flumina Batís.
 Me domitus cognouit Arabs, me Marte feroces
 Aeniuchi, notique erepto uellere Colchi.
 Cappadoces mea signa timent, et dedita sacris
 Incerti Iudæa Dei, mollesque Sophenæ.
 Armenios, Cilicæque feros, Taurósque subegi.
 Quod socero bellum, præter ciuile, reliqui?
 Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,

Apostrophe
ad fortunã.

Ab antecede
tibus futura
victoria, spẽ
colligit Põ-
peius.

Iudæam Dei
veri cultricẽ
infidelis poẽ
ta notat.

Nec

Nec matura petunt promissæ classica pugna.
Sensit & ipse metum Magnus, placuitque referri
Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugna
Iam uictum fama non uisi Caesaris agmen.
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Sylvarum secreta petit, uacuosque per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis:
Nec redit in pastus, nisi cum ceruice recepta
Excussi placuere tori: mox reddita uictor
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuito pastore trahit: sic uiribus impar
Tradidit Hesperiam, profugusque per Appula rura
Brundusij tutas conscendit Magnus in arces.

Cóparatio.

Pompeius
Brundusium
peruenit.

Brundusij
descriptio &
origo.

Vrbs est Dictæis olim possessa colonis,
Quos profugos Creta uexere per æquora puppes
Cecropiæ, uictum mentitis Thesea uelis.
Hanc latus angustum iam se cogentis in arcum
Hesperia, tenuem producit in æquora linguam,
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas.
Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
Portus erat, si non uiolentos insula Coros
Exciperet saxis, lapsasque refunderet undas.
Hinc illinc montes scopulose rupis aperto
Opposuit natura mari, flatûsque remouit,
Ut tremulo starent contentæ fune carinæ.
Hinc latè patet omne fretum, seu uela ferantur
In portus Corcyra tuos, seu leua petatur
Illyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
*Hæc fuga nautarum, cum totas Adria uires
Mouit, & in nubes abiire Ceraunia, cumque
Spumoso Calaber perfunditur æquore Sason.

Corcyra in-
sula Ionij ma-
ris. Plin. lib.
4. c. 12.

*Hinc

Ergo

Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
 Nec licet ad duros Martem conuertere Iberos,
 Cùm mediæ iaceant immensis tractibus Alpes:
 Tunc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,

Pompeius
 filium, natum
 maiorem, allo-
 quitur.

Affatur: Mundi iubeo tentare recessus.

Tigranes à
 Pompeio vi-
 ctus.

Euphraten, Nilumque moue, quò nominis usque
 Nostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
 Post me Roma ducem: sparsos per rura colonos
 Redde mari Cilicas: Pharios hinc concute reges,
 Tigranemque meum: nec Pharnacis arma relinquant,
 Admoneo, nec tu populos utraq; uagantes
 Armenia, Pontique feras per littora gentes,
 Rhipheasque manus, & quas tenet æquore denso
 Pigra palus Scythici patiens Mæotica plaustris.
 Sed quid plura moror? totos mea nate per ortus
 Bella feres, totoque urbes agitabis in orbe
 Perdomitas: omnes redeant in castra Triumphis.
 Et uos, qui Latios signatis nomine fastos,
 Primus in Epirum Boreas agat: inde per arua
 Graiorum, Macedumque nouas acquirite uires:
 Dum paci dat tempus hyems. Sic fatur: & omnes
 Iussa gerunt, soluuntque cauas à littore puppes.

Redit ad Cæ-
 sarem.

At nunquam patiens pacis, longæque quietis
 Armorum, ne quid fati mutare liceret,
 Assequitur, generique premit uestigia Cæsar.
 Sufficerent alijs primo tot moenia cursu
 Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces:
 Ipsa caput mundi, bellorum maxima merces,
 Roma capi facilis. sed Cæsar in omnia præceps,
 Nil actum credens, cùm quid superesset agendum,
 Instat atrox: & adhuc quauis possederit omnem

Cæsar ad o-
 mnia præ-
 ceptis subi-
 tique.

Italiam,

Italiam extremo sedeat quod littore Magnus,
 Communem tamen esse dolet: nec rursus aperto
 Vult hostes errare freto, sed molibus undas
 Obstruit, & latum deiectis rupibus equor.
 Cedit in immensum cassus labor: omnia pontus
 Haurit saxa uorax, montesque immiscet arenis:
 Ut maris Aegæi medias si celsus in undas
 Depellatur* Athos, nullæ tamen æquore rupes
 Emineant, uel si conuulso uertice Gaurus
 Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
 Ergo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
 Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis,
 Robor æque immensis latè religare catenis.
 Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
 Construxisse uias, multum cum pontibus ausus,
 Europamque Asiæ, Sestonque admouit Abydo,
 Incessitque fretum rapidi super Helle Ponti,
 Non Eurum, Zephyrumque timens, cum uela, ratesque
 In medium deferret Athon. sic ora profundi
 Arctantur casu nemorum. tunc agger multo
 Surgit opus, longæque tremunt super æquora turres.

Pompeius tellure noua compressa profundi
 Ora uidens, curis animum mordacibus angit,
 Ut reseret pelagus. spargatque per æquora bellum.
 Sæpe Noto plena, tensisque rudentibus actæ.
 Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
 Discussere salo, spatiumque dedere carinis:
 Tortaque per tenebras ualidis ballista lacertis,
 Multifidas iaculata faces ut tempora tandem
 Furtiue placuere fuga: ne littora clamor
 Nauticus exagitet, neu buccina diuidat horas,

Cōparatio.
 * Erix, for-
 san etiam le-
 gendum.
 Estis qui est
 mons in ora
 Macedoniæ.

Xerxes Per-
 sarū rex, ex
 quo sumitur
 comparatio.

Pōpeius ani-
 mo angitur.

Brundisio
 sub noctem
 aufugit.

d. Neu

Neu tuba præmonitos perducatur ad æquora nautas,

Aequi no- Præcepit socijs iam cœperat ultima Virgo
 Aiū autum- Phœbum laturas ortu præcedere Chelas,
 nale auro- Cum taciti soluere rates, non anchoræ uoces
 rante de- Mouit, dum spissis auellitur uncus arenis:
 scribit. Dum iuga curuantur mali, dumque ardua pinus

Erigitur, pauidi classis siluere magistri:

Strictæque pendentes deducunt carbasa nautæ,

Nec quatiunt ualidos, ne sibilet aura, rudentes.

Apostrophe Dux etiam uotis hoc te, Fortuna, precatur,
 ad fortunâ. Quam retinere uetas, liceat sibi perdere saltem

Italiam, uix facta sinunt: nam murmure uasto

Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,

Tôtque carinarum permistis æquora sulcis.

Ergo hostes portis, quas omnes soluerat urbis

Fides cū for- Cum fato conuersa fides, murisque recepti,
 tuna muta- Præcipiti cursu flexi per cornua portus

tur.

Ora petunt, pelagusque dolent contingere classes.

Heu pudor, exigua est fugiens uictoria Magnus.

Angustus puppes mittebat in æquora limes

Arctior Euboica, quæ Chalcida uerberat, unda.

Hic hæserat rates geminæ, classique paratas

Excepere manus: tractoque in littora bello,

Hic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.

Cetera classis abit summis spoliata carinis:

Vt Pagasæa ratis peteret cum Phasidos undas,

Cyaneas tellus emisit in æquora cautes,

Rapta puppē minor subducta est montibus Argo,

Vanæque percussit pontum Symplegas inanem,

Ortus dici Et statuta redit iam Phœbum urgere monebat
 periphrasis. Non idem Eoi color ætheris, albæque nondum

Lux

Lux rubet, & flammæ propioribus eripit astra,
 Et iam Pleias habet. flexi iam plaustra Bootæ
 In faciem puri redeunt languentia cœli,
 Maioresque latent stellæ, calidumque refugit
 Lucifer ipse diem. pelagus iam Magne tenebras
 Non ea fâta ferens, quæ cum super æquora toto
 Prædonem sequerere mari. lassata triumphis
 Destituit fortuna tuis: cum coniuge pulsus,
 Et natis, totosque trahens in bella penates,
 Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
 Queritur indigne sedes longinqua ruinae.
 Non quia te superi patrio priuare sepulcro
 Maluerint, Phæriæ busto damnantur arenæ:
 Parcitur Hesperia: procul hoc ut in orbe remoto
 Abscondat Fortuna nefas, Romanæque tellus
 Immaculata sui seruetur sanguine Magni.

Apostrophe
 ad Pœpeium.

M. A N N A E I L V C A N I

P H A R S A L I A E

L I B E R I I I .

*

Ropulit ut classem uelis cedentibus Auster
 Incubēs, mediumque rates tenuere profundū,
 Omnis in Ionios spectabat nauita fluctus:
 Solus ab Hesperia non flexit lumina terra
 Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
 Ad uisus reditura suos, testumque cacumen
 Nubibus, & dubios cernit uanescere montes.
 Inde soporifero cesserunt languida somno
 Membra ducis, diri tum plena horroris imago

Pompeius
 Brūdusio au-
 fugiens, Ita-
 lia respicit,
 quā ampliùs
 uisurus non
 erat.

d z

Visa

Iulix Pom- *Visa caput mœstum per hiantes Iulia terras.*
 peij vxoris *Tollere, & accenso furialis stare sepulcro.*
 vmbra. *Sedibus Elisij, campôq; expulsa piorum*
 Eiusdem ad *Ad Stygias (inquit) tenebras, manesq; nocentes,*
 Pomp. som- *Post bellum, ciuile trahor. uidi ipsa tenentes*
 no sopitum *Eumenidas, quaterent quas uestris lampadas armis.*
 sermo. *Præparat innumeras puppes Acherontis adusti*
 *lassantur *Portitor: in multas * laxantur Tartara pœnas.*
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt: lassant rumpentes stamina Parcas.
Coniuge me letos duxisti Magne triumphos:
Fortuna est mutata toris: semperque potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
 Corneliâ in *En nupsit tepido pellex Cornelia busto.*
 odium addu- *Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,*
 cit. *Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,*
Et nullum uestro uacuum sit tempus amori,
Sed teneat Cæsarque dies, & Iulia noctes.
 Animæ Le- *Me non Letheæ coniux obliuia ripe*
 thei flumi- *Immemorem fecêre tui, regesque silentium*
 nis latices gu- *Permiseret sequi. ueniam te bella gerente*
 stantes, præ- *In medias acies. nunquam tibi Magne per umbras,*
 teritorû obli- *Pêrque meos manes generum non esse licebit.*
 piscuntur. *Abscindis frustra ferro tua pignora. bellum*
Te faciet ciuile meum. Sic fata, refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille, Dei quauis cladem, manesque mimentur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Ecquid (ait) uani terremur imagine uisus?
Aut nihil est sensus animis à morte relictum,
Aut mors ipsa nihil. Titan iam pronus in undas

Epicuri sen-
 tenua.

ibat,

Periphrasis
Solis occa-
sus.

Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
Quantum deesse solet lunæ seu plena futura est,
Seu iam plena fuit: tunc obtulit hospita tellus
Pupibus accessus faciles, legere rudentes,
Et posito remis petierunt littora mâlo.

Cæsar, ut emissas uenti rapuere carinas,
Absconditq; fretum classes, & littore solus
Dux stetit Hesperio, non illum gloria pulsi
Letificat Magni: queritur quod tuta per æquor
Terga ferant hostes. neque enim iam sufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro: nec uincere tanti,
Ut bellum differret, erat. tum pectore curas
Expulit armorum, pacique intentus agebat,
Quoq; modo uanos populi conciret amores
Gnarus, & irarum causas, & summa fauoris
Annona momenta trahi. nanque asserit urbes
Sola fames, emiturq; metus, cum segne potentes
Vulgus alunt. nescit plebes ieiuna timere.
Curio Sicanias transcendere iussus in urbes,
Quà mare tellurem subitis aut obruit undis,
Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
Vis illic ingens pelagi, semperq; laborant
Æquora, ne rupti repetant confinia montes.
Bellaq; Sardoas etiam sparguntur in oras.
Vtraque fragiferis est insula nobilis aruis.
Nec plus Hesperiam longinquis mensibus ulla,
Nec Romana magis complerunt horrea terræ.
Vbere uix glebæ superat, cessantibus Austris,
Cum medium nubes Borea cogente sub axem,
Effusis magnum Libyæ tulit umbris annum.

Hæc ubi sunt prouisa duci, tunc agmina uictor

Siciliæ & Sar-
dinia feraci-
tas.

Cæsaris im- *Non armata trahens: sed pacis habentia uultum;*
 pietatem, im- *Tecta petit patriæ pro si remeasset in urbem*
 prudentiam- *Gallorum tantum populis, Arctôq; subacta,*
 que taxat. *Quam seriem rerum longa præmittere pompa,*
Quas potuit belli facies, ut uincula Rheno.

Cæsare me- *Oceanôq; daret, celsos ut Gallia currus*
 tuebant ciui- *Nobilis, & flauis sequeretur mista Britannis,*
 tates, non a- *Perdidiit ô qualem uincendo plura triumphum,*
 mabant. *Non illum letis uadentem coetibus urbes,*

Sed tacitæ uidere metu non constirrit usquam.
Obuia turba duci: gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se nec mallet amari.

Iamq; & præcipites superauerat Anxuris arces,
Et quâ Pontinas uia diuidit uda paludes;

Quâ sublime nemus, Scythicæ quâ regna Diane,
Quâq; iter est Latijs ad summam facibus Albem:

Excelsa de rupe procul iam conspicit urbem,
Arctoi toto non uisam tempore belli:

Miratusq; sue. sic fatur, mœnia Romæ,

Téne, Deûm sedes, non ullo Marte coacti

Deseruere uiris: pro qua pugnabitur urbe?

Dij melius, quòd non Latias Eous inoras.

Nunc furor incubuit, nec iuncto Sarmata uelox

Pannonio Dacisq; Getes admistus, habenti

Tam pauidum tibi Roma ducem fortuna pepercit,

Quòd bellum ciuile fuit. Sic fatur, & urbem

Attonitam terrore subit. nanque ignibus atris

Creditur, ut captæ, rapturus mœnia Romæ,

Sparsurusq; Deos. fuit hæc mensura timoris:

Velle putant, quodcunq; potest: non omina festa,

Non fictas leto uoces simulare tumultu:

Cæsar Româ
 terrore con-
 cussam ingre-
 ditur.

Vix

Vix odisse uacat. Phœbæa palatia complet
 Turba Patrum, nullo cogendi iure Senatus
 E' latebris educta suis. non Consule sacræ
 Fulserunt sedes: non proxima lege potestas
 Prætor adest: uacueq; loco cessere curules.
 Omnia Cæsar erat. priuata Curia uocis
 Testis adest. Sedere Patres censere parati,
 Si regnum, si templa sibi iugulumq; Senatus;
 Exiliumq; petat. melius quod plura iubere
 Erubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram,
 Viribus an possent obistere iura per unum
 Libertas experta uirum pugnaq; Metellus
 Vt uidet ingenti Saturnia templa reuelli
 Mole, rapit gressus, et Cæsar agmina rumpens,
 Ante fores nondum reserata constitit ædis
 (Vsq; adeo solus ferrum mortemq; timere
 Auri nescit amor. percunt discrimine nullo
 Amisse leges: sed pars uilissima rerum
 Certamen. mouistis opes) prohibensq; rapina
 Victorem clara testatur uoce Tribunus:
 Non nisi per nostrum uobis percussa patebunt
 Templa latus, nullasq; ferres, nisi sanguine sacro
 Sparsas raptor opes certe uiolata potestas
 Inuenit ista deos. Crassumq; in bella secuta
 Sæua Tribunitiæ uouerunt. prælia dira.
 Detege iam ferrum. neq; enim tibi turba uerenda est
 Spectatrix scelerum: deserta stamus in urbe.
 Non feret è nostro sceleratus præmia miles:
 Sunt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
 Pacis ad exhaustæ spoliū non cogit egestas:
 Bellum Cæsar habes. His magnam uictor in iram

Magistratus
 omnes aduē
 tante Cæsa-
 re cōfugiū.

Metell⁹ Tri-
 bun. Pl. Cæsa-
 ri ætariū in-
 fringenti, re-
 luctatur.
 Sētētia, qua
 Cæsar Metel-
 li inscitā ar-
 guit, qui pro
 auro potius
 quam pro le-
 gibus tuēdis
 decertaret.

* Alij, fune-
 ra legunt.
 quod magis
 placet

Vocibus accensus: uanam spem mortis honeste
 Concipis: haud (inquit) iugulo se polluet isto
 Nostra Metelle manus, dignum te Caesaris ira
 Nullus honos faciet, te umdice tuta relicta est
 Libertas? non usq; adeo permiscuit imis
 Longus summa dies, ut non, si uoce Metelli
 Seruentur leges, malint à Cesare tolli.

Cotta Metel
 licollega.

Dixerat: et nondum foribus sedente Tribuno
 Acrior ira subit: se uos circumspicit enses,
 Oblitus simulare togam. tunc Cotta Metellum
 Compulit audaci nimium desistere coepto.

A maiori.

Libertas, inquit, populi, quem regna coërcent,
 Libertate perit, cuius seruaueris umbram,
 Si, quicquid iubeare, uelis, tot rebus iniquis
 Paruumus uicti: uenia est hæc sola pudoris,
 Degenerisq; metus, nil iam potuisse negari.
 Ocyus auertat diri mala semina belli.

Damna mouent populos, si quos sua iura tuentur,
 Non sibi, sed domino grauis est, quæ seruit, egestas.

Protinus abducto patuerunt templa Metello.

Cæsar thesau
 ros, à nemi
 ne vsque in
 illum diē cō
 tactos, expi
 lat.

Tunc rupes Tarpeia sonat, magnôq; reclusas
 Testatur stridore fores: tunc conditus imo
 Eruitur templo multis intactus ab annis
 Romani census populi, quem Punica bella,
 Quem dederat Perses, quem uicti præda Philippi,
 Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
 Quo te Fabricius regi non uendidit auro,

Qui Philip-
 pum in Ma-
 cedonia vi-
 cit.

Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
 Quod dites Asiæ populi misere tributum,
 Victoriq; dedit Minoia Cræta Metello,
 Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.

Tunc

Tunc Orientis opes, captorumq; ultima regum
Que Pompeianis prælata est gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliatur templa rapina,
Pauperiorq; fuit tunc primum Cæsare Roma.

Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes.
Proxima uicino uires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphisa manus, scopulosaq; Cyrrha,
Parnassusq; iugo misit desertus utroq;
Boeoti coiere duces, quos impiger ambit
Fatidica Cephisos aqua, Cadmeaq; Dirce,
Pisæaq; manus, populisq; per æquora mittens
Sicanys Alphæus aquas. tunc Menala liquit
Arcas, & Herculeam miles Trachinius Oeten.
Theßproti, Dryopesq; ruunt, quercusq; silentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice Sellæ.
Exhausit totas quanuis delectus Athenas,
Exiguae Phœbæa tenent naualia puppes,
Tresq; petunt ueram credi Salamina carinæ.
Iam dilecta Ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis, Gnosſasq; agitare pharetras
Docta, nec Eois peior Gortyna sagittis.
Tunc qui Vardaniam tenet Orithon, & uagus altis
Dispersus syluis Athamus, & nomine prisco
Enchelie uersi testantes funera Cadmi,
Colchis, & Adriacas spumans Absyrtos in undas,
Et Penci qui rura colunt, quorumq; labore
Thessalus Aemoniam uomer proſcindit Hiolcon.
Inde laceßitum primò mare, cum rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes,
Præmaque cum uentis, pelagiq; furentibus undis

Creta centū
urbium fama
clara.

Enchelie
vrbs ab An-
chelis, id est,
serpentibus
dicta.

De nanigan-
di artis inue-
tione vide
Eusebiū de
præparatio-
ne Euange-
lica.

d 5

Comp

Composuit mortale genus, fatiſq; per illam

Pholoë mōs Acceſſit mors una ratem, tunc linquitur Aemus
 Arcadicus & Thracius, & populum Pholoë mentita biſormem.
 oppidū Cen Deſcritur Strymon tepido committere Nilo
 taurorum, Biſtonias conſuetus aues, & barbara Cone
 quos biſor- Sarmaticas ubi perdit aquas, ſparſamq; profundo
 mes vocat. Multifidi Peucen unum caput alluit Iſtri:
 Myſiaq; & gelido tellus perfuſa Caico
 Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe.

Quiq; colunt Pitane, & quæ tua munera Pallas
 Lugent damnatæ Phœbo uictore Celene.

Quæ celer & rectis deſcendens Marſya ripis

Mæader flu- Errantem Mæandron adit, miſtusq; reſertur:
 uius ita ſinuo Paſſaq; ab auriferis tellus exire metallis
 ſus, ut ſæpe Pactolon: quæ culta ſecat non uilior Hermus.
 ad fontē cre Iliace quoq; ſigna magnus periturūq; caſtra
 datur reuer- Omnibus petiēre ſuis: nec fabula Troie
 u. Pl. lib. 5. c. Continuit, Phrygiūq; ſerens ſe Caſar Iuli.
 29. Accedunt Syria populi, deſertus Orontes

Et ſelix, ſic fama, Nimos: uentoſa Damascus,
 Gazāq; & arbusto palmarum diues Idume.
 Et Tyros inſtabilis, pretioſaq; murice Sidon:
 Haſ ad bella rates non flexo limite ponti,
 Certior haud ullis duxit Cynofura carinis.

Phœnices li Phœnices primi (fama ſi creditur) auſi
 terarum pri- Manſuram rudibus uocem ſignare figuris.
 mi inuento- Nondum flumineas Memphis contexere biblos
 res. Nouerat: & ſaxis tantum uolucrēsq; ſerēq;
 Sculptaq; ſeruabant magicas animalia lingua.
 Deſcritur Tauriq; nemus, Perſeq; Tarſos,
 Coryciumq; patens exeſis rupibus antrum,

Mallos,

Mallos, & externe resonant naualibus Aege.

Itq; Cilix iusta iam non pirata carina.

Mouit & Eoos bellorum fama recessus,

Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe

Ostia nascenti contraria soluere Phœbo

Audet, & aduersum fluctus impellit in Eurum.

Hic ubi Pellæus post Tethyos æquora ductor

Constitit, & magno uinci se fassus ab orbe est.

Quaque ferens rapidum diuiso gurgite fontem

Vastis Indus aquis mistum non sentit Hidaspem,

Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,

Et qui tingentes croceo medicamine crinem

Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis.

Quiq; suas struxere pyras, uiniq; calentes

Conscendere rogos. prò quanta est gloria genti

Iniecisse manum fatis, uitq; repletos

Quod superest, donasse deis. Venere feroces

Cappadoces duri, populus nunc cultor Amanni,

Armeniusq; tenens uoluentem saxa Niphatem,

Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.

Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,

Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,

Carmanosq; duces, quorum deflexus in Austrum

Aether, non totam mergi tamen afficit Arcton.

Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.

Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla

Signiferi regione poli. nisi poplite lapso

Vltima curuati procederet angula Tauri,

Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus

Euphrates, quos non diuersis fontibus edit

Ganges In-
dix fluuius.

Alexander
pellæus à l'e-
la oppido
Macedonũ.

Euphrates &
Tygris, Ar-
menia flu-
mina.

Persis,

Persis, et incertum, tellus si misceat amnes,
 Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros
 Fertilis Euphrates Phariæ uice fungitur undæ.
 At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
 Occultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
 Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis.
 Parthidubii. Inter Cæsareas acies, diuersaq; signa
 Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem,
 Contenti fecisse duos. timere sagittas
 Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
 Includit gelido, uastisq; Hyrcania syluis.

Hinc Lacedæmonij moto gens aspera fræno
 Aeniochi, seuisq; affinis Sarmata Moschis,
 Colchorum quæ rura secat ditissima Phasis:
 Quæ Cræso fatalis Halys, quæ uertice lapsus
 Rhiphæo Tanais diuersi nomina mundi
 Imposuit ripis, Asiæq; et terminus idem
 Europæ mediæ dirimens confinia terræ,
 Nunc huc, Nunc hunc, nunc illum, quæ flectitur, ampliat orbem.
 Nunc illuc. Quæq; fretum terreus Mæotidos egerit undas
 Pontus, et Herculeis aufertur gloria metis,
 Oceanumq; negat solas admittere Gades.
 Sidoniæ Hinc et Sithoniæ gentes, aurôq; ligatas
 Arimaspi, Substringens Arimaspe comas: hinc fortis Arius,
 Scythiæ po- Longaq; Sarmatici soluens ieiunia belli,
 uli. Massagetes quo fugit equo, uolucresq; Geloni.
 Non, cum Memnoniis deducens agmina regnis
 Cyrus, et effusis numerato milite telis
 Perses. Descendit Xerxes, fraterniq; ultor amoris
 Acquora cum tantis percussit classibus, unum
 Tot reges habuere ducem, coire nec unquam

Tam

*Mixture

Tam uariæ cultu gentes, tam dissona uulgi
 Ora: tot immensæ comites* missura ruinae
 Exciuit populos, & dignas funere Magni
 Exequias fortuna dedit. non corniger Ammon
 Mittere Marmaricas cessauit in arma cateruas.
 Quicquid ab occiduis Libyæ patet arida Mauris,
 Vsq; Parætonias Eoa ad littora Syrtes,
 Acciperet felix ne non simul omnia Cæsar,
 Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.

Mafilia.

Palmæ peri-
phrasıs.Mafiliensiu
legati ad Ca
sarem,

Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
 Agmine nubiferam raptò super euolat Alpem.
 Cumque alij famæ populi terrore pauerent,
 Phocais in dubijs ausa est seruare iuuentus,
 Non Graia leuitate fidem, signatæque iura,
 Et causas, non fata sequi. tamen antè furorem
 Indomitum, duramque uiri defletere mentem
 Pacifico sermone parant, hostemque propinquum
 Orant Cæcropiæ prælata fronde Mineræ.

Semper in externis populo communia uestro
 Mafiliam bellis testatur fata tulisse,
 Comprensa est Latij quæcunque annalibus ætas:
 Et nunc ignoto si quos petis orbe triumphos,
 Accipe deuotas externa in prælia dexteras.
 At si funestas acies, si dira paratis
 Prælia discordes, lacrymas ciuilibus armis
 Secretumque damus. tractentur uulnera nulla
 Sacra manu. si coelicolis furor arma dedisset,
 Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
 Non tamen auderet pietas humana uel armis
 Vel uotis prodesse ioui: sortisque deorum
 Ignarum mortale genus, per fulmina tantum

Sciret

Sciret adhuc cœlo solum regnare Tonantem.
 Adde quòd innumere concurrunt undique gentes,
 Nec sic horret iners scelorum contagia mundus,
 Vt gladijs egeant ciuilia bella coactis.
 Sit mens ista quidem cunctis, ut uestra recusent
 Fata, nec hæc alius committat prælia miles,
 Cui non conspecto languebit dextra parente,
 Telæque diuersi prohibebunt spargere fratres.
 Finis adest rerum, si non committitis illis
 Arma, quibus fas est, nobis hæc summa precandî,
 Terribiles aquilas, infestæque signa relinquant
 Vrbe procul, nostrisque uelis te credere muris,
 Exclud'que sinas admissæ Cæsare bellum.
 Sit locus exceptus sceleri, Magnoque, tibi que
 Tutus, ut inuictæ fatum si consulat urbi,
 Fœdera si placeant, sit quo ueniat inermes.
 Vel cum tanta uocent discrimina Martis Iberi,
 Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
 Nec momenta sumus: nunquam felicibus armis
 Vsa manus patriæ primis à sedibus exul,
 Et post tralatas exustæ Phocidos arces,
 Mœnibus exiguis alieno in littore tuti,
 Illustrat quos sola fides, si claudere muros
 Obsidione paras, et ui perfringere portas:
 Excepisse facestectis, et tela parati,
 Vndarum raptos auersis fontibus hantus
 Querere, et effossam sitientes lambere terras.
 Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerne,
 Fœdæque contingi maculato corpora morsu.
 Nec pauet hic populus pro libertate subire,
 Obsessum Pocno gessit quod Marte Saguntum.

Pectorib

Legatorum
 Malsilienſiū
 petitio.

Pectoribus rapti matrum, frustra que trahentes
Vbera sicca fame medios mittentur in ignes:
Vxor & à charo poscet sibi fata marito.
Vulnera miscebunt fratres, bellumque coacti
Hoc potius ciuile gerent, sic Graia iuuentus
Finierat: cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis, tandem testata est uoce dolorem.

Vana mouet Graios nostri fiducia cursus.
Quauis Hesperium mundi properemus in axem,
Masiliam delere uacat, gaudete cohortes:
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires, nisi robore densæ
Occurrant syluæ, spatio diffusus inani:
Utq; perit magnus nullis obstantibus ignis,
Sic hostes mihi deesse nocet: damnumque putamus
Armorum, nisi qui uinci potuere, rebellent.
Sed si solus eam dimissis degener armis,
Tunc mihi tecta patent: iam non excludere tantum,
Inclusisse uolunt, at enim contagia belli
Dira fugant, dabitis pœnas pro pace petita:
Et nihil esse meo discetis tutius æuo,
Quam duce me bellum, sic postquam fatus ad urbem
Haud trepidam conuertit iter: tunc mœnia clausa
Conspicit, & densa iuuenum uallata corona.

Masilienfes
portas Cæsari
claudunt.

Haud procul à muris tumulus surgentis in altum
Telluris, paruum diffuso uertice campum
Explicat: hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes, tutisque aptissima castris.
Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem
Per tumulo, medijsq; sedent conuallibus arua.
Tunc res immenso placuit statuta labore,

Masilie
situs.

Aggere

Aggeres erigunt Cæsar. Aggere diuersos uasto committere colles.
Sed prius ut totam, quæ terra cingitur, urbem
Clauderet, à summis perduxit ad equora castris
Longum Cæsar opus, fontesque et pabula campi
Amplexus fossa, densas tollentia pinnas
Cesspitibus, crudâque extruxit brachia terra.

Non parua Iam satis hoc Graiæ memorandum contigit urbi,
laudem adipiscuntur Masæ filientes audentes Cæ-
sari resistere. Vincitur una mora. quantum est quod fata tenentur!
Quodque uirum toti properans imponere mundo
Hos perdit fortuna dies! tunc omnia latè
Procumbunt nemora, et spoliantur robore syluæ:
Ut cum terra leuis mediam uirgultâque molem
Suspendant, structa laterum compage ligatam
Arctet humum, pressus ne cedat turribus agger.

Luci cuiusdâ incerto deo cõsecrati de-
scriptio. Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo,
Obscurum cingens connexis ærâ ramis,
Et gelidas altè summotis solibus umbras,
Hunc non ruricolæ Panes, nemorumque potentes
Syluani, Nymphæq; tenent, sed barbara ritu
Sacra deum structæ diris altaribus aræ,
Omnisque humanis lustrata cruoribus arbos.
Siqua fidem meruit superos mirata uetustas,
Illic et uolucres metuunt insisterè ramis,
Et lustris recubare feræ: nec uentus in illas
Incubuit syluas, excussâque nubibus atris
Fulgura: non ullis frondem præbentibus auris,
Arboribus suus horror inest. tum plurima nigris
Pontibus unda cadit. simulacrâque mœsta decorum

Arte

L I B E R I I I .

Arte carent, cæsisque extant informia truncis.
 Ipse situs, putrique facit iam robore pallor
 Attonitos: non uulgatis sacra figuris
 Numina sic metuunt: tantum terroribus addit,
 Quos timeant non nosse deos. iam fama ferebat
 Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas,
 Et procumbentes iterum consurgere taxos,
 Et non ardentis, fulgere incendia sylvæ,
 Roboræque amplexos* circumfulsisse dracones.
 Non illum cultu populi propiore frequentant,
 Sed cessere deis: medio cum Phæbus in axe est,
 Aut cælum nox atra tenet, pauet ipse sacerdos
 Accessus, dominumque timet deprehendere luci.

Hanc iubet immisso sylvam procumbere ferro;
 Nam uicina operi, belloque intacta priore
 Inter nudatos stabat densissima montes.
 Sed sortes tremuere manus, motique uerenda
 Maiestate loci: si robora sacra ferirent,
 In sua credebant reditura membra secures.
 Implicitas magno Cæsar torpore cohortes
 Vt uidit, primus raptam uibrare bipennem
 Ausus, et æriam ferro proscindere quercum,
 Effatur merso uiolata in robora ferro:
 Iam ne quis uestrum dubitet subuertere sylvam,
 Credite me fecisse nefas. tunc paruit omnis
 Imperijs non sublato securæ pauore
 Turba, sed expensa superorum, et Cæsaris ira.
 Procumbunt orni, nodosa impellitur ilex,
 Syluæque Dodones, et fluctibus aptior alnus,
 Et non plebcios luctus testata cupressus.
 Tunc primum posuere comas, et fronde carentes

65
 Miracula
 quæ in luco
 hoc spectari
 solebant.

*circumful-
 sisse.

Lucum radi-
 citus sterni
 iubet Cæsar.

Mira Cæsa-
 ris in huius
 Luci concidi-
 endis arbo-
 ribus auda-
 cia.

c Admiso

Admiscere diem: propulsâque robore denso
Sustinuit se sylua cadens gemuere uidentes

Superi nul- Gallorum populi: muris sed clausa iuuentus
lum crimen Exultat, quis enim lesos impunè putaret
inultum abi- Eff: deos: seruat multos fortuna nocentes:
re sinunt. Et tantum miseris irasci numina possunt.

Vtq; satis cœsum nemoris, quæ sita per agros

Agricolæ Plaustra ferunt: curuôque soli cessantis aratro
prostratas ar Agricole raptis annum fleuere iuuentis.

borea, inter- Dux tamen impatiens hæsurus ad mœnia Martis
missa rustica Versus ad Hispanas acies, extremâque mundi,
tione, curri- Iussit bella geri: stellatis axibus agger
bus vehunt.

Erigitur, geminâsque æquantes mœnia turres

Accipit: hæ nullo fixerunt robore terram,

Sed per iter longum causa repere latenti.

Cum tantum nutaret onus, telluris inanes

Concussisse sinus quærentem erumpere uentum

Credidit: & muros mirata est stare iuuentus.

Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces,

Sed maior Graio Romana in corpora ferro

Vis inerat. neque enim solis excussa lacertis

Lancea, sed tenso ballistæ turbine raptâ

Haud unum contenta latus transire quiescit:

Sed pandens perque arma uiam, perque ossa relicta

Morte fugit: superest telo post uulnera cursus.

At saxum quoties ingenti uerberis ictu

Côparatio. Excutitur, qualis rupes, quam uertice montis

Abscidit impulsu uentorum adiuta uetustas,

Frangit cuncta ruens: nec tantum corpora pressa

Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.

Vt tamen hostiles densa testudine muros

Tecta

Tecta subit uirtus, armisq; in nexa priores
 Arma ferunt, galeamq; extensus protegit umbo,
 Quae prius ex longo nocuerunt tela recessu,
 Iam post terga cadunt: nec Graijs flectere iactum,
 Aut facilis labor est longinqua ad tela parati
 Tormenti mutare modum: sed pondere solo
 Contenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
 Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
 Innocua percussa sonant sic omnia tela
 Respuit: at postquam uirtus incensa uirorum
 Perpetuam rupit defesso milite cratem,
 Singula continuis cesserunt ictibus arma.
 Tunc adoperta leui procedit uimeae terra,
 Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes
 Moliri nunc ima parant, & uertere ferro
 Moenia: nunc aries suspensio fortior ictu
 Incussus densi compagem soluere muri
 Tentat, & impositis unum subducere saxis.
 Sed super & flammis, & magnae fragmine molis,
 Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu
 Percussae cedunt crates, frustraq; labore
 Exhausto fessus repetit tentoria miles.

Summa fuit Graijs starent ut moenia uoti.
 Vltro acies inferre parant: armisq; coruscas
 Nocturni texere faces: audaxq; iuuentus
 Erupit, non hasta uiris, non letifer arcus,
 Telum flamma fuit, rapiensq; incendia uentus
 Per Romana tulit celeri munimina cursu.
 Nec, quamuis uiridi luctetur robore lentas
 Ignis agit uires: tecta sed raptus ab omni
 Consequitur nigri spatiosa uolumina fumi:

Malsiliensis
 uirtus & ani-
 mi fortitudo.

*omisse

Similitudo,

Caesariani vi-
 neam, belli-
 cum tormen-
 tum, & arie-
 tes Malsiliae
 muris adino-
 nent.

Malsiliensium
 votum.

Faces pro te-
 lis in hostes
 iaculantur.

Nec solum sylvas, sed saxa ingentia soluit,
 Et crude putri fluxerunt pulvere cautes.
 Procu-puit, maiorq; iacens apparuit agger.

Masiliensium
 naues.

Spes uictis telluris abit, placu'tq; profundo
 Fortunam tentare mari, non robore picto
 Ornatas decuit fulgens tutela carinas.
 Sed rudis, et qualis procumbit montibus arbor,
 Conseritur stabilis naualibus arca bellis.
 Et iam turrigeram Bruti comitata carinam
 Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis,
 Stœchados arua tenens: nec non et Graia inuentus.
 Omne suum satis uoluit committere robur:
 Grandæuósq; senes mistis armauit ephebis.
 Accepit non sola uiros, quæ stabat in undis
 Classis: et emeritas repetunt naualibus alnos.

Stœcades in
 sulę tres Mas
 filię adiacen
 tes.

Cronogra-
 phia.

Vt matutinos spargens super æquora Phœbus
 Fregit aquis radios et liber nubibus æther,
 Et posito Borea, pacemq; tenentibus Austris,
 Seruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
 Quisq; suam statione ratem, paribusq; lacertis
 Cæsaris hinc puppes, hinc Graio remige classis
 Tollitur: impulse tonsis tremuere carinae,

Nauale præ
 lium.

Crebraq; sublimes conuellant uerbera puppes.
 Cornua Romanæ classis, ualidæq; triremes,

*æquora

Quasq; quater surgens extructi remigis ordo
 Commouet, et plures quæ mergunt æquore* pinus,
 Multiplices cinxere rates. Hoc robur aperto
 Oppositum pelago: lunata classe recedunt,
 Ordine contentæ gemino creuisse Liburnæ.

A Liburnis
 populis sic
 dicta.

Celsior at cunctis Bruti Prætoria puppis
 Verberibus senis agitur, molémq; profundo

Inuchis

Inuehit, & summis longè petit æquora remis.

Vt tantum medijs fuerat maris, utraq; classis
 Quod semel excussis posset transcurrere tonsis,
 Innumera vasto miscentur in æthere uoces:
 Remorumq; sonus premitur clamore: nec ullæ
 Audiri potuere tubæ. tunc cæcula uerrunt,
 Atq; in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.
 Vt primum rostris crepuerunt obuia rostra:
 In puppim rediære rates, emissaq; tela
 Aëra texerunt, uacuumq; cadentia pontum.
 Et iam diductis extendunt cornua proris,
 Diuersæq; rates laxata classe receptæ.
 Vt quoties æstus Zephyris, Eurisq; repugnat,
 Huc abeunt fluctus, illuc mare: sic ubi puppes
 Sulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
 Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquora.
 Sed Graijs habiles, pugnamq; capeßere pinus
 Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
 Cursum, nec tardè flectenti cedere clauo.
 At Romana ratis stabilem præbere carinam
 Certior, & terræ similem bellantibus usum.
 Tunc in signifera residenti puppe magistro
 Brutus ait, Pateris ne acies errare profundo?
 Artibus & certas pelagi? iam consere bellum:
 Phocaicis medias rostris oppone carinas.
 Paruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
 Tunc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti,
 Ictu uicta suo, percussa, & capta cohesit.
 Ast alias manicæq; ligant, teretesq; catenæ,
 Scq; tenent remis: tecto stetit æquore bellum.

Iam non excussis torquentur tela lacertis,

Cursus nauium fluctibus, quos cõtrarij vëti agitant, cõparatur.

*rettulit

Brutum non inuitè laudat quòd is à Cæsare defeßurus est.

Nec longinqua cadant iaculato uulnera ferro:
 Miscenturq; manus. nauali plurima bello
 Ensis agit: stat quisq; suæ de robore puppis
 Pronus in aduersos ictus: multiq; perempti
 In ratibus cecidere suis. cruor altus in undis

Hyperbole. Spumat, & obducti concreto sanguine fluctus.

Et quas immisi traxerunt uincula ferri,

* conferta Has prohibent iungi conferta cadauera puppes.

Semianimes alij uastum subiere profundum,

Haueruntq; suo permistum sanguine pontum.

Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes,

Fractarum subita ratium periere ruina.

Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes:

Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrum,

Exceptum medijs inuenit uulnus in undis.

Phocaici

Phocaicis Romana ratis uallata carinis,

Massilienses Robore deducto dextrum, leuumq; tuetur

dicti. Aeque Marte latus: cuius dum pugnat ab alta

Tagus, Ro- Puppe Tagus, Graiumq; audax a plustre retentat,

manus mi- Terga simul pariter missis & pectora telis

les. Transigitur. medio concurrit pectore ferrum,

Et stetit incertus fluere quò uulnere sanguis,

Donec utraq; simul largus cruor expulit hastas,

Diuisitq; animam, sparsitq; in uulnera letum.

Dirigit huc puppim miseri quoq; dextra Telonis,

Telonis Mas- Qua nullam melius, pelago turbante, carinae

filiensis inte- Audiuerunt manum: nec lux est notior ulli

ritus. Crastina, seu Phoebum uideat, seu cornua lune,

Semper uenturis componere carbasa uentis.

Hic Latiae rostro compagem ruperat alni,

Pila sed in medium uenere trementia pectus,

Auert

Auertitque ratem morientis dextra magistri.
Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,
Affixusque rati, telo retinente, pependit.

Gemellorū
pugna.

Stant gemini fratres fecundæ gloria matris,
Quos eadem uarijs genuerunt viscera satis:
Discreuit mors seu a uiros: unūque relictum
Agnōrunt miseri sublato errore parentes,
Aeternis causam lacrymis: tenet ille dolorem
Semper, & amissum fratrem lugentibus offert.
Quorum alter, mistis obliquo pectore remis,
Ausus Romane Graia de puppe carinae
Iniectare manum: sed eam grauis insuper ictus
Amputat: illa tamen nixu quo prenderat, hæsit,
Dirigitque tenens strictis immortalia neruis.
Creuit in aduersis uirtus: plus nobilis ire
Truncus habet: fortique instaurat prælia leua,
Rapturusque suam procumbit in æquora dextram.
Hæc quoque cum toto manus est abscissa lacerto,
Iam clypeo, telisque carens, non conditur ima
Puppe: sed expositus, fraternæque pectore nudo
Arma tegens, crebra confixus cuspide perstat:
Telæque multorum letho casura suorum
Emerita iam morte tenet. tum uulnere multo
Effugientem animam lassos collegit in artus:
Membræque contendit toto* quicumque manebat
Sanguine, & hostilem, defectis robore membris,
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage uirum cumulat aratis, multoque cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,

*pectine

Gemellu
alter dextr
amputata, l
ua nauim ar
ripit.

Fortitudini
& generosi
animi exem
plum.

*quæcunq;

Nauis, Rom. Ad summos repleta foros, * defecit in undas,
 sanguine op- Vicinum inuoluens contorto uertice pontum.
 pleta, sub- Aequora discedunt mersa diducta carina,
 mergitur. Inq; locum puppis cecidit mare. multaque ponto
 * descendit Præbuit illa dies uarij miracula fati.

Manus, fer- Ferrea dum puppi rapidos manus inserit uncas,
 re is vncis mu Affixit Lycidam: mersus foret ille profundo,
 nitum instru Sed prohibent socij suspensaque crura retentant.
 mentum. Scinditur auulsus, nec sicut uulnere, sanguis
 Emicuit lentus: ruptis cadit undique uenis,
 Discursusque animæ diuersa in membra meantis
 Interceptus aquis: nullius uita perempti
 Est tanta dimissa uia. pars ultima trunci

Vitalia sunt Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
 epar, pulmo, At tumidus quæ pulmo iacet, quæ uiscera feruent,
 cor, præcor- Hæserunt ibi fata diu: luctataq; multum
 dia, cerebrū. Hæc cum parte uiri uix omnia membra tulerunt.

Dum nimium pugnax unius turba carinæ
 Incumbit prono lateri, uacuamque relinquit,
 Quæ caret hoste, ratem: congesto pondere puppis
 Versa, caua textit pelagus, nautasque carina:
 Brachia nec licuit uasto iactare profundo,
 Sed clauso periëre mari. Tunc unica diri
 Conspecta est leti facies, cum fortè natantem
 Diuersæ rostris iuuenem fixere carinæ:
 Discessit medium tam uastos pectus ad ictus:
 Nec prohibere ualent obtritis ossibus artus,
 Quo minus æra sonent, eliso uentre per ora
 Eiectat saniem permistus uiscere sanguis.
 Postquam inhihent remis puppes, ac rostra recedunt,
 Deiectum in pelagus perfolso pectore corpus

Vulner

Vulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
 Naufraga iactatis morti oblectata lacertis,
 Puppis ad auxilium sociæ concurrit. at illi
 Robora cū uetitis prensarent altius ulnis,
 Nutaretque ratis populo peritura recepto:
 Impia turba super medios ferit ense lacertos:
 Brachia linquentes Graia pend:ntia puppe,
 A' manibus cecidere suis: non amplius undæ
 Sustinuere graues in summo gurgite truncos.
 Iamque omni fufis nudato milite telis,
 Inuenit arma furor: remum contorsit in hostem
 Alter: at hi totum ualidis aplustre lacertis,
 Auulsasque rotant excusso remige sedes.
 In pugnam fregero rates. sidentia pessum
 Corpora cesa tenent. spoliántque cadauera ferro.
 Multi inopes teli, iaculum letale reuulsum
 Vulneribus traxere suis, & uiscera læua
 Oppressere manu, ualidos dum præbeat ictus
 Sanguis: & hostilem cū torserit, exeat, hastam.
 Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
 Quam pelago diuersa lues. nam pinguibus ignis
 Affixus tædis, & tecto sulfure uiuax
 Spargitur: ac faciles præbere alimenta carine
 Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera.
 Nec flammæ superant undæ: sparsisque per æquor
 Iam ratibus, fragmenta ferus sibi uendicat ignis.
 Hic recipit fluctus, exstingnat ut æquore flammæ:
 Hi ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
 Mille modos inter leti, mors una timori est,
 Qua cœpere mori. nec cessat naufraga uirtus.
 Tela legunt deiecta mari, ratibusque ministrant:

Nautæ pup-
 pes retrahūt,
 ne retroceda-
 tur.

Mafsiliensiu
 quorūdā ad
 suos prope-
 ratiū mors.

Virg. Furos
 arma mini-
 strat.

*vulnera

Iaculatus
 ignis pluri-
 mum no-
 cet.

Incertasque manus ictu languente per undas
 Exercent. nunc rara datur si copia ferri,
 Utuntur pelago: seuis complectitur hostem
 Hostis, et implicitis gaudent subsidere membris,
 Mergentesque mori. Pugna fuit unus in illa
 Eximius Phoeus animam servare sub undis,

Phoeus nan-
 di peritissi-
 mus submer-
 gitur.

Scrutari que fretum, si quid merisset arenis,
 Et nimis affixos unxi conuellere morsus,
 Adductum quoties non senserat anchora funem.
 Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem,
 Victor, et incolumis summas remeabat ad undas.
 Sed se per uacuos credit dum surgere fluctus,
 Puppibus occurrit, tandemque sub equore mansit.
 Hi super hostiles iecerunt brachia remos,
 Et ratium tenuere fugam. non perdere letum
 Maxima cura fuit. multus sua uulnera puppi
 Affixit moriens, et rostris abstulit ictus.

*excusse

Stantem sublimi Tyrrhenum culmine prore
 Lygdamus *excussa balcaris tortor habenæ
 Glande petens, solido fregit caua tempora plumbo.
 Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
 Vincula, procurrunt oculi: stat lumine rapto
 Attonitus, mortisque illas putat esse tenebras.
 At postquam membris sensit constare uigorem,
 Vos, ait, o socij, sicut tormenta soletis,
 Me quoque mittendis rectum componite telis.
 Egere quod superest animæ Tyrrhenæ: per omnes

Tyrrhenus
 resumptis ad
 prælium vi-
 ribus, suos
 exacuit.

Bellorum casus, ingentem militis usum
 Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer:
 Viuentis feriere loco. sic fatus in hostem
 Ceca tela manu, sed non tamen irrita mittit.

Excipit

Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis Argus,
Quæ iam non medius descendit in ilia uenter,
Adiuuq; suo procumbens pondere ferrum.

Argus Mafsi
liensis adole
scens.

Stabat diuersa uictæ iam parte carinæ
Infelix Argi genitor: non ille iuuentæ
Tempore Phocæicis ulli cessurus in armis,
Victum æuorobur cecidit, fessusq; senectæ
Exemplum non miles erat, qui funere uiso,
Sepe cadens longæ senior per transtra carinæ
Peruenit ad puppim, spirantesq; inuenit artus.
Non lacrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Distentis toto riguit sed corpore palmis:
Nox subit, atque oculos uastæ obduxere tenebræ,
Et miserum cernens agnoscere desinit Argum.
Ille caput labens, et iam languentia colla
Viso patre leuat: uox fauces nulla solutas
Prosequitur: tacito tantum petit oscula nultu,
Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextram.
Ut torpore senex caruit, uirèsq; cruentus
Cœpit habere dolor. Non perdam tempora, dixit,
A seuis permissa deis, iugulumq; senilem
Confodiam. ueniam misero concede parenti
Arge quòd amplexus, extrema quòd oscula fugi.
Nondum destituit calidus tua uulnera sanguis
Semianimisq; iaces, et adhuc potes esse superstes.
Sic fatus, quamuis capulum per uiscere missi
Polluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit
*Præcipiti saltu: et lethum præcedere nati
Festinantem animam morti non credidit uni.

Paternæ in
filium pieta-
tis exemplū.

Pathetica o-
ratio, quæ to-
ta commise-
ratione ex-
undat.

*Præceps et
lethum gau-
dēs præced.

Inclinant iam fata ducum: nec iam amplius anceps
Belli casus erat: Græiæ pars maxima clasis

Mergitur:

Mergitur: ast alia mutato remige puppes
 Victores uexere suos: naualia pauca
 Precipiti tenere fuga. quis in urbe parentum
 Fletus erat, quantus matrum per littora planctus.
 Coniux sepe sui, confusis uultibus unda,
 Credidit ora uiri, Romanum amplexa cadauer:
 Accensisq; rogis miseri de corpore trunco
 Certare patres. at Brutus in equore uictor,
 Primus Cesareis pelagi decus addidit armis.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER IIII.

*

Afranius &
 Petreius Po
 peij duces.

Hispania po
 puli.

Ilerda oppi-
 di situs & de
 scriptio.

T procul extremis terrarum Caesar in oris
 Martem seuus agit non multa cede nocentē,
 Maxima sed fati ducibus momenta daturum.
 Iure pari rector castris Afranius illis,
 Ac Petreius erat: concordia duxit in aquas
 Imperium commune uices, tutelāq; ualli
 Peruigil alterno paret custodia signo.
 His præter Latias acies erat impiger Astur,
 Vectonēsq; leues, profugiq; à gente uetusta
 Gallorum Celta miscentes nomen Iberis.

Colle tumet modico, leniq; excreuit in altum
 Pingue solum tumulo: super hunc fundata uetusta
 Surgit Ilerda manu: placidis prælabitur undis
 Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,
 Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu

Hybernas

Hybernas passurus aquas. at proxima rupes.
 Signa tenet Magni: nec Caesar colle minore
 Castra leuat: medius dirimit tentoria gurgēs.
 Explicat hinc tellus campos effusa patentes,
 Vix oculo prendente modum, camposq; coërcet
 Cinga rapax, uetitus fluctus, & littora cursu
 Oceani pepulisse suo: nam gurgite misto,
 Qui prestat terris, aufert tibi nomen Iberus.

Cinga flu-
 uius.

Prima dies belli cessauit Marte cruento,
 Spectandasq; ducum uires, numerosaq; signa
 Exposuit: piguit sceleris: pudor arma furentum
 Continuit: patriæq; & ruptis legibus unum
 Donauere diem: prono tum Caesar Olympo
 In noctem subita circundedit agmina fossa,
 Dum prime* prestant acies, hostemq; sefellit,
 Et propè confertis obduxit castra manipulis
 Luce noua collem subito conscendere cursu,
 Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
 Imperat. huc hostem pariter terrorq; pudorq;
 Impulit: & raptò tumultum prior agmine coëpit.
 His uirtus, ferrumq; locum promittit: at illis
 Ipse locus. miles rupes oneratus in altis
 Nititur: aduersoq; acies in monte supina
 Heret, & in tergum casura umbone sequentis
 Erigitur. nulli telum uibrare uacabat,
 Dum labat, & fixo firmat uestigia pilo,
 Dum scopulos, stirpesq; tenent, atq; hoste relicto
 Cedunt ense uiam. uidit lapsura ruina
 Agmina dux, equitemq; iubet succedere bello,
 Munitumq; latus leuo producere gyro.
 Sic pedes ex facili, nullòq; urgente receptus,

Cæsar ad Iler-
 dam castra-
 metatur.

*Perstant.

Cæsariani ad
 uersus ho-
 stes prælian-
 tur.

Irritus

Irritus et uictor subducto Marte pendit.

Hactenus armorum discrimina, cetera bello
Fata dedit uarijs incertus motibus aer.

Hyemis de- Pigro bruma gelu, siccisq; Aquilonibus herens,
scriptio. Aethere constricto pluuias in nube tenebat.

Vrebant montana niues, camposq; iacentes
Non daraturæ conspecto sole pruina:

Atq; omnis propior mergenti sidera caelo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.

Sed postquam uernus calidum Titana recepit,

Sidera respiciens delapsæ portitor Helles,

Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera Libræ

Temporibus uicere dies: tunc sole relicto

Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,

Exclusit Boream, flammæq; accepit ab Euro.

Ille suo nubes quascanque inuenit in axe,

Torsit in occiduum Nabathæis flatibus orbem,

Et quas sentit Arabs, et quas Gangetica tellus

Graphicè & Exhalat nebulas, quicquid concreescere primus

scire descri- Sol patitur, quicquid cœli fuscato Eoi

bit vim im- Intulerat Cœrus, quicquid defenderat Indos.

briū ingruis Incendere diem nubes oriente remote,

se aëre con- Nec medio potuere graues incumbere mundo,

densato i nu- Sed nimbos rapuere fuga: uacat imbris Arctos,

bes. Et Notus in solam Calpen fluit humidus aer.

Hic ubi iam Zephyri fines, et summus Olympi

Cardo tenet Tethyn, uetita transcurrere densos

Inuoluere globos, congestumq; aëris atrii

Vix recipit spatium, quod separat aethere terram.

Iamq; polo presse largos densantur in imbres,

Spissatæq; fluunt: nec seruant summa flammæ,

Quauis

Quann̄is crebra micent: moriuntur fulgura nimbis.
 Hinc imperfecto complectitur aëra gyro
 Arcus, uix ulla uariatus luce colorem,
 Oceanumque bibit, raptosque ad nubila fluctus
 Pertulit, et cœlo diffusum reddidit equor.
 Iamque Pyrenææ, quas nunquam soluere Titan
 Eualuit, fluxere niues, fractoque madescunt
 Saxa gelu: tum, quæ solitis è fontibus exit,
 Non habet unda uias: tam largas alueus omnis
 A' ripis accepit aquas. iam naufraga campo
 Caesaris arma natant, impulsæque gurgite multo
 Castra labant: alto restagnant flumina uallo.
 Non pecorum raptus faciles, non pabula merfi
 Vlla ferunt sulci: tectarum errore uiarum
 Fallitur occultis sparsus populator in agris.

Iris peri-
 phrasıs.

Iamque comes semper magnorum prima malorum
 Seu a fames aderat: nulloque obsessus ab hoste
 Miles eget: toto censu non prodigus emit
 Exiguam Cererem. Prò lucri pallida tabes:
 Non deest prolato iciunus uenditor auro.
 Iam tumuli collēsque latent, iam flumina cuncta
 Condidit una palus, uastæque uoragine merfit:
 Absorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum
 Detulit, atque ipsas hausit, subitisque frementes
 Vorticibus contorsit equos, et reppulit æstus
 Fortior Oceani: nec Phœbum surgere sentit
 Nox subiecta polo: rerum discrimina miscet
 Deformis cœli facies, iunctæq; tenebræ.
 Sic mundi pars ima iacet, quam zona niualis
 Perpetuæq; premunt hyemes: non sidera cœlo
 Vlla uidet, sterili non quicquam frigore gignit,

Fames in ca-
 stris Cæsaris.

Inundatio-
 nis maximæ
 hypothipo-
 sis.

Sed

Sed glacie medios signorum temperat ignes.

*Sic, ô summe parens mundi, sic sorte secunda
Aequorei rector facias Neptune tridentis.*

Et tu perpetuis impendas aëra nimbis:

Tu remeare uetes quoscumque emiseric æstus.

Non habeant amnes decliuem ad littora cursum,

Sed pelagi referantur aquis: concussâque tellus

Laxet iter fluuijs: hos campos Rhenus inundet,

Hos Rhodanus: uastos obliquent flumina fontes.

Riphæas huc solue niues, huc stagna, lacusque,

Et pigras, ubicunque iacent, effunde paludes:

Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.

Sed paruo fortuna uiri contenta, pauore

Plena redit. solutoque magis fauere secundi,

Et ueniam meruere dei. iam rarior aër,

Et par Phœbus aquis densas in uellera nubes

Sparserat, et noctes uentura luce rubebant:

Seruatoque loco rerum, discessit ab astris

Humor et ima petit, quicquid pendebat aquarum.

Tollere sylua comes, stagnis emergere colles

Incipiunt, uisoque die durescere ualles.

Vtq; habuit ripas Sicoris, camposque reliquit,

Primum cana salix madefacto uimine paruam

Texitur in puppim, cæsoque induta iuuenco

**superemi- Vectoris patiens tumidum *superenatat amnem.*

cat

Sic Venetus stagnante Pado. fusoque Britannus

Nauigat Oceano: sic cum tenet omnia Nilus,

Conferitur bibula Memphitis cymba papyro.

His ratibus traiecta manus festinat utrinque

Succisum curuare nemus: fluuij q; ferocis

Incrementa timens, non primis robora ripis

Imposuit.

Imposuit. medios pontem distendit in agros.
 Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
 Spargitur in sulcos, & scisso gurgite riuis
 Dat pœnas maioris aquæ. postquam omnia fatis
 Cæsaris ire uidet, celsam Petreius Ilerdam
 Deserit: & noti diffusus uiribus orbis,
 Indomitos quærit populos, & semper in arma
 Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
 Nudatos Cæsar colles, desertaque castra
 Conspiciens, capere arma iubet: nec querere pontem,
 Nec uada. sed duris fluuium superare lacertis.
 Paretur, rapnitque ruens in prælia miles,
 Quod fugiens timuisset iter. mox uada receptis
 Membra fouent armis, gelidósque à gurgite cursu
 Restituunt artus, donec decresceret umbra
 In medium surgente die, iamque agmina summa
 Carpit eques, dubijq; fuge, pugnaq; tenentur.

Attollunt campæ geminæ iuga saxea rupes
 Valle caua media: tellus hinc ardua celsos
 Continuat colles, tute quos inter opaco
 Anfractu latuère uia: quibus hoste potito
 Faucibus, emitti terrarum in deuia Martem,
 Inq; feras gentes Cæsar uidet. Itæ sine ullo
 Ordine, ait, raptumque fuga conuertite bellum,
 Et faciem pugnae, uultusque inferte minaces,
 Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte:
 Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
 Dixit: & ad montes tendentem præuenit hostem.
 Illic exiguo paulum distantia uallo
 Castra locant. postquam spatium languentia nullo
 Mutua conspicuos habuerunt lumina uultus,

f

Sicoris in al
 ueolos com
 plures dedu-
 citur.
 Petreius Iler
 dana deserit.

Cæsar exer-
 citum Sico-
 rim traducit.

Loci, ad quæ
 Cæsariani p-
 uenerunt, de-
 scriptio.

Hortatur mi-
 lites Cæsar.

Et

Et fratres natosque suos uidere, patresque.
 Depreſsum eſt ciuile nefas. tenuere parumper
 Ora metu: tantum nutu, motoque ſalutant
 Enſe ſuos. mox ut ſtimulis maioribus ardens
 Rupit amor leges, audet transcendere uallum
 Miles, in amplexus effuſas tendere palmas.
 Hoſpitis ille ciet nomen: uocat ille propinquum:
 Admonet hunc ſtudijs conſors puerilibus ætas:
 Nec Romanus erat, qui non agnouerat hoſtem.
 Arma rigant lacrymis. ſingultibus oſcula rumpunt:
 Et quanuis nullo maculatus ſanguine miles,
 Quæ potuit feciſſe, timet. quid pectora pulſas?
 Quid ueſane gemis? ſletus quid fundis inaneis?
 Nec te ſponte tua ſcleri parere fateris?
 Uſqueadeo ne times, quem tu facis ipſe timendum?
 Claſſis a dent bellum: ſæuos tu negliges cantus.
 Signa ſerat: ceſſa: iam iam ciuilis Erinys
 Concidet, & Cæſar generum priuatus amabit.

Nunc ades eterno complectens omnia nexu
 O' rerum, miſtique ſalus concordia mundi,
 Et ſacer orbis amor: magnum nunc ſecula noſtra
 Venturi diſcrimen habent. periſſe latebræ
 Tot ſclerum: populo uenia eſt erepta nocenti:
 Agnouere ſuos. prò numine fata ſiniſtro

Colloquia
 militum ad-
 uerſariorum.

Exigua requie tantas argentia clades.
 Pax erat, & miles caſtris permixtus utriſque
 Errabat: duro concordem ceſſante menſas
 Inſtituunt, & permixto libamina Baccho.
 Graminei luxere foci: iunctoque cubili
 Extrahit inſomnes bellorum fabula noctes:
 Quo primum ſteterint campo, qua lancea dextra

Exierit

Exierit, dum quæ gesserunt fortia iactant,
Et dum multa negant. quod soluta fata petebant,
Est miseris renouata fides, atq; omne futurum
Cruit amore nefas. nam postquam fœdera pacis
Cognita Petreio, scq; et sua tradita uenum
Castra uidet: famulas scelerata ad prælia dextras
Excitat, atq; hostes turba stipatus inermes
Precipitat castris, iunctosq; amplexibus ense
Separat, et multo disturbat sanguine pacem.

Addidit ira ferox moturas prælia uoces:
Immemor ô patriæ, signorum oblitus tuorum,
Non potes hoc causæ miles præstare Senatus,
Assertor uicti redeas ut Cæsare: certè
Ut uincare potes: dum ferrum, incertaq; fata,
Quiq; fluat multo non deerit uulnere sanguis,
Ibitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
Utq; habeat famulos nullo discrimine Cæsar
Exorandus erit? ducibus quoq; uita petenda est?
Nunquam nostra salus pretium, mercesq; nefanda
Proditionis erit: non hoc ciuilia bella,
Ut uiuamus, agunt: trahimur sub nomine pacis.
Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerent, nulli uallarent oppida muri,
Non sonipes in bella ferox non iret in æquor
Turrigeras classis pelago sparsura carinas,
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
Sacramenta tenent: at uobis uilior hoc est
Vestra fides, quod pro causa pugnantibus æqua
Et ueniam sperare licet: prò dira pudoris
Fœdera: nunc toto fatorum ignarus in urbe

f 2

Magne

Dulciatriui
que exerci-
tus colloquia
Petreius in-
terrumpit.

Petreij ad
suos oratio,
qua pacē dis-
suadet.

Apostrophe *Magne paras acies, mundiꝑ; extrema tenentes
ad Pompeiũ. Sollicitas reges, cum forsã fœdere nostro
Iam tibi sit promissa salus. Sic fatur, & omneis
Concussit mentes, scelerumq; reduxit amorem.*

Sic ubi desuetæ syluis in carcere clauso

Cóparatió. *Mansuevere feræ, & uultus posuere minaces,
Atq; hominem didicere pati: si torrida paruus
Venit in ora cruor, redeunt rabiesq;, furorq;,
Admonitæq; tument gustato sanguine fauces,
Peruet, & à trepido uix abstinet ira magistro.
Itur in omne nefas: & quæ fortuna decorum*

Petreij ora-
tióne cõmo-
ti milites, in
omne rapiũ
tur flagitiũ. *Inuidia cæca bellorum in nocte tulisset,
Fecit monstra fides: inter mensasq; torosq;,
Quæ modò complexu fouerunt pectora, cædunt.
Et quamuis primò ferrum strinxere gementes,
Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhesit,
Dum feriunt, odere suos, animosq; labantes
Confirmant ictu. feruent iam castra tumultu,
Et scelerum turba rapiuntur colla parentum.
Ac uelut occultum pereat scelus, omnia monstra
In faciem posuere ducum: iuuat esse nocentes.*

Petreius Ille-
dam reuerſi
statuit. *Tu Cæsar quamuis spoliatus milite multo
Agnoscis superos: neq; enim tibi maior in aruis
Emathijs fortuna fuit, nec Phocidos undis
Masiliæ, Phario nec tantum est equore gestum.
Hoc siquidem solo ciuile crimine belli
Dux causæ melioris cris: polluta nefanda
Agmina cede duces iunctis committere castris
Non audent, altæq; ad mœnia rursus Ille dæ
Intendere fugam. campos eques obuius omnes
Abstulit, & siccis inclusit collibus hostem.*

Tunc

Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
Cæsar auct, nec castra peti contingere ripas,
Aut circum largos curuari brachia fontes.

Cæsar hostes
malis suppli-
ces necessa-
riam subire
editionem
quàm præ-
tio decertare
malebat.

Vt lati uidere uiam, conuersus in iram
Præcipitem timor est. miles non utile clausis
Auxilium mactauit equos: tandemq; coactus
Spe posita damnare fugam, casurus in hostes
Pertur. ut effuso Cæsar decurrere passu
Vidit, & ad certam deuotos tendere mortem,
Tela tene iam miles, ait, ferrumq; ruenti
Subtrahere: non ullo constet mihi sanguine bellum:
Vincitur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.
En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus,
Iam damno peritura meo: non sentiet ictus,
Incumbet gladijs, gaudebit sanguine fuso.
Deferat hic feruor mentes, cadat impetus amens,
Perdant uelle mori: sic deflagrare minaces
In cassum, & uetito passus languescere bello,
Substituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
Inde ubi nulla data est miscendi copia Martis,
Paulatim cadit ira ferox, mentesq; tepefcunt.
Saucia maiores animos ut pectora gestant
Dum dolor est, ictusq; recens, & mobile neruis
Conamen calidus præbet cruor, ossaq; nondum
Adduxere cutem: sic conscius ensis adacti
Stat uictor, tenuitq; manus, tum frigidus artus
Alligat, atq; animum subductor obore torpor,
Postquam sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.

Scita compa-
ratio.

Iamq; inopes undæ primum tellure refossa
Occultos latices, abstrusaq; flumina querunt:
Nec solum rastris, durisq; ligonibus arua,

f

Sed

Aquę inopia Sed gladijs fodere suis: puteusq; cauati
 Afranianila- Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
 borant. Non se tam penitus, tam longę luce relicta
 Merscrit Assyrij scrutator pallidus auri.
 Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
 Aut micuere noui, percusso pumice, fontes:
 Antra nec exiguo stillant sudantia rore,
 Aut impulsæ leui turbatur glarea uena.
 Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
 Extrahitur, duris silicum lassata metallis.
 Quoque minus possent siccos tolerare uapores,
 Quęsite fecistis aquę. nec languida fessi
 Corpora sustentant epulis, mensaq; perosi
 Auxilium fecere famem. si mollius aruum
 Prodidit humorem, pingues manus utraq; glebas
 Exprimit ora super. nigro si turbida limo
 Colluuię immota iacet, cadit omnis in haustus
 Certatim obscenos miles: moriensq; recepit,
 Quas nollet uicturus aquas: rituq; ferarum
 Distentas siccant pecudes, & lacte negato,
 Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
 Tunc herbas, frondesq; terunt, & rorem adentes
 Distringunt ramos: & siquos palmitē crudo,
 Arboris aut tenera succos pressere medulla.

Ex eorum O fortunati, fugiens quos barbarus hostis
 commiserat Fontibus immixto strauit per rura ueneno.
 rione qui siti Hos licet in fluuios saniem, tabemq; ferarum,
 perirent ex- Pallida Dictęis, Cęsar, nascentia saxi
 clamatio. Infundas aconita palam, Romana iuuentus
 Non decepta bibet. torrentur uiscera flamma,
 Oręq; sicca rigent squamosis aspera linguis.

Iam

Iam marcent uenæ, nulloq; humore rigatus
 Aëris alternos angustat pulmo meatus,
 Rescissoq; nocent suspiria dura palato.
 Pandunt ora siti, nocturnumq; aëra captant.
 Expectant imbres, quorum modò cuncta natabant
 Impulsu, et siccis uultus in nubibus hærent.
 Quoq; magis miseros unde ieiunia soluant,
 Non super arentem Meroën, Cancrîq; sub axe,
 Quà nudi Garamantes arant, sedêre: sed inter
 Stagnantem Sicorim, et rapidum deprensus Iberum
 Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.

Duorum flu-
 minû aspe-
 ctus vehe-
 mētem sitim
 irritat.

Iam domiti cessêre duces: pacisq; petendæ
 Autor damnatis supplex Afranius armis,
 Semianimes in castra trahens hostilia turmas,
 Victoris stetit ante pedes. seruata precanti
 Maiestas, non fracta malis, interq; priorem
 Fortunam, casusq; nouos gerit omnia uicti,
 Sed ducis, et ueniam securo pectore poscit:
 Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
 Non deerat fortis rapiendo dextera letho:
 At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
 Dignum donanda Cæsar te credere uita.
 Non partis studij, agimur, nec sumpsimus arma
 Consilijs inimica tuis. nos deniq; bellum
 Innênit ciuile duces: causæq; priori,
 Dum potuit, seruata fides: nil fata moramur.
 Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas,
 Securumq; orbis patimur post terga relictî.
 Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
 Nec ferrum, lassæq; manus. hoc hostibus unum
 Quòd uincas, ignosce tuis, nec magna petuntur.

Afraniij cum
 Cæsare colo-
 quium.

Petitio. Otia des seſſis, uitam patiaris inermes

Degere, quam tribuis: campis proſtrata iacere

Pacis condi-
tiones extre-
mæ.

Agmina noſtra putes: nec enim felicibus armis

Miſceri damnata decet, partemque triumphi

Captos ferre tui, turba hæc ſua fata peregit.

Hoc petimus, uictos ne tecum uincere cogas.

Clementia
Cæſaris.

Dixerat: At Cæſar facilis, multumque ſerenus

Flectitur, atque uſum belli, poenamque remittit.

Vt primum iuſte placuerunt foedera pacis,

Situm ſatiatu-
ri, flumina
petunt.

Incuſtoditos decurrit miles ad amnes.

Incumbit ripis, permiſſaque flumina turbat,

Continuus multis ſubitarum tractus aquarum

Aëra non paſſus uacuis diſcurrere uenis,

Plurimi ex
bibendi aui-
ditate nimia
ſuffocantur.

Arctauit, clauſitque animam: nec ſeruida peſtis

Cedit adhuc, ſed morbus egens tam gurgite plenis

Viſceribus ſibi poſcit aquas. mox robora neruis,

Et uires rediere uiris. O prodiga rerum

Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,

Et queſitorum terra, pelagóque ciborum

Ambitioſa fames, & laute gloria menſæ,

Sententia,
qua in luxu-
rioſos inue-
hitur.

Diſcite quàm paruo liceat producere uitam,

Et quantum natura petat. non erigit egros

Nobilis ignoto diſfuſus conſule Bacchus:

Non auro, myrrhæque bibunt: ſed gurgite puro

Vita redit. ſatis eſt populis fluuiusque. Ceresque.

Belli dete-
ſtatio.

Heu miſeri, qui bella gerunt. tunc arma relinquens

Victori miles ſpoliato pectore tuſus,

Innocuusque ſuas curarum liber in urbes

Spargitur. o quantum donata pace potitos

Excuiſis nunquam ferrum iuſſe lacertis

Pœnituit, toleraſſe ſitum, fruſtraque rogaſſe

Proſpera

Felicitas eorum, qui victi erant.

Prosp̄era bella deos. nempe usis Marte secundo
Tot dubiæ restant acies, tot in orbe labores:
Vt nunquam fortuna labet successibus anceps,
Vincendum toties: terras fundendus in omneis
Est cruor, & Cæsar per tot sua fata sequendus.
Felix qui potuit, mundi nutante ruina,
Quo iaceat tam scire loco: non prælia fessos
Vlla uocant, certos non rumpunt classica somnos.
Iam coniux, natique rudes, & sordida tecta,
Et non deductos recipit sua terra colonos.
Hoc quoque securis oneris fortuna remisit,
Sollicitus menti quòd abest pauor: ille salutis
Est autor, dux ille fuit. sic prælia soli
Felices nullo spectant ciuilia uoto.

Non eadem belli totum fortuna per orbem
Constitit: in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
Quæ maris. Adriaci longas ferit unda Salonas,
Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
Illic bellaci confisus gente Curetum,
Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto,
Clauditur extrema residens Antonius ora,
Cautus ab incurſu belli si sola recedat,
Expugnat quæ tuta fames. non pabula tellus
Pascendis submittit equis, non proferit ullam
Flaua Ceres segetem: spoliabat gramine campum
Miles, & attonso miseris iam dentibus aruo
Castrorum siccas de cespite uulserat herbas.
Vt primum aduersæ socios in littore terræ
Et Basylum uidere ducem: noua furta per æquor
Exquisita fugæ. neque enim de more carinas
Extendunt, puppèsque leuant. sed firma gerendis

Aduersatur
fortuna Cæ-
sari.
Salonæ Dal-
matiz vrbs.
Iader flumē
in mare A-
driaticū de-
currens.

f s

Molibus

Molibus insolito contextunt robora ductu.

Cuppe vasa Nantque ratem uacuae sustentant undique cuppe,
magna sunt Quorum porrectis series constricta catenis
in paropside Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.
forma.

Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigium: sed quod trabibus circumdedit equor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Quod nec uela ferat, nec apertas uerberet undas.
Tunc freta seruantur, dum se decliuius undis
Aestus agat, refluxoque mari nudentur arene.

Quando sci- Iamque relabenti crescebant littora ponto,
licet æstus re Missa ratis prono desertur lapsa profundo,
fluunt & de- Et geminae comites. cunctas super ardua turris
crescunt. Eminet, & tremulis tabulata mimantia pinnis.

Aliter ab Noliuit Illyricæ custos Octanius unde
aliis histori- Confestim tentare ratem, celerésque carinas
cis scriptum Continuit, cursu crescat dum præda secundo:
est. Et temerè ingressos repetendum inuitat ad equor.

Similitudo. Pace maris. Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratae metuentes aëra penne:
Aut dum dispositis attollat retia uaris
Venator, tenet ora leuis clamosa Molossi:
Spartanos, Cretasque ligat: nec creditur ulli.

Antoniani Sylua cani, nisi qui presso uestigia rostro
naues in ma Colligit, & præda nescit latrare reperta,
re deducunt. Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.

Nec mora, complentur moles, auidèque petitis
Insula describitur ratibus: quo tempore primas
Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.

At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, passusque uacare

Summa

Summa freti, medio suspendit uincula ponto,
 Et laxas fluitare sinit, religatq; catenas
 Rupis ab illyrica scopulis, nec prima, nec illa,
 Quæ sequitur, tardata ratis: sed tertia moles
 Hæsit, & ad cautes* adducto fune secuta est.
 Impendent caua saxa mari: ruiturâq; semper
 Stat (mirum) moles: & syluis equor inumbrat.
 Huc fractas Aquilonerates, submersaq; pontus
 Corpora sæpe tulit, cæcisq; abscondit in antris:
 Restituit raptus testum mare, cumq; cauerna
 Euomuere fœtum, contorti uorticis undæ
 Taurominitanam uincunt feruore Charybdim.
 Hic Opiterginis moles onerata colonis
 Constitit: hanc omni puppes statione soluta
 Circueunt: alij rupes, ac littora complent.
 Vulteiis tacitas sensit sub gurgite fraudes.
 Duxerat ille ratis, frustra qui uincula ferro
 Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla,
 Incertus quâ terga daret, quâ pectora bello.
 Hoc tamen in casu: quantum deprensa ualebat,
 Effecit uirtus: inter tot millia captæ
 Circunfusa rati, & plenam nix inde cohortem,
 Pugna fuit, non longa quidem. nam condidit atra
 Nox lucem dubiam pacemq; habuere tenebræ.

Tunc sic attonitam, uenturâq; fata pauentem
 Rexit magnanima Vulteiis uoce cohortem:
 Libera non ultra parua quam nocte iuuentus,
 Consulite extremis angusto tempore rebus.
 Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa
 Querende sibi mortis habet: nec gloria lethi
 Inferior, iuuenes, admoto occurrere fato.

*abducto

Opitergium
venetum op-
pidum.

Vulteiis se
dolis milita-
ribus circun-
uētum fuisse
seriusculæ a-
gnoscat.

Vulteiij sua-
foria ad suos
oratio.

Omnibus

Omnibus incerto uentura tempore uita
 Par animi laus est, & quos speraueris annos.
 Perdere, & extremae momentum abrumperé lucis,
 Accersas dum fata manu. non cogitur ullus
 Velle mori: fuga nulla patet: stant undiq; nostris
 Intenti ciues iugulis. decernite lethum,
 Et metus omnis abest. cupias quodcunq; necesse est.
 Non tamen in ceca bellorum nube cadendum est,
 Aut cum permistis acies sua tela tenebris
 Inuoluunt. conferta iacent cum corpora campo,
 In medium mors omnis abit, perit obruta uirtus.
 Nos in conspicua socijs, hostiq; carina
 Constituere dei. praebeunt aequora testes,
 Praebunt terrae, summis dabit insula saxis.
 Spectabunt geminae diuerso è littore partes.
 Nescio quid nostris magnum, & memorabile fatis
 Exemplum, Fortuna, parat. quaecunque per eum
 Exhibuit monumenta fides. seruataq; ferro
 Militiae pietas, transibit nostra iuuentus.
 Nanque suis pro te gladijs incumbere Caesar
 Esse parum scimus: sed non maiora supersunt
 Obsessis, tanti quae pignora demus amoris.
 Abscidit nostrae multum sors inuida laudi,
 Quod non cum senibus capti natisq; tenemur.
 Indomitos sciat esse uiros, timeatq; furentes,
 Et morti faciles animos: & gaudeat hostis
 Non plures haesissere atcs. tentare parabunt
 Foederibus, turpique uolent corrumpere uita.
Votum. O utinam, quò plus habeat mors unica fama,
 Promittant ueniam, iubeant sperare salutem:
 Ne nos, cum calido fodiemus uiscera ferro,

Desper

Desperasse putent. magna uirtute merendum est,
Cæsar ut, amissis inter tot millia paucis,
Hoc damnum, clademq; uocet. dent fata recessum,
Emittantq; licet, uitare instantia nolim.

Proieci uitam comites, totusq; futurae
Mortis agor stimulis. furor est, agnoscere solis
Permissum est, quos iam tangit uicinia fati,
Victurosq; dei celant, ut uiuere durent,
Felix esse mori. Sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum: cum sidera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexoq; Vrse temone pauerent:
Iidem cum fortes animos præcepta subissent,
Optauere diem. nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus: nam sol Ledeæ tenebat.
Sidera, uicino cum lux altissima Cancro est:
Nox tum Thessalicas urgebat parua sagittas.

Detegit orta dies stantes in rupibus istros,
Pugnacesq; mari Graia cum Classe Liburnos.
Tentauere prius suspensio uincere bello
Foederibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora. stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox, securaq; pugna
*Permisso sibi sine manu: nulliq; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas.
Innumerasq; simul pauci terraq; mariq;
Sustinuere manus: tanta est fiducia mortis.
Utq; satis bellouisum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor: primus dux ipse carinae
Vultuius iugulo poscens iam fata reiecto,
Ecquis, ait, iuuenum est, cuius sit dextra cruore

Castorem &
Pollucē Le-
dæ filios in-
telligit

*Promisso

Digna

Digna meo, certa^q; fide per uulnera nostra
 Testetur se uelle mori: nec plura locuto
 Viscera non unus iandudum transigit ensis.
 Collaudat cunctos: sed eum, cui uulnera prima
 Debebat, grato moriens interficit ictu.
 Concurrunt alij, totum^q; in partibus unis
 Bellorum fecere nefas. sic semine Cadmi
 Emicuit Dircea cohors, cecidit^q; suorum
 Vulneribus, dirum Thebanis fratribus omen.
 Phasidos & campis insomni dente creati
 Terrigenae, missa magicis è cantibus ira,
 Cognato tantos implerunt sanguine sulcos:
 Ipsa^q; inexpertis, quod primum fecerat herbis
 Expauit Medea nefas: sic mutua pacti
 Fata cadunt iuuenes: nimium^q; in morte uirorum
 Mors uirtutis habet: pariter sternunt^q; cadunt^q
 Vulneri lethali: nec quenquam dextra sefellit,
 Cum feriat moriente manu: nec uulnus adactis
 Debetur gladijs: percussum est pectore ferrum,
 Et iugulis pressere manum. cum forse cruenta
 Fratribus incurrunt fratres, natus^q; parenti:
 Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra.
 Exegere enses: pietas ferientibus una
 Non repetisse fuit. iam latis uiscera lapsa
 Semianimes traxere foris, multum^q; cruoris
 Infudère mari. despectam cernere lucem,
 Victores^q; suos uultu spectare superbo,
 Et mortem sentire iuuat: iam strage cruenta
 Conspicitur cumulatæ ratibus^q; remittunt
 Corpora uictores, ducibus mirantibus, ulli
 Esse ducem tanti: nullam maiore locuta est

Comparatio
 de ijs, qui na
 ti serpentinis
 dentibus ab
 Iasone fatis,
 se mutuo oc-
 ciderunt.

Volusiani se
 mutuis con-
 fodiunt vul-
 neribus.

Ore

Ore ratem totum discurrens fama per orbem.
 Non tamen ignauæ post hæc exempla uirorum
 Percipient gentes, quàm sit non ardua uirtus
 Scrutium fugisse manu: sed regna timentur
 Ob ferrum, & sæuis libertas uritur armis:
 Ignoratque datos, ne quisquam seruiat, enses.
 Mors utinam pavidos uitæ subducere nolles,
 Sed uirtus te sola daret. Non segnior illo
 Marte fuit, qui tunc Libycis exarsit in aruis.
 Nanque rates audax Lilybæo littore soluit
 Curio: nec forti uelis Aquilone recepto
 Inter semirutas magnæ Carthaginis arces,
 Et Clupeam tenuit stationis littora notæ:
 Primæque castra locat cano procul æquore, quâ se
 Bagrada lentus agit siccæ fulcator arenæ.
 Inde petit tumulos, exesâsque undique rupes,
 Antæi quæ regna uocat non uana uetustas.
 Nominis antiqui cupientem noscere causas,
 Cognita per multos docuit rudis incolæ patres.
 Nondum post genitos tellus effœta gigantes,
 Terribilem Libycis partum concepit in antris,
 Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
 Aut Tityos, Briareûsque ferrox: cœlôque pepercit,
 Quod non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
 Hoc quoque tam uastas cumulauit munere uires
 Terra sui fœtus, quod cum tetigere parentem,
 Iam defecta uigent renouato robore membra.
 Hæc illi spelunca domus: latuisse sub alta
 Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
 Ad somnos non terga feræ præbere cubile
 Assuerunt, non sylua torum: uirêsq; resumit

Loci, ad quæ
 Curio perue
 nit, descri
 ptio.

Bagrada, flu
 nius prope
 Uticam.

Antæ, terræ
 filij, domus
 & antra.

Leonum ca
 ro uires au
 get.

In

In nuda tellure iacens. periëre coloni
 Arnorum Libyes: pereunt, quos appulit æquor.
 Auxiliôque diu uirtus non usa cadendi,
 Terræ spernit opes: inuictus robore cunctis,
 Quauis staret, erat. tandem uulgata cruenti
 Fama mali terras monstris, æquôrque leuantem
 Magnanimum Alciden Libycas exciuit in oras.

Ille Cleonæi proiecit terga leonis,

Antæi gygæ-
 tis Herculis-
 que certa-
 men.

Antæus Libyci. perfudit membra liquore
 Hospes Olympiæ seruato more palæstre.
 Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
 Auxilium membris calidas infudit arenas.
 Conseruere manus, & multo brachia nexu,
 Colla diu grauibus frustra tentata lacertis:
 Immotumque caput fixa cum fronte tenetur.
 Miranturque habuisse parem. nec uiribus uti
 Alcides primo uoluit certamine totis:
 Exhaustique uirum: quod creber anhelitus illi
 Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
 Tunc ceruix lassata quati: tunc pectore pectus
 Vrgeri: tunc obliqua percussa labare
 Crura manu. iam terga uiri cedentia uictor
 Alligat, & medium compressis ilibus arctat:
 Inguinæque insertis pedibus distendit, & omnem
 Explicuit per membra uirum. rapit arida tellus
 Sudorem: calido complentur sanguine uenæ.
 Intumuere tori, totosque induruit artus,
 Herculeosque nouo laxauit corpore nodos.

Antæi mem-
 bra labore
 defecta, ta-
 ctæ terræ re-
 creantur.

Constitit Alcides stupefactus robore tanto:
 Nec sic Inachijs, quauis rudis esset, in undis
 Defectam timuit reparatis anguibus hydram.

Conflexeri

Conflixere pares, telluris uiribus ille,
 Ille suis, nunquam se uere sperare nouerca,
 Plus licuit uidet exhaustos sudoribus artus,
 Ceruicemque uiri siccat, qua ferret Olympum,
 Utq; iterum se his micat brachia membris,
 Non expectatis Antee uiribus hostis,
 Spontè cadit, maiorque accepto robore surgit.
 Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
 Egeritur: tellusque uiro luctante laborat.
 Ut tandem auxilium tacite prodesse parentis
 Alcides sensit. Standum est tibi, dixit, ex ultra
 Non credere solo, sternique uetabere terra:
 Herebis passis intra mea pectora membris.
 Huc Antæ cades, sic fatum, sustulit ætæ
 Nitentem in terras iuuenem, morientis in artus
 Non potuit nati Tellus summittere uires.
 Alcides medium tenuit: iam pectora pigro
 Stricta gelu, terrisque diu non credidit hostem.
 Hinc cui ueteris custos famosa uetustas,
 Miratrixque sui signauit nomine terras.
 Sed maiora dedit agnomina collibus istis,
 Pœnum qui latius renouauit ab arcibus hostem
 Scipio. nam se des Libyca tellure potito
 Hec fuit, en ueteris cernia uestigia nulli.
 Romana hos primum tenuit uictoria campos.
 Curio letatus, tanquam fortuna locorum
 Bella gerat, seruetque ducum sibi facta priorum,
 Felici non fausta loco tentoria ponens,
 Indulsit castris, ex collibus abstulit omen,
 Sollicitatque feros non æquis uiribus hostes.
 Omnis Romanis que cesserat Africa signis,

Hestules

Amco. anqos

 Antæ Her-
 cules pecto-
 ri adstrictu
 expirare co-
 git.

 Curio vani-
 quis & stul-
 ticia argui-
 tur.

Aetij Varicastra. Tunc Vari sub iure fuit: qui robore quanquam
Confusus Latio, regis tamen undique uires

Exciuit Libyce gentis, extremâque mundi

Iuba rex. Signa suum comitata Iubam. non fusior ulli
Terra fuit domino: quâ sunt longissima regna,
Cardine ab occiduo uicinus Gadibus Atlas
Terminat: à medio, confinis Syrtibus Ammon.
At quâ lata iacet uasti plaga feruida regni,
Distinct Oceanum, xonæq; exusta calentis
Sufficiunt spatio. populi tot castra sequuntur,

Mauritanie populi. Autololes, Numideq; uagi, semperque paratus
Inculto Getulus equo: tum concolor Indo

Maurus, inops Nasamon, missi Garamante perusta

Marmaride uolucres, equaturusque sagittas

Medorum, tremulum cum torsit missile, Mazax:

Et gens, que nudo residens Masilia dorso

Ora leui flectit frenorum nescia uirga:

Et solitus uacuis errare mapalibus Apher

Venator, ferrique simul fiducia non est,

Vestibus iratos laxis operire leones.

Nec solum studijs civilibus arma parabat,

Priuate sed bella dabat Iuba concitus ire.

Hunc quoque, quo superos, humanâque polluit anno,

Lege Tribunitia folio depellere aurum

Curio co- Curio tentarat, Libyâque auferre tyranno,
gnito Iubæ Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
aduertu, tre- Hoc bellum sceptri fructum putat esse reuerti.
pidat.

Hac igitur regis trepidat iam Curio fama,

Et quod Cesareis nunquam deuota iuuentus

Illâ nimis castris, nec Rheni miles in undis

Exploratus erat, Corfini captus in arce;

Insidusque

Infidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori,
Fas utrunq; putat sed postquam languida segni
Cernit cuncta metu, nocturnaque munia ualli
Desolata fuga, trepida sic mente profatur:

Audendo magnus tegitur timor: arma capeffam
Ipse prior: campum miles descendat in equum,
Dum meus est: uariam semper dant otia mentem.
Eripe consilium* pugnæ: cum dira uoluntas
Ense subit pressso, galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis pendere causas?
Quæ stetit, inde fauet: ueluti fatalis arena
Muneribus non ira uetus concurrere cogit.
Productos odere pares. Sic fatus, apertis
Instruxit campis acies: quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit Varum campo, nudatæque foeda
Terga fuga, donec uetuerunt castra, cecidit.

Tristia sed postquam superati praelia Vari
Sunt audita lubæ: letus quod gloria belli
Sit rebus seruata suis, rapit agmina furtim,
Obscuratque suam per iussa silentia famam,
Hoc solum metuens incautus ab hoste timere
Mittitur exigua, qui praelia prima laceffat,
Eliciatque manu Numidis à rege secundus,
Ut sibi commissi simulator Sabbura belli:
Ipse caua regni uires in ualle retentat:
Aspidas ut Pharias cauda solertior hostis
Ludit, et iratas incerta prouocat umbra:
Obliquansque caput uanas serpentis in auras
Effuse tuto comprehendit guttura morsu
Lethiferam citra sanie: tunc irrita pestis

Curionis ver-
ba.

γνώμη.

*Pugna

Similitudi-
ne à serpen-
tibus sumpta
docet curio-
nem circum-
lentum do-
lo lubæ.

Exprimitur, faucesq; fluunt percunte ueneno.

Fraudibus enentum dederat fortuna: feroxq;

Non exploratis occulti uiribus hostis,

Curio nocturnum castris erumpere cogit,

Ignotisq; equitem late decurrere campis.

Ipse sub Auroræ primos excedere motus

Signa iubet castris, multum, frustra q; rogatus

Vt Libycas metuat fraudes, insectaq; semper

Punica bella dolis, lethi fortuna propinqui

dolis infe- Tradiderat fati iuuenem: bellumq; trahebat

cta Autorem ciuile suum. super ardua ducit

Saxa, super cautes abrupto limite signa,

Cum procul è summis conspecti collibus hostes

Fraude sua cessere parum, dum colle relicto

Effusam patulis aciem committeret aruis.

Ars pro frau Ille fugam credens, simulate nescius artis,

de. Virg. 2. Vt uictor, medios aciem proiecit in agros,

Aen. Dolis Tunc primum patuere doli, Numideq; fugaces

instructus & Undiq; completis clausurunt montibus agmen.

arte Pelasga. Obstupuit dux ipse simul, periturq; turba.

Non timidi petiere fugam, non praelia fortes.

Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum

Saxa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos

Ora tenens. spargitq; iubas, et surrigit aures,

Incertosq; pedum pugnat non stare tumultu.

Fessa iacet ceruix: fumant sudoribus artus;

Lassitudinis Oraq; proiecta squalent arentia lingua:

equine signa Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget;

Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus:

Siccaq; sanguineis durefcit spuma lupatis.

Iamq; gradum neq; uerberibus, stimulisq; coacti,

Nec

Nec, quanuis crebrũ iussu calcaribus addunt,
 Vulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
 Cornipedis rupisse moras: neq; enim impetetur illis
 Incursusque fuit: tantum profertur ad hostes,
 Et spatium iaculis oblato uulnere donat.

At uagus Apher equos ut primum emisit in agmen:

Tunc campi tremuere sono: terraq; soluta
 Quantus Bistonio torquetur turbine pulvis,
 Aëra nabe sua textit, traxitq; tenebras.
 Ut uero in pedites fatum miserabile belli
 Incubuit, nullo dabũ discrimine Martis
 Ancipites steterunt castis: sed tempora pugna
 Mors tenuit. neq; enim licuit procurrere contra,

Et miscere manus: sic undiq; septa iuuentus
 Cominus obliquis, et rectis eminus hastis
 Obruitur, non uulneribus, nec sanguine solum,
 Telorum nimbo peritura, et pondere ferri.
 Ergo acies tantæ paruum spissantur in orbem:
 Ac si quis metuens medium correpsit in agmen
 Vix impune suos inter conuertitur enses.
 Densaturq; globus, quantum pede prima relato
 Constrinxit gyros acies. non arma mouendi
 Iam locus est pressis: stipatæque membra teruntur.

Frangitur armatum colliso pectore pectus.
 Non tam læta tulit uictor spectacula Maurus
 Quam fortuna dabat: fluuios non ille cruoris.
 Membrorumq; uidet lapsam, et ferientia terram
 Corpora: compressum turba stetit omne cadauer.

Excitet inuisas diræ Carthaginis umbras
 Inferijs fortuna nouis: ferat ista cruentus
 Annibal, et Poenæ tam dira piacula manes.

Curionis &
 Saburæ, re-
 gis præfecti,
 prælium.

Exclamatio
 in superos.

Romanam, superi, Libyca tellure ruinam
 Pompeio prodesse nefas, notisq; Senatus.
 Africa nos potius uincat sibi. Curio fusas

Curionis & Vt uidit campis acies, & cernere tantas
 suorum ca- Permisit clades compressus sanguine puluis,
 des. Non tulit afflictis animum producere rebus,
 Aut sperare fugam: ceciditq; in strage suorum
 Impiger ad lethum, & fortis uirtute coacta.

In Curionē. Quid nunc rostra tibi profunt turbata, forūque,
 ciuiliū bel- Vnde Tribunitia plebeius signifer arte
 lorum... sua- Vnde Tribunitia plebeius signifer arte
 forem pro- Arma dabis populis? quid prodita iura Senatus,
 clamatio. Et gener, atque socer bello concurrere iussit:

Apostrophe ad ciuitatum primarios. Antē iaces, quā dira duces Pharsalia confert:
 Spectandumque tibi bellum ciuile negatum est.
 Has urbi misere uestro de sanguine penas
 Ferre datis: luitis iugulo sic arma potentes.
 Felix Roma quidem, ciuesq; habitura beatos,
 Si libertatis superis tam cura placeret,
 Quā uindicta placet. Libycas en nobile corpus

Curio infe- Pascit aues, nullo contactus Curio busto.
 pultus. At tibi nos (quando non proderit ista silere)
 A quibus omne cui senium sua fama repellit,
 Digna damus iuuenis merita praemia uitae.
 Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
 Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
 Perdita tunc urbi nocuerunt secula, postquam
 Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
 Transuerso mentem dubiam torrente tulerunt.
 Momentumque fuit mutatus Curio rerum,
 Gallorum captus spolijs, & Caesaris auro.
 Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense

Sylla

Sylla potens, Mariusque ferox, et Cinna cruentus,
 Cesareæq; domus series: cui tanta potestas
 Concessa est? emere omnes, hic uendidit urbem.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER V.

Ice alterna duces bellorum uulnera passos
 In Macedum terras, miscens aduersa secundis,
 Seruauit fortuna pares. iam sparserat Aemo
 Brumaniæ, gelidæq; cadēs Atlātis Olympo:

Hyemis per-
 riphraſis.
 Anni initium,
 quo magi-
 stratus elige-
 bantur Cal-
 lan.

Instabatque dies, qui dat noua nomina fastis,
 Quique colit primus ducentem tempora Ianum.
 Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris,
 Consul uterque uagos belli per munita Patres
 Elicit Epirum: peregrina ac sordida sedes
 Romanos cepit proceres: secretæque rerum
 Hospes in extremis audiuit curia tectis.
 Nam quis castra nocet tot strictas iure secures?
 Tot fasces: docuit populos uenerabilis ordo
 Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.

Lentulus a
 Ro. Senato-
 res oratio.

Vt primum moestum tenuere silentia coetum,
 Lentulus è celsa sublimis sede profatur:
 Indole si dignam Latia, si sanguine prisco
 Robur inest animis, non quæ tellure coacti,
 Quamque procul tectis captæ sedeamus ab urbis
 Cernite, sed nostræ faciem cognoscite turba:
 Cunctæque iussuri primum hoc decernite Patres
 Quod regnis, populisque liquet, nos esse Senatum.
 Nam uel Hyperboreæ plaustrum glaciale sub Vrse,

g 4 Vel

Vel plaga quæ torrens, clanculusque uapores mis-
 Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles.
 Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
 Imperiūque comes. Tarpeia sede perusta
 Gallarum facibus, yeiisque habitante Camillo,
 Illic Roma fuit: non unquam perdidit ordo
 Mutato sua illa soluma credita testis
 Cesar habet, uacuasque domos, legesque silentes,
 Clanculusque infestis tristi fore curia solus.
 Illa uidet Patres, plena quos urbe fugauit.
 Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
 Ignaros scelerum, longaque in pace quietos
 Bellorum primus sparsit furor: omnia rursus
 Membra loco redeunt, en totis uiribus orbis
 Hesperiam pensant superi: iacet hostis in undis
 Obrutus illyriis, Libyes squallentibus aruis
 Curio Cesarei cecidit pars magna Senatus.
 Tollite signa duces: fatorum impellite cursum:

Cohortatio. Spem uestram prestate deis: fortunæque tantos
 Det uobis animos, quantos fugientibus hostem
 Causa dabat. nostrum exhausto ius clauditur anno:
 Vos quorum finem non est sensura potestas,
 Consulite in medium Patres, Magnūque iubete
 Esse ducem. Letho nomen clamore Senatus

Pompeius
 dux eligatur
 à Senatu. Excipit: et Magnū fatum, patriæque suūque
 Imposuit. Tunc in reges, populosque merentes
 Sparsus honos, pelagique potens Phœbria donis
 Exornata Rhodos, gelidique inculta iuuentus

Taygetus
 non Lac- Taygeti fama ueteres laudantur Athene:
 um. Masiliæque donatur libera Phocis.

Tunc Sadalen, fortemque Cotyn, fidūque per arma

Deiotar

Deiorum, et gelidae dominum Rhafipolim ora
 Collaudant: Libyamque iubent autore Senatu
 Sceptra feroponere iube. pro tristia fata.
 Et tibi non fide gentis dignissime regno
 Fortune Ptolomæ pudor, criménque detrum,
 Cingere pellæo pressos diademate crines
 Permissum: sanum in populos puer accipit enses.
 Atque utinam in populos. donata est regia Lagi.
 Accessit Magni iugulus: regnûmque forori
 Ereptum est, soceroque nefas. iam turba soluto
 Arma petit coetu, que cum populi que, ducesque
 Casibus incertis, et ceca sorte pararent,
 Solus in ancipites metuit descendere Maris
 Appius euentus: finemque ex promero rerum
 Sollicitas suppres, multosque obducta per annos
 Delphica fatidici referat penetrantia Phœbi.
 Hesperio tantum, quantum semotus Eo
 Cardine Parnassus gemino petit æthera colle,
 Mons Phœbo, Bromioque sacer, cui numine misto
 Delphica Thebanæ referunt trieterica batchæ.
 Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
 Eminuit, pontoque fuit discrimen, et astris.
 Tu quoque uix summam seductus ab æquore rupem
 Extuleras, unoque iugo Parnasse latebas
 Vltor ibi expulsa premerent cum ulcera parus
 Matris, adhuc rudibus Pean Pythone fignis
 Explicuit, cum regna Themis, tripodasque teneret.
 Ut uidit Pean nostros telluris hiatus
 Diuinam spirare fidem, uentosque loquaces
 Exhalare solum, sacris se condidit antris,
 Incubuitque adyto, uates ibi factus, Apollo.

*Rascipolim, nonnulli legunt Raci-palin.

Corona regia Alexandri Magni.

Appius.

Parnassi montis in Phocide descriptio.

Themis vaticinij dea.

Apollo.

Quis latet hic superū? quod numen ab æthere pressum
Dignatur cecas inclusum habitare cauernas?

Quis terram cœli patitur deus, omnia cursus
Aeterni secreta tenens, mundi que futuri
Consciū, ac populis sese proferre paratus,
Contactusque ferens hominum, magnusque, potensque,
Sive canit fatum, seu quod iubet ille canendo,

Fatum.

Fit fatum? Forſan terris infera regendis,
Aëre libratum uacuo que sustinet orbem,
Totius pars magna Iouis, Cyrrhæa per antra
Exit, et ætherio trahitur connexa Tonanti.

Cyrrhæa vrbs
ad radicem
montis Par-
nassi.

Hoc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
Humanam feriens animam sonat, oraque uatis
Solvit, ceu Siculis flammis urgentibus Aetnam
Vndat apex, Campana fremens seu saxa ueporat
Conditus Inarimes æterna mole Typhoeus.

Similitudo.

Hoc tamen expositum cunctis, nullique negatum
Numen, ab humani solum se labe furoris
Vindicat: haud illic tacito mala nota susurro
Concipiunt nam fixa sanens, mutandæque nulli
Mortales optare uent: iustis que benignus
Sæpe dedit sedem totis mutantibus urbes,
Vt Tyrijs: dedit ille minas impellere belli,
Vt Salaminiacum meminit mare, susculit iras
Telluris sterilis, monstrato sine, resoluit
Aëra tabificum non ullo secula dono
Nostra carent maiore deum, quàm Delphica sedes
Quod siluit, postquam reges timuere futura,
Et superos uetere loqui. nec uoce negata
Cyrrhææ mœrent uates, templique fruuntur
Institio. nam si qua deus sub pectora uenit,

Numinis

Numinis aut poena est mors immatura recepti,
Aut pretium: quippe stimulo fluctuque furoris
Compages humana lubat, pulsusq; deorum
Concutiunt fragiles animas. Sic tempore longo
Immotos tripodas: uastæq; silentia rupis
Appius Hesperij scrutator ad ultima fati
Solicitat: iussus sedes laxare uerendas
Antistes, pauidamque deis immittere uatem,
Castalios circum latices, nemorumque recessus
Phemonoën errore uagam, curisq; uacantem
Corripuit, cogitq; fores irrumperet templi.

Limine terrifico metuens consistere Phœbus,
Absterrere ducem noscendæ ardore futura
Cassa fraude parat. Quid spes (ait) improba ueri
Te Romæ trahit? muto Parnassus hiatu
Conticuit, præsitq; deum: seu spiritus istas
Destituit fauces, mundi q; in deuia uersum
Duxit iter: seu barbarica cum lampade Python
Arsit, in immensas cimeres abiere cauernas,
Et Phœbi tenuere uiam: seu sponte deorum
Cyrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri
Carminè longæ nobis commissæ Sibyllæ:
Seu Pean solitus templis arcere nocentes,
Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo.

Virginei patuere doli, fecitq; negatis
Numinibus, metus ipse fidem. tum torta priores
Stringit uitta comas, crimesq; in terga solutos
Candida Phœaica complectitur infula lauro.
Hærentem, dubiamque premens in templa sacerdos
Impulit. illa pauens adyti penetrabile remoti
Fatidicum, præma templorum in parte resistit:

Phœbas Ap-
pio dissua-
det ne Apol-
linis oracula
consultat.

Phœbadii
meticulosus
animus.

Atque

Atque deum simulans, fusa pectore ficta quieto

Phœbas Verba refert, nullo confusa murmure uocis
 Apollinis Instinctam sacramentam testata furore,
 adytū coa Haud aequè lesura duces, cui falsa canebat,
 cta intrat. Quàm tripodas, Phœbiq; fidem non rupta trementi

Verba sono, nec uox antri complere capacis

Sufficiens spatium, nullòq; horrore comarum

Excussæ laurus, immotæq; culmina templi,

Securumq; nemus, ueritam se credere Phœbo

Prodiderant. sentit tripodas cessare, furensq;

Appius: Et nobis meritas dabis impia pœnas,

Et Superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris;

Deq; orbis trepidi tanto consultata tumultu

Desinis ipsa loqui. Tandem conterrita uirgo

Confugit ad tripodas, uastisq; adducta cauernis

Hæsit, & insueto concepit pectore numen,

Quod non exhaustæ per tot iam secula rupis

Spiritus ingessit uatæ tandemq; potitus

Pectore Cyrrheo, non unquam plenior artus

Phœbados irrupit Pææn: mentemq; priorem

Expulit, atque hominem tota sibi cedere iussit

Pectore. bacchatur dement aliena per antrum

Colla ferens, uittasq; dei, Phœbeaq; sorta

Erectis discussa comis, per inania templi

Ancipiti ceruice rotat, spargitq; uaganti

Obstantes tripodas, magnæque exæstuat igne,

Iratum te Phœbe ferens: nec uerbere solo

Vteris: & stimulos, flammæq; in viscera mergis.

Accipit & frænos: nec tantum prodere uari,

Quantum scire, licet. Venit etas omnis in unam

Congeriem: miserumq; premunt tot secula pectus.

Tanta

Tanta patet rerum series, atq; omne futurum
 *Nittitur in lucem: uocemq; petentia fata
 Luctantur: non prima dies, non ultima mundi,
 Non modus Oceani: numerus non deerat arenae.

Talis in Euboico uates Cumana recessu,
 Indignata suum: multis seruire furorem
 Gentibus, ex tanta fatorum strage superba
 Excerpsit Romana manu: sic plena laborat
 Phœmonoe Phœbo, dum te consultor operti
 Castalia tellure dei uix inuenit, Appi,
 Inter fata diu quærens tam magna latentem.
 Spumeat tunc primum rabies uesana per ora
 Effluit, et gemitus, et anhelos clara meatu
 Murmura: tunc moestus uastis ululatus in antris,
 Extremaq; sonant domita iam uirgine uoces.
 Effugis ingentes, tanti discriminis experts,
 Bellorum Romane minas: solusq; quietem
 Euboici uasta lateris conualle tenebis.
 Cetera suppressit, faucesq; obstruxit Apollo.

*Mittitur.

Cum oppi-
 dum in Cam-
 pania.

Oraculum
 Apollinis.

Custodes tripodes fatorum, arcanaq; mundi,
 Tūq; potens ueri Pæan, nullūque futuri
 A Superis celate diem, suprema ruentis
 Imperij, cesosque duces, et funera regum,
 Et tot in Hesperio collapsas sanguine gentes
 Cur aperire times? an nondum numina tantum
 Decreuere nefas? et adhuc dubitantibus astris
 Pompeij damnare caput, tot fata tenentur?
 Vindicis an gladij facinus, poenasq; furorum,
 Regnaq; ad ultores iterum redeuntia Brutos,
 Ut peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis
 Impactæ cessere fores, exclusaq; templis

Percontatur
 Poëta cur tot
 Rom. cala-
 mitates, cæ-
 desq; nō pu-
 blicet Apol-
 lo.

Bruti, duo,
 Iunius &
 Marcus.

Profiluit:

Prosiluit: perstat rabies, nec cuncta locuta est.
 Quem non emisit, superest deus. illa feroces
 Torquet adhuc oculos, totoque uagantia cœlo
 Lumina, nunc uultu pavidò, nunc torua mimaci.
 Stat nunquam facies: rubor igneus inficit ora,
 Liuentesque genas: nec qui solet esse timenti
 Terribilis, sed pallor inest: nec fessa quiescunt
 Corda, sed ut timidus Boreæ post flamina pontus
 Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem.

Dumq; à luce sacra, quæ uidit fata, refertur
 Ad uulgare iubar, mediæ uenêre tenebræ.
 Immisit Stygiam Pean in uiscera Lethen,
 Quæ raperet secreta dæm. tum pectore uerum,
 Fugit, et ad Phœbi tripodas rediêre futura:
 Vixq; refecta cadit. nec te uicinia lethi.

Appio mors
 sepulturâq;
 prædicitur.

Territat ambiguus frustratum sortibus Appi:
 Iure sed incerto mundi subsidere regnum
 Chalcidos Euboicæ uana spe raptæ parabas.

Appiani tu-
 muli locus.

Hæu demens, nullum belli sentire fragorem,
 Tot mundi caruisse malis, præstare decorum,
 Excepta quis morte potest: secreta tenebis
 Littoris Euboici memorando condite busto,
 Quæ maris angustat fauces saxosa Carystos,
 Et tumidis infesta cosit quæ numina Rhamnis,
 Arctatus rapido seruet quæ gurgite pontus,
 Euripusq; trahit. cursum mutantibus undis,
 Chalcidicas puppes ad iniquam clasibus Aulim.

Cæsar, deuio
 & Afranio
 & Petreio Be-
 thicam petiit.

Interea domitis Cæsar remeabat Ibêris,
 Victrices aquilas alium laturus in orbem:
 Cum propè satorum tantos per prospera cursus
 Aucterê dei. nullo nam Mariæ subactus

Intra

Intra castrorum timuit tentoria ductor
 Perdere successus scelerum, cum penè fideles
 Per tot bella manus satiata sanguine tandem
 Destituere ducem: seu mœsto classica paulum
 Intermissa sono, claususque, et frigidus ensis
 Expulerat belli furias: seu præmia miles
 Dam maiora petit, damnat causamque, ducemque,
 Et scelere imbutos etiam nunc uendicat enses.

Haud magis expertus discrimine Caesar in ullo est,
 Quàm non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
 Despiceret, starètque super titubantia fultus,
 Tot raptis truncus manibus, gladiisque relictus
 Penè suo: qui tot gentes in bella trahebat,
 Scit non esse ducis, strictos sed militis enses.
 Non pauidum iam murmur erat: nec pectore tecto
 Ira latens: nam quæ dubias constringere mentes
 Causa solet, dum quisque pauet, quibus ipse timori est,
 Séque putat solam regnorum iniusta grauari,
 Haud retinet. quippe ipsa metus exoluerat audax
 Turba suos. quicquid multis peccatur, inultum est.

Effudere minas: Liceat discedere Caesar
 Arabie scelerum. queris terræque marique
 His ferrum iugulis, animasque effundere uiles
 Quolibet hoste par as: partem tibi Gallia nostri
 Eripuit: partem duris Hispania bellis:
 Pars iacet Hesperia: totòque exercitus orbe
 Te uincente perit. Terris sudisse cruorem
 Quid iuuat Arctis, Rhodano, Rhenoque subactis?
 Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
 Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
 Quos hominum, uel quos licuit spoliare deorum?

Ἰνὸς μὴ.

Oratio mili-
 tis, pro omni-
 bus copiis,
 detrectantis
 bellum.

Imus

Imus in omne nefas, manibus, ferroque nocentes,
 Paupertate pij, finis quis queritur armis?
 Quid satis est, si Roma parum? iam respice canos,
 Inualidásque manus, et manes cerne lacertos.
 Vfus abit uitæ: bellis consumpsimus ævum.
 Ad mortem dimitte senes. en improba uota:

Morienti in
 militia para-
 batur lectus
 cespite duro
 factus.

Non duro liceat morientia cespite membra.
 Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
 Atque oculos morti clausuram querere dextram,
 Coniugis illabi lacrymis, uniusque paratum
 Scire rogam liceat morbis finire senectam.
 Sit præter gladios aliquod sub Cesare fatum.
 Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur,
 Spe trahis? usque adeo soli ciuilibus armis
 Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
 Nil actum est bellis, si nondum comperit istas
 Omnia posse manus nec fas, nec uincula iuris.
 Hoc audere uetant. Rhæni mihi Caesar in undis
 Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
 Adde, quod ingrato meritorum iudice uirtus
 Nostra perit: quicquid germis, fortuna uocatur.
 Nos fatum sciet esse suum: licet omne deorum
 Obsequium speres, irato milite Caesar
 Pax erit. Hæc fatus, totis discurrere castris
 Cœperat, infestoque ducem deposcere uultu.

Sic erat, ô superi, quando pietasque, fidésque
 Destituunt, moresque malos sperare relictum est,
 Finem ciuili faciat discordia bello.

Cum admi-
 ratione præ-
 dicatur ro-
 bur.

Quem non ille ducem potuit terrere tumultus?
 Fata sed in præceptis solitus dimittere Caesar,
 Fortunæ inque suam per summa pericula gaudens

Exerc

Exercere, uenit: nec, dum desuiat ira,
Expectat: medios properat tentare furores.
Non illis urbes, spoliandæque templa negasset,
Tarpeiamque Iouis sedem, matrèsque Senatus,
Passuræque infanda nurus. uult omnia Cæsar
A se seua peti, uult præmia Martis amari:
Militis indomiti tantum mens sana timetur.
Non pudet, heu Cæsar, soli tibi bella placere
Iam manibus damnata tuis? hos antè pigebit
Sanguinis? his ferri graue ius erit? ipse per omne
Fasque nefasq; rues? lassare, et disce sine armis
Posse pati: liceat scelerum tibi ponere finem.
Sæue quid insequeris? quid iam nolentibus instas?
Bellum te ciuile fugit. Stetit aggere *sultus
Cesspitis, intrepidus uultu, meruitque timeri
Non metuens: atque hæc ira dictante profatur,

In Cæsarem
apostrophe.

*sulti

Cæsar's
oratio.

Sententia.

Qui modò in absentem uultu, dextræque furebas
Miles, habes nudum, promptumque ad uulnera pectus.
Hinc fuge, si belli finis placet, ense relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio, tantumque fugam meditata iuuentus,
Ac ducis inuicti rebus lassata secundis.
Vadite, meque meis ad bella relinquitte fatis:
Inuenient hæc arma manus, uobisque repulsis
Tot reddet Fortuna uiros, quot tela uacabunt.
An' ne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
Hesperiae gentes, nobis uictoria turbam
Non dabit? impulsæ tantum quæ præmia belli
Auferat, et uestri rapta mercede laboris,
Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
Vos *despecta senes, exhaustæque sanguine turba

*despecta

b

Cernetis

Cernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
 Cesaris an cursus uestra sentire putatis
 Damnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur
 Flumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
 Num magis ablatiis unquam decresceret æquor,
 Quam nunc crescit aquis? an uos momenta putatis
 Vlla dedisse mihi? nunquam sic cura deorum
 Se premit, ut uestrae morti, uestraq; saluti
 Fata uacent. Procerum motus hæc cuncta sequuntur.
 Humanum paucis uiuit genus orbis Iberi
 Horror, et Arctoi nostro sub nomine miles
 Pompeio certè fugeres duce. fortis in armis
 Cesareis Labienus erat: nunc transfuga uilis
 Cum duce prælato terras, atque æquora lustrat.
 Nec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
 Nec duce me geritis. quisquis mea signa relinquit,
 Nec Pompeianis tradit sua partibus arma,
 Hic nunquam uult esse meus. sunt ista profectò
 Curæ castra deis, qui me committere tantis
 Non nisi mutato uoluerunt milite bellis.
 Heu quantum Fortuna humeris iam pondere seßis
 Amolitur onus: sperantes omnia dextras
 Exarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
 Iam certè mihi bella geram: discedite castris:
 Tradite nostra uiris ignaui signa Quirites.
 At paucos, quibus hæc rabies autoribus arsit,
 Non Cesar sed pœna tenet. procumbite terræ,
 Infidumque caput, feriendaque tendite colla.
 Et tu quo solo stabunt iam robore castra
 Tyro rudis, spectata pœnas, et disce ferire,
 Disce mori. Tremuit sæua sub uoce mimentis

Permissio.

vulgus

Vulgus iners: unumque caput, tam magna iuuentus
 Priuatum factura timet: uelut ensibus ipsis
 Imperet, inuito moturus milite ferrum.
 Ipse pauet, ne tela sibi dextræq; negentur
 Ad scelus hoc Caesar: uicit patientia seui
 Spem ducis, et iugulos, non tantum prestitit enses.
 Nil magis, assuetas sceleri quam perdere mentes,
 Atq; perire timet. tam diro foederis ictu
 Parta quies, poenâsque redit placata iuuentus.

Brundisium decimis iubet hanc attingere castra,
 Et cunctas reuocare rates quas auis Hydrus,
 Antiquusq; Taras, secretâque littora Leuca,
 Quas recipit Salapina palus, et subdita Sipus
 Montibus. Ausoniam quâ torquens frugifer oram,
 Dalmatico Boreæ, Calabrôque obnoxius Austro
 Appulus Adria:as exit Garganus in undas.
 Ipse petit trepidam tutus sine milite Romam
 Iam doctam seruire togæ: populôque precanti
 Scilicet indulgens, summum Dictator honorem
 Contigit, et letos fecit, se Consule fastos.
 Nanque omneis uoces, per quas iam tempore tanto
 Mentimur dominis, hæc primùm repperit ætas,
 Quæ sibi ne ferri ius ullum Caesar abesset,
 Ausonias uoluit gladijs miscere secures.
 Addidit et fasces aquilis, et nomen mane
 Imperij rapiens, signauit tempora digna
 Mœsta nota. nam quo melius Pharsalicus annus
 Consule notus erit: fingit solennia campus,
 Et non admissæ dirimit suffragia plebis,
 Decantâtque tribus, et uana uersat in urna.
 Nec cœlum seruare licet: tonat Augure surdo,

Hydrus Apu-
liae fluuius.

Cæsar Ro-
mam petit.

Auspiciorū
corruptio.

h 2

Et

Et letæ iurantur aues bubone sinistro.

Inde perit primum quondam ueneranda potestas

Iuris inops: careat tantum ne nomine tempus,

Menstruus in fastos distinguit secula Consul.

Nec non Iliacæ numen quod præsidet Albæ

Latine earum *Haud meritum Latio solennia sacra subacto*

sacrificia Io- *Vidit flammifera confectas nocte Latinas.*

ui cōstituta. *Inde rapit cursus, et quæ piger Appulus arua*

Varro lib. 4. *Deseruit rastris, et inerti tradidit herbe.*

de lin. Lat. *Ocyor, et cœli flammis, et tygride foeta*

Transcurrit, curuique tenens Minoia tecta

Brundusij, clausas uentis brumalibus undas

Inuenit, et pauidas hyberno sidere classes.

Turpe duci uisum est rapiendi tempora belli

In segnes hæsisse moras, portuq; teneri.

Dum pateat tutum uel non felicibus æquor.

Expertes animos pelagi sic robore complet:

Fortius hyberni flatus, cœlumque fretumque

Cum cepere, tenent, quam quos incumbere certos

Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris.

Cæsar suos *Nec maris anfractus, lustrandaque littora nobis,*

transfretare *Sed recti fluctus, soloque Aquilone secandi.*

cohortatur. *Hic utinam summi curuet carchesia mali,*

Incumbâtque furens, et Graia ad mœnia perfleret,

Ne Pompeiani Phæacum è littore toto

Languida iactatis comprehendant carbasa remis.

Sēsus, ut sur *Rumpite, quæ retinent felices uincula proras.*

gens Sol ma *Iamdudum nubes, et seuas perdimus undas.*

ne suas facit *Sidera prima poli Phœbo labente sub undas*

vmbras, ita *Exierant, et luna suas iam fecerat umbras:*

Luna noctu *Cum pariter soluere rates. totosque rudentes*

surgens.

Laxau

Laxauere sinus: et flexo nauita cornu
 Obliquat leuo pede carbasa, summâque pandens
 Suppara, uelorum periturâs colligit aurâs.
 Ut primum leuior propellere lintea uentus
 Incipit, exiguumque tument, mox reddita mælo
 In mediam cecidere ratem: terrâque relicta
 Non ualet ipsa sequi puppes, quæ uexerat aura.
 Aequora lenta iacent alto torpore ligata.
 Pigrius immotis hædere paludibus undæ.
 Sic stat iners Scythicas astringens Bosphorus undas,
 Cum glacie retinente fretum non impulit Ister,
 Immensumq; gelu tegitur mare. comprimit unda,
 Deprendit quas cunque rates: nec peruia uelis
 Aequora frangit equës, fluctuque latente sonantem
 Orbita migrantis scindit Mæotida Bessi.
 Sæua quies pelagi, mæstoq; ignaua profundo
 Stagna iacentis aquæ, ueluti deserta rigente
 Aequora natura cessant: pontusque uetustas
 Oblitus seruare uices non commeat æstu:
 Non horrore tremit: non Solis imagine uibrat.
 Casibus innumeris fixæ patuere carinæ.
 Illinc infestæ classes, et inertia tonsis
 Aequora moturæ, grauis hinc languore profunda
 Obseßis uentura fames. noua uota timori
 Sunt inuenta nouo. fluctus nimiasque preæri
 Ventorum uires, dum se torpentibus unda
 Excuiat stagnis, et sit mare nubila nusquam,
 Undarumque minæ: cælo languente, fretoque
 Naufragij spes omnis abit. sed nocte fugata
 Læsum nube diem iubar extulit, imâque sensim
 Concusit pelagi, mouitque Ceraunia nautis.

Similitudo

Bessi, Thraciæ populi.

Ortus dici
 descriptio.

b 3 Inde

Inde rapi cœpère rates atque æquora classẽ
 Curua sequi, quæ iam uento, fluctuque secundo
 Lapsa Palestinas uncis confixit arenas.

confidere Prima duces uidit iunctis consistere castris
 Tellus, quam uolucer Genusus, quam mollior Apsus

Genusus & Circumeunt ripis. Apso gestare carinas
 Apsus flumi- Causa palus, leni quam fallens egerit unda.
 na Epiri, & At Genusum nunc sole niues, nunc imbre soluta
 & triusque di- Precipitant: neuter longo se gurgite lassat,
 scriptio. Sed minimum terre uicino littore nouit.

Hoc Fortuna loco tanta duo nomina fame
 Composuit: miserique fuit spes irrita mundi,
 Posse duces parua campi statione diremptos
 Admotum damnare nefas. nam cernere uultus,
 Et uoces audire datur: multosque per annos
 Dilectus tibi Magnæ socer, post pignora tanta
 Sanguinis infausi sobolem, morientemque nepotis,
 Te nisi Niliaca propius non uidit arena.

Cæsaris re- moration. Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
 Ferre moras scelerum partes iussere relictæ,
 Ductor erat cunctis audax Antonius armis,
 Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello.

Antoniū in- crepat Cæ- far. Illum sepe nimis Cæsar, precibusq; morantem
 Euocat: O mundi tantorum causa malorum,
 Quid Superos, & fata tenes? sunt cetera cursu
 Acta meo, summam rapti per prospera belli
 Te poscit Fortuna manum, num rupta uadosis
 Syrtibus incerto Libyæ nos diuidit æstu?
 Nunquid inexpertus tua credimus arma profundo?
 Inq; nouos traheris casus? ignaue uenire
 Te Cæsar, non ire iubet. prior ipse per hostes

Percussu

Percussis medius, alicui iuris arenas.

Tu mea castra times: pereuntia tempora sati
Conqueror, in ventos impendo vota, fretumque
Ne retine dubium cupientes ire per equor.
Si bene nota mihi est, ad Caesaris arma iuuentus
Naufragio uenisse uolet. iam uoce doloris
Utendum est: non ex equo diuisimus orbem.
Epirum Cæsárque tenet, totusque Senatus:
Ausoniam tu solus habes. His terque, quaterque
Vocibus excitum postquam cessare uidebat,
Dum se deesse deis, at non sibi numina credit,
Sponte per incertas audet tentare tenebras,
Quod iussi timuere fretum, temeraria prono
Expertus cessasse deo, fluctusque uerendos
Classibus, exigua sperat superare carina.

Soluerat armorum fessas nox languida curas:

*Parta quies miserris, in quorum pectora somno
Dat uires fortuna minor: iam castra flebant,
Tertia iam uigiles commouerat hora secundos,
Cæsar sollicito per uasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat: cunctisque relictis,
Sola placet Fortuna comes. tentoria postquam
Egressus uigilum, somno cedentia membra
Transiit, questus tacite quod fallere posset.
Littora curua legit, primisque inuenit in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam.
Rectorem, dominumque ratis securam tenebat
Haud procul inde domus, non ullo robore fulta,
Sed sterili iunco, cannæque intexta palustri,
Et latus inuersa nudum munita phaselo.

Hæc Cæsar bis terque manu quassantia tectum

*Parua

Dissimulati
gregarij ha
bitu, Cæsa
incedit.

h 4

Limina

Amyclæ do-
muncula.

*Limina commouit. molli consurgit Amyclas,
Quem dabat alga, toro, Quisnam mea naufragus, inquit,
Tecta petit? aut quem nostræ Fortuna coëgit
Auxilium sperare casæ? Sic fatus, ab alto
Aggere, iam tepide sublato fune fauilla,
Scintillam tenuem commotos pavit in ignes,
Securus belli: prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam. O uitæ tuta facultas
Pauperis, angustique lares! ô munera nondam
Intellecta deum! quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu: tum poste recluso*

Cæsar ad
Amyclam.

*Dux, ait: Expecta uotis maiora modestis,
Spesque tuas laxa iuuenis, si iussa secutus
Me uehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ
Debebis, manibusque inopem duxisse senectum.
Ne cessa præbere deo tua fata uolenti,
Angustos opibus subitis implere Penates.
Sic fatur: quanquam plebeio tectus amictu,
Indocilis priuata loqui. tum pauper Amyclas:
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto,
Nam sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordesque talit' radios: Noton altera Phœbi,
Alter a pars Borean diducta luce uocabat.
Orbe quoque exhaustus medio, languensque recessit,
Spectantes oculos infirmo lumine passus.
Lunæque non gracili surrexit lucida cornu,
Haud orbis medijs, puros exesa recessus:
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
Ventorumque nota rubuit: tum lurida pallens
Ora tulit multu sub nubem tristis ituro.*

Luna rubi-
undaventos
indicar, in-
quit Plinius.

Sed

Ventorum
& tempesta-
tum indicia.

Sed mihi nec motus nemorum, nec litoris ictus,
Nec placet incertus, qui provocat equora, Delphin:
Aut siccum, quod mergus amat: quodque ausa volare
Ardea sublimis pennis confisa natanti:
Quodque caput spargens undis, velut occupet imbrem,
Instabili gressu metitur littora cornix.

Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus: uel littora tangam
Iussa, uel hoc potius pelagus, flatûsque negabunt.

Hec fatus, soluensque ratem dat carbasa ventis:
Ad quorum motus non solum lapsa per altum
Aëra dispersos traxere cadentia fulcos
Sidera: sed summis etiam quæ fixa tenentur
Astra polis, sunt uisa quati. niger inficit horror
Terga maris: longo per multa uolumina tractu
Aëstuat unda minax: flatûsque incerta futuri,
Turbida testantur conceptos equora uentos.

Tunc rector trepide futur ratis, Aspice se uum
Quanta paret pelagus: * Zephyrusne intendat, an * Eurus
Incertum est: puppim dubius ferit undique pontus:
Nubibus, & cælo Notus est. si murmura ponti
Consulimus, uenient Cori in mare gurgite tanto,
Nec ratis Hesperius tanget, nec naufragus orat:
Desperare uitam, & uetitos convertere cursus
Sola salus: licet uexata littora pappo
Prendere, ne longè naniùm sit proxima tellus.

Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
Sperne minas, inquit, pelagi, uentobusque furenti
Trade sinum. Italiam si cælo autore recusas,
Me pete, sola tibi causa hæc est iusta timoris,
Vectorem non nosse tuam, quem numina nunquam

Amyclas
Cæsar:
* Zephyros
* Euros

Amyclas Cæ
sari nauiga-
tionē dislua-
dat.
Cæsar inter-
ritus, coepit
iter prole-
quitur.

h s

Destit

Destituunt, de quo malè tunc Fortuna meretur,
 Cum post uota uenit: medias perrumpe procellas
 Tutela secure mea. coeli iste fretiq;
 Non puppis nostræ labor est. hanc Cesare pressans
 A fluctu defendet onus. nec longa furori
 Ventorum sæuo dabitur mora. proderit undis
 Ista ratis. nec flecte manus: fuge proxima uelis.
 Littora: tum Calabro portu te crede potitum,
 Cum iam non poterit puppi, nostræq; saluti
 Altera terra dari. quid tanta strage paretur
 Ignoras? querit pelagi, coelique tumultu.
 Quid præstet Fortuna mihi. Non plura locuto
 Auulsit laceros percussa puppe rudentes
 Turbo rapax, fragilèmq; superuolitantia malum
 Vela tulit: sonuit, uictis compagibus, alnus.
 Inde ruunt toto concita pericula mundo.
 Primus ab Oceano caput exeris Atlantæo
 Core mouens æstus: iam te tollente furebat
 Pontus, et in scopulos totas erexerat undas.
 Occurrit gelidus Boreas, pelagusque retundit:
 Et dubium pendet uento cui pareat æquor.
 Sed Scythici uicit rabies Aquilonis, et undas
 Torsit, et abstrusas penitus uada fecit arenas.
 Nec perfert pontum. Boreas ad saxa suumque
 In fluctus Cori frangit mare: motaque possunt
 Aequora subductis etiam concurrere uentis.
 Non Euri cessasse minas, non imbribus atrum
 Aeolij iacuisse. Notum sub carcere saxi
 Crediderim, cunctos solita de parte ruentes
 Defendisse suas uiolento turbine terras,
 Sic pelagus mansisse loco. nam parua procellis

Aequora

Infestissima
 repestatis hy
 pothiposis.

Not^o, ab hu
 more dictus;
 ut ait Gellius.

Aequora raptâ ferunt: Aegæas transit in undas
 Tyrrhenum: sonat Ionio uagus Adria ponto.
 Ah quoties frustra pulsatos æquore montes
 Obruit illa dies! quàm celsa cacumina pessum
 Tellus victa dedit! non ullo littore surgunt
 Tam ualidi fluctus, aliòque ex orbe uoluti
 A magno uenêre mari, mundùmque coërcens
 Monstriferos agit unda sinus. Sic rector Olympi
 Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen
 Adiunxit, regnòque accessit terra secundo.
 Cum mare conuoluit gentes, cum littora Tethys
 Noluît ullâ pati, cœlo contenta teneri,
 Tunc quoque tanta maris moles creuisset in astra,
 Ni Superùm Rector pressisset nubibus undas.

Non cœli nox illa fuit: latet obsitus aër
 Infernæ squalore domus, nimbisq; grauatus
 Deprimitur, fluctusq; in nubibus accipit imbrem.
 Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
 Clara, sed obscurum nimbosus disilit aër.
 Tunc Superùm conuexa* tremunt, atque arduus axis
 Insonuit, motâque poli compage laborant.
 Extimuit Natura chaos: rupisse uidentur
 Concordes elementa moras, rursusq; redire
 Nox manes mistura deis. spes una salutis,
 Quòd tanta mundi nondum perire ruina.
 Quantum Leucadio placidus de uertice pontus
 Despicitur, tantum nauæ uidere trementes
 Fluctibus è summis præceps mare: cumq; tumentes
 Rursus hiant undæ, uix eminet, æquore málus:
 Nubila tanguntur uelis, et terra carina.
 Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam

Exhaust

Exhaustum in cumulos, omnisq; in fluctibus unda est.

Artis opem uicere metus, nescitque magister

Quam frangat, cui cedat aque. discordia ponti

Succurrit miseris, fluctusque euertere puppim

Non ualet: in fluctus uictum latus unda repellens

Erigit, atque omni surgit ratis ardua uento.

Non humilem Sasona uadis non littora curue

Thessalie saxosa pauent, oreq; malignos

Ambracie portus, scopulosa Ceraunia naute

Summa timent. Credit iam digna pericula Cæsar

Fatis esse suis. Tantusne euertere, dixit,

Me Superis labor est, parua quem puppe sedentem

Tam magno petiere mari: si gloria lethi

Est pelago donata mei, bellisque negamur.

Intrepidus, quamcunque datis mihi numina mortem,

Accipiam, licet in gentes abruperit actus

Festinata dies fatis. sat magna peregi:

Arctos domui gentes, inimica subegi

Arma metu: uidit Magnum mihi Roma secundum

Iussa plebe tuli fasces per bella negatos:

Nulla meis aberit titulus Romana potestas.

Nesciet hoc quisquam, nisi tu, que sola meorum

Conscia uotorum es, me, quamuis plenus honorum,

Et Dictator eam Stygias, et Consul ad umbras,

Priuatum Fortuna mori, mihi funere nullo

Est opus ô Superi: lacerum retinete cadauer

Fluctibus in medijs: desine mihi basta, rogusq;

Dum metuar semper, terraque expecter ab omni.

Hæc fatum decimus (dictu mirabile) fluctus

Inualida cum puppe leuat nec rursus ab alto

Aggere deiecit pelagi. sed pertulit unda

Scrup

Sason insula
inter Brun-
disiū & Epi-
rum: de qua
suprà lib. 2.

Pathos à lo-
co.

Apostrophe
ad fortunā.

Scruposisq; angusta uacant ubi littora saxis,
 Imposuit terræ pariter tot regna, tot urbes
 Fortunâque suam tacta tellure recepit.
 Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,
 Quàm tacita sua castra fuga, comitesque sefellit.
 Circumsusa duci fleuit, *gemituque suorum,
 Et non ingratis inceßit turba querelis.
 Quò te dure tulit uirtus temeraria Cæsar?
 Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens,
 Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?
 Cùm tot in hac anima populorum uita salusq;
 Pendeat, et tantus caput hoc sibi fecerit orbis.
 Seuitia est uoluisse mori, nullusne tuorum
 Emeruit comitum fati non posse superstes
 Esse tuis? cùm te raperet mare, corpora segnis
 Nostra sopor tenuit: pudet heu, tibi causa petendæ
 Hæc fuit Hesperia? uisum est committere quenquam
 Tam seuo crudele mari, fors ultima rerum
 In dubios casus, et prona pericula mortis
 Præcipitare solet: mundi iam summa tenentem
 Permississe mari? tantum quid numina lassas?
 Sufficit ad fatum belli fauor iste, laborque
 Fortune, quod te nostris impegit arenis.
 Hinc usus placuere deum, non rector ut orbis,
 Nec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
 Talia iactantes discussa nocte, serenus
 Oppressit cum sole dies, fessumq; tumentes
 Composuit pelagus uentis *patientibus undas.
 Necnon Hesperij lassatum fluctibus æquor
 Ut uidere duces, purumque insurgere cœlo
 Fracturum pelagus Boream, soluere carinas,

Cæsar terræ
 appulit.

*gemitus
 Cæsariani
 absentē Cæ-
 sarē flentes,
 conquerun-
 tur.

*percutibus

Boreas fere-
 nitatem indi-
 cat.

Quas

Quas uentus, doctæq; pari moderamine dextræ
 Permistas habuere diu: latumque per æquor,
 Ut terrestre, coit consertis puppibus agmen.
 Sed nox sæua modum uenti, uelique tenorem
 Eripuit nautis, excussitq; ordine puppes.

Similitudo. Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt
 Poturæ te Nile grues, primoque uolatu
 Effingunt uarias, casu monstrante, figuras.
 Mox ubi percussit tensas Notus altior alas
 Confusos temerè immiste glomerantur in orbes,
 Et turbata perit dispersis littera pennis.

Cum primum redeunte die uiolentior ær
 Puppibus incubuit Phœbæo concitus ortu,

Lissus, Macedoniz op- Prætereunt frustra tentati littora Lissi,
pidum, Nymphæumque tenent, nudas Aquilonibus undas:
 Succedens Boreæ iam portum fecerat Auster.

Pompeij cō- Undique collatis in robur Cæsaris armis,
filium. Summa uidens duri Magnus discrimina Martis
 Iam castris instare suis, seponere tutum
 Coniugij decreuit onus, Lesbòque remota
 Te procul à sæui strepitu Cornelia belli

Exclamatio. Occulere. Heu quantum mentes dominatur in æquas
 Iusta Venus: dubium, trepidumque ad prælia Magne
 Te quoque fecit amor: quòd nolles stare sub ictu
 Fortune, quo mundus erat, Romanæque fata,
 Coniux sola fuit. mentem iam uerba paratam
 Destituunt, blandæq; iuuat uentura trahentem
 Indulgere moræ, et tempus subducere fati.

Cornelia Nocte sub extrema, pulso torpore, quietis,
Pompeij Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
uxor. Pectus, et auersi petit oscula grati mariti,

Humentes

Humentes mirata genas, percussâque cæco
 Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
 Ille gemens, Non nunc, uita mihi dulcior, inquit,
 Cùm tædet uitæ, lethos sed tempore, coniux,
 Vênit mœsta dies, & quam nimiumque, parumque
 Distulimus: iam totus adest in prælia Cæsar.
 Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
 Lesbos erit: desiste preces tentare: negavi
 Iam mihi: non longos à me pati re recessus.
 Præcipientes aderunt casus: properante ruina,
 Summa cadunt: satis est audisse pericula Magni.
 Mèque tuus decepit amor, ciuilia bella
 Si spectare potes. nam me iam Marte parato
 Securos cepisse pudet cum coniuge somnos,
 Eque tuo, miserum quatiunt cùm classica mundum,
 Surrexisse sinu. uereor ciuilibus armis
 Pompeium nullo tristem committere damno.
 Tutior interea populis, & tutior omni
 Rege late, positamque procul fortuna mariti
 Non tota te mole premat: si numina nostras
 Impulerint acies, maneat pars optima* Magni:
 Sitque mihi, si fata premant, uictorque cruentus,
 Quò fugisse uelim. Vix tantum infirma dolorem
 Cepit, & attonito cesserunt pectore sensus.
 Tandem ut uox mœstas potuit proferre querelas,
 Nil mihi de fati thalami, Superisque relictum est
 Magne queri: nostros non rumpit funus amores,
 Nec diri fax summa rogi: sed fortè frequenti,
 Plebeiâque nimis careo dimissa marito.
 Hostis ad aduentum rumpamus fœdera tede:
 Placemus Socerum. Sic est tibi cognita Magne

Põpeij mœ-
 sta ad Corne-
 liam uxorem
 oratio.

Corneliæ
 suadet ut in
 Lesbum eat.

*nostri

Pathos.

Nostra

Nostra fides? credisne aliquid mihi tutius esse,
 Quàm tibi? nonne olim casu pendemus ab uno?
 Fulminibus me sæuè iubet, tantæq; ruinæ
 Absentem præstare caput? securâ uidetur
 Sors tibi, cum facias etiam nunc uota perisse,
 Ut nolim seruire malis, sed morte parata,
 Te sequar ad manes. feriat dum mœsta remotas
 Fama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
 Adde, quod assuescis fatis, tantumque dolorem
 Crudelis me ferre doces: ignosce fatenti,
 Posse pati timeo. quod si sunt uota, deisque
 Audior, euentus rerum sciet ultima coniux.
 Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
 Et puppim, quæ fata ferat tam læta, timebo.
 Nec soluent audita metus mihi prospera belli,
 Cum uacuis proiecta locis à Cesare possim
 Vel fugiente capi. notescent littora clari
 Nominis exilio, positæque ibi coniuge Magni.

Mitylenæ **Quis Mitylenæas poterit nescire latebras?**
 vrbis Lesbi **Hoc precor extremum, si nil tibi uicta relinquent**
 insulæ. **Tutius arma fuga, cum te commiseris undis,**
Quolibet infaustram potius deflecte carinam:
Littoribus querere meis. Sic fata, relictis
Exiluit stratis amens, tormentæque nulla
Vult differre mora: non mœsti pectora Magni
Sustinet amplexu dulci, non colla tenere:
Extremusque perit tam longi fructus amoris:
 Recedentiū **Præcipitantque suos luctus: neuterque recedens**
 verbum. **Sustinuit dixisse uale: uitæque per omnem**
Nulla fuit tam mœsta dies: nam cætera damna
Durata iam mente malis, firmæque tulerunt.

Labitur

Labitur infelix, manibusque excepta suorum
 Fertur ad equoreas, ac se prosternit, arenas,
 Littorâque ipsa tenet, tandemque illata carina est.
 Non sic infelix patriam, portusque reliquit
 Hesperios, seui premerent cum Caesaris arma.
 Fida comes Magni uadit duce sola relicto,
 Pompeiûmque fugit, quæ nox sibi proxima uenit
 Insomnis: uiduo tum primum frigida lecto,
 Atque insueta quies uni, nudumque marito
 Non herente latui! somno quàm saepe grauata
 Deceptis uacuum manibus complexa cubile est,
 Atque oblita fugæ quesuit nocte maritum!
 Namquanuis flammæ tectas urgente medullas,
 Non uiuat in toto corpus iactare cubili:
 Seruatur pars illa tori, caruisse timebat
 Pompeio: sed non Superi tam leta parabant.
 Instabat, misere Magnum quæ redderet, hora.

Corneliæ in-
 gens mœsti-
 tudo mari-
 ti absentiam
 equanimiter
 tolerare non
 valens.

M. ANNAEI LVCANI

P H A R S A L I A E

LIBER VI.

*

Postquam castra duces pugnae iam mente pro-
 pinqui

Imposuere iugis, admotâq; cominus arma,
 Pârque suum uidere dei, capere omnia Caesar

Mœnia Graiorum spernit, Martemque secundum

Iam nisi de genere satis debere recusat.

Funeſtam mundo uotis petit omnibus horam,

In casum quæ cuncta ferat: placet alea fatis

Alterut

Alterutrum mensura caput. ter collibus omneis
 Explicuit turmas, et signa minantia pugnam,
 Testatus nunquam Latie se deesse ruine.

Vt uidet ad nullos exciri posse tumultus

Pompeius
 Caesaris cele-
 ritate Dyr-
 rhachio ex-
 cluditur.

In pugnam generum, sed clauso fidere uallo:

Signa mouet, testusque uia dumosa per arua

Dyrrhachij princeps rapiendas tendit ad arces.

Hoc iter equoreo praecepit limite Magnus,

Quemque uocat collam Taulanti incola Petram,

Insedit castris Epiraeque moenia seruat,

Dyrrhachij Defendens tutam uel solis turribus urbem.

descriptio. Non opus hanc ueterum, nec moles structa tuetur,

Humanusque labor facilis, licet ardua tollat,

Cedere uel bellis uel cuncta mouentibus annis:

Sed munimen habet nullo quassabile ferro,

Naturam, sedemque loci. nam clauso profundo

Vndique praecipit, scopulisque uomentibus equor,

Exiguo debet, quod non est insula, colli:

Terribiles ratibus sustentant moenia cantes,

Ioniūque furens rapido cum tollitur Austro,

Templa, domosque quatit, spumātque in culmina pontus.

Huc audiam belli rapuit spes improba mentem

Caesar Pom-
 peium vndi-
 quaque mu-
 nimētis ob-
 fidet.

Caesaris, ut uastis diffusum collibus hostem

Cingeret ignaram ducto proeni aggere belli.

Metitur terras oculis: nec cessite tantum

Contentus fragili subitos attollere muros,

Ingentes cautes, auulsaeque saxa metalli,

Graiorūque domos, direptaque moenia transfert,

Extruitur, quod non aries impellere senus,

Quod non ulla queat uiolenti machina belli.

Franguntur montes: planūque per ardua Caesar

Hyperboli-
 cōs.

Ducit

Ducit opus: pandit fossas, turritaque summis
 Disponit castella iugis, magnoque recessu
 Amplexus fines, saltus nemorosaque tesqua,
 Et sylvas, vastaque feras indagine claudit.
 Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
 Castraque Cesareo circumdatus aggere mutat.
 Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
 Illic mersa suos operumque ut summa reuifcat,
 Defessus Caesar medijs intermanet agris.
 Nunc uetus Iliacos attollat fabula muros
 Adscribatque deis: fragili circumdata testa.
 Moenia mirentur refugi Babylonia Parthi.
 En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
 Assyrijs quantum populis telluris Eoæ
 Sufficit in regnum subitum bellique tumultu
 Raptum clausit opus: tanti perire labores.
 Tot potuere manus adiungere Seston Abydo,
 Ingestoque solo Phryxæum elidere pontum,
 Aut Pelopis latis Ephryen abrumpere regnis,
 Et ratibus longe flexus donare Malæ,
 Aut aliquem mundi, quamuis Natura negasset,
 In melius mutare locum. coit area belli:
 Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis,
 Hic et Thessalicæ clades, Libycæque tenentur:
 Aestuât angusta rabies civilis arena.

Prima quidem surgens operum structura sefellit
 Pompeium: ueluti mediæ qui tutus in aruis
 Sicaniæ rapidum nescit latrare Pelorum:
 Aut uaga cum Tethys, Rutupinæque littora feruent,
 Vnda Calidonios fallit turbata Britannos.
 Ut primum uasto septas uidet aggere terras,

*recurso

Tesqua, loca
 sunt aspera
 & plena du-
 mis.

Allusio
 ad maximas
 Asiæ vrbes,
 vt Troiæ ad
 Idæ montē:
 vt Nini ad
 Tigrim.

Malæ, pro-
 motorium.
 Vide Eras. in
 Chil.

Similitudo

i 2

ipse

Petra, locus
ignem 70-
ment,

Ipsē quoq; à tuta deducens agmina petra
Diuersis spargit tumulis, ut Caesaris arma
Laxet, & effuso claudentem milite tendat.
Ac tantum septi uallo sibi uendicat agri

Munitiones
Pompeij ad
Dyrhacū.

Parua Mycenæ quantum sacra Diane
Distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma:
Quoque modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.
Classica nulla sonant, iniussaque tela uagantur:
Et sit sæpe nefas iaculum, tentante lacerto.
Maior cura duces miscendis abstrahit armis:
Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terre,
Quæ currens obtriuuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campum.

Pestis, & pa-
buli penuria
in castris Pō
peij.

Belliger attonsis sonipes defessus in aruis
Aduectos cum plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abruptit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes, & digerit artus.
Traxit iners cœlum fluidæ contagia pestis

*Nessus, alij
Mesis insula
in sinu Pu-
teolano, te-
trum odorē
emittens.

Obscuram in nubem. tali spiramine* Nesis
Emitit Stygium nebulosis aëra saxis,
Antræque lethiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœloque paratior unda
Omne pati uirus durauit uiscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentæque lumina rumpit:
Igneaque in uultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessumq; caput se ferre recusat.
Iam magis atque magis præceps agit omnia fatum:
Nec medij dirimunt morbi uitæque, nec emque:
Sed languor cum morte uenit, turbæque cadentum

Aucta

Aucta lues, dum mista iacent incondita uiuis
Corpora: nam miseros ultra tentoria ciues
Spargere funus erat, tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulsusq; Aquilonibus æt,
Littoræque et plena peregrina messe carina.

At liber terræ spatiosis collibus hostis
Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis:
Sed patitur seuam, ueluti circumdatus arcta
Obsidione, famem nondum surgentibus altam
Ib segetem culmis, cernit miserabile uulgus
In pecudum cecidisse cibos, et carpere dumos,
Et* morsu spoliare nemus, lethumque mimanteis
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morsu,
Quæq; per abrasas utero demittere fauces,
Plurimæque humanis antebac incognita mensis
Diripiens miles saturum tamen obsidet hostem.

Vt primum libuit ruptis euadere claustris
Pompeio, cunctasq; sibi permittere terras,
Non obscura petit latebrosæ tempora noctis,
Et raptum furto soceri cessantibus armis
Dedignatur iter: latis exire ruinis
Querit, et impulso turres confringere uallo,
Perq; omneis gladios, et quæ uia cede paranda est.
Opportuna tamen ualli pars uisa propinqui,
Quam* Numici castella uocant, et confraga densis
Arboribus dumeta tegunt. Huc puluere nullo
Proditus agmen agit, subitusq; ad mœnia uenit.
Tot simul è campis Latiae fulsere uolucres:
Tot cecimere tubæ, ne quid uictoria ferro
Deberet, pavor attonitos confecerat hostes.

*foliis

Pompeiano-
rum in Cæsa-
rianos irru-
ptio.

*Numici

Quod

Quod solum ualuit uirtus, iacuerere perempti
 Debuerant quo stare loco: qui uulnera ferrent
 Iam deerant, nimbisq; ferens tot tela peribat.
 Tum piccos uoluunt immisse lampadis ignes:
 Tum quasse nutant turres, lapsumq; mimantur.

Sulpitius de Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
 ariete intelli iam Pompeianæ celsi super ardua ualli
 git. Exierant Aquilæ: iam mundi iura petebant.

Comparatio Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto
 perpulchra. Ausferret Fortuna locum, uictoribus unus

Eripuit, uetuitque capi: seq; arma tenente,
 Ac nondum strato, Magnum uicisse negauit.

Scaua solus Scaua uiro nomen: castrorum in plebe merebat
 Pompeianis Ante feras Rhodani gentes: ubi sanguine multo
 resistit ac val Promotus Latiam longo gerit ordine uitem,
 lū defendit. Pronus ad omne nefas, et qui nesciret, in armis

Quam magnum uirtus crimen ciuilibus esset.
 Hic ubi querentes socios iam Marte relicto
 Tuta fuge cernit, Quò uos pauor, inquit, abegit
 Impius, et cunctis ignotus Cæsaris armis?
 O famuli turpes, seruum pecus, absque crnore
 Terga datis morti? cumulo uos deesse uirorum
 Non pudet, et bustis interq; cadauera queri?
 Non ira saltem iuuenes, pietate remota,
 Stabit is? è cunctis per quos erumperet hostis
 Nos sumus electi: nos paruo sanguine Magni
 Ista dies ierit. peterem felicior umbras
 Cæsaris in uultu. testem hunc Fortuna negauit:
 Pompeio laudante cadam. confringite tela
 Pectoris incursum, iugulisq; retundite ferrum.
 Iam longinqua petit puluis, sonitusq; ruinae,

Securasq;

Securásque fragor concussit Cæsaris aures.
 Vicinus ò socij, veniet, qui uendicet arces,
 Dum morimur mouit tantum uox illa furorem,
 Quantum non primo succedunt classica cantu:
 Mirantesque uirum, atque anidi spectare sequuntur
 Scituri iuuenes, numero deprensa, locoque,
 An plus quàm mortem uirtus daret. ille ruenti
 Aggere consistit, primùmque cadauera plenis
 Turribus euoluit, subeuntésque obruit hostes
 Corporibus: totaq; uero dant tela ruine.
 Roboráque, et moles hosti, seq; ipse minatur.
 Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
 Detrudit maris, et ualli summa tenentes
 Amputat ense manus, caput obterit, ossaque saxo,
 Ac malè defensum fragili compage cerebrum
 Dissipat: alterius flamma crinesque genasque
 Succendit: strident oculis ardentibus ignes.

Vt primùm camulo crescente cadauera uirum

* Admouère sòlo, non seignior extulit illum
 Saltus, et in medias itcit super arma cæterum,
 Quàm per summa rapit celerem uenabulo pardum.
 Tunc densos inter cuneos compressus, et omni
 Vallatus bello uincit, quem respicit, hostem.
 Iámque hebes, et crasso* non asper sanguine mucro
 Percussum Scæua frangit, non uulnerat hostem.
 Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
 Illum tota premit moles, illum omnia tela.
 Nulla fuit non certa manus, non lancea felix:
 Párque nouum Fortuna uidet concurrere bellum,
 Atque uirum fortia crebris sonat ictibus umbo,
 Et galæa fragmenta caue compressa perurunt

Fortitudinis
 exemplum.

Scæua centu-
 rio hosti vi-
 ctoriam eripit.

* Aequauère

* id est, obtu-
 sus, iam fa-
 ctus crasso
 sanguine, id
 est multa cæ-
 de ad quam
 crassus san-
 guis sequi so-
 let.

i 4

Temp

Tempora: nec quicquam nudis uitalibus obstat
Iam, præter stantes in summis oſibus haſtas.

Apoſtrophe
ad Pompeia
nos, quos ar
guit Poëta,
quod tantū
virum iacu-
lis ſuperari
poſſe arbi-
trarentur.

Quid nunc ueſani iaculis, leuibusque ſagittis
Perditis hæſuros nunquam uitalibus iſtus?
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat, aut uasti muralia pondera ſaxi:
Hunc aries ferro, balliſtæque limine porte
Summoueat: ſtat non fragilis pro Cæſare murus,
Pompeiumque tenet: iam pectore, non tegit armis.

Similitudo.

Ac ueritus credi clypeo, leuæque uacasse,
Aut culpa uixiſſe ſua, tot uulnera belli
Soluſ obit, denſamque ſerens in pectore ſyluam;
Iam gradibus ſeſis in quem cadat, eligit hoſtem,
Par pelagimonſtris. Libyæ ſi bellua terre,
Sic Libycus denſis Elephas oppreſſus ab armis.
Omne repercuſſum ſqualenti miſibile tergo
Frangit, & herentes mota cute diſcutit haſtas.
Viſcera tuta latent penitus, citraque cruorem
Confixæ ſtant tela feræ: tot ſacta ſagittis,
Tot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
Dicte a procul, ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Soenam, quæ noto certior omni
In caput, atque oculi leuum deſcendit in orbem.
Ille motas ferri, ueruorum & uincula rumpit,
Affixam uellens, oculo pendente ſagittam
Intrepidus, telumque ſuo cum lumine calcāt.
Pannonus haud aliter poſtictum ſenior ursa,
Cum iaculum parua Libys amentauit habena,
Se rotat in uulnus: telumque irata receptum
Impetit, & ſecum fugientem circuit haſtam,
Perdiderat uultum rabies: ſtetit imbre cruento

Côparatio.

Informis

Informis facies: letus fragor aethera pulsat
 Victorum: maiora uiris è sanguine paruo
 Gaudia non faceret conspectum in Cesare uulnus.
 Ille tegens alta suppressum mente dolorem,
 Mitis, & à uultu penitus uirtute remotus,
 Parcite, ait, ciues: procul hinc auertite ferrum:
 Collatura mee nil sunt iam uulnera morti:
 Non eget ingestis, sed uulsis pectore telis.
 Tollite, & in Magni uiuentem ponite castris:
 Hoc uestro praestate duci: sit Scaua relictus
 Caesaris exemplum potius, quam mortis honeste.

Scaua Pom-
 peianis.

Credidit infelix simulatis uocibus Aulus:
 Nec uidit recto gladium mucrone tenentem:
 Membraque captini pariter laturus, & arma,
 Fulmineam, medijs excepit faucibus enses.
 Incaluit uirtus: atque una cede relictus
 Soluat, ait, poenas, Scauam quicumque subactum
 Sperauit: pacem gladio si querit ab isto
 Magnus, adorato submittat Cesare signa,
 An similem uestri segnemque ad fata putastis?
 Pompeij uobis minor est, causeque senatus,
 Quam mihi mortis amor. Simul hæc effatus, & altus
 Cesareas puluis testatur adesse cohortes.

Aulus Pom-
 peianus à Sca-
 ua calidè stri-
 cto gladio
 perimitur.

Dedecus hic belli Magno, crimenque remisit,
 Ne solum totæ fugerent te Scaua caternæ:
 Subducto qui Marte ruis: nam sanguine fuso
 Vires pugna dabat. Labentem turba suorum
 Excipit, atque humeris defectum imponere gaudet:
 Ac uelut inclusum per fesso in pectore numen,
 Et uiuam magnæ speciem uirtutis adorant:
 Telæque confixis certant euellere membris,

Cæsaris ad-
 uertus hostes
 in fugâ con-
 uertit.

Cæsar in Cō
mēt. dicit scu
tum Scæuæ
230. forami-
nibus cōfoc-
sum.

Exornantque deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæua tuis felix hoc nomine sume,
Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis, aut longis Tentonus armis.
Non tu bellorum spolijs ornare Tonantis
Templa potes, non tu letis ululare triumphis.
Infelix, quanta dominum uirtute parasti!

Similitudo
perelegans.

Nec magis ac Magnus castrorum parte repulsus,
Intra claustra piger dilato Marte quieuit,
Quam mare lassatur, cum se tollentibus Euris
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus altæ
Montis adest, feramque sibi parat unda ruina.
Hinc uicina petens placido castella profundo
Incurfu gemini Martis rapit: armæque latè
Spargit, et effuso laxat tentoria campo:
Mutandæq; iuuat permissa licentia terra.
Sic pleno Padus ore tumens super aggeretatas
Excurrit ripas, et totos concutit agros:
Succubuit si quæ tellus, cumulûmque furentem
Vndarum non passa ruit, tum flumine toto
Transit, et ignotos aperit sibi gurgite campos:
Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado. Vix prælia Cæsar
Senferat, clatus specula quæ prodidit ignis.
Inuenit impulsos presso iam puluere muros,
Frigidæque ut ueteris deprendit signa ruine.
Accendit pax ipsa loci, mouitque furorem
Pompæiana quies, et uictò Cæsare somnus.
Ire uel in clades properat, dum gaudia turbet.
Torquato ruit inde mimax: qui Cæsaris arma
Segnius haud uidit, quam malo nauta tremente

Cæsaris fa-
cinus.

Omnia

Omnia Circeæ subducit uela procellæ.

Agminaque interius muro breuiore recepit,
Densius ut parua disponderet arma corona.

Transierat primi Cæsar munimina ualli,
Cum super è totis emisit collibus agmen,
Effuditq; acies obseptum Magnus in hostem.
Non sic Aetnæis habitans in uallibus horret

* Enceladum spirante Noto, cum tota cauernas
Egerit, et torrens in campos defluit Aetna.

Cæsar is ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem, cæci trepidus sub nube timoris
Hostibus occurrit fugiens, inq; ipsa pauendo
Fata ruit. totus mitti ciuilibus armis

Vsque uel in pacem potuit cruor: ipse furentis

Dux tenuit gladios: felix, ac libera legum

Roma forès, iurisq; tui, uicisset in illo

Si tibi Sylla loco. dolet heu semperq; dolebit,

Quòd scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorum

Cum genero pugnaſſe pio. Prò triftia fata,

Non Vticæ Libye clades, Hispania Munda

Fleſſet, et infando pollutus ſanguine Nilus

Nobilius Phario geſtaſſet rege cadauer:

Nec iuba Marmaricas nuſus preſiſſet arenas,

Pœnorumq; umbras placatſet ſanguine fuſo

Scipio, nec ſancto caruiſſet uita Catone.

Vltimus eſſe dies potuit tibi Roma malorum:

Exire è medijs potuit Pharfalia fatiſ.

Deſerit aduerſo poſſeſſam numine ſedem

Cæſar, et Emathias lacero petit agmine terras.

Arma ſecuturum ſoceri, quacunq; fugatſet,

Tentaſſere ſuò comites diuertere Magnum

Pompeius
exercitū edu
cit.

* Encelado
ſpirant Nq-
tum.

Conſterna-
tio Cæſaria-
norum.

Exclamatq;
qua urbis de
plorat amiſ-
ſam liberta-
tem.

Cæſariano-
rum fuga.

Hortatu,

Hortatu, patrias sedes, atque hoste carentem
 Pompeij ad Ausoniam peteret. Nunquam me Caesaris, inquit,
 suos verba. Exemplo reddam patriæ, nunquàmque uidebit
 Me, nisi dimisso redeuntem milite Roma.
 Hesperiam potui, motu surgente, tenere,
 Si uellem patrijs aciem committere templis,
 Ac medio pugnare foro, dum bella relegem,
 Extremum Scythici transcendam frigoris orbem,
 Ardentesque plagas. uictor tibi Roma quietem
 Apostrophe. Eripiam, qui, ne premerent te praelia, fugi?
 Ah potius, ne quid bello patiaris in isto,
 Te Caesar putet esse suam. Sic fatus, in ortus
 Pompeius Phœbeos conuertit iter, terræq; secutus
 Thessaliam Deuia, quæ uastos aperit Candania saltus,
 venit. Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
 Thessaliam qua parte diem brumalibus horis
 Topogra- Attolit Titan, rupes Ossa coërcet.
 phia. Cùm per summa poli Phœbum trahit altior ætas,
 Pelion opponit radijs nascentibus umbras.
 At medios ignes coeli, rabidiq; Leonis
 Solstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
 Excipit aduersos Zephyros, et Iapyga Pindus,
 Et maturato præcidit uestpere lucem.
 Nec metuens imi Boream habitator Olympi
 Thessali- Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.
 ea planities, Hos inter montes media qui ualle premuntur,
 quondã pa- Perpetuis quondam latuère paludibus agri,
 lus fuit ab Flumina dum campi retinent, nec peruia Tempe
 Hercule ex- Dant aditus pelago, stagnumque implentibus unum
 hausta. Crescere cursus erat postquam discessit Olympo
 Herculea grauis Ossa manu, subitæq; ruinam

Sensit

Sensit aque Nereus: melius mansura sub undis
Emathis equorei regnum Pharsalos Achillis
Eminet, et prima Rhœtœia littora pinu,
Que tetigit Phylace, Pteleosque, et* Dorion ira
Flebile Picridum, Trachin, pretioque nefande
Lampados Herculeis fortis Melibœa* pharetris:
Atque olim Larissa potens, ubi nobile quondam
Nunc super Argos arant: ueteres ubi fabula Thebas
Monstrat Echionias: ubi quondam Pentheos exul,
Colla, caputque ferens supremo tradidit igni,
Quæsta quod hoc solum nato rapuisset Agaue.

Pharsalos
Thessaliæ
oppidum.
*Dotion
*sagittis

Ergo abrupta palus multos discepsit in amnes.
Purus in occasus, parui sed gurgitis, Aëas
Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
Labitur auctæ pater Isidis: et tuus, Oeneu,
Penè gener crassus oblimat Echimadas undis:
Et Meleagream maculatus sanguine Nessi
Euenos Calydona secat: ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas: et flumine puro
Irrigat Amphrysos famulantis pascua Phœbi:
Quique nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aëra, nec tenues uento suspirat Anauros.
Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
Peneo donauit aquas: et gurgite raptò
Apidanos: nunquamque celer, nisi mistus, Enipeus.
Accipit Asopos cursus, *Phoenixq, Melasque
Solutus in alterius nomen cum uenerit undæ,
Defendit Titaresius aquas, lapsusq, supernè
Gurgite Penei pro siccis utitur aruis.
Hunc fama est Stygijs manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, flumini contagia uilis

Thessaliæ
flumina.

*Peneus

Nolle

Nolle pati, superúmque sibi seruare timorem.

Vt primum emissis patuerunt amnibus arua,

Pinguis Boëbio discessit uomere sulcus:

Mox Lelegum dextra pressum descendit aratrum,

Aeolide, Dolopésque solum fregere coloni,

Et Magnetes equis, Minye gens cognita remis.

Illic semiferos Ixionidas Centauros

Fœta Pelethronijs nubes effudit in antris:

Aspera te Pholoës frangentem Moniche saxa,

Teq; sub Aetnæo torquentem uertice uulsas

Rhœte ferox, quas uix Boreas inuenteret, ornos:

Hospes & Alcide magni Phole: teq; per amnem

Improbe Lernæa uictor passure sagittas:

Teq; senex Chiron gelido qui sidere fulgens

Impetis Aemonio maiorem Scorpion arcu.

Hac tellure feri micuerunt semina Martis.

Primus ab æquorea percussis cuspide saxis

Thessalicus sonipes bellis foralibus omen

Exiuit, primus chalybem, frænósque momordit,

Spumauitque nouis Lapithæ domitoris habenis.

Prima fretum scindens Pagaseo littore pinus,

Terrenum ignotas hominem proiecit in undas.

Primus Thessalica rector telluris Ionos

In formam calidæ percussit pondera masse,

Fudit & argentum flammis, aurúmque moneta

Fregit, & immembris coxit fornacibus æra.

Illic (quod populos scelerata impegit in arma)

Diuitias numerare datum est: hinc maxima serpens

Descendit Python, Cyrrhaque fluxit in antra:

Vnde & Thessalica uenient ad Pythia laurus.

Impius hinc prolem superis immisit Aloeus,

Inseruit

Primi Theſſali pugnam equeſtrẽ inuenerunt.

Iason pri- mus Pegaseæ nauis uetus est.

Theſſali pri- mi effoſis terræ viſce- ribus ac mi- neralibus, au- rea & argen- tea munif- mata cude- runt.

Inseruit celsis propè se cum Pelion astris,
Sideribusque uias incumbens abstulit Ossa.

Hac ubi damnata fati tellure locarunt
Castra duces, cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat: summique grauem discriminis horam
Aduentare palam est. propius iam fata moueri
Degeneres trepidant animi, peioraque uersant.
Ad dubios pauet presumptor robore casus
Spemque, metumque ferunt. Turba sed mistus inerti
Sextus erat, Magno proles indigna parente,
Qui mox Scyllæis exul grassatus in undis,
Polluit æquoreos Siculo pirata triumphos.
Qui stimulante metu futi prænoscere cursus,
Impatiensque moræ, uenturisque omnibus æger.
Non tripodas Delphi, non Pythia consulit antra,
Nec quesisse libet, primis quid frugibus altrix
Ore Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
Fata queat, quis prodat aues, quis fulgura cœli
Seruet, et Assyria scrutetur sidera cura;
Aut siquid tacitum, sed fas erat, ille supernis
*Detestanda deis seuorum arcana Magorum
Nouerat, et tristis sacris feralibus aras,
Umbrarum, Diis que fidem: miserique liquebat
Scire parum Superos. uanum, seuumque furorem
Adiuuat ipse locus, uicinæque moenia castris
Aemonidum, ficti quas nulla licentia monstri
Transierat, quarum, quicquid non creditur, ars est.

Thessalia quinetiam tellus herbæque nocentis
Rupibus ingenuit, sensuræque saxa canentes
Arcanum færale Magos, ibi plurima surgunt
Vim factura deis, et terris hospita Colchis

Sext. Pompeius.

*Detestata

Thessalia
herbas ueneficio accom-
modas pro-
fert.

Legit

Legit in Aemonijs, quas non aduexerat, herbas.
 Impia tot populis, tot surdas gentibus aures
 Cœlicolũm, diræ conuertunt carmina gentis.
 Vna per æthereos exit uox illa recessus,
 Verbæque ad inuitum perfert cogentia numen,

Carminis Quod non cura poli, cœlique uolubilis unquam
 Theſſalici Auocat, infandum tetigit cùm sidera murmur.
 vii. Tunc Babylon Perſea licet ſecretæque Memphis
 Omne uetustorum ſoluat penetræle Magorum:
 Abducit ſuperos alienis Theſſalis aris.

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit
 Non ſatis adductus amor: ſlammisque ſeueri
 Illicitis arſere ſenes. nec noxia tantum
 Pocula proficiunt, aut cùm turgentia ſucco
 Frontis amaturæ ſubducunt pignora ſortæ.
 Mens hauſti nulla ſanis polluta ueneni
 Excantata perit: quos non concordia miſti
 Alligat ulla tori, blandeq; potentia formæ,
 Traxerunt torti magica uertigine ſili.

*id eſt, lux Ceffauere uices rerum: *dilatæque longa
 in multâ no- Heſit nocte dies: legi non paruit æther:
 etiam produ Torpuit, & præceps audito carmine mundæ:
 et eſt nocte Axibus & rapidis impulſos Iuppiter urgens
 ſe firmante. Miratur non ire polos. nunc omnia complent
 Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo:
 Et tonat ignaro cœlum Ioue. Vocibus iſdem
 Humentes latè nebulas, nimbósque ſolutis
 Excuffere comis: uentis ceſſantibus, æquor
 Intumuit: rurfus uetitum ſentire procellas
 Conticuit turbante Noto: puppimque ſerentes
 In uentum tumuere ſinus. de rupe pependit

Abſciſſæ

Abscissa fixus torrens: amnisque cucurrit
 Non quâ pronus erat: Nilum non extulit æstas:
 Mæander direxit aquas: Rhodanumque morantem
 Precipitavit Arar: submisso uertice montes
 Explicuere iugum, nubes suspexit Olympus:
 Solibus & nullis Scythicæ, cum bruma rigeret,
 Dimaduere niues: impulsam fidere Tethyn
 Reppulit Aemonidum, defenso littore, carmen.
 Terra quoque immoti concussit ponderis axem,
 Et medium uergens * nisi titubauit in orbem.
 Tantæ molis onus percussum uoce recessit,
 Prospectumque dedit circumlabentis olympi.

Omne * potens animal lethi genitumque nocere,
 Et pauet Aemonias, & mortibus instruit arteis.
 Has auide tigres, & nobilis ira leonum
 Ore fouent blando: gelidos his explicat orbes,
 Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
 Viperei coeunt abrupto corpore, nodi:
 Humanòque cadit serpens afflata ueneno.
 Quis labor hic superis cantus herbâsque sequendi,
 Sprenndique timor? cuius commercia pacti
 Obstrictas habuere deos: parere necesse est,
 An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
 An tacitis ualuere minis: hoc iuris in omneis
 Est illis superos? an habent hæc carmina certum
 Imperiosa deum? qui mundum cogere, quicquid
 Cogitur ipse, potest: illis & sidera primum
 Precipiti deducta polo: Phœbèque serena
 Non aliter diris uerborum obfessa uenenis
 Palluit, & nigris, terrenisque ignibus arsit,
 Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,

k

Inferer

Mæder flu.
 sinuosus ve-
 neficauit car-
 mine dirigit
 viam.

*titubauit
 nisur.

*nim habes
 mortis infe-
 rende.

Exclamans
 Poeta percū-
 tant, vnde
 tanta vis ma-
 gicæ artū &
 quorū deo-
 rum natu sit
 insita, vt hæc
 tanta mira-
 cula effice. e
 possit.

Insererétque suas flammis cœlestibus umbras.
 Et patitur tantos cantu depressa labores
 Donec suppositas propior despumet in herbas.

Erichtho
 thessala mul-
 titudine ve-
 neficiorū fa-
 mosa.

Hos scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis

Efferæ damnârat nimie pietatis Erichtho,
 Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem.
 Illi nanq; nefas urbis submittere tectis
 Aut laribus ferale caput: desertâque busta
 Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris.
 Grata deis Erebi, cœtus audire silentium,
 Noss: domos Stygias, arcanâque Ditis operti
 Non superi, non uita uetat. tenet ora profanæ
 Fœda situ macies, cœlôque ignota sereno.
 Terribilis Stygio facies pallore grauat,ur,
 Impexis onerata comis. si nimbus & atræ
 Sidera subducunt nubes, tunc Thessala nudis
 Egreditur bustis, nocturnâque fulgura captat.
 Semina fecundæ segetis calcata perussit,
 Et non lerbiferas spirando perdidit auras.
 Nec superos orat, nec cantu supplice numen
 Auxiliare uocat, nec fibras illa litanteis
 Nouit: funereas aris imponere flammæ
 Gaudet, & accenso rapuit quætura sepulcro.

Eiusdem ve-
 neficia & in-
 cantamenta.

Omne nefas superi prima iam uoce precantis
 Concedunt, carmenque timent audire secundum.
 Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes,
 Infodit busto: fati debentibus annos
 Mors inuita subit: peruersa funera pompa
 Rettulit à tumulis: fugère cadauera lethum.
 Fumantes iuuenum cineres, ardentiaque ossa
 E' medijs rapit illa rogis, ipsûmque parentes

Quam

Quam tenuère, facem: nigroq; uolantia fumo
 Feralis fragmenta tori, uestesque fluentes
 Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.
 Ast ubi seruantur saxis, quibus intus humor
 Ducitur, & tracta durescunt tabe medullæ
 Corpora: tunc omneis auidè defecit in artus,
 Immersitq; manus oculis: gaudetque gelatos
 Effodisse orbes: & sicca pallida rodit.
 Excrementa manus: laqueum, nodosque nocentis
 Ore suo rupit: pendentia corpora carpsit,
 Abrasitq; cruces: percussaque uiscera nimbis
 Vulsit, & incoctas admissio sole medullas.
 Insertum manibus chalybem, nigrâ quoque per artus
 Stillantis tabisaniem, uirusque coactum
 Sustulit, & neruo morsus retinente pependit.
 Et quodcunque iacet nuda tellure cadauer,
 Ante feras, uolucresque sedet nec carpere membra
 Vult ferro, monibusque suis: morsusque luporum
 Expectat siccis raptura è faucibus artus.
 Nec cessant à cæde manus, si sanguine uiuo
 Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto.
 Nec refugit cædes, uiuum si sacra cruorem,
 Extaque funereæ poscunt trepidantia mensæ:
 Vulnere sic uentris, non quâ Natura uocabat,
 Extrahitur partus, calidis ponendus in aris,
 Et quoties seuis opus est, ac fortibus umbris,
 Ipsa facit manes: hominum mors omnis in usu est.
 Illa genæ florem primæuo corpore uulsit,
 Illa comam leua morienti abscidit ephebo.
 Sæpe etiam charis cognato in funere dira
 Thessalis incubuit membris: atque oscula figens,

Erichthius
 detestâda in
 cadaueribus
 tractandis &
 dilaniandis
 audacia.

Hypothy-
 posis.

Crudele.

k 2

Trunc

Truncauitque caput, compressaq; dentibus ora
 Laxauit: siccoque haerentem gutture linguam
 Premordens, gelidis insudit murmura labris,
 Arcanumque nefas Stygiae mandauit ad umbras,

Hanc ut fama loci Pompeio prodidit, alta

Cronogra-
 phia.

Aemō thes-
 saliz mon-
 te, Philippos
 Thessalie vr
 bē, quæ sunt
 Thraciz lo-
 ca, Poetam
 existimasse
 clariū est.

Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
 Sub nostra tellure diem, deserta per arua
 Carpit iter. fidi scelerum, suetique ministri
 Effractus circum tumulos, ac busta uagati
 Conspectere procul prærupta in caute sedentem,
 Quæ iuga deuexus Pharsalica porrigit Aemus.
 Illa Magis, magicisque deis incognita uerba
 Tentabat, carmenque nouos fingebat in usus.
 Nanque timens, ne Mars alium uagus iret in orbem,
 Emathis ex tellus tam multa cæde careret,
 Pollutos cantu, dirisq; uenefica succis
 Conspersos, uetuit transmittere bella philippos,
 Tot mortes habitura suas, usuraque mundi
 Sanguine, caesorum truncare cadauera Regum
 Sperat, ex Hesperiae cineres auertere gentis,
 Ossaq; nobilium, tantosque acquirere manes.
 Hic ardor solusque labor, quid corpore Magni

Sext. Pōpeij
 ad Eriūho
 oratio.

*Hoc est, ut
 exponit ba-
 dius, maxi-
 ma natu. an
 recte expo-
 nat uide.

Proiecto rapiat, quos Caesaris inuolet artus,
 Quam prior affatur Pompeij ignaua propago.
 O decus Aemonidum populus quæ pandere fata,
 Quæq; suo uentura potes diuertere cursu,
 Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
 Quem belli fortuna parat. non ultima turbæ
 Parsego Romanae: Magni clarissima proles,
 Vel dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
 Mens dubijs perculsa pauet, rursusq; parata est

Certos

Certos ferre metus hoc casibus eripe iuris;
 Ne subiti, cæcique ruant; uel numina torque,
 Vel tu parce deis, et Manibus exprime uerum.
 Elysias resera sedes, ipsamq; uocatam,
 Quos petat è nobis Mortem, tibi coge fateri.
 Non humilis labor est: dignum est, quod querere cures,
 Vel tibi quò tanti præponderet alea fati.

Impia letatur uulgate nomine fame
 Thessalis, et contra: Si fata minora moueres,
 Pronum erat, ô iuuenis, quos uelles (inquit) in actus
 Inuitos Præbere deos, conceditur arti,
 Vnam cum radijs presserunt sidera mortem,
 Inseruisse moras; et quamuis fecerit omnis
 Stella senem, medios herbis abrumpimus annos.
 At* simul à prima descendit origine mundi
 Causarum series: atque omnia fata laborant:
 Si quicquam mutare uelis, unòque sub ictu
 Stat genus humanum, tunc Thessala turba fatemur,
 Plus Fortuna potest, sed si prænoscere casus
 Contentus, factilesque aditus, multique patebunt
 Ad uerum, tellus nobis, ætherq; Chaosq;
 Aequoraq; et campi, Rhodopeaq; saxa loquentur;
 Sed pronum, cum tanta noue sit copia mortis,
 Emathijs unum campis atollere corpus,
 Vt modò defuncti, tepidique cadaueris ora
 Plena uoce sonent: nec membris soie perustis
 Auribus incertum feralis strideat umbra.

Dixerat, et noctis gemmatæ arte tenebris,
 Mœstam tectæ caput, squalenti nube pererrat
 Corpora Cæsorum tumulus proiecta negatis.
 Continuò fugère lupi, fugère reuulsis

Petitio.

Ericho ad
 Sex. Poni
 peiunt.

Fata immuta
 ri nequeunt.

* Simul, id
 est statim. cō
 tra Badiuth,
 qui exponit
 immediate.

Ventura præ
 nosci pos
 sunt.

h 3

Vnguibus

Vnguibus impaste adlucres, dum Theffala uatem
 Eligit, & gelidas letho ferutata medullas
 Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
 Inuenit, & uocem defuncto in corpore querit.
 Fata peremptorum pendent iam multa uirorum,
 Quem superis reuocasse uelit. si tollere totas
 Tentasset campis acies, & reddere bello
 Cessissent leges Erebi, monstróque potenti
 Extractus Stygio populus pugnasset Auerno,
 Electum tandem traiccto gutture corpus
 Ducit, & inserto laqueis feralibus unco,
 Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
 Victurum: montisq; caui, quem tristis Erietho
 Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.

Vallis Tēna
 rea.

Haud procul à Ditis cecis depressa cauernis
 In præceps subfedit humus, quam pallida pronis
 Urget sylua comis, & nullo uertice cœlum
 Sufficiens, Phœbo non peruia taxus opacat.
 Marcentes intus tenebræ, pallensque sub antris
 Longa nocte situs: nunquam nisi carmine factum
 Lumen habet. non Tanareis sic faucibus æt̃
 Sedit iners, mœstum mundi confine latentis,

*Id est, ad Ac nostri: *quò non metuunt emittere manes
 quam humū Tartarei reges. nam quamuis Theffala uates
 depressā & Vim faciat fati, dubium est, quod traxerit illuc
 à uenefica Aspiciat Stygias, an quod descenderit, umbras.
 delectam. Discolor*, & uario furialis cultus amictu

*Et, pro id Induitur, uultusq; aperitur crine remoto,
 est. Et coma uiperei substringitur horrida fertis.
 Vt pauidos iuuenis comites, ipsumq; trementem
 Conspicit exanimi defixum lumina nultu:

Ponite

Ponite, ait, trepida conceptos mente timores:
Iam noua, iam uera reddetur uita figura:
Vt quanuis pauidi possint audire loquentem.
Si uerò Stygiósque lacus, ripámque sonantem
Ignibus ostendam, si me presente uideri
Eumenides possent, uillosaque colla colubris
Cerberus excutiens, et uincti terga Gigantes,
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?

Pectora tunc primum feruenti sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis: taboque medullas
Abluit: et uirus largè lunare ministrat.
Huc quicquid foetu genuit Natura sinistro
Miscetur. non spuma canum, quibus unda timori est,
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyenæ
Defuit, et cerui pasti serpente medulla:
Non puppim retinens, Euro tendente rudentes,
In medijs Echeueis aquis: oculique draconum,
Quæque sonant foeta tepe facta sub alire saxa:
Non Arabum uolucer serpens, innatæque rubris
Aequoribus custos pretiosæ uipera conchæ:
Aut uiuentis adhuc Libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis Eoa positi Phœnicis in ara.
Quò postquam uiles, et habentes nomina pestes
Contulit, infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuit, herbas
Addidit, et quicquid mundo dedit ipsa ueneni.

Tunc uox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos, confudit murmura primum
Dissona, et humanæ multum discordia linguae.
Latratus habet illa canum gemitusque luporum.
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur,

Conterritos
Sext. Põpeij
comites, ni-
mióque pa-
uore exami-
natos Erich-
tho suis ver-
bis in mentē
reuocat,

Erichthus
vox omnib.
herbis poten-
tior est ad
excantandos
deos.

Quod strident ululántque fere, quod sibilat anguis
 Exprimit, & planctus illis: cantibus undæ,
 Sylvarúmque sonum, fractæq; tonitrua nubes
 Tot rerum uox una fuit. mox cætera cantu
 Explicat Aemonio, penetrátque in Tartara lingua.

Carmē Eri- Eumenides, Stygiúmque nefas, poenæq; nocentum,
 thus infero- Et Chaos innumeros audum confundere mundos,
 rum numina Et Rector terræ, quem longa in secula torquet
 innocens. Mors dilata deum, Styx & quos nulla meretur

Theffalis, Elysios, coelum, matrémque perosa
 Persephone, nostræq; Hecates pars ultima, per quam
 Manibus & mihi sunt tacite commercia lingue:

Cerberi, Pár lanitor & sedis laxæ, qui uiscera seuo
 carū & Cha- Spargis nostra cani: repetitæque fila sorores
 rontis peri- Fracturæ: túque ò flagrantis portitor undæ
 phrasis. Iam lassate senex ad me redeuntibus umbris:
 Exaudite preces, si uos satis ore nefando,
 Pollutóque uoco, si nunquàm hæc carmina fibris
 Humanis iciuna cano, si pectora plena
 Sepe dedi, & laui calido profecta cerebro:
 Si quis, qui uestris caput, extáque plancibus infans
 Imposuit, uicturus erat, parete precanti.

Non in Tartareo latitantem poscimus antro,
 Assuetúmque diu tenebris, modò luce fugata
 Descendentem animam: primo pallentis hiatu
 Heret adhuc Orci, licet hæc exaudiat herbas
 Ad manes uentura semel. ducis omnia nato

nostri Pompeiana canat noti modò militis umbra,
 Si bene de uobis ciuilia bella merentur.

Hec ubi facta, caput, spumantiæque ora leuauit,
 Aspicit astantem proiecti corporis umbram,

Exanim

Exanimés artus, inuisâque claustra timentem
 Carceris antiqui. pauet ire in pectus apertum,
 Viscerâque, & raptas lethali uulnere fibras.
 Ah miser, extremum cui mortis munus inique
 Eripitur non posse mori: miratur Eriſtho
 Has fatis licuisse moras, iratâque morti
 Verberat immotum uiuo serpente cadauer:
 Perque cauas terræ, quas egit carmine, rimas
 Manibus illatrat, regnâque silentia rumpit.

Tiſiphone, uocis que mee ſecura Megera,
 Non agitis ſeuus Erebi per inane flagellis
 Infelicem animam: iam uos ego nomine uero
 Eliciam, Stygiſque canes in luce ſuperna
 Deſtituam, per huius ſequar. per funera, cuſtos
 Expellam tumulis, abigam uos omnibus urnis.
 Têque deis, ad quos alio procedere uultu
 Ficta ſoles Hecate, pallenti tabida forma
 Oſtendam, faciêmque Erebi mutare uetabo.
 Eloquar immenſo terræ ſub pondere, que te
 Contineant Ennæa dapes, quo fœdere mœſtum
 Regem noctis ames, que te contagia paſſam
 Noluerit reuocare Ceres. tibi peſſime mundi
 Arbiter immitam ruptis Titana cauernis,
 Et ſubito ſeriere dic. Paretis: an ille
 Compellendus erit, quo nunquam terra uocato
 Non concuſſa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
 Verberibusque ſuis trepidam caſtigat Erinnyem,
 Indeſpecta tenet uobis qui Tartara, cuius
 Vos eſtis ſuperi, ſtygias qui peierat undas?
 Protinus aſtrictus caluit cruor, atrâque ſonit
 Vulnere, & in uenas extremâque membra cucurrit.

k s

Percuſſe

Eriſtho u-
 dit huius in-
 felicis cada-
 ueris animâ
 ſaxis inharê
 rem & cor-
 pus ſuû for-
 midatê ſub-
 ingredi.

Conuiciatur
 Proſerpina.

Plutonis pe-
 riphraſis.

Anima cada-
 uer ſuum in-
 greditur.

Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ:
 Et noua defuetis subrepens uita medullis,
 Miscetur morti. Tunc omnis palpitât artus:
 Tenduntur nerui: nec se tellure cadauer
 Paulatim per membra leuat, terræque repulsum est,

*id est, fossa
 oculorum a-
 perta.

Erectumque semel. *distento lumina rictu
 Nudantur. nondum facies uiuentis in illo,
 Sed morientis erat: remanet pallorque rigorque.
 Et stupet illatus mundo: sed murmure nullo
 Ora astricta sonant: uox illi, linguæque tantum
 Responsura datur. Dic, inquit Thessala, magna
 Quod iubeo mercede mihi: nam uera locutum
 Immunem toto mundi præstabimus euo
 Artibus Aemonijs: tali tua membra sepulcro,
 Talibus exuram Stygio cum carmine syluis,
 Ut nullos cantata Magos exaudiat umbra.
 Sit tanti uixisse iterum: nec uerba, nec herbe
 Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes,
 A' me morte data. tripodas, uatesque deorum
 Sors obscura tenet. certus discedit ab umbris
 Quisquis uera petit, duræq; oracula mortis
 Fortis adit. ne parce, precor: da nomina rebus,
 Da loca, da uocem, qua mecum fata loquantur.

Cadaueris
 responsa. Tristia non equidem Parcarum stamina, dixit,
 Desideratur Respexi tacitæ reuocatus ab aggere ripe:
 verbum ali- Quod tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
 quod. Aut, Effera Romanos agitat discordia manes,
 Hæc sunt. Impiæque infernam ruperunt arma quietem.
 aut, Dicam. Elysias alij sedes, ac Tartara mœsta

Diuerfi

Dixerſi liquère duces: quid ſata pararent,
 Hi fecère palàm. triftis felicibus umbris
 Vultus erat: uidi Decios, gnatumque, patrèmque
 Luſtrales bellis animas, ſlentemque Camillum,
 Et Curios, Syllam de te Fortuna querentem.
 Deplorat Libycis perituram Scipio terris
 Infaſtam ſobolem, maior Carthaginis hoſtis,
 Non ſeruituri mœret Cato ſata nepotis.
 Solum te Conſul depulſis prime tyrannis
 Brute pias inter gaudentem uidimus umbras.
 Abruptis Catilina minax, fractisq; catenis
 Exultat, Marij q; truces, nudique Cethegi.
 Vidi ego lætantes popularia nomina Drufos,
 Legibus immodicos, auſosq; ingentia Gracchos.
 Aeternis Chalybum nodis, & carcere Ditis
 Conſtrictæ plauſère manus: camposque piorum
 Poſcit turba nocens. regni poſſeſſor inertis
 Pallentes aperit ſedes, abruptaque ſaxa
 Aſperat, & durum uinclis adamanta, paratque
 Pœnam uictori. Reſer hæc ſolatia tecum
 O iuuenis, placido manes patrèmque, domumque
 Expectare ſinu, regni que in parte ſerena
 Pompeio ſeruare locum: nec gloria parue
 Sollicitet uitæ: ueniet quæ miſceat omnis
 Hora duces: properate mori, magnoque ſuperbi
 Quamuis è paruis animo descendite buſtis,
 Et Romanorum manes calcate deorum.

* Quem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda,
 Queritur, & ducibus tantum de funere pugna eſt.

Tu ſatum ne quære tuum cognoscere: Parcæ,
 Me reticente, dabunt: tibi certior omnia Vates

Hic Scipio Metellus
 Cn. Pompeij
 ſocer, quippe
 cuius filia
 Cornelia pō
 peio poſt Iu
 liam mortuā
 nupta fuit.

Quod Cæſar victor
 paulò plus
 victurus ſit.
 * Id eſt,
 Vtrius du-
 cū, Cæſaris,
 an Pompeij
 tumulū Nili
 unda, aut
 Tybridis
 abluat.

Ipſe

Ipse canet Siculo genitor Pompeius in aruis.
 Ille quoque incertus, quò te uocet, unde repellat,
 Quas iubeat uitare plagas, quæ sidera mundi.
 Europam miseri. Libyamq; Asiàmque timete:
 Distribuit tumulos uestris fortuna triumphis.
 O misera domus, toto nil orbe uidebis
 Tutius Emathia. Sic postquam fata peregit,
 Stat uultu moestus tacito, mortemque reposcit
 Carmmibus magicis opus est, herbisq; cadauer
 Ut cadat, et nequeunt animam sibi reddere fata
 Consumpto iam iure semel. Tum robore multo
 Extruit illa rogum: uadit defunctus ad ignes.
 Accensa iuuenem positum strue linquit Erechtbo,
 Tandem passa mori: Sextoque ad castra parentis
 It comes: et cælo lucis ducente colorem,
 Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,
 Iussa tenere diem densas nox præstitit umbras.

M. ANNAEI L V C A N I

P H A R S A L I A E

L I B E R V I I.

Segniori
 motu terris
 Solem, cum
 miseranda præ
 lii lux insta-
 ret, allaxisse
 ait.

Egnior Oceano, quàm lex æterna uocabat,
 Luctificus Titan nunquã magis æthera cõtra
 Egit equos: currumq; polo rapiente retorfit:
 Defectusque pati noluit, raptæq; labores
 Lucis: et attraxit nubes, non pabula flammis,
 Sed ne Thessalico purus luceret in orbe.

At nox felix Magni pars ultima uite
 Sollicitos uana decepit imagine somnos.
 Nam Pompeiani uisus sibi sede theatri

Innumet

Innumeram effigiem Romanæ cernere plebis,
 Attollique suum letis ad sidera nomen
 Vocibus, & plausu cuneos certare sonantibus.
 Qualis erat populi facies, clamorque fuentis,
 Olim cum iuuenis, primæque ætate triumphæ
 Post domitas gentes, quas torrens ambit Ibærus,
 Et quæcunque fugax Sertorius impulit arma,
 Vespere patato, pura uenerabilis æquæ
 Quam currus ornante toga, plaudente Senatu
 Sedit adhuc Romanus eques. seu sine bonorum
 Anxia uenturis ad tempora læta refugit:
 Siue per ambages solitas contraria uis
 Vaticinata quies, Magni tulit omnia planctus:
 Seu uetito patrias ultra tibi cernere sedes,
 Sic Romam Fortuna dedit. Ne rumpite somnos
 Castrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures:
 Crastina dira quies, & imagine mœsta diurna
 Undique funestas acies feret, undique bellum:
 Vnde pares somnos populi, noctemq; beatam?
 O felix, si te uel sic tua Roma uideret.
 Donaissent utinam Superi, patriæq; tibi que
 Vnum, Magne, diem, quo fati certus uterque
 Extremum tanti fructum caperetis amoris.
 Tu uelut Ausonia uadis moriturus in urbe:
 Illa rati semper de te sibi conscia uoti
 Hoc scelus haud unquam fati hæc putauit,
 Sic se dilecti tumultum quoque perdere Magni.
 Te misso flectet luctu, inuenis que, senex que,
 Iniussusq; puer: laceraffet crine soluto
 Pectora fœminæ, ceu Bruti funere, uulgus.
 Nunc quoque tela licet pancant uictoris iniqui,

Somnium.

Somnij origo.

Apostrophe per comminationem.

Exclamatio.

Nuntiet

Nuntiet ipse licet Caesar tua funera, flebunt:
 Sed dum tura ferunt, dum laurea ferta Tonanti.
 O miseri, quorum gemitus odère dolorem,
 Qui te non pleno pariter planxere theatro.

Vicerat astra iubar, cum misto murmure turba
 Castrorum fremuit, fatiscunt trahentibus orbem,
 Signa petit pugnæ, miseri pars maxima vulgi
 Non totum uisura diem: tentoria circum
 Ipsa ducis queritur, magnæque accensa tumultu
 Mortis uicinae properanteis admouet horas.
 Dira subit rabies: sua quisque, ac publica fata
 Precipitare cupit: segnis, pavidusque uocatur,
 Ac nimium patiens soceri Pompeius, et orbis
 Indulgens regno, qui tot simul undique gentes
 Iuris habere sui uellet, pacemque timeret.
 Nec non et reges, populique queruntur Eoi
 Bella trahi, patriæque procul tellure teneri.
 Hoc placet o Superi, cum uobis uertere cuncta
 Propositum, nostris erroribus addere crimen.
 Cladibus irruimus, nocituræque poscimus arma:
 In Pompeianis uotum est Pharsalia castris.
 Cunctorum uoces Romani maximus autor
 Tullius eloqui, cuius sub iure, togæque
 Pacificas seuus tremuit Catilina secures,
 Pertulit iratus bellis, cum rostra forûmque
 Optaret, passus tam longa silentia miles.
 Addidit inualida robur facundia cause.
 Hoc pro tot meritis solum te, Magne, precatur,
 Vt se fortuna uelis, * proceresque tuorum
 Castrorum: regesque tui cum supplice mundo
 Affusi, uinci soccrum patiarc rogamus.

Ciceronis
 ad Pompeiū
 oratio.

* Sylepsis
 indi recta
 personarū.

Humano

Humano generi tam longo tempore bellum
Cesar erit? meritò Pompeium uincere lentè
Gentibus indignam est à transcurrente subactis.

A maiori.

Quò tibi feruor abit? aut quò fiducia fati?
De Supers ingratis times? causamque Senatus
Credere dijs dubitas? ipsæ sua signa reuellent,
Profilientque acies. pudeat uicisse coactum.
Si duce te iussu, si nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunque uelint concurrere campo.
Quid mundi gladios à sanguine Caesaris arces?
Vibrant tela manus: uix signa morantia quisquam
Expectat: propera, ne te tua classica linquant.
Scire Senatus auct, miles te, Magne, sequatur,
An comes. Ingemuit Rector, sensitque decorum
Esse dolos, et fata sue contraria menti.

Vno verbo
Pomp. quasi
circūcludit,
ut aut fateatur
se tyrannum,
aut Senatui
pareat.

Si placet hoc, inquit, cunctis, si milite magno
Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una Fortuna ruina,
Sitque hominum magne lux ista, nouissima parti.
Testor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirent
Accepisse diem: potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli: potuit sine cede subactum,
Capituūque ducem uiolata tradere paci.
Quis furor o cæci scelerum? Ciuilia bella
Gesturi, metuunt, ne non cum sanguine uincant.
Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
Agmina compulsumus, uotūque effecimus hosti,
Ut mallet sterni gladijs, mortēsque suorum
Permiscere meis: belli pars magna peracta est
Iis, quibus effectum est, ne pugnam tyro paueret:

Pomp. mili-
tes imprudē
tiae accusan-
tur.

Cōfirmatio.

Si

Si modo virtutis stimulis, iræq; calore
 Signa petunt. multos in summa pericula misit
 Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est,
 Qui promptus metuenda pati, si cominus insent,
 Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
 Tradere Fortune? gladio permittere mundi
 Discrimen? pugnare ducem, quam vincere malunt.

Apostrophe in fortunam. Res mihi Romanas dederas. Fortuna regendas:
 Accipe maiores, & cæco in Marte tuere.

Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
 Vincis apud Superos uotis me. Cæsar iniquis.

Concessio. Pugnatur. quantum scelerum, quantumque malorum
 In populos lux ista feret! quot regna iacebunt!

Enipheus Theſſaliæ flu- uius. Plinius, lib. 4. c. 8
 Sanguine Romano quam turbidus ibit Enipheus!
 Prima uelim caput hoc funesti lancea belli,
 Si sine momento rerum, partisque ruina

Casurum est, feriat: neque enim uictoria Magno
 Lætior: aut populis inuisum, hac clade peracta,
 Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen.

Omne malum uicti: quod fors feret ultima rerum,

Omne nefas uictoris erit. Sic satur, & arma

Permittit populis, frénosque furentibus ira

Laxat: & ut uictus uiolento nauita Coro

Dat regimen uentis ignauumque arte relicta

Puppis onus trahitur. trepido confusa tumultu

Militum pa- uor. Castra fremunt, animique truces sua pectora pulsant

Istibus incertis. multorum pallor in ore

Mortis uentura est, facièsque simillima fato.

Aduenisse diem, qui fatum rebus in æuum

Conderet humanis, & queri Roma quid esset,

Illo Marte palam est. sua quisque pericula nescit.

Attonitus

Attonitus maiore metu. quis littora ponto
Obruta, quis summis cernens in montibus equor,
Aetherâque in terras deiecto sole cadentem,
Tot rerum finem, timeat sibi? non uacat ullos
Pro se ferre metus: Vrbi, Magnôque timetur.

Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus asper
Exarsit mucro. tunc omnis lancea saxo
Erigitur: tendunt neruis melioribus arcus:
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis.
Auget eques stimulos, frænorûmque aptat habenas.
Si liceat superis hominum conferre labores,
Non aliter Pblegra rapidos tollente Gigantes
Martius incaluit Siculo incudibus ensis:
Et rubuit flammis iterum Neptunia cuspis,
Spiculâque extenso Pæan Pythone recoxit,
Pallas Gorgoneos diffudit in ægida crimes,
Palleneâ Ioui mutauit fulmina Cyclops.

Non tamen abstinnit uenturos prodere casus
Per uarias * Natura notas. nam Thessala rura
Cum peterent, totus uenientibus obstitit æther:
Inq; oculis hominum fregerunt fulmina nubes:
Aduersâsque faces, immensôque igne columnas,
Et trabibus mistis auidos* Typhonæ aquarum
Detulit, atque oculos ingesto fulgure clausit.
Excussit cristas galeis, capulosque solutis
Perfudit gladijs, ereptâque pila liquauit:
Aethereoque nocens sumauit sulfure ferrum:
Nec non innumero cooperta examine signa.
Vixque reuulsa sôlo, maiori pondere pressum
Signiferi mersere caput, rorantia fletu
Vsque ad Thessaliam Romana, & publica signa.

l

Admot

Pompeiano-
rum peditû
apparatus.

Similitudo.

Pallena Ma-
cedonæ re-
gio.

*Fortuna

* Vide hoc
loco septē or-
dine uerba
ad duos dun-
taxat relata
nominatiuos
Portenta de-
scribit Cæsar
libro 3. belli
ciu. sed post
pugnâ Phar-
sal.

Admotus superis discussa fugit ab ara
 Taurus, & Emathios præcepit se iecit in agros:
 Nullaque funestis inuenta est uictima sacris.

Amara inue-
 ctione Cæ-
 sarem inter-
 rogat, quos
 deos inuoca-
 uit.

At tu, quos scelerum superos? quas rite uocasti
 Eumenidas Cæsar? Stygij quæ numina regni?
 Infernūque nefas? & mersos nocte furores?
 Impia tam sæuè gesturus bella litasti?

Iam dubium monstrisne deū, nemiūque pauori
 Crediderint: multis concurrere uisus Olympo
 Pindus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,
 Edere nocturnas belli Pharsalia uoces,

Bæbeis, la-
 cus Thessa-
 lia. Plin. lib.
 4. c. 8

Ire per Oſſeam rapidus Bæbeida sanguis:
 Inq; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
 Et pallere diem, galeisque incumbere noctem,
 Defunctosque patres, & cunctas sanguinis umbras
 Ante oculos uolitare suos. sed mentibus unum
 Hoc solamen erat, quod uoti turba nefandi
 Conscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
 Sperabat, gaudet monstris, mentisque tumultu,
 Atque omen scelerum subitos putat esse furores.
 Quid mirum, populos, quos lux extrema manebat
 Lymphato trepidasse metu, præsaga malorum
 Si data mens homini est? Tyrijs qui Gadibus hospes
 Adiacet, Armeniūque bibit Romanus Araxem:

Aponus, vi-
 cius ad Euga-
 neos colles
 prope Pata-
 uium, ubi &
 aquæ calidæ
 varijs mor-
 bis aptæ.

Sub quocunque die, quocunque est fidere mundi,
 Mæret, & ignorat causas, animūque dolentem
 Corripit: Emathijs, quid perdat, nescit in aruis.

Euganeo, si uera fides memorantibus, Augur
 Colle sedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
 Atque Antenorei dispergitur unda Timaui.
 Venit summa dies, geritur res maxima, dixit:

Impia

Impia concurrunt Pompeij & Caesaris arma.
 Seu tonitrus, ac tela Iouis præsaga notauit:
 Aëra seu totum discordi obfistere cœlo,
 Prospexitque polos: seu *numen in æthere mœstum,
 Solus in obscuro pugnam pallore notauit.
 Dissimilem certè cunctis, quos explicat, egit
 Thessalicum Natura diem: si cuncta perito
 Augure mens hominum cœli noua signa notasset,
 Spectari è toto potuit Pharsalia mundo.
 O summos hominum, quorum Fortuna per orbem
 Signa dedit, quorum fati cœlum omne uacauit.
 Hæc & apud seras gentes, populòsque nepotum,
 Siue sua tantum uenient in secula fama,
 Siue aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
 Nominibus prodesse potest: cùm bella legentur,
 Spèsque metùsque simul, perituræque uota mouebunt:
 Attonitique omnes ueluti uenientia fâta,
 Non transmissa legent, & adhuc tibi, Magne, fauebunt.

Miles ut aduerso Phœbi radiantis ab ictu
 Descendens, totos perfudit lumine colles,
 Non temerè immissus campis: stetit ordine certo
 Infelix acies. cornus tibi cura sinistri
 Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
 Et quarta legione datur: tibi numine pugna
 Aduerso Domiti dextri frons tradita Martis.
 At mediæ robur belli fortissima densant
 Agmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
 Scipio, miles in hoc, Libyco dux primus in orbe.
 At iuxta fluuios, & stagna undantis Eniphei
 Cappadocum montana cohors, & largus habenis
 Ponticus ibat eques. sicci sed plurima campi

*lumen

Per Apostro-
 phen in Re-
 manos admi-
 rationis ple-
 na laudatio.

Põpeij acies

Cornus an-
 tiquus geni-
 tius.

Ordo exer-
 citus equi-
 tum.

l 2

Tetrarc

Iturei Syriæ
populi. Plin.
lib. 5. c. 24.

*Tetrarchæ, regesq; tenent, magnique tyranni,
Atque omnis Latio quæ seruit purpura ferro.*

Illuc, & Libyæ Numidas, & Creta Cydonas

Misit: Ituræis cursus fuit inde sagittis:

Inde truces Galli solitum prodistis in hostem:

Illic pugnaces commouit Iberia cetras.

Eripe uictorigentes, & sanguine mundi

Fuso Magna semel totos consume triumphos.

Illo fortè die Cæsar statione relicta,

Ad segetum raptus moturus signa, repente

Conspicit in planos hostem descendere campos,

Oblatūque uidet uotis sibi mille petiūm

Tempus, in extremos quò mitteret omnia casus.

Aeger quippe moræ, flagransque cupidine regni,

Cœperat exiguo tractu ciuilia bella

Vt lentum damnare nefas, discrimina postquam

Aduentare ducum, supremâque prælia uidit,

Casuram & fatis sensit nutare ruinam,

Illâ quoque in ferrum rabies promptissima, paulūm

Languit, & casus audax spondere secundos

Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,

Nec Magni sperare sinunt, formidant: mersa,

Prosilit hortando melior fiducia uulgo.

Vehemens
Cæsar's ad
suos milites
oratio.

Q domitor mundi, rerum fortuna medrum

Miles, adest toties optata copia pugne.

Nil opus est uotis: iam fatum accersite ferro.

In manibus uestris, quantus sit Cæsar, habetis.

Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas

Pr omissam memini, cuius spe mouimus arma,

In quam distulimus uetitos remeare triumphos.

Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæq; penates

Reddat,

Reddat, & emeritos faciat uos Marte colonos:
 Hæc, fato quæ teste probet, quis iustiùs arma
 Sumpserit, hæc acies uictum factura nocentem est:
 Si pro me patriam ferro flammisq; petistis,
 Nunc pugnate truces, gladiòsque exoluite culpa.
 Nulla manus belli, mutato iudice, pura est.
 Non mihi res agitur, sed uos, ut libera sitis
 Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnibus:
 Ipse ego priuatæ cupidus me reddere uitæ,
 Plebeiaque toga modicum componere ciuem:
 Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso.
 Inuidia regnate mea, nec sanguine multo
 Spem mundi petitis: Graiis delecta iuuentus
 Gymnasiis aderit, studiòque ignaua palæstræ,
 Et uix arma ferens, & mistæ dissona turba
 Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
 Clamorem latura suum, ciuilia pauca
 Bella manus facient: pugnae pars magna leuabit
 His orbem populis, Romanumque obteret hostem.
 Ite per ignauas gentes, famosæque regna,
 Et primo ferri motu prosternite mundum:
 Sitque palam, quas tot duxit Pompeius in urbem
 Curribus, unius gentes non esse triumphi,
 Armeniòsne mouet Romana potentia, cuius
 Sit ducis? aut emptum nimio uult sanguine quisquam
 Barbarus Hesperijs Magnum præponere rebus?
 Romanos odere omnes, dominosque grauantur,
 Quos nouere, magis: sed me Fortuna meorum
 Commisit manibus, quorum me Gallia testem
 Tot fecit bellis, cuius non militis ens
 Agnoscam? cælumque tremens cum lancea transit,

Dicere non fallar, quo sit uibrata lacerto.

Quòd si signa ducem nunquam fallentia uestrum

Victoriam
suis pollice-
tur.

Conspicio, facièsque truces, oculosque minaces:

Vicistis, uideor fluuios spectare cruoris,

Calcatosque simul Reges, sparsumq; Senatus

Corpus, et immensa populos in cæde natantes.

Sed mea fata moror, qui uos in tela ruentes

Vocibus his teneo: ueniam date bella trahenti.

Spe trepido: haud unquam uidi tam magna duros,

Tam prope me Superos: camporum limite paruo

Absumus à uotis. Ego sum, cui Marte peracto

Quæ populi, Regesque tenent, donare licebit.

*ue. Quò *ne poli motu? *quo cæli sidere uerso,

*Id est, Thessalica tantum superi permittitis oræ?

quo cæli ex Aut merces hodie bellorum, aut poena paratur.

astris influ- Casareas spectate cruces, spectate catenas,

xus, siue in- Et caput hoc positum rostris, effusaq; membra,

fluentia. Septorūque nefas, et clausi prælia campi.

Pompeium Cum duce Syllano gerimus ciuilia bella.

in odiū ad- Vestri cura mouet: nam me securā manebit

ducit, quem Sors quesita manu: fodientem uiscera cernet

inquit Scyl- Me mea, qui nondum uictum respexerit hostem.

lę crudelita- Dis, quorum curas abduxit ab æthere tellus

tem imitari. Romanusq; labor, uincat, quicumque necesse

Non putat in uictos sæuū distringere ferrum,

Quique suos ciues, quòd signa aduersa tulerunt,

Non credunt fecisse nefas. Pompeius in arcto

Agmina uestra loco uetita uirtute moueri

Cum tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum!

Cæsar's edi-
tum.

Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cedere quisquam

Hostis terga uelit: ciuis, qui fugerit, esto.

Sed

Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
 Villa, nec aduersa conspecti fronte parentes
 Commoucant: uultus gladio turbate uerendos.
 Siue quis infesto cognata in pectora ferro
 Ibit, siue ullum uiolabit uulnere pignus,
 Ignoti iugulum tanquam scelus^{*} impetat hostis.
 Sternite iam uallum, fossasque implete ruina,
 Exeat ut plenae acies non sparsa manipulis.
 Parcite ne castris: uallo tendetis in illo,
 Vnde acies peritura uenit. Vix cuncta locuto
 Cesare, quenque suum munus trahit, armaque raptim
 Sumpta^{*} uiris, celeris capiunt praesagia belli,
 Calcatisque ruunt castris: stant ordine nullo,
 Arte ducis nulla, permittunt omnia satis.
 Si totidem Magni soceros, totidemque petentes
 Urbis regna sua funesto in Marte locasset,
 Non tam praecipiti ruerent in praelia cursu.

Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
 Pompeius, nullasque moras permittere bello,
 Sed Superis placuisse diem: stat corde gelato
 Attonitus: tantoque duci sic arma timere
 Omen erat, premit inde metus, totumque per agmen
 Sublimi prouectus equo, Quem flagitat, inquit,
 Vestra diem uirtus finis ciuilibus armis,
 Quem quaesistis, adest. totas effundite uires,
 Extremum ferri superest opus, unaque gentes
 Hora trahit. quisquis patriam, charosque penates,
 Qui sobolem, ac thalamos, desertaque pignora querit,
 Ense petat: medio posuit deus omnia campo.
 Causa iubet melior superos sperare secundos:
 Ipsi tela regent per viscera Caesaris, ipsi

*Aldus le-
git imputet.

De suis ca-
stris loqui-
tur Caesar:
quauis co-
metatores se
cus exponat.

*Ceresque
uiris

Pompeij stu-
petis ad suos
cohortatio.

Romanas sancire uolent hoc sanguine leges.
 Si socero dare regna meo, mundumque pararent,
 Precipitare meam satis potuere senectam:
 Non iratorum populis, urbique deorum est
 Pompeium seruare ducem. quæ uincere possent
 Omnia contulimus, subiere pericula clari
 Sponte uiri sacræque antiquus imagine miles.
 Si Curios his fata darent, reducésque Camillos
 Temporibus, Deciosque caput fatale uouentes,
 Hinc starent. primo gentes oriente coactæ,
 Innumere æq; urbes, quantas in prælia nunquam
 Exciuere manus. toto simul utimur orbe.
 Quicquid signiferi comprehensum limite cycli
 Sub Noton, & Boream hominum sumus arma mouemus.
 Nonne superfluis collectum cornibus hostem
 In medium dabimus? paucas uictoria dextræ
 Exigit: at plures tantum clamore caterue
 Bella gerent. Caesar nostris non sufficit armis.
 Credite pendentes è summis moenibus urbis
 Crinibus effusis hortari in prælia matres.
 Credite grandæuum, uetitumque ætate Senatum
 Arma sequi sacros pedibus prosternere canos:
 Atque ipsam domini metuentem occurrere Romam.
 Credite. qui nunc est, populum, populumque futurum
 Permistas afferre preces: hæc libera nasci,
 Hec uult turba mori. si quis post pignora tanta
 Pompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
 Imperij salua si maiestate liceret,
 Voluerer ante pedes. Magnus, nisi uincitis, exul,
 Ludibrium soceri, uester pudor. ultima fata
 Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,

Ne

Ne discam seruire senex. tam mœsta locuti
Voce ducis flagrant animi, Romanâque uirtus
Erigitur, placuitque mori, si uera timeret.

Ergo utrinque pari concurrunt agmina motu:
Irarum metus hos, regni spes excitat illos.
Hæ facient dextræ quicquid non expleat ætas
Vlla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
Vt uacet à ferro gentes Mars iste futuras
Obruet, & populos æui uenientis in orbem
Erepto natale feret. tunc omne Latinum
Fabula nomen erit: Gabios, Veiosque, Coramque
Pulvere uix testæ poterunt monstrare ruinae,
Albanosque lares, Laurentinosque penates.
Rus uacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
Inuitus, questusque Numam iussisse, Senator.
Non ætas hæc carpsit edax, monumentaque rerum
Putria destituit: crimen ciuile, *uidemus
Tot uacuas urbes. Generis quò turba redacta est
Humani? toto populi qui nascimur orbe,
Nec muros implere uiris, nec possumus agros:
Urbs nos una capit, uincto fossore coluntur
Hesperie segetes: stat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus: nulloque frequentem
Ciue suo Romam: sed mundi fecere repletam,
Cladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum
Iam posset ciuile geri: Pharsalia tanti
Causa mali. cedant feralia nomina Cannæ,
Et damnata diu Romanis Allia fustis.

Tempora signauit leuiorum Roma malorum:
Hunc uoluit nescire diem. prò tristitia facta:
Aëra pestiferum tractu, morbosque fluentes.

Nouissimū
inter Cēsare
& Pompeiū
prælium.

Veij in Tu-
scis sunt, di-
creti flumi-
ne Tybri.

Commise-
rantis verba.

*iuncto

Cannæ, vi-
cus Apuliz.

Insanámque famem, permissásque ignibus urbes,

Deploratio *Moeniáque in præceps laturos plena tremores*
status Rom. *Hi possent explere uiri, quos undique traxit*
imperij. *In miseram Fortuna necem, dum munera longi*

Explicat eripiens æui, populósque, ducésque,
Constituit campis, per quos tibi Roma ruenti

**que* *Ostendat quàm magna cadas. *quò latius orbem*
Possedit, citius per prospera fata cucurrit.

Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis:

Te geminum Titan procedere uidit in axem.

Haud multum terræ spatium restabat Eoæ.

Vt tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,

Omniáque errantes stelle Romana uiderent.

Sed retro tua fata tulit par omnibus annis

Emathie, funesta dies: hac luce cruenta

Effectum, ut Latios non horreat India fasces,

Nec uctitos errare Dacas in moenia ducat,

Sarmaticumque premat succinctus Consul aratrum,

Quòd semper seuas debet tibi Parthia pœnas,

Quòd fugiens ciuile nefas, reditur áque nunquam

Libertas ultra Tigrim, Rhenumque recepit,

*Ac toties nobis iugulo quesita, *negatur,*

Germanum, Scythicumque bonum: nec respicit ultra

Ausoniæ. uellem populis incognita nostris,

Vulturis ut primam læuo fundata uolatu

Romulus infami compleuit moenia luco,

Vsq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.

De Brutis, Fortuna, queror. quid tempora legum

Egimus, aut annos à Consule nomen habentes?

Felices Arabes, Medi que, Eoáque tellus,

Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis.

Quinq; pla-
netæ dicuntur
errantes, pro-
pter vagos,
quos habent
cursus, ut Sa-
turnus, Iupi-
ter, Mars, Ve-
nus, Mercu-
rius.

**uagatur*

Optatum.

Ex

Ex populis, qui regna ferunt, sors ultima nostra est,
 Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profectò
 Numina, cum cæco rapiantur secula casu,
 Mentimur regnare iouem. spectabit ab alto
 Aethera Thessalicas, teneat cum fulmina, cædes?
 Scilicet ipse petet Pholoën? petet ignibus Oetén,
 Immeritæq; nemus Rhodopes, pinusque minanteis?
 Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
 *Abstulit, et subitis damnauit noctibus Argos:
 Tot similes fratrum gladios, patrûmque gerenti
 Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
 Sunt curata deo. cladis tamen huius habemus
 Vindictam, quantum terris dare numina fas est.
 Bella pares superis facient ciuilia diuos:
 Fulminibus manes, radijsq; ornabit, et astris,
 Inq; deûm templis iurabit Roma per umbras.

*Impulit.

Vt rapido cursu sati suprema morantem
 Consumpsere locum: parua tellure dirempti,
 Quò sua pila cadant, aut quæ sibi fata minentur,
 Inde manum spectant: tempus, quo noscere possent
 Facturi quæ monstra forent. uidere parentes
 Frontibus aduersis, fraternæque cominus arma,
 Nec libuit mutare locum: tamen omnia torpor
 Pectora constrinxit: gelidusque in viscera sanguis
 Perculsa pietate coit: totæq; cohortes
 Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
 Dî tibi non usortem, quæ cunctis poena paratur,
 Sed sensum post fata tuæ dent Crastine morti,
 Cuius torta manu commisit lancea bellum,
 Primæque Thessaliam Romano sanguine tinxit.
 O præceps rabies, cum Caesar tela teneret,

Ad historiâ
redit.

Execratio in
 Crastinum,
 qui primus
 in hostem
 procurrit.
 Exclamatio.

Inuenta

Signorum
tantus.

Inuenta est prior ulla manus? tunc stridulus aer
Elisus lituis, conceptaque classica cornu:
Tunc ausae dare signa tubae: tunc aethera tendit,
Extremique fragor conuexa irrupit Olympi:
Vnde procul nubes, quò nulla tonitrua durant,
Excepit resonis clamorem uallibus Aemus,
Peliacisque dedit rursus geminare cauernis:
Pindus agit gemitus, Pangaeaque saxa resulant,
Oetaeque gemit rupes, uocesque furoris
Expauere sui tota tellure relatas.

Spargitur innumerum diuersis missile uotis.
Vulnera pars optat, pars terrae figere tela,
yviii. Ac puras seruare manus. rapit omnia casus,
Atque incerta facit, quos uult, Fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroque uolanti
Exacta est? odijs solus ciuilibus ensis
Sufficit, et dextras Romana in uiscera ducit.
Pompeij densis acies stipata cæteruis,
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma.
Vixque habitura locum dextras, ac tela mouendi
Constiterat, gladiosque suos compressa timebat.
Præcipiti cursu uesantum Caesaris agmen
In densos agitur cuneos: perque arma per hostem
Querit iter, quâ torta graues lorica catenas
Opponit tutoque latet sub tegmine pectus.
Hæc quoque peruentum est ad uiscera: totque per arma
Extremum est, quod quisque ferit. ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera: frigidus inde
Stat gladius: calet omne nocens à Cesare ferrum,
Nec fortuna diu retum tot pondera uertens,
Abstulit ingentis fæto torrente ruinas,

Vt

Vt primùm toto diduxit cornua campo
 Pompeianus eques, bellique per ultima fudit,
 Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
 Insequitur, seuasque manus immittit in hostem.
 Illic quæque suo miscet gens prælia telo:
 Romanus cunctis petitur cruor: inde sagittæ,
 Inde faces, & saxa uolant, spatioque solutæ
 Aëris, & calido liquefactæ pondere glandes.
 Tunc & Ithyraei, Medique, Arabesque, soluto
 Arcu turba mimax, nusquam rexere sagittas:
 Sed petitur solus, qui campis imminet aër.
 Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
 Externum maculant chalybem. stetit omne coactum.
 Circa pilâ nefas: ferro subtextitur æther,
 Nôxque super campos telis conferta pependit.

Tum Cæsar metuens, ne frons sibi prima labaret,
 Incursum tenet obliquas post signa cohortes:
 Inq; latus belli, quâ se uagus hostis agebat,
 Immittit subitum non motis cornibus agmen:
 Immemores pugnae, nulloque pudore timendi
 Præcipites fecere palam, ciuilia bella
 Non bene barbaricis unquam commissa cateruis.
 Vt primùm sonipes transfixus pectora ferro
 In caput effusi calcavit membra regentis,
 Omnis eques cecidit campis, glomeratæque pubes
 In sua conuersis præceps ruit agmina frænis.
 Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est
 Pugna: sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
 Nec ualet hæc acies tantum posternere, quantum
 Inde perire potest. Vtinam Pharsalia campis
 Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt

Põpeiano-
 rum impe-
 rus.

Ithyraei, Me-
 di & Arabes
 finitimi.

De Cæsar's
 quarta acie
 loquitur.
 Pompeius
 suis edixerat
 ne se loco
 mouerent.

Strages.

Votum.

Pectora

Pectora, non alio mutantur sanguine fontes.
 Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros.
 Aut si Romano compleri sanguine maus,
 Istis parce precor: uiuant Galatæq; Syrique,
 Cappadoces, Gallique, extremique orbis Ibëri,
 Armenij, Cilices: nam post ciuilia bella
 Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omneis
 It timor, et satis datus est pro Cæsare cursus.

Ventum erat ad robur Magni, mediæque cateruas.

Quod totos errore uago perfuderat agros,
 Constitit hic bellum, fortunæque Cæsaris hesit.
 Illic non regum auxilijs collecta iuuentus
 Bella egerit, ferrumque manus mouère rogat:
 Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.

Epiphone-
ma.

Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
 Hanc fuge mens partem belli, tenebrisque relinque,
 Nullæque tantorum discat, me uate, malorum,
 Quam multum bellis liceat ciuilibus, etas.
 Ah potius pereant lacrymæ, pereantque querelæ.
 Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.

Cæsaris pro-
uidencia.

Hic Cæsar, rabies populi, stimulusque furorum,
 Ne qua parte sui pereat scelus, agmina circum
 It uagus, atque ignes animis flagrantibus addit.
 Conspicit et gladios, qui toti sanguine manent,
 Qui niteant primo tantum mucrone cruenti,
 Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
 Quis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
 Quem pugnare iuuat, quis uultum ciue perempto
 Mutet: obit latis proiecta cadauera campis.
 Vulnere multorum totum fusur a cruorem
 Opposita premit ipse manu, quacunque uagatur:

Sanguin

Sanguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
 Bistonas aut Mauros agitans, si uerbere saevo
 Palladia stimulet turbatos agide currus.
 Nox ingens scelerum, et cedes oriuntur, et instar
 Immense uocis gemitus, et pondere lapsi
 Pectoris arma sonant, confractique ensibus enses.
 Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat,
 Aduersosque iubet ferro contundere uultus.
 Promouet ipse acies: impellit terga suorum:
 Verbere conuersae cessantes excitat haste.
 In plebem uetat ire manus, monstratque Senatum.
 Scit cruor imperij qui sit, quae uiscera regum:
 Vnde petat Romam, libertas ultima mundi
 Quo steterit ferienda loco. permista secundo
 Ordine nobilitas, uenerandaque corpora ferro
 Vrgentur: cadunt Lepidos, caduntque Metellos,
 Coruinósque simul, Torquatáque nomina regum,
 Sape duces, summósque hominum te, Magne, remoto.

Illic plebeia coniectus casside uultus
 Ignotusque hosti, quod ferrum Brute tenebas?
 O' decus imperij, o spes suprema Senatus,
 Extremum tanti generis per secula nomen,
 Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
 Nec tibi fatales admoueris antè Philippos,
 Thessalia periture tua. nil proficis istic
 Caesaris intentus iugulo: nondum attigit arcem
 Iuris, et humanum culmen, quo cuncta premuntur
 Egressus, meruit satis tam nobile lethum:
 Viuat, et ut Bruti procumbat uictima, regnet.

Hic patriae perit omne decus: iacet aggere magno
 Patritium campis* commista plebe cadaver.

Similitudo.

Cur Senatū
 suis occiden-
 dum Cæsar
 mōstrauerit.

M. Bruti cō-
 mendatio.

Philippos
 ponit in
 Thessalia
 suo more.

*non mista

Mors

Mors tamen eminuit clarorum in strage uirorum
 Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
 Ducebant, nusquam Magni fortuna sine illo
 Succubuit: uictus toties à Cæsare, salua
 Libertate perit: tunc mille in uulnera latus
 Labitur, ac uenia gaudet caruisse secunda.

Cæsaris ad-
 uersus per-
 euntem Do-
 mitium inul-
 tatio.

Domitij in
 Cæsarem ser-
 mo.

Viderat in grasso uoluentem sanguine membra
 Cæsar, et increpitans, iam Magni deseris arma
 Successor Domiti, sine te iam bella geruntur.
 Dixerat: ast illi suffecit pectora pulsans
 Spiritus in uocem, morientiaque ora resoluit:
 Non te funestæ scelerum mercede potitum,
 Sed dubium fati Cæsar, generoque minorem
 Aspiciens, Stygias Magno duce liber ad umbras
 Et securus eo: te sæuo Marte subactum
 Pompeioque graueis poenas, nobisque daturum
 Cum morior, sperare licet. non plura locutum
 Vita fugit, densæq; oculos pressere tenebræ.

Impendisse pudet lacrymas in funere mundi
 Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
 Querere lethiferum per cuius uiscera uulnus
 Exierit, quis fusa solum uitalia calcet,
 Ore quis aduerso demisso faucibus ense
 Expulerit moriens animam, quis corruiat ictu,
 Quis steterit, dum membra cadunt: quis pectore tela
 Transmittat, uel quos campis affixerit hasta:
 Quis cruor emissus perripuit aëra uenis,
 Inq; hostis cadat arma sui: quis pectora fratris
 Cedat, et ut notum possit spoliare cadauer,
 Abscissum longè mittat caput: ora parentis
 Quis laceret, nimiaque probet spectantibus ira

Quem

Quem iugulat, non esse patrem: mors nulla querela
 Digna sua est, nullisq; hominum lugere uacamus.
 Non istas habuit pugnae Pharsalia periculis,
 Quas alie clades: illic per fata uirorum,
 Per populos hic Roma perit: quod militis illic,
 Mors hic gentis erat: sanguis ibi fluxit Achaëus,
 Ponticus, Assyrius: cunctos herere cruores
 Romanus, campisque uetat consistere torrens.
 Maius ab hac acie, quam quod sua secula ferrent,
 Vulnus habent populi: plus est quam uita, salusque,
 Quod perit: in totum mundi prosternimur euum.
 Vincitur his gladijs omnis quae seruiet aetas.
 Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
 In regnum nasci? pauidi num gesimus arma?
 Teximus aut iugulos? alieni poena timoris
 In nostra ceruice sedet, post praelia natis
 Si dominum fortuna dabis, et bella dedisses.

Iam Magnus transisse deos, Romanaque fata
 Senferat infelix, tota uix clade coactus
 Fortunam damnare suam: stetit aggere campi
 Eminus, unde omneis sparsus per Thessala rura
 Aspiceret clades, quae bello obstante latebant.
 Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
 Ac se tam multo percuntem sanguine uidit.
 Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
 Mersa iuuat, gentesque suae miscere ruinae:
 Ut Latiae post se uiuat pars maxima turba,
 Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis
 Coelicolas, uoluitque sui solatia casus.
 Parcite, ait, Superi cunctas prosternere gentes,
 Stante potest mundo, Romaque superstiti Magnus

Diuerſi po-
puli in bello
Pharſalico
cecidere,

Pompeij, ad
ſuperos pro-
cino.

Esse

Esse miser. si plura iuuant mea uulnera, coniux
 Est mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fati.
 Ciuili ne parum est bello, si meq; meosque
 Obruet? exiguae clades sumus orbe remoto?
 Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
 Iam nihil est Fortuna meum. Sic fatur: & arma
 Signaque, & afflicta omni iam parte cateruas
 Circuit, & renocat matura in fata ruentes,
 Seq; negat tanti. nec deerat robur in enses
 Ire duci, iuguloque pati, uel pectore lethum
 Sed timuit strato miles ne corpore Magni
 Non fugeret, supraque ducem procumberet orbis:
 Caeseris aut o: uis uoluit subducere mortem
 Nequicquam infelix, socero spectare uolenti
 Praestandum est ubicunque caput. sed tu quoque coniux

negatum. Causa fuge, aultusque tui. fatisque probatum
 Te praesente mori. tum Magnum concitus aufert

Poëij fuga. A' bello sonipes, non tergo tela pauentem,
 Ingenteisque animos extrema in fata ferentem.
 Non gemitus, non fletuserat, saluaque uerendus
 Maiestate dolor, qualem te Magne decebat
 Apostrophe. Romanis prestare malis: non impare uultu
 Aspicias Emathiam: nec te uidere superbum
 Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebunt.
 Quamque fuit leto per treis infida triumphos,
 Tam misero fortuna minor. iam pondere fati
 Deposito securus abis: nunc tempora lata
 Respexisse uacat: spes nunquam implenda recepit.
 Quid fueris nunc scire licet. fuge praelia dira,
 Actestare deos, nullum qui per stet in armis,

Similitudo. Iam tibi Magne mori: ceu flebilis Africa damnis,

Et

Et ceu Munda nocens, Pharioque à gurgite clades,
 Sic & Thessalica post te pars maxima pugnae.
 Non iam Pompeij non en populare per orbem,
 Nec studium belli: sed par, quod semper habemus,
 Libertas, & Caesar erunt: teque inde fugato
 Ostendet moriens sibi se pugnasse, Senatus.

Nonne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
 Prospectare nefas, spumanteis cæde cateruas?
 Respice turbatos incursum sanguinis amnes.
 Et soceri miserere tui. quo pectore Romam
 Intrabit factus campis felicior istis?
 Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
 Quicquid sub Phario positus patiare tyranno:
 Crede deis, longo fatorum crede fauori:
 Vincere peius erat. prohibe lamenta sonare,
 Flere ueta populos: lacrymas, luctusque remitte.
 Tam mala Pompeij, quam prospera mundus adoret.
 Aspice securus uultu non supplice reges:
 Aspice possessas urbes donataque regna,
 Aegyptum, Libyamque, & terras elige morti.

Vidit prima tue testis Larissa ruinae
 Nobile, nec uictum satis caput: omnibus illa
 Ciuibus effudit totas per moenia uires
 Obuia ceu Leto: praemittunt munera flentes:
 Pandunt templa domos, socios se cladibus optant.
 Scilicet immenso superest ex nomine multum:
 Teq; minor solo. cunctas impellere gentes
 Rursus in arma potes, rursusq; in fata redire.
 Sed quid opus uicto populis, aut urbibus, inquit,
 Victori praestare fidem? Tu Caesar im alto
 Cedis adhuc cumulo patriæ per uiscera uadis:

Infeliciores
 quippe sunt
 qui faciunt,
 quam qui
 propulstant
 iniuriam.

Larissa thes.
 salæ oppi-
 dum.

m z At

Pompeius At tibi iam populos donat gener. auebit inde
 Iuliz Cæsa- Pompeium sonipes: gemitus, lacrymæq; sequuntur:
 ris filiz con- Plurimæque in senos populi conuicia diuos.
 iux.

Nunc tibi uera fides quesiti Magne fauoris
 Contigit, ac fructus, felix se nescit amari.

Cæsar ut Hesperio uidit satis arua natæ
 Sanguine, parcendum ferro, manibûsque suorum
 Iam ratus, ut uiles animas, perituræque frustra
 Agmina permisit uitæ: sed castra fugatos

Cæsar Pom- Ne reuocent, pellatque quies nocturna pauorem,
 peij castra Protinus hostili statuit succedere uallo,
 oppugnat. Dum fortuna calet, cum conficit omnia terror,

Non ueritus graue ne fessis, ac Marte subactis
 Non foret imperium, non magno hortamine miles
 In prædam ducendus erat. Victoria nobis

Plena uiri, dixit: superest pro sanguine merces,
 Quam monstrare meum est: nec enim donare uocabo.

Luxuries
 Pompeiani
 exercitus.

Quod sibi quisque dabit. cunctis en plena metallis
 Castra patent: raptum Hesperijs è gentibus aurum
 Hic iacet: Eoûsque premunt tentoria gazas.

Tot regum Fortuna simul, Magnique coacta
 Expectat dominos, propera præcedere miles

Quos sequeris: quasunque tuas Pharsalia fecit,
 A uictis rapiantur opes, nec plura locutus

Impulit amentes, aurique cupidine cecos
 Ire super gladios, supræque cadauera patrum,

Et casos calcare duces. quæ fossa, quis agger
 Sustineat pretium belli, scelerumque petentes?

Scire uolunt, quanta fuerint mercede nocentes.

Inuenère quidem spoliato plurima mundo,
 Bellorum in sumptus congesta pondera masse:

Sed

Sed non impleuit cupientes omnia mentes.

Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,

Quod legit diues summis Arimæspus arenis,

Vt rapiant, paruo scelus hoc uenisse putabunt,

Cum sibi Tarpeias uictor desponderit arces:

Cum spe Romana promiserit omnia prædæ:

Decipitur, quod castra rapit. capit improba plebs

Cessite patricio somnos: uacuumque cubile

Regibus infandus miles premit: inq; parentum,

Inq; toris fratrum posuerunt membra nocentes.

Quos agitat uesana quies. somnique furentes,

Thessalicam miseri uersant in pectore pugnam.

Inuigilat cunctis seuum scelus, armæque tota

Mente agitant, capuloque manus absente mouentur.

Ingemuisse putes campos, terramque nocentem

Inspirasse animas, infectumque aëra totum

Manibus, et superum Strygia formidine noctem.

Exigit à meritis tristes uictoria pœnas,

Sibilæque et flammæ infert sopor: umbra perempti

Ciuis adest: sua quenque premit terroris imago.

Ille senum uultus, iuuenum uidet ille figuras:

Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis:

Pectore in hoc pater est, omnes in Casare manes.

Haud alios nondum Scythica purgatus in ara

Eumenidum uidit uultus Pelopæus Orestes:

Nec magis attonitos animi sensere tumultus,

Cum fureret Pentheus, aut cum descisset Agaue.

Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit,

Aut ultrix uisura dies, stringente Senatu,

Illæ nocte premunt: hunc infera monstra flagellant.

Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat,

m 3

Quod

Hi propter
scelera agita
ti sunt à fu
riis.

Quòd Styga, quòd manes, infestaque tartara somnis
 Pompeio uiuente uidet: tamen omnia passo
 Postquam clara dies Pharsalica damna retextit,
 Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
 Herentes oculos: cernit propulsa cruore
 Flumina, & excelsos cumulis equantia colles
 Corpora sidentes in tabem spectat acervos,
 Et Magni numerat populos: epulisque paratur
 Ille locus, uultus ex quo facièsque iacentum
 Agnoscat. iuuat Emathiam non cernere terram,
 Et lustrare oculis campos sub clade latentis,
 Fortunam Superòsque suos in sanguine cernit.

Iuuehitur in
 Cæsarem.

Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
 Inuidet igne rogi miseris, cœloque nocenti
 Ingerit Emathiam. non illum Pœnus humator
 Consul, & Libyca succense lampade Cannæ
 Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes.

Annibal
 Marcelli cor
 pus magnifi-
 cè sepeliuit.

Sed meminit nondum satiata cœdibus ira
 Ciues esse suos. Petimus non singula busta,
 Discretosque rogos: unum da gentibus ignem:
 Non interpositis urantur corpora flammis.
 Aut generi si pœna iuuat, nemus extrue Pindi:
 Erige congestas Oetæo robore syluas,
 Thessalicam uideat Pompeius ab equore flammam.

Nil agis hac ira: tabesne cadauer soluat,
 An rogos, haud refert: placido Natura receptat
 Cuncta sinu. finemque sui sibi corpora debent.
 Hos, Cæsar, populos si nunc non ufferit ignis,
 Vret cum terris, uret cum gurgite ponti:
 Communis mundo superest rogos, oßibus astra
 Misturus, quocunque tuam Fortuna uocabit,

He

He quoque eunt animæ: non altius ibis in auras,
Non meliore loco Stygia sub nocte iacebis.
Libera Fortune mors est: capit omnia tellus
Quæ genuit: cælo tegitur qui non habet urnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
Has trahæ Cæsar aquas: hoc, si potes, utere cælo.
Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
Eripiunt, camposque tenent uictore fugato.

Non solum Aemonij funesta ad pabula belli
Bistonij uenere lupi, tabemque cruentæ
Cedis odorati Pholoën liquere leones.
Tunc ursi latebras, obscœni tecta, domosque
Deseruere canes, et quicquid nare sagaci
Aëra non sanum, motumque cadauere sensit.
Iamque diu uolucres ciuilia castra secutæ
Conueniunt. uos quæ Nilo mutare soletis
Threicias hyemes, ad mollem serius Austrum
Istis aues nunquam se tanto uulture cœlum
Induit, aut plures presserunt aëra penna.
Omne nemus misit uolucres, omnisque cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Sepe super uultus uictoris, et impia signa
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membræque deiecit iam lapsis unguibus ales.
Sic quoque non omnis populus peruënit ad ossa,
Inq; feræ discriptus ab it: non intima curant
Viscera, nec totas auidè sorbere medullas:
Degustant artus. Latie pars maxima turbæ
Fastidita iacet, quam sol, nimbique, diésque
Longior Emathijs resolutam miscuit aruis.

Concursus
ferarū & a-
uium ad ca-
dauera post
stragem in-
sepulta.

Apostrophe.

Thessalia infelix quo tanto crimine tellus
 Lapsi superos, ut te tot mortibus unam,
 Tot sceltrum facis premerent? quod sufficit eum,
 Immemor ut donet belli tibi damna uerustas?
 Quae segetes infecta surget non decolor herba?
 Quo non Romanos utolabis uomere manes?
 Antè nouae uenient acies, scelerique secundo
 Prestabis nondum siccos hoc sanguine campos.
 Omnia maiorum uertamus busta licebit,
 Et stantes tumulos, et qui radice uetusta
 Effudère suas, uictis compagibus urnas:
 Plus cinerum Aemoniae sulcus telluris aratur,
 Pluræque ruricolis feriuntur dentibus ossa.
 Nullus ab Ema bio religasset litore funem
 Nauita, nec terram quisquam mouisset arator,
 Romani bustum populi fugerentque coloni
 Umbrarum campos gregibus dumeta carerent:
 Nullusque auderet pecori permittere pastor
 Vellere surgentem de nostris ossibus herbam.
 Ac uelut impatiens hominum, uel solus iniqui
 Limite, uel glacie nuda, atque ignota iaceres,
 Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.
 O' Superi, liceat terras odisse nocentes,
 Quid totum premitis, quid totum absoluitis orbem?
 Hesperiae clades, et flebilis unda Pachyni,
 Et Mutina, et Leucas pueros fecere Philippos.

M. A N.

M. ANNÆI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER VIII.

Am super Herculeas fauces, nemorosâq; Tēpe Thermopy
 Acmonia desertâ petens dispendia syluæ, las intelligit,
 Cornipedē exhaustū cursu, stimulisq; negantē quæ sunt por
 Magnus agens, incerta fugæ uestigia turbat, tæ & claustra
 Thessaliæ.

Implicitasque errore uias. pauet ille fragorem
 Motorum uentis memorum, comitūque suorum,
 Qui post terga redit trepidum, laterique timentem
 Exanimat. quanuis summo de culmine lapsus,
 Nondum uile sui pretium scit sanguinis esse,
 Sēque memor fātī tantæ mercedis habere
 Credit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
 Auulsa cervice daret. desertâ sequentem
 Non patitur tutis fatum celare latebris
 Clara uiri facies. multi Pharsalica castra
 Cum peterent, nondum fama prodente ruinas,
 Occursu stupuere ducis. uertigine rerum
 Attoniti: cladisque suæ uix ipse fidelis
 Autor erat. grauis est Magno quicumque malorum
 Testis adest: cunctis ignotus gentibus esse
 Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
 Nomine: sed longi pœnas Fortuna fâuoris
 Exigit à misero, quæ tanto pondere famæ
 Res premit aduersas, fatisque prioribus urget.
 Nunc festinatos numium sibi sensit honores,
 Actâque lauriferæ damnat Syllana iuuentæ.
 Nunc & Corycias classes, & Pontica signa
 Deiectum meminisse piget. sic longius æuum

Sententia,
 Nemo mor
 talium felix.

m s

Destruit

Destruit ingenteis animos, & uita superstes
Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri præuertit tristia letho.
Dedecori est fortuna prior. quisquâ mne secundis
Tradere se fati audet, nisi morte parata?

Peneius flu-
Thesaliæ in
ter Ossa &
Olympi de-
currens.

Littora contigerat, per que Peneius annis
Emathia iam clade rubens exibat in æquor.
Inde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
Flumineis uix tuta uadis euexit in altum,
Cuius adhuc remis quatitur Corcyra, sinúsque
Leucadij, Cilicum dominus, terræq; Liburne,
Exiguam uector pauidus correpsit in alnum.

Lesbō, infu-
lam nauigio
petit, in qua
erat Corne-
lia.

Conscia curarum secreta in littora Lesbi
Plectere uela iubes, qua tum tellure latebas
Mœstior, in medijs quàm si Cornelia campis
Emathie stares. tristis præagia curas
Exagitant: trepida quatitur formidine somnus:
Thessaliam nox omnis habet: tenebrisque remotis
Rupis in abruptæ scopulos, extremæque currens
Littora, prospiciens fluctus, nutantia longè
Semper prima uidens uenientis uela carinae,
Querere nec quicquam de fato coniugis audes.

En ratis, ad uestros que tendit carbasa portus,
Quid ferat ignoras: sed nunc tibi summa pauoris
Nuntius armorum tristis, rumôrque sinister
Victus adest coniux. quid perdis tempora luctus?
Cum possis iam flere, times. tunc puppe propinqua
Prosiluit, crimenque deum crudele notauit,
Deformem pallore ducem, uultusque prementem
Canitiem, atque atro squalentes pulcre uestes.
Obuia nox miseræ cœlum, lucemque tenebris

Abstulit

Abstulit, atque animam clausit dolor: omnia nervis
 Membra relicta labant: riguerunt corda, diuq;
 Spe mortis* depressa iacet. iam fune ligato
 Littoribus, lustrat uacuas Pompeius arenas.
 Quem postquam propius famulæ uidere fideles,
 Non ultra gemitus tacitos incessere* fata
 Permisere sibi, frustra que attollere terra
 Semianimem conantur heram: quam pectore Magnus
 Ambit, & astrictos refouet complexibus artus.

Cœperat in summum reuocato sanguine corpus
 Pompeij sentire manus, moestamq; mariti
 Posse pati faciem: prohibet succumbere fati
 Magnus, & immodicos castigat uoce dolores,
 Nobile cur robur Fortune uulnere primo
 Fœmina tantorum titulis insignis auorum
 Frangis? Habes aditum mansuræ in secula fame.
 Laudis in hoc sexu, non legum iura, nec arma,
 Vnica materia est coniux miser: erige mentem,
 Et tua cum fati pietas decertet, & ipsum
 Quod sum uictus, ama: nunc sum tibi gloria maior.
 A me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
 Tantæque discessit regum manus, incipe Magnum
 Sola sequi: deformis adhuc uiuente marito
 Summus, & augeri uictus dolor: ultima debet
 Esse fides lugere uirum: tu nulla tullisti
 Bello damna meo. uiuit post praelia Magnus,
 Sed Fortuna perit, quod desles, illud amasti.

Vocibus his correpta uiri, uix agra leuauit
 Membra sôlo, taleis gemitu rumpente querelas;
 O utinam in thalamos inuisi Caesaris issem
 Infelix coniux, & nulli leta marito.

*decepta
 Vertigo præ
 nimio dolo-
 re Corneliâ
 inuasit.
 *fata accu-
 sandi casus
 est, & sibi
 reciprocum
 ad famulas.
 aliter Ba-
 dius.

Fortuna,
 quæ perit
 deslenda nō
 est.

Corneliæ ad
 Pompeium
 querelæ:

Bis

Crassus ille, Crassorumq; umbrae, deuotâque manibus illis
fuit. Crassi Affyrios in castra tuli ciuilia casus:
filius, qui à Præcipitèsque dedi populos, cunctiósque fugauit
Parthis in- A causa meliore deos. O maxime coniux,

perfectus est. O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
In tantum Fortuna caput? cur impia nupsi,
Si miserum factura fui: nunc accipe poenas,
Sed quas spontè luam: quò sit tibi mollius equor
Certa fides regum, totusq; paratior orbis,
Sparge mari comitem. malletem felicibus armis
Dependisse caput: nunc clades denique lustra
Magne tuas, ubicunque iaces ciuilibus armis
Nostros ulta toros, ades huc, atque exige poenas

Apostrophe ad Iuliam, quâ in odiû adducia
Iulia crudelis, placatâque pellice cesa,
Magno parce tuo. sic facta; iterumque refusa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
In lacrymas. duri flectuntur pectora Magni,
Siccâque Thessaliæ confundit lumina Lesbos.

Mitylenæzi ad litus, horem Pompeio exhiberi concurrunt, & eum alloquûtur.
Tunc Mitylenæum iam pleno littore uulgi
Affatur Magnum: si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus seruasse mariti,
Tu quoque deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus, sociósque lares dignare, uel una
Nocte tua: fac Magne locum, quem cuncta reuifent
Secula, quem ueniens hospes Romanus adoret.
Nulla tibi subeunda magis sunt moenia uictio.
Omnia uictoris possunt sperare fauorem:
Hec iam crimen habent. Quid, quòd iacet insula ponto?
Cesar eget ratibus? Procerum pars magna coibit
Certa loci. noto reparandum est littore fatum.

Accipe

LIBER VIII.

189

Accipe templorum cultus, aurumque deorum
 Accipe: si terris, si puppibus ista iuuentus
 Aptior est, tota, quantum ualet, utere Lesbos.
 Accipe: ne Caesar rapiat, tu uictus habeto.
 Hoc solum crimen merite bene detrahe terræ,
 Ne nostram uideare fidem, felixque secutus,
 Et damnasse miser. Itali pietate uirorum
 Letus, in aduersis et mundi nomine gaudens
 Esse fidem, Nullum toto mihi, dixit, in orbe
 Grarius esse solum non paruo pignore uobis
 Ostendi: tenuit nostros hac obside Lesbos
 Adfectus: hinc sacra domus; charique penates,
 Hinc mihi Roma fuit: non ulla in littora puppim
 Antè dedi fugiens: seui cum Caesaris iram
 Iam scirem meritam, seruata coniuge, Lesbos,
 Non ueritus tantam uenia committere uobis
 Materiam. sed iam satis est fecisse nocentes:
 Fata mihi totum mea sunt agitanda per orbem.
 Heu nimium felix æterno nomine Lesbos,
 Siue doces populos, Regesque admittere Magnum,
 Seu prestas mihi sola fidem, nam querere certum est
 Fas quibus in terris, ubi sit scelus. accipe nomen,
 Si quod adhuc mecum es, notorum extrema meorumque:
 Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
 Non intrare suos infesto Casare portus,
 Non exire uetent. Dixit, moestamq; carina
 Imposuit comitem: cunctos mutare putares
 Tellurem, patriæq; solum: sic littore toto
 Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ:
 Pompeiūque minus, cuius Fortuna dolorem
 Mouerat, ast illam, quam toto tempore belli

Pompeij obsequio deuonent.

Mitylenæorum attende in Pompeiæ tateni in his uerbis utere, Accipe. Pompeij ad Mitylenæos sermo.

Abeunte cū Cornelia pōpeio Mitylenæi cōtabuerunt.

VI

Vt ciuem uidere suam, discedere cernens
 Ingemuit populus: quam uix si castra mariti
 Victoris peteret, siccis dimittere matres

Epiphone-
 ma.

Iam poterant oculis: tanto deuinxit amore
 Hos pudor, hos probitas, castique modestia uultus,
 Quod submissa nimis, nulli grauis hospita turbae,
 Stantis adhuc fati uixit quasi coniuge uictq.

Iam pelago medios Titam demissus ad ignes,
 Nec quibus abscondit, nec si quibus exeret orbem,
 Totus erat: uigiles Pompeij in pectore curae
 Nunc socias adeunt Romani foederis urbes,
 Et uarias regum mentes, nunc inuia mundi
 Arua super nimios soles, Austrumque iacentes:
 Saepe labor mœstus curarum, odiumque futuri
 Proiecit fessos incerti pectoris aestus,

Nautam su-
 der syderum
 motu, aspe-
 ctuque per-
 cõtatur Pom-
 peius.

Rectorẽque ratis de cunctis consulit astris,
 Vnde notet terras, quae sit mensura secandi
 Aequoris in caelo, Syriam quo sidere seruet,
 Aut quotus in plauastro Libyam bene dirigat ignis.

Doctus ad hæc fatur taciti seruator Olympi:
 Signifero quaecunque fluunt labentia coelo

*Id est, ubi * Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
 nullus est lo Sidera non sequimur: sed quid non mergitur undis
 cus stabilis, Axis inocciduus gemina clarissimus Arcto,
 unde nauis ille regit puppes. hic cum mihi semper in altum
 ulla dirigi Surget, & instabit summis mimor Vrsa ceruchis,
 queat. Bosphoron, & Scythiae curuantem littora pontum

De Canopo
 vide Plin. li.
 2. ca. 70. Vi-
 tru. lib. 9. c. 7

Spectamus. quicquid descendit ab arbore summo
 Arctophylax propiorque mari Cynosura feretur,
 In Syrie portus tendit ratis. inde Canopos
 Excipit australi coelo contenta uagari,

Stella

Stella timens Borcan: illa quoque perge sinistra,
Trans Pharon, in medio tanget ratis æquore Syrtes,

Sed quò uela dari, quò nunc pede carbasa tendi
Nostra iubet? dubio contrà cui pectore Magnus
Hoc solum toto, respondit, in æquora serua,
Vt sit ab Emathijs semper tua longius oris
Puppis, & Hesperiam pelago, cæloque relinquant:
Cetera da uentis: comitem, pignusque recepi
Depositum: tunc certus eram quæ littora uellem,
Nunc portum Fortuna dabit. Sic satur: at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torfit, & in leuum puppim dedit, utque secaret
Quas* Asinæ cautes, & quas Chios asperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in pupperudentes,
Æquora senserunt motus, aliterque secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum non sic moderator equorum,
Dexteriore rota, leuum cum circuit axem,
Cogit inoffense currus accedere meta.

Ostendit terras Titan, & sidera textit:
Sparsus ab Emathia fugit quicumque procella,
Assequitur Magnum: primusque à littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neque deiecto fatis, acieque fugato
Abstulerat Magno reges fortuna ministros:
Terrarum dominos, & sceptræ Eoa tenentes
Exul habet comites. iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis uestigia lægit.
Quando, ait, Emathijs amissus cladibus orbis
Quæ Romanus erat, superest fidiissime regum
Eoam tentare fidem, populosque bibentes

Pópeius nau-
tam monet,
vt ab Italia
& Theffalia
nauigatione
arceat.

*Asie legit
Glarcanus.
aliàs Psyræ

Armenia re-
gem signifi-
cat.

Euphr

Euphraten, & adhuc securum à Cesare Tigrim:
 Nec pigeat Magno quærentem fata remotas
 Medorum penetrare domos, Scythicosque recessus,

*motare le- Et totum *mutare diem, uocêsque superbo
 git Sabelli- Arfacide perferre meas: Si fœdera uobis
 cus. Prisca manent, mihi per Latium iurata Tonantem,

Alani, Scy-
 thia: populi.

Cyrus rex
 Persarum.

Per uestros astricta magos implete pharetras,
 Armeniosque arcus Geticis intendite nervis:
 Si uos ò Parthi, peterem cùm Cassia claustra,
 Et sequerer duros æterni Martis Alanos,
 Passus Achæmenijs latè decurrere campis,
 In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
 Arua super Cyri, Chaldaïque ultima regni,
 Quà rapidus Ganges, & quà Nisæus Hydaspes
 Accedunt pelago Phœbi surgentis ab igne,
 Iam propior, quàm Persis eram: tamen omnia uincens.

Sustinui nostris uos tantùm deesse triumphis,
 Solusque è numero regum telluris Eoæ
 Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
 Stant semel Arsa: idæ. Quis enim post uulnera cladis
 Assyriæ, iustas Latij compescuit iras?

Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
 Excedat claustris uetitam per secula ripam,
 Zeugmâque Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
 Vinci Roma ualet, regem parère iubenti
 Ardua non piguit, positisque insignibus aulæ
 Egredditur famuli *raptos indutus amictus.

*ruptos
 Deiorarus
 mutato habi-
 tu, populos
 ad Pompeiū
 vocat.

In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.

Quanta igitur mundi domini securius æuum

Verus pauper agit! dimisso in littore rege,

Ipse per Icarie scopulos, Ephesumq; relinquens,

L I B E R V I I I .

Et placidi Colopbona maris, spumantia parue
 Radit saxa Sami, spirat de littore * Coo
 Aura fluens, Gnidon inde fugit, clarâque relinquit
 Sole Rhodon, magnosque sinus Telmesidos unde
 Compensat; medio pelago Phamphylia puppi
 Occurrit tellus; nec se committere muris
 Ausus adhuc ullis, te primum parua Phaselis
 Magnus adit. nam te mutui uetat incola rarus,
 Exhaustæq; domus populis, maiorque carinae,
 Quam tua turba fuit. Tendens hinc carbasa rursus
 Iam Taurum, Tauroque uidet Dipsona cadentem.
 Crederet hoc Magnus, pacem cum præstitit undis
 Et sibi consultum? Cilicum per littora tutus
 Parua puppe fugit; sequitur pars magna Senatus
 Ad profugum collecta ducem: paruisque * Syndris,
 Quo portu, mittitque rates, recipitque Selinus
 In Procerum cœtu. Tandem mœsta ora resoluit
 Vocibus his Magnus: Comites bellique fugæq;
 Atque instar patriæ, quauis in littore nudo
 In Cilicum terra nullis circumdatus armis
 Consultem, rebusque nouis exordia queram,
 Ingenteis præstate animos: non omnis in aruis
 Emathijs cecidit, nec sic mea fata premuntur,
 Vt nequeam releuare caput, cladisque receptas
 Executere. an Libycæ Marium potuere ruinae
 Erigere in faeces, plenæ et reddere fastis
 Me pressum leuiore manu Fortuna tenebit.
 Mille meæ Graio uoluntat in æquore puppes,
 Mille duces: sparfit potius Pharsalia nostras,
 Quam subuertit opes. sed me nesci sola tueri
 Fama potest rerum, toto quæ gestamus orbe,

193

Pompeij na-
 uigatio.
 * Eoo

Dipfas Cili-
 ciz fluiuius.

* Celendris

Pompeij ora-
 tio Celēdris
 habita.

A minori.

n

Et

Et nomen, quod mundus amat, uos pendite regna
Viribus, atque fide, Libyen, Parthosque, Pharónque,
Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus.

Ast ego curarum, procures, arcana mearum
Expromam, mentisque meæ quò pondera uergant.
Aetas Niliaci nobis suspecta tyranni est:
Ardua quippe fides robustos exigit annos.

Iubæ regis Hinc anceps dubij terret solertia Mauri:

Numidie. Nanque memor generis Carthaginis impia proles
Immet Hesperia, multusque in pectore uano est
Annibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
Et Numidas contmgit auos: iam supplice Varo
Intumuit, uidetque loco Romana secundo.

Quare agite, Eoium comites properemus in orbem.

Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
Cassique immensos seducunt claustra recessus,

Et polus Assyriae alter noctesque, diesque

Vertit, et abruptum est nostro mare discolor unda,
Oceanusque suus. regnandi sola uoluptas.

Celsior in campis sonipes, et fortior arcus,

Nec puer, aut senior lethales tendere nervos

Segnis, et à nulla mors est incerta sagitta.

Parthi primi Primi Pellæas arcu fregere Sarissas,

Alexandrum Bastraque Medorum sedem, murisque superbam

Magnum vi- Assyrias Babylona domos. nec pila timentur

cerans Nostra nimis Parthis, audentque in bella uenire,

Experti Scythicas, Crasso percunte, sagittas,

Spicula nec solo spargunt fidentia ferro

Stridula. sed multo saturantur tela ueneno:

Vulnera parua nocent, satumque in sanguine summo est.

Votum. O' utinam non tanta mihi fiducia sæuis

Esset

Effet in Arfacidis: fatis nimis emula nostris
 Fata mouent Medos, multumque in gente deorum est.
 Effundam populos alia tellure reuulsos,
 Excitosque suis immittam sedibus ortus.
 Quod si nos Eoa fides, et Barbarea fallunt
 Foedera, uulgati supra commercia mundi
 Naufragium Fortuna ferat: non regna precabor,
 Quae feci, sed magna feram solatia mortis
 Orbe iacens alio. nihil haec in membra cruentè,
 Nil socerum fecisse piè: sed cuncta reuoluens
 Vitae fata mea, semper uenerabilis illa
 Orbis parte fui. quantus Meotida supra!
 Quantus apud Tanaim toto conspectus in ortu!
 Quas magis in terras nostrum felicibus actis
 Nomen abit, aut unde redit maiore triumpho?

Roma faue coeptis. quid enim tibi letius unquam
 Praestiterint superi, quam si ciuilia Partho
 Milite bella geras? tantam consumere gentem,
 Et nostris miscere malis? Cum Caesaris arma
 Concurrant Medis, aut me Fortuna necesse est
 Vindicet, aut Crassum, sic fatus, murmure sensit
 Consilium damnasse uiros: quos Lentulus omneis
 Virtutis stimulis, et nobilitate dolendi
 Praecepit, dignasque tulit modo Consule uoces.

Siccine Thebaica mentem fregere ruinae?
 Vna dies mundi damnauit fata: secundum
 Emathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti
 Vulneris auxilium? solos tibi, Magne, reliquit.
 Parthorum fortuna pedes? quid transfuga mundi
 Terrarum totos tractus, coelumque perosus,
 Auersosque polos, alienaque sidera queris...

Apostrophe.

Lentulus ar-
 gumētis cō-
 trariis suadet
 Aegyptum
 esse peten-
 dam.

Chald

*Sulpitius
legit Hyrcan
no quod car
mē non pa-
titur.

Parthorum
conuerciorū
detestatio.

Parthorum
natura.

Chaldaeos culture Deos, et Barbara sacra
Parthorum famulus? quid causae obtenditur armis:
Libertatis amor? miserum quid decipis orbem,
Si seruire potes? te, quem Romana regentem
Horruit auditu, quem captos ducere Reges
Vidit ab* Hyrcanis, indoque à littore syluis,
Deiectum fatis humilem fractumque uidebit,
Extolletque animos Latium uesanus in orbem,
Se simul, et Romam Pompeio supplice mensus,
Nil animis, fatisque tuis effabere dignum.
Exiget ignorans Latiae commercia linguae
Vt lacrymis se Magne roges: patimur ne pudoris
Hoc uulnus, clades ut Parthia uindictet ante
Hesperias, quam Roma suas? civilibus armis
Elegit te nempe ducem: quid uulnera nostra
In Scythicos spargis populos, cladesque latenteis?
Quid Parthos transire doces? solatia tanti
Perdit Romae mali, nullos admittere Reges,
Sed cui seruire suo iuuat ire per orbem
Ducentem suas Romana in moenia gentes,
Signaque ab Euphrate cum Crassus capta sequentem?
Qui solas regum fatis celante fauorem,
Defuit Emathiae, nunc tantas ille laceffet
Auditi uictoris opus? aut iungere fata
Tecum, Magne, uolet? non hac fiducia genti est.
Omnis in Arctois populus quicumque pruinis
Nascitur, indomitus bellis, et mortis amator.
Quicquid ad Eoos tractus, mundi que teporem
Labitur, emollit gentes clementia coeli.
Illic et laxas uestes, et fluxa uirorum
Velamenta uides: Parthus per Medica rura,

Sarmat

Sarmaticos inter campos, effusâque plano
 Tigridis arua sôlo, nulli superabilis hosti est
 Libertate fugæ: sed non ubi terra tumebit,
 Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
 Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
 Nec franget nando uolenti uorticis amnem,
 Nec tota in pugna per fusus sanguine membra
 Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
 Non aries illis, non ulla est machina belli:
 Haud fossas implere ualent: Partho que sequente
 Murus erit, quodcunque potest obstare sagittæ.
 Pugna leuis, bellumque fugax, turmæq; uagantes,
 Et melior cessasse loco, quàm pellere, miles.
 Illita tela dolis, nec Martem cominus unquam
 Ausa pati uirtus, sed longè tendere neruos,
 Et quò ferre uelint permittere uulnera uentis.
 Ensis habet uires, et gens, quæcunque uirorum est,
 Bella gerit gladijs: nam Medos prælia prima
 Exarmant, uacueq; iubent remeare pharetræ.
 Nulla manus illis, fiducia tota ueneni est.
 Credis, Magne, uiros, quos in discrimina belli
 Cum ferro uenisse parum est: tentare pudendum
 Auxilium tanti est, toto diuisus ut orbe.
 A terra moriaret tua: tibi barbara tellus
 Incumbat, te parua tegant, ac uilia busta.
 Inuidiosa tamen, Crasso querente sepulcrum:
 Sed tua fors melior, quoniam mors ultima pœna est,
 Non metuenda uiris, ut non Cornelia lethum
 Infando sub rege timet, num barbara nobis
 Est ignota Venus: quæ ritu cæca ferarum
 Possit innumeris leges, et fœdera tedæ

Lenulus
 Parthorum
 virtutē, quā
 Pompeius
 extulit, de-
 primit.

Sententia.

Coniugibus, thalamique patent secreta nefandi.

Inter mille nurus, epulis uesana, meroque

audet Regia, non ullis exceptos legibus horret

Concubitus: tot foemineis complexibus unum

laxat Non lassat nox tota marem, iacuer sorores

In fratrum thalamis, sacratæque pignora matrum.

Donat apud gentes sceleris non spontè peracti

Oedipodionias infelix fabula Thebas.

Parthorum dominus quoties sic sanguine misto

Nascitur Arfacides! cui fas implere parentem,

Quid rear esse nefas? proles tam clara Metelli

Stabit Barbarico coniux millesima lecto.

Quanquam non ulli plus regia, Magnæ, uacabit

Sœuitia stimolata Venus, titulisque uirorum.

Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse

Hanc sciet & Crassi: ceu pridem debita satis

Affryijs, trahitur cladis captiua uetustæ.

Hereat Eoæ uulnus miserabile sortis:

Non solum auxilium funesto à rege petisse,

Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.

Nam quod apud populos crimen socerique, tuumque

Maius erit, quàm quod uobis miscentibus arma,

Crassorum uindicta perit? incurrere cuncti

Debuerant in Bactra duces, & nequa uacarent

Arma, uel Arctoum Dacis, Rhenique cateruis

Imperij nudare latus, dum perfida Susis

In tumulos prolapsa ducum, Babylonque iacerent.

Affryia paci finem, Fortuna, precamur.

Et si Thessalia bellum ciuile per actum est,

Ad Parthos, qui uicit eat, gens unica mundi est

Bellum cum
Parthis opta
dum potius,
quàm fo-
dus.

De

De qua Casareis possum gaudere triumphis.
 Non tibi, cum primum gelidum transibit Araxem,
 Umbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis
 Ingerat has uoces? Tu quem post funera nostra
 Victorem cinerum nude sperauimus umbræ,
 Ad fœdus, pacemque uenis? tunc plurima cladis
 Occurrent monumenta tibi: que monia trunci
 Lustrârunt ceruice duces, ubi nomina tanta
 Obruit Euphrates, et nostra cadauera Tigris
 Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista
 Si potes, in media socerum quoque Magne sedentem
 Thessalia placare potes. quin respicis orbem
 Romanum? si regna times proiecta sub Austro
 Infidumque tubam, petimus Pharon, aruâque Lagi.
 Syrtibus hinc Libycis tuta est Aegyptus: at inde
 Gurgit: septeno rapidus mare summo uet amnis,
 Terra suis contenta bonis non indiga mercis,
 Aut Iouis: in solo tanta est fiducia Nilo.
 Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
 Tutela commissa tue: quis nominis umbram
 Horreat? innocua est ætas? nec iura fidemque,
 Respectumque deum ueteris speraueris aule.
 Nil pudet assuetos sceptris: mitissima sors est
 Regnorum sub rege nouo. Non plura locutus
 Impulit huc animos: quantum spes ultima rerum
 Libertatis habet! uicta est sententia Magni.

Tunc Cilicum liquere solum, Cyproque ciuitas
 Immisere rates, nullas cui prætulit aras
 Vnde diua memor Paphlæ, si numina nasci
 Credimus, aut quenquam fas est coepisse deorum.
 Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos

Craſſi peri-
phraſis.

Proſopo-
pœia umbræ
Craſſi Pom-
peium allo-
quentis.

Pôpeio con-
ſilium dat.

Nilus ſeptē-
geminus.

Ptolemæus
ætate puer.

Pompeius
Lentuli ora-
tione perſua-
ſus, Cyprum
nauigat.

Eminus Cypri scopulos, quibus exit in Austrum,
Inde maris uasti transuerso uertitur aestu:

Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,

Pompeius Infimæque Aegypti pugnaci littora uelo

Pelusiū per- Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili

uenit. In uada decurrit Pelusia septimus annis.

Tempus erat, quo Libra pares examinat horas

Non una plus æqua die, noctique rependit

Aequinoxia- Lux minor hybernæ uerni solatia damni.

is Autumni Comperit ut regem Casio se monte tenere,

descriptio. Flectit iter: nec Phoebus adhuc, nec carbasa languent.

Iam rapido speculator eques per littora cursu

Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam.

Consilij uix tempus erat: tamen omnia monstra

Pellæ coiere domus: quos inter Achoreus

Iam placidus senio, fractis que modestior annis,

Hunc genuit custos Nili crescentis in arua

Memphis uana sacris: illo cultore decorum

Lustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis.

Achorei se- Consilij uox prima fuit, meritumque fidemque,

nis sententia. Sacraque defuncti iactauit pignora patris.

Sed melior suadere malis, et nosse tyrannos

Ausus Pompeium letho damnaſſe Photinus.

Ius, et fas multos faciunt Ptolemæe nocentis.

Dat poenas laudata fides, cum sustinet, inquit,

Quos Fortuna premit. satis accede, deisque,

Et cole felices, miseros fuge. sidera terra

Vt distant, et flamma mari: sic utile recto.

*prehendere Sceptrorum uis tota perit, si pendere iusta

Incipit: euertitque arces respectus honesti.

Libertas scelerum est, que regna inuisa tnetur.

Sublat

Sublatusque modus gladijs: facere omnia seuē
 Non impunē licet, nisi cum facis. exeat aula
 Qui uult esse pius: uirtus et summa potestas
 Non coeunt: semper metuet, quem seuā pudebunt.
 Non impunē tuos Magnus contempserit annos,
 Qui te nec victos arcere à littore nostro
 Posse putat: neu te sceptris priuauerit hospes,
 Pignora sunt propiora tibi: Nilōnque, Pharonque,
 Si regnare piget, damnata redde forori.
 Aegyptum certē Latij tueamur ab armis.
 Quicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,
 Nec uictoris erit: toto iam pulsus ab orbe,
 Postquam nulla mouet rerum fiducia, querit
 Cum qua gente cadat: rapitur ciuilibus armis.
 Nec soceri tantum arma: fugit ora Senatus,
 Cuius Thessalicas saturat pars magna uolucres:
 Et metuit gentes, quas uno in sanguinē mistas
 Deseruit: regēsque timet, quorum omnia merisit:
 Thessaliaq; reus nulla tellure receptus,
 Sollicitat nostrum, quem nondum perdidit, orbem.
 Iustior in Magnum nobis Ptolemæe querela:
 Causa data est: quid sepositam, semperque quietam
 Crimine bellorum maculas Pharon, aruaque nostra
 Victori suspecta facis: cur sola cadenti
 Hec placuit tellus, in quam Pharsalica fata
 Conferres, poenāsque tuas: iam crimen habemus
 Purgandum gladio, quod nobis sceptrā Senatus,
 Te suadente, dedit: motus tua fouimus arma.
 Hoc ferrum, quod fata iubent proferre, parauī
 Non tibi sed uicto seriam tua uiscera Magne:
 Malueram soceri: rapimur, quod cuncta feruntur.

* omnia le-
 git Badius.
 uerā omnia
 potius legem
 dum. q. d. o-
 mne substan-
 tiam et for-
 tunam.
 * Calamita-
 tes, quas in
 Pharsalia
 passus est.
 In calamita-
 te plerunque
 ex amicis ini-
 amici existūt.

Tēne mihi dabitur an sit uiolare necesse,
 Cū liceat? quæ te nostri fiducia regni
 Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
 Aruque uix refugo fodientem mollia Nilo?

Prudentis
 est vires pro-
 prias metiri.

Metiri sua regna decet, uirēsque fateri.
 Tu Ptolemæc potes Magni fulcitur ruinam,
 Sub qua Roma iacet? bustum, cinerēsque monere
 Theſſalicos audes? bellūque in regna uocare?
 Ante aciem Emathiam nullis acceſſimus armis:
 Pompeij nunc castra placent, quæ deserit orbis?
 Nunc uictoris opes, et cognita fata laceſus?
 Aduerſis non deesse decet, sed leta secutos
 Nulla fides unquam miseros elegit amicos.

Achillas præ-
 ſect⁹ regius.

Aſſenſere omnes ſcleri. Letatur honore
 Rex puer inſueto, quòd iam ſibi tanta licere
 Permittant famuli. Scleri delectus Achillas.
 Perſida quæ tellus Caſijs excurrit arenis,
 Et uada teſtantur iunctas Aegyptia Syrtēs,
 Exiguam ſocijs monſtri gladijsq; carinam
 Inſtruit. O' ſuperi, Nilusne, et barbara Memphis,
 Et Peluſiaci tam mollis turba Canopi

Nili oſtium
 orientē ver-
 ſus, Canop⁹
 verò maxi-
 mē ad occa-
 ſum. Glar.

Hos animos? ſic fata premunt ciuilia mundum?
 Sic Romana iacent? ullusne in cladibus iſtis
 Eſt locus Aegyptio? Phariūſque admittitur enſis?
 Hanc certē ſeruate fidem ciuilia bella:
 Cognatas præſtate manus, externaque monſtra
 Pellite. ſi meruit tam claro nomine Magnus
 Cæſaris eſſe neſas, tanti Ptolemæc ruinam
 Nominis hauđ metuis? cœlōque tonante proſanat
 Inferuiſſe manus impure, ac ſemiuir audes?
 Non domitor mundi, nec ter Capitolia curru

Inuectus

Ptolemæum
infimulat.

Ad Pompe-
ium redit,
quem, qui à
Ptolemæove
nerant, pro-
diderunt.

*Que falli
non possunt

Pópeius ad
Corneliam
conjugem.

Inuictus, regumque potens, uindéxque Senatus,
Victorisque gener: Phario satis esse tyranno
Quod poterat. Romanus erat. quid uiscera nostra
Scrutaris gladio? nescis puer improbe, nescis
Quo tua sit fortuna loco: iam iure sine ullo
Nili sceptrum tenes: cecidit cinilibus armis
Qui tibi regna dedit. Iam uento uela negarat
Magnus, et auxilio remorum infanda petebat
Littora: quem contra non longa uecta biremi
Appulerat scelerata manus: Magnoque patère
Fingens regna Phari, celsa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, litusque malignum
Incusat, bimaremque uadis frangentibus æstum,
Qui uetat externas terris aduerrere classes.

Quòd* nisi fàtorum leges, intentaque iussu
Ordinis eterni misere uicinia mortis
Damnatum letho traherent ad littora Magnum,
Non ulli comitum sceleris præfagia decrant:
Quippe fides si pura foret, si regia Magno
Sceptrorum autori uera pietate pateret,
Venturum tota Pharium cum classe tyrannum.
Sed cessit fatis, classemque relinquere iussus
Obsequitur, lethumque iuuat præferre timori.
Ibat in hostilem præceps Cornelia puppin,
Hòc magis impatiens egresso deesse marito,
Quòd metuit clades, Remane temeraria coniux,
Et tu nate precor, longèque è littore casus
Expectate meos: et in hac ceruice tyranni
Explore fidem, dixit: sed surda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas:
Quò sine me crudelis abis? iterumne relinquo

Theſſal,

Cornelia Theſſalicis ſummota malis? nunquam omine leta
 Pompeio. Diſtrahimur miſeri. poterat non ſlectere puppim,
 Cùm fugeres aliò, latebrisque relinquare Leſbi,
 Omnibus à terris ſi nos arcere parabas?
 An tantum in fluctus placeo comes? Hec ubi fruſtrà
 Effudit, prima pendet tamen anxia puppe:
 Attonitòsque metu nec quoquam auertere uiſus,
 Nec Magnum ſpectare poteſt. ſtetit anxia claſſis
 Ad ducis euentum, metuens non arma, neſàsque,
 Sed ne ſubmiſſis precibus Pompeius adoret
 Sceptra ſua donata manu tranſire parantem
 Romanus Pharia miles de puppe ſalutat
 .Septimius Septimius qui (pro ſuperùm pudor) arma ſatelles
 trib. militū, Regia geſtabat poſito deformia pilo,
 nititur cum Immanis, uiolentus, atrox, nullaque ferarum
 chillæ ad in. Mitior in cædes. quis non, Fortuna, putaſſet
 xficiendum ompeium. Parcere te populus, quòd bello hæc dextra uacaſſet,
 Theſſaliàque procul tam noxia tela fugafſes?
 Diſponis gladios, ne quo non fiat in orbe
 Heu facinus ciuile tibi. uictoribus ipſis
 Dedecus, et nunquam Superùm caritura pudore
 Fabula, Romanus Regi ſic paruit enſis,
 Pelleusque puer gladio tibi colla recidit
 Magne tuo. qua poſteritas in ſecula mittet
 Septimium fama: ſcelus hoc quo nomine dicent,
 Qui Bruti dixeret neſas? iam uenerat hora
 Terminus extremæ, Phariàmque ablatus in alnum
 Perdiderat iam iura ſui. tunc ſtringere ferrum
 Regia monſtra parant. ut uidit cominus enſes
 Inuoluit uultus: atque indignatus apertum
 Fortune præbere caput, tunc lumina preſſit,
 Continuitque

Conſtantia
 Pompeij in
 morte.

Continuitq; animam, ne quas effundere uoces.
Posset, et eternam fletu corrumpere fama.

Pompei
ab Achil
& Septim
interficitur

At postquam mucrone latus, funestus Achilles
Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum:
Despexitque nefas, seruâtque immobile corpus,
Seq; probat moriens, atque hæc in pectore uoluit:
Secula Romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æumq; sequens speculatur ab omni
Orbe ratem, Phariâmque fidem nunc consule fame.
Fata tibi longæ fluxerunt prospera uita,
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris aduersa pati: ne cede pudori,
Autoremque dole fati, quacunq; feriris,
Crede manum foceri: spargant, lacerentque licebit.
Sum tamen ô superi felix, nullique potestas
Hoc auferre deo. mutantur prospera uita:
Non sum morte miser: uidet hanc Cornelia cædem,
Pompeiûsque meus. tanto patientius oro
Claude dolor gemitus: natus, coniuxque peremptum.
Si mirantur, amant. talis custodia Magno
Mentis erat: iux hoc animi morientis habebat.

At non tam patiens Cornelia cernere seuum
Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet
Vocibus: O coniux ego te scelerata peremi,
Lethifera tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
Et prior in Nili peruénit littora Cæsar.
Nam cui ius alijs sceleris: sed quisquis in istud
A superis immisse caput uel Cæsaris ira,
Vel tibi prospiciens, nescis crudelis, ubi ipsa
Viscera sint Magni properas, atque ingeris ictus,
Quâ uotum est uicto. poenas non morte minores

Corneliæ d
Pompeiij ca
de querim
nia.

Pendat,

Pendat, & ante meum uideat caput. Haud ego culpa
 Libera bellorum, quæ matrum sola per undas,
 Et per castra comes nullis absterrita fatis
 Victum, quod reges etiam timuere, recepi,
 Hoc merui coniux in tuta puppe relinqui?
 Perfide parcebas, te fata extrema petente
 Vita digna fui: moriar, nec munere regis.
 Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltum:
 Aut laqueum collo, tortosque aptate rudentes:
 Aut aliquis Magno dignus comes exigit enses.
 Pompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
 Imputet, o seui, propter antem in fata tenetis?
 Viuis adhuc coniux, & iam Cornelia non est
 Iuris, Magne, sui prohibent accersere mortem:
 Seruor uictori sic fata, interque suorum
 Lapsa manus, rapitur trepida fugiente carina.

**Amaræ inter
 rogatio.**

**Apostrophe
 in Pompeiū**

***sonent** At Magni cum terga ***sonent**, & pectora ***ferro**,
 ***ferum** Permanfisse decus sacra uenerabile forme,
 Iratæque deus faciem, nil ultima mortis
 Ex habitu, uultuque uiri mutasse fatentur,
 Qui lacerum uidere caput. nam seuus in ipso
 Septimius sceleris maius scelus maius scelus inuenit actus:
 Ac reteguit sacros, scisso uelamine, uultus
 Semianimis Magni, spirantiæque occupat ora,
 Collaque in obliquo ponit languentia transtro.
 Tunc neruos, uenasque secat, nodosque frangit
 Ossa diu: nondum artis erat caput ense rotare.
 At postquam trunco ceruix abscissa recessit,
 Vendicat hoc Pharius dextra gestare satellites.
 Degener, atque operæ miles Romane secunde,
 Pompeij diro sacrum caput ense recidis,

Vt

Vt non ipse ferat? ò summi fata pudoris,
Impius ut Magnum nosset puer, illa uerenda
Regibus hirta coma, & generosa fronte decora
Cæsaries comprehensa manu est, Phariòque ueruto,
Dum uiuunt uultus, atque os in murmura pulsant
Singulus animæ, dum lumina nuda rigescunt,
Suffixum caput est, quo nunquam bella iubente
Pax fuit. hoc leges, campumque, & Rostra mouebat:

Hac facie Fortuna tibi Romana placebas:
Nec satis infando fuit hoc uidisse tyranno:
Vult sceleri superesse fidem. tunc arte nefanda
Submota est capiti tabes, raptòque cerebro
Adsiccata cutis, putrisque effluxit ab alto
Humor, & infuso facies solidata ueneno est.

Vltima Lægeæ stirpis, perituræque proles
Degener, incestæ sceptris cessare sororis,
Cum tibi sacro Macedon seruetur in antro,
Et regnum cineres extructo monte quiescant,
Cum Ptolemæorum manes, seriemque pudendam,
Pyramides claudant, indignæque Mausolea:
Littora Pompeium feriunt, truncusque uadosis
Huc illuc iactatur aquis? ad rone molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer?
Hac Fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit: hac, illum summo de culmine rerum
Morte petit: cladésque omnes exegit in uno
Sæua die, quibus immunes tot præstitit annos:
Pompeiusque fuit, qui nunquam mista uideret
Leta malis: felix nullo turbante deorum,
Et nullo parcente miser: semel impulit illum
Dilata Fortuna manu, pulsatur arenis,

Exclamatio.

Apostrophe.
Inuehitur in
Ptolemæum,
quod rati vi-
ri corpus se-
peliendū nō
curauerit.

Carpitur

Carpitur in scopulis hausto per uulnera fluctus
 Ludibrium pelagi: nullaque manente figura,
 Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi.

Antè tamen Pharias uictor quàm tangat arenas,
 Pompeio raptum tumultum Fortuna parauit,
 Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulcro.
 E' latebris pauidus decurrit ad equora Codrus.

*Icario
 Codrus olim
 Pompeij li-
 bertus, nunc
 Quæstor, Po-
 peianum ca-
 dauer disqui-
 rit.

Quæstor ab Idalio Cinyrae litore Cypri
 Infestus Magni fuerat comes. ille per umbras
 Ausus ferre gradum, uictum pietate timorem
 Compulit, ut medijs quæsitum corpus in undis
 Duceret ad terram, traheretque ad littora Magnum.
 Lucis moesta parum per densas Cynthia nubes
 Præbebat, cano sed discolor æquore truncus
 Conspicitur. tenet ille ducem complexibus artus.
 Eripiente mari: nunc uictus pondere tanto
 Expectat fluctus, pelagoque iuuante cadauer
 Impellit: postquam sicco iam litore sedit,
 Incubuit Magno, lacrymasque effudit in omne
 Vultus, et ad Superos, obscuræque sidera fatiur:

Apostrophe
 ad fortunam.

Non pretiosa petit cumulatò ture sepulcrum
 Pompeius, Fortuna, tuus: non pinguis ad astra
 Ut ferat è membris Eòas fumus odores,
 Ut Romana suum gestent pia colla parentem,
 Præferat ut ueteres seralis pompa triumphos,
 Ut resonent cantu tristi fora, totus ut ignem
 Proiectis mœrens exercitus ambiat armis:
 Da uilem Magno plebeij funeris arcam,
 Quæ lacerum corpus siccos effundat in ignes:
 Robora non desint misero, nec sordidus uestor.
 Sit satis ò superi, quòd non Caruelia fuso

Crime

Crine iacet, subicique facem complexa maritum
Imperat, extremo sed abest à *funere busti
Infelix coniux, nec adhuc à littore longè est.

*munere

Sic fatus, paruos iuuenis procul aspicit ignes,
Corpus uile suis nullo custode cremantes.

Inde rapit flammæ, seminastraque robor a membris
Subducit: Quæcunque es (ait) neglecta, nec ulli
Chara tuo, sed Pompeij, felicior umbra.

Quòd iam compositum uiolat manus ultima bustum
Da ueniam: si quid sensus post fata relictum est:

Cedis et ipsa rogo, paterisque hæc damna sepulcri,
Tèque pudet, sparsis Pompeij manibus, uri.

Sic fatur: plenusque sinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus

Littore pendebat summæ dimouit arenas,
Et collecta procul lacere fragmenta carinæ

Exigua trepidus posuit scrobe. nobile corpus

Robora nulla premunt, nulla strue membra recumbunt:

Admotus Magnum, non subditus accipit ignis.

Ille sedens iuxta flammæ, O maxime, dixit,

Ductor, et Hesperij maiestas nominis una,

Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo

Tristior iste rogo, manes, animamque potentem

Officijs auerte meis: iniuria fati

Hoc fas esse iubet, ne ponti bellua quicquam

Ne fera, ne uolucres, ne seni Caesaris ira

Audeat: exigua, quantum potes, accipe flammam

Romana succense manu. Fortuna recursus

Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent

Tam sacri cineres: sed te Cornelia, Magne,

Accipiet, nostræque manu transfundet in urnam.

Ad Epictetorum op
monē respici
cit.

Codrus pō
peij, corpus,
in vndis re
pertum, sepe
lit.

Interea paruo signemus littora saxo,
 Ut nota sit busto: si quis placare peremptum
 Fortè uolet, plenos & reddere mortis honores,
 Inueniat trunci cineres, & norit arenas,
 Ad quas, Magne, tuum referat caput. Hæc ubi fatus,
 Excitat inualidas admoto fomite flammæ.
 Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem,
 Tabe fouens bustum. Sed iam percusserrat astra
 Aurora præmissa dies: ille, ordine rupto
 Funeris attonitus latebras in littore quærit.

Imprudetiæ
 metus arguit
 Codrum.

Quam metuis demens isto pro crimine poenam,
 Quo te fama loquax omneis acceperat in annos;
 Conditæ laudabit, Magni socer impius ossa.
 I, modò securus ueniæ, faßusque sepulcrum
 Posce caput. cogit pietas imponere finem
 Officio. semiusta rapit, resolutæque nondum
 Ossa satis, neruis, & inustis plena medullis
 Aequorea restinguit aqua, congestæque in unum
 Parua clausit humo. tunc ne leuis aura relictos
 Auferret cineres, saxo compressit arenam:
 Nautæque ne bustum religato fune moueret,

Epitaphium
 Põpeiij, quod
 semiusto sti-
 piti Codrus
 insculpsit.

Inscripsit sacrum semiusto stipite nomen:
 Hic situs est Magnus. placet hoc, Fortuna, sepulcrum.
 Dicere Pompeij: quo condi maluit illum,
 Quam terra caruisse socer. temeraria dextra
 Cur obicis Magno tumultum, manesque uagentes
 Includis? situs est, quæ terra extrema refuso
 Pendet in Oceano. Romanum nomen, & omne
 Imperium Magno est tumuli modus. obtrunc saxa
 Crimine plena deum. si tota est Herculis Oete,
 Et iuga tota uacant Bromio Nyseia, quare

Vilius

Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
 Rura tenêre. potest, si nullo cessite nomen
 Hæserit. erremus populi, cinerumque tuorum
 Magne metu: nullas Nili calcemus arenas.
 Quod si tam sacro dignaris nomine saxum,
 Adde actus tantos, monimenta que maxima rerum;
 Adde truces Lepidi motus, Alpinæque bella,
 Armæque Sertorij reuocato Consule uicta,
 Et currus, quos egit eques: commercia tutæ
 Gentibus, & pavidos Cilicas maris. adde subactam
 Barbariem, gentesque uagas. & quicquid in Euro
 Regnorum Boreæque iacet. dic semper ab armis
 Ciuilem repetisse togam: ter curribus actis
 Contentum patriæ multos donasse triumphos.
 Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
 Non ullis plenum titulis, non ordine tanto
 Fastorum: solitumque legi super altæ Deorum
 Culmina, & extructos spolijs hostilibus arcus,
 Haud procul est ima Pompeij nomen arena,
 Depressum tumulo, quod non legat aduena reclus,
 Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.

Noxia ciuili tellus Aegypcia fæto,
 Haud equidem immerito Cumana earumque Vatis
 Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
 Hesperius miles, ripasque æstate tumentes.
 Quid tibi scæua precer pro tanto crimine tellus?
 Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
 Et steriles egeant hybernis imbribus agri,
 Totaque in Aethiopum putres saluaris arenas.
 Nos in templa tuam Romana accepimus sin,
 Semideosque canes, & sistra iubentia luctus,

Sub umbræ
 detestationi
 facti Codri
 qui maiora
 non potuit
 ostēdit quā
 to maiori-
 bus dignus
 erat Pompe-
 ius.

Sibyllæ Cu-
 manæ vatic-
 nium,

Imprecatio.

Isis Aegy-
 ptiorum re-
 gina & Dea,
 Osiris cōiux

Et quem tu plangens hominem testaris Osirim:
 Tu nostros Aegypte tenes in puluere Manes,
 Tu quoque cum saevo dederis iam templa tyranno,
 Nundum Pompeij cineres ô Roma petisti:
 Exul adhuc iacet umbra ducis: si secula prima
 Victoris timuere minas, nunc excipite saltem

Ossa tui Magni, si nondum subruta fluctu

* Inuisa tellure sedent. Quis busta timebit?

Qui sacris dignam mouisse uerebitur * umbram?

Imperet hoc nobis utinam scelus, & luelit uti

Nostro Roma sinu: satis ô nimiumque beatus,

Si mihi contingat manes transferre reuulsos,

Ansoniam, si tale ducis uiolare sepulcrum.

Forsitan aut sulco sterile cum poscere finem

A superis, aut Roma uolet feralibus Austris,

Ignibus aut nubijs, aut terra tecta mouenti,

Consilio, iussuque deum transibis in urbem

Magne tuam, summusque feret tua busta Sacerdos.

Nam quis ad exustam Cancro torrente Syenen

Ibit, & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas

Spectator Nili: quis rubri stagna profundi,

Aut Arabum portus mercis mutator Eoæ,

Magne, petet; quem non tumuli uenerabile saxum,

Et cinis in summis forsant turbatus arenis

Auertat? manesque tuos placare * iuuabit,

Et Casio præferre Ioui? nil ista nocebunt

Famæ busta tuæ templis, auróque sepultus

Vilior umbra fores: nunc est pro numine summo

Hoc tumula Fortuna iacens, augustius aris

Victoris Libyco pulsatur ab equore saxum.

Tarpeijs qui sepe deis sua tura negarunt,

Inclu

Inclusum*Tufto uenerantur cespite fulmen.

* fufco uenerentur.

Proderit hoc olim,quod non menfura fepulcri

Ardua marmoreo surrexit pandere moles:

Pulueris exigui fparget non longa uetuftas

Congeriem,buftumque cadet,mortique peribunt

Argumenta tua ueniet felicior etas,

Qua fit nulla fides faxum monftrantibus iftud:

Atq; erit Aegyptus populis fortaffe nepotum

Tam mendax Magni tumulo,quam Creta Tonantis.

M. ANNAEI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER IX.

T non in Pharia manes iacuere fauilla,

Nec ciuis exiguus tantum cōpescuit umbram:

Profiluit busto,seuiustaq; mēbra relinquens;

Degenerēq; rogū,sequitur cōuexa Tonātis.

Quā niger astriferis connectitur*axibus aer:

Quodq; patet terras inter,lunaq; meatus

Semidei manes habitant,quos ignea uirtus

Innocuos uita patientes aetheris imi

Fecit,et aeternos animam collegi in orbes.

Non illuc auro positi,nec nature sepulti

Perueniunt,illic postquam se lumine uero

Impleuit,stellasque uagas miratur,et astra

Fixa polis,uidit quanta sub nocte iaceret

Nostra dies,risitque sui ludibria trunci.

Hinc super Emathiae campos,et signa cruenti

Cesaris,ac sparsas uolitant in equore classes,

Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti

Sedit,et inuicti posuit se mente Catonis.

AnimaPompeij ad coelum transeedit ibiq; deliciatur.

*absibus legendū contendit Salpit.pro absidibus.

Bru tus.

o s ille

ompejani
ia terras. &
celo cõtem
latur.

Ille, ubi pendebant casus, dubiũque manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat et Magnum, quamuis comes isset in arma
Auspicijs raptus patriæ, ductũque Senatus.
At post Thessalicas clades iam Pectore toto
Pompeianus erat: patriam tutore carentem
Excipit, et populi trepidantia membra resouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enses:
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
Nec seruire timens: nil causa fecit in armis
Ipse sua: totæ post Magni funera partes
Libertatis erant quas ne per littora fusas
Colligeret rapido uictoria Cesaris actu,
Corcyra secreta petit, ac mille carinis
Abstulit Emathia secum fragmenta ruinae.

Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus uictas arctasse carinas?
Dorida tunc Maleam, et apertam Tenaron umbris,
Inde Cythera petit: Boreæque urgente carinas
Creta fugit. Dictæa legit cadentibus undis
Littora. tunc ausum classi præcludere portus
Impulit, ac seuas meritum Phycunta rapinas
Sparsit: et hinc placidis alto delabitur auris
In littus Palmure tuum. neque enim æquore tantum
Ausonio monumenta tenes: portus quietos
Testatur Libyæ Phrygiæ placuisse magistro.
Tum procul ex alto tendentes uela carinae
Ancipites tenuere animos, sociosne malorum,
An ueherent hostes: præcepit facit omne timendum
Victor, et in nulla non creditur esse carina.
Ast ille puppes luctus, planctusque ferebant,

Et

Et mala uel dici lacrymas motura Catonis.

Nam postquam frustra precibus Cornelia nautas,
 Priuignique fugam tenuit, ne fortè repulsus
 Littoribus Pharijs remearet in æquora truncus,
 Ostenditque rogum non iusti flamma sepulcri:
 Ergo indigna fui (dixit). Fortuna marito
 Accendisse rogum, gelidosque effusa per artus
 Incubuisse uiro, lacerósque exurere crimes,
 Membræque dispersi pelago componere Magni?
 Vulneribus cunctis largos infundere fletus?
 Osibus, et tepida uestes implere fauilla?
 Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
 In templis sparsura deum, sine funeris ullo
 Ardet honore rogi: manus hoc Aegyptia forsan
 Obtulit officium graue manibus, O bene nudi.
 Crassorum cineres: Pompeio contigit ignis
 Inuidia maiore deum, similisne malorum
 Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
 Coniugibus: nunquam plenas plangemus ad urnas?
 Quid porro tumulis opus est? aut ulla requiris
 Instrumenta dolor? non tóto pectore portas
 Impia Pompeium? non imis hæret imago
 Visceribus? quærat cineres uictura superstes.
 Nunc tamen hic, longè qui fulget luce maligna,
 Ignis, adhuc aliquid Phario de littore surgens
 Ostendit mihi, Magne, tui: iam flamma resedit,
 Pompeiumque ferens uanescit Solis ad ortus
 Fumus, et inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
 Non mihi nunc tellus Pompeio siqua triumpho
 Victa dedit, non alta terens Capitolia currus
 Grator: elapsus felix de pectore Magnus:

Mos fuit cr-
 né euulsun
 in funere it
 rogo cobu-
 rere.

Exclamatio
 Corneliæ
 querelæ.

Magni Póp-
 cum Sexto
 fratre con-
 gressus.

Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
 Non herere queror: crimen commendat arenas.
 Linqere, si qua fides, Pelusia littora nolo.

Cornelia

Sext. Pompeij
 filium ad bel
 la, Pompeij
 mandato in-
 staurâda hor
 tatur.
 Pompeij ver
 ba.

Tu pete bellorum casus, et signa per orbem
 Sexte paterna moue: nanque hæc mandata reliquit
 Pompeius uobis in nostra condita cura:
 Me cum fatali letho damnauerit hora,
 Excipite o nati bellum civile, nec unquam
 Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit,
 Caesaribus regnare uacet, uel sceptrâ, uel urbes
 Libertate sua ualidas impellite fama
 Nomini: hæc uobis parteis, hæc arma relinquo.
 Inueniet classes quisquis Pompeius in undas
 Venerit: et noster nullis non gentibus heres.
 Bella dabit: tantum indomitos, memoresque paterni
 Iuris habete animos. uni parere decebit,
 Si faciet partes pro libertate, Catoni.

Se promissa
 seruasse Pöp.
 asserit Cor-
 nelia.

Exolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
 Insidiæ ualuerunt, deceptaque uixi,
 Ne mihi commissas auferrem per fida uoces.
 Iam nunc te per mane chaos per Tartara coniux,
 Si sunt ulla sequar: quam longo tradita letho
 Incertum est: pœnas animæ uiuacis ab ipsa
 Antè feram. potuit cernens tua uulnera, Magne,
 Non fugere in mortem: planctu concussa peribit:
 Effluet in lacrymas: nunquam ueniemus ad enses,
 Aut laqueos, aut præcipientes per mania iactus:
 Turpe mori post te solo non posse dolore.

Cornelia ve-
 ar caput atra
 este.

Sic ubi fata, caput ferâli obducit amictu,
 Decreuitque pati tenebras, puppisque cauernis
 Delituit: seuumque artè compressa dolorem

Perfruit

Perfruitur lacrymis, & amat pro coniuge luctum,
 Illam non fluctus, stridensque rudentibus Euris
 Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor:
 Votâque sollicitis faciens contraria nautis,
 Composita in mortem iacuit, fauitque procellis.
 Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis:
 Inde tenens pelagus, sed iam moderatior, Euris
 In Libycas egit sedes, & castra Catonis.
 Tristis (ut in multo mens est præsaga timore)
 Aspexit patrios comites à littore Magnus,
 Et fratrem, medias præcepit tunc fertur in undas:
 Dic ubi sit, germane, parens: stat summa, caputque
 Orbis, an occidimus? Romanâque Magnus ad umbras
 Abstulit? Hæc sâtur: quem contra talia frater,
 O felix, quem fors alias dispersit in oras,
 Quique nescis audis: oculos germane nocenteis
 Spectato genitore fero. non Caesaris armis
 Occubuit, dignoque perit autore ruinae.
 Rege sub impuro Nilotica rura tenente.
 Hospitij fretus superis, & munere tanto
 In proauos, cecidit donati uictima regni.
 Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris:
 Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
 Littore Niliaco socerum iam stare putavi.
 Sed me nec sanguis, nec tantum uulnera nostri
 Affecere senis, quantum gestata per urbem
 Ora ducis, quæ transfixo sublimia pilo
 Vidimus: hæc fama est oculis uictoris iniqui
 Seruari scelerisque fidem quæsisse tyrannum.
 Nam corpus Phariæ ne canes, auideq; uolucres
 Distulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis

O S

Soluerit,

Pompèij ca-
 put pilo fi-
 xum per vr-
 bē gestatū.

Soluerit, ignoro: quaecunque iniuria fati
Abstulit hos artus; Superis hæc crimina dono:

Magnus au-
dita parris
morte in Ae-
gyptum na-
uigat.

Scruta de parte queror. Cum talia Magnus
Audisset: non in gemitus, lacrymasque dolorem
Effudit, iustaque furens pietate profatur:

Præcipitate rates è sicco littore nautæ,
Classis in aduersos erumpat remige uentos:
Ite duces mecum: nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces inhumatos condere manes,
Sanguine semiuiri Magnum satiare tyranni.
Non ego Pelleas arces, adytisque relectum

Mareotis pa-
lus Ægyptia.

Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam
Non mihi pyramidum tumulis euulsus Amasis,
Atque alij reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent poenas, nudo tibi Magne sepulcra:

Ægyptiorū
numina.

Euoluam: busto iam numen gentibus Isin,
Et tectum lino spargam per uulgus Osirim,
Et sacer in Magni cineres mactabitur Apis,
Suppositisque deis uram caput. Has mihi poenas
Terra dabit: linguam uacuos cultoribus agros,
Nec Nilus cui crescat, erit: solusque tenebis
Ægyptum populis genitor, superisque fugatis.
Dixerat, et classem seuas rapiebat in undas.

Magni ira-
eundiam cō-
pescuit Cato.

Sed Cato laudatam iuuenis compescuit iram.

Interea totis audito funere Magni
Littoribus sonuit percussus planctibus æther:

Exemploque carens, et nulli cognitus æuo

Luctus erat, mortem populos deslere potentis.

Sed magis, ut uisa est lacrymis exhausta, solutas

In uultus effusa comas Cornelia puppe

Egrediens, rursus geminato uerbere plangunt.

Vt primum in sociæ peruenit littora terræ,
 Collegit uestes, miserique insignia Magni,
 Armâque, & impressas auro, quas gesserat olim,
 Exuias, pictasque togas, uelamina summo
 Ter conspecta Ioui, funestoque intulit igni.
 Ille fuit misera Magni cinis. accipit omnis
 Exemplum pietas, & toto littore busta
 Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.
 Sic ubi depastis submittere gramina campis,
 Et renouare parans hybernas Appulus herbas,
 Igne fouet terras, simul & Garganus, & arua
 Vulturis, & calidi lucent buxeta Matini.

Cornelia ce-
 notaphium
 Pöpeio ex-
 truit.

Non tamen ad Magni peruënit gratius umbram,
 Omne quod in superos audet conuicia uulgis,
 Pompeiûmque deis obicit, quam pauca Catonis
 Verba, sed à pleno uenientia pectore ueri.
 Cuius obit (inquit) multo maioribus impar
 Nosse modum iuris, sed in hoc tamen utilis æuo,
 Cui non ulla fuit iusti reuerentia, salua
 Libertate potens, & solus plebe parata
 Priuatus seruire sibi, rectorque Senatus,
 Sed regnantis erat. nil belli iure poposcit:
 Quæquæ dari uoluit, uoluit sibi posse negari.
 Immodicas possedit opes: sed plura retentis
 Intulit: inuasit ferrum, sed ponere nõrat.
 Prætulit arma togæ: sed pacem armatus amauit.
 Iuuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas,
 Casta domus, luxûque carens, corruptâque nunquam
 Fortuna domini, clarum, & uenerabile nomen
 Gentibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
 Olim æra fides Sylla Mariôque receptis

M. Catonis
 ad Gn. Pom-
 peiûm filiam
 oratio.

Pompeij lau-
 des.

Libertatis

*Libertatis obit : Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit : non iam regnare pudebit:
Nec color imperij, nec frons erit ulla Senatus.*

*Consolatio. O felix, cui summa dies fuit obuia uicto,
Ivωμn. Et cui querendos Pharium scelus obtulit enses:
Forſitan in ſoceri potuiſſes uiuere regno.
Scire mori, ſors prima uiris, ſed proxima cogi.
Et mihi, ſi ſatis aliena in iura uenimus,
Da talem Fortuna iubam : non deprecor hoſti
Sernari, dum me ſeruet ceruice recifa.*

*Vocibus his maior, quàm ſi Romana ſonarent
Roſtra ducis laudes, generoſam uenit ad umbram
Mortis bonos. fremit interea diſcordia uulgi,
Caſtrorum, bellique piget poſt funera Magni:
Cum Tarchon motus linguendi ſigna Catonis
Suſtulit, hunc rapta fugientem claſſe ſecutus.
Littus in extremum, tali Cato uoce notauit:*

*Tarcontem O nunquam pacate Cilix ! iterumne rapinas
Cilicum du Tendis in equoreas ? Magnum Fortuna remouit:
cem noſat Iam pelago pirata redis. tum reſpicit omneis
Cato. In coetu, motuque uiros : quorum unus aperta
Mente fuga tali compellat uoce regentem,*

Nos Cato, da ueniam, Pompeij duxit in arma,

*Vnus ex Non belli ciuilis amor, partèsque fauore
multitudine Fecimus. ille iacet, quem paci prætulit orbis,
pro cæteris Cauſaque noſtra perit : patrias permiſſe penates,
Catonem al Deſertamque domum, dulcèsque reuiſere natos.
loquitur. Nam quis erit finis, ſi nec Pharſalia pugne,
Nec Pompeius erit ? perierunt tempora uite,
Mors eat in tutum : iuſtas ſibi noſtra ſeneſtus
Proſpiciat flammæ bellum ciuile ſepulcra*

Vix

Vix ducibus præstare potest. non barbara uictos
 Regna manent : non Armenium mihi sæua minatur,
 Aut Scythicum Fortuna iugum : sub iura togati
 Cuius eo. quisquis Magno uiuente secundus,
 Hic mihi primus erit : sacris præstabitur umbris
 Summus honor : dominum, quem clades cogit, habebo.
 Nullum Magne ducem, te solum in bella secutus
 Post te fata sequar : neque enim sperare secunda
 Fas mihi, nec liceat : Fortuna cuncta tenentur
 Cæsaris : Emathium sparsit uictoria ferrum.
 Clausa fides miseris, et toto solus in orbe est,
 Qui uelit, ac possit uictis præstare salutem,
 Pompeio scelus est bellum ciuile perempto,
 Quo fuerat uiuente fides si publica iura,
 Si semper patriam sequeris Cato, signa petamus
 Romanus quæ Consul habet. sic ille profatus
 Insiluit puppi, iuuenum comitante tumultu.
 Actum Romanis fuerat de rebus, et omnis
 Indiga seruitij feruebat littore plebes:
 Erupere ducis sacro de pectore uoces,
 Ergo pari uoto gestisti bella iuuentus,
 Tu quoque pro dominis, et Pompeiana fuisti,
 Non Romana manus? quod non in regna laboras,
 Quod tibi, non ducibus uiuis, moriensque, quod orbem
 Acquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum est,
 Bella fugis, quærisque iugum ceruice uacante,
 Et nescis sine rege pati. nunc causa pericli
 Digna uiris, uestro potuit Pompeius abuti
 Sanguine: nunc patriæ in gulos ensesque negatis,
 Cum propè libertas. unum Fortuna reliquit
 Iam tribus è dominis. pudeat: plus regia Nili

Oburgatiua
 in urbe Ca-
 tonis oratio
 acrimoniæ
 plena.
 *morerisq;

Contulit

Cum con-
temptu incla-
mans eos a-
cerbius in-
sectatur.

Contulit in leges, & Parthi militis arcus.

Ite & degeneres, Ptolæi munus, & arma

Spernite: quis uestras ulla putet esse nocenteis

Cæde manus? credet facileis sibi terga dedisse,

Credet ab Emathijs primos fugisse Philippis.

Vadite securi: meruisti iudice uitam

Cæsare, non armis, non obsidione subacti.

O famuli turpes, domini post fata prioris

Itis ad heredem. Cur non maiora mereri,

Quàm uitam, ueniàmque libet? rapiatur in undas

Infelix Magni coniux, prolèsque Metelli:

Ducite Pompeios: Ptolemæi uincite munus.

Nostra quoque. nullo quisquis feret ora tyranno,

Non parua mercede dabit. sciet ista iuuentus

Cervicis præcio bene se mea signa secutam.

Quin agite, & magna meritum cum cæde parate:

Ignauum scelus est tantum fuga. dixit: & omneis

Haud aliter medio reuocauit ab equore puppes,

Quàm simul effictas linquunt examina cetæ,

Atque oblita faui non miscent nexibus alas,

Sed sibi quæque uolat, nec iam degustat amarum

Desidiosa thymum: * at Phrygiæ sonus ut crepat eris,

Attonitæ posuere fugam, studiumque laboris

Florigeri repetunt, & sacri mellis amorem:

Gaudet in Hybleo securus gramine pastor

Diuitias seruisse casæ. Sic uoce Catonis

Inculcata uiris iusti patientiæ Martis.

Iàmque actû belli non doctas ferre quietem

Constituit mentes, serièque agitare laborum,

Primum littoreis miles lassatur arenis.

Proximus in muros, & mœnia Cyrenarum

Aptissima
cōparatio ab
apibus sum-
pta.

* tum si fo-
nus incre-
pat

Hybla Sici-
liæ oppidum
& mons iux-
ta.

Miles exer-
cetur.

Est labor: exclusus nulla se vindicat ira:
 Poenâque deuictis sola est uicisse Catonem.
 Inde peti placuit Libyci contermina Mauris
 Regna Iubæ, sed iter medijs natura uetabat
 Syrtibus: has audax sperat sibi cedere uirtus.
 Syrtes uel primam mundo Natura figuram
 Cum daret, in dubio pelagi, terræq; reliquit.
 Nam neque subsedit penitus, quò stagna profundi
 Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus:
 Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes.
 Aequora fracta uadis, abruptâque terra profundo,
 Et post multa sonant proiecti littora fluctus.
 Sic malè deseruit, nullòsque exegit in usus.
 Hanc partem natura sui, uel plenior alto
 Olim Syrtis erat pelago, penitusque natabat:
 Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens,
 Aequora subduxit zone uicina perasta.
 Et nunc pontus adhuc Phœbo siccante repugnat.
 Mox ubi damnosum radios admouerit æuum,
 Tellus Syrtis erit: nam iam breuis unda supernè
 Innatat, & latè periturum deficit æquor.

Vt primum remis actum mare protulit omne
 Classis onus, densis fremuit niger imbribus Auster
 In sua regna firen: tentatum classibus æquor
 Turbine* defendit, longeq; à Syrtibus undas
 Egit, & illato confregit littore pontum.
 Tum quarum recto deprendit carbasa malo
 Eripuit nautis, frustra que rudentibus ausis
 Vela negare Noto, spatium uicere carinæ,
 Atque ultra proci tumuit sinus. omnia si quis
 Prouidus antennæ sufficit lintea summae,

Vincitur,

Iubam adie
 Cato exerci
 tum petitu-
 rus.

Naturæ Syr
 tis descriptio
 per digres-
 sionem.

*descendit
 legit Badius,
 quod existi-
 met æquor
 esse nominā-
 di casus.

Spondaicū Vincitur, et nudis auertitur armamentis.

carmen. Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,

Temporatis Et certo iactata mari. quæcunque leuata
descriptio. Arboribus cæsis flatum effudere frementem.

Abstulit has uentis liber contraria uolens

Aestus, et obnixum uictor detrusit in Austrum.

Has uada destituunt, atque interrupta profundo

Terra ferit puppes: dubiisque obnoxia fato

Pars sedet una ratis: pars altera pendet in undis.

Tunc magis impactus breuius mare, terræque sepe

Obuia consurgens, quanuis elisus ab Austro,

Sepe tamen cumulos fluctus non uicit arena.

Eminet in tergo pelagi procul omnibus aruis

Inuiolatus aqua, sicci iam pulueris agger.

Stant miseri nautæ, terræque herente carina.

Littora nulla uident: sic partem intercipit, æquor.

Pars ratum maior regimen, clauumque secuta est

Tuta fuga, nautæque loci sortita peritos,

Torquentem Tritonos adit illæsa paludem.

Triton flu. Hanc, ut fama, deus, quem tota litorum pontus

Africæ ex Audit uentosa perflantem murmura concha,

Tritonide Hanc et Pallas amat: patriæque è uertice nata

palude erū. Terrarum primam Libyen (nam proxima coelo est,

pens, à cu. Ut probat ipse calor) tetigit: stagnique quicta

aus nomine Vultus uidit aqua, posuitque in margine plantas,

Pallas Tri Vultus uidit aqua, posuitque in margine plantas,

tonis, siue Et se dilecta Tritonida dixit ab unda.

Tritonia di Quam iuxta Lethe tacitus prelabitur annis

Et. Infernis, ut fama, trahens obliuia uenis:

Atque infopiti quondam, tutela draconis

Hesperidum pauper spoliatis frondibus boris.

Inuidus, annoso qui famam derogat æno,

Qui

Qui Vates ad uera uocat fuit aurea sylua,
 Diuitijsq; grauis, et fulua germine rami,
 Virgineusque chorus nitidi custodia luci,
 Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
 Robora complexus rutilo curuata metallo.
 Abstulit arboribus pretium, nemori que laborem
 Alcides passusque inopes sine pondere ramos
 Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
 His igitur depulsa locis, eicctaque clasis
 Syrtibus, haud ultra Garamantidas attingit undas:
 Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
 Mansit. at impatiens uirtus harere Catonis
 Audet in ignotas agmen comittere gentes,
 Armorum fidens, et terra cingere Syrtim.
 Hec eadem suadebat hyems, que clauserat equor.
 Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes:
 Ut neque sole uiam, nec duro frigore seuam,
 Inde polo Libyes, hinc bruma temperet annus:
 Atque ingressurus steriles, sic satur, arenas.

O' quibus una salus placuit mea castra secutis
 Indomita ceruice mori, componite mentes
 Ad magnum uirtutis opus, summosque labores.
 Vadimus in campos steriles, exusta que mundi,
 Quam nimius Titan, et rare in fontibus unda,
 Siccæque lethigris squalent serpentibus arua,
 Durum iter, ad leges, patriæque ruentis amorem
 Per mediam Libyen ueniant, atque inuia tentent,
 Si quibus in nullo positum est euadere uoto,
 Si quibus ire sat est. Neque enim mihi fallere quenquam
 Est animus, testoque metu perducere uulgus.
 Si mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,

Hesperidum
 ortus mala
 aurea prote-
 rens, que per
 uigili dra-
 cone inter-
 empto, Her-
 cules sustu-
 lit.
 Eristæi peri-
 phrasis.

Militum ani-
 mos cato eri-
 git ad deser-
 torum Li-
 byens peri-
 cula, quæ
 peragratu-
 ri sunt, constan-
 ter ferenda.

P

Qui

Qui me teste, pati, uel quæ tristissima pulchrum,
Romanumque putant. at qui sponse salutis
Miles eget, capiturque animæ dulcedine, uadat

Catonis à
Cæsare me-
sus maximus.

Ad dominum meliore uia, dum primus arenas
Ingrediar, primusque gradus in puluere ponam,
Me calor æthereus feriat, mihi plena ueneno
Occurrat serpens, fatoque pericula uestra
Prætentate meo: stiat, quicumque bibentem
Viderit: aut umbras nemorum quicumque petentem,
Aestuet: aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat. si quo fuerit discrimine notum
Dux, an miles eam serpens, sitis, ardor, arenae,
Dulcia uirtuti: Gaudet patientia duris.

Sententiæ hu-
ius meminit
Plato lib. 2.
de rep.

Letius est, quories magno sibi constat, honestum.
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Ut deceat fugisse uiros. Sic ille pauentis
Incendit uirtute animos, et amore laborum,
Irreducemque uiam deserto limite carpit:
Et sacrum paruo nomen clausura sepulcro
Inuasit Libyæ securi fata Catonis.

Tertia pars rerum Libyæ, si credere famæ
Cuncta uelis: at si uentos cælumque sequaris;
Pars erit Europæ. nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt:
Vnde Europa fugit Libyen, et littora flexu
Oceano fecere locum: sed maior in unam
Orbis abit Asiam, nam cum communiter istæ
Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa sinistrum
Contingens, dextrumque Noti descendit in ortus,
Eurum sola tenens, Libyæ quod fertile terræ est;
Vergit in occasus: sed et hæc non fontibus ullis

olusatur

Soluitur: Arctos raris Aquilonibus imbres
 Accipit, & nostris reficit sua rura serenis.
 In nullas uitatur opes, non ære, nec duro
 Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura
 Sed penitus terra est. tantum Maurusia genti
 Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum:
 Sed * citri contenta comis uiuebat, & umbra.
 In nemus ignotum nostræ uenire secures:
 Extremoque epulas, mensasque petiuimus orbe.

Mauritania
 pars Libyæ
 ferax, non ta-
 men ubique.
 * arboris o-
 dorifera.

At quæcunque uagam Syrtim complectitur ora
 Sub nimio porrecta die, uicina perusti
 Aetheris, exurit messes, & puluere Bacchum
 Enecat, & nulla putris radice tenetur.
 Temperies uitalis abest: & nulla sub illa
 Cura Iouis terra est: Natura deside torpet.
 Orbis, & immotis annum non sentit arenis.
 Hoc tam segne solum raras tamen exercit herbarum
 Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto
 Nudis rura tenet, quem mundi barbara damnis
 Syrtis alit. nam littoreis populator arenis
 Imminet, & nulla portus tangente carina,
 Nouit opes: sic cum toto commercia mundo
 Naufragijs Nasamones habent. hæc ire Catonem
 Dura iubet uirtus: illic secunda iuuentus
 Ventorum, nullisque timens tellure procellas,
 Aequoreos est passa metus. nam littore fisco,
 Quam pelago, Syrtis uiolentius excipit Austrum,
 Et terræ magis ille nocens: non montibus ortum
 Aduersis frangit Libyæ, scopulisque repulsum
 Dissipat, & liquidas se turbine soluit in auras:
 Nec ruit in syluas, annosaque robora torquens

Nasamones
 Libyæ popu-
 li nani Syrti-
 bus inuo-
 luntarum spo-
 liatores & vi-
 uentes rapti.

Ventorum
 impetus.

Lassatur : patet omne solum, liberque meatu
 Aeoliam rabiem totis exercet arenis:

Et non imbriferam contorto pulvere nubem

*id est, sum- Inflexum uolentus agit : pars plurima terræ
 mitate nun- Tollitur, et nunquam *resoluto uertice pendet,
 quam dissi- Regna uidet pauper Nasamon errantia uento,
 pata, Discussasque domos : uolitantque à culmine raptæ

Detecto Garamante case, non altius ignis

Tanta ven- Rapta uehit : quantumque licet consurgere fumo,
 torū impetu Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.

exoritur in- Tum quoque Romanum solito uolentius agmen
 festatio, ut Aggreditur, nullusque potest consistere miles,

nullus de Ca Instabilis raptis etiam quas calcas arenis.

tonis exerci Concuteret terras, orbemque à sede moueret,

tu stabili ve- Si solida Libyæ compage, et pondere duro
 stigio consi- Clauderet exesis Austrum scopulosa cauernis.

stere posset. Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,

Auster, ven- Nusquam luctando stabilis manet : imaque tellus

tus in Lybia Stat, quia summa fugit, galeas, et scuta uirorum,

impetuosis Pilæque contorsit uiolento spiritus actu,

simus, cur Intentusque tulit magni per mania coeli.

totam ter- Illud in externa forsân, longæque remota
 ram non ra- Prodigium tellure fuit : delapsaque cælo

piat. Arma timent Gentes, hominumque crepta lacertis

Ancile scutū A superis demissa putant, sic illa profectio

breue, ex Sacrificio cecidere Numæ, que lecta iuuentus

utroque la- Patritia ceruice mouet : spoliauerat Auster

tere recisum Aut Boreas populos ancilia nostra ferentes.

quod regnā- Sic orbem torquente Noto Romana iuuentus
 te Numæ, cœ Procubuit, timuitque rapi, constrinxit amictus,
 lo decidit. Inferuitque manus terræ : nec pondere solo,

Vide Ouid.
 fast. 3.

Sed

Sed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
 Qui super ingenteis cumulos inuoluit arenæ,
 Atque operit tellure uiros. uix tollere miles
 Membra ualet, multo congestu pulueris hærens.
 Alligat et stantes affusæ magnus arenæ
 Agger, et immoti terra surgente tenentur.
 Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
 Effuditque procul miranda sorte malorum.
 Qui nullas uidere domos, uidere ruinas.
 Iamque iter omne latet: nec sunt discrimina terræ
 Vlla, nisi ætheriæ medio uelut æquore flammæ.
 Sideribus nouère uias: nec sidera tota
 Ostendit Libycæ finitor circulus oræ,
 Multaque deuexo terrarum margine celat.

Vtq; calor soluit, quem torserat aëra uentus,
 Incensusque dies, iam mundi spissior ignis,
 Iam plaga, quam nullam Superi mortalibus ultra
 A medio fecere die, calcatur, et humor
 In Noton omnis abit: Manant sudoribus artus
 Arent ora siti: conspecta est parua maligna
 Vnda procul uena: quam uix è puluere miles
 * Sustulit, et galeæ conuexum infudit in orbem,
 Porrexitque duci, squalebant puluere fauces
 Cunctorum: minimumque tenens dux ipse liquoris
 Inuidiosus erat, mène, inquit, degener unum
 Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
 Vsque adeo mollis. primisque caloribus impar
 Sum uisus? quanto pœna tu dignior ista,
 Qui populo sitiente bibas! sic concitus ira
 Excussit galeam suffecitque omnibus unda.

Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum

P 3

Inculti

* Corripies
 patulum ga
 leæ confudit

Istam fecit,
 Alexander
 Macedo di
 citur.

Iouis Ham- Inculti Garamentes habent : stat corniger illic
 monis tem- Iuppiter, ut memorant, sed non aut fulmina luibrans
 plū ad quod Aut similis nostro, sed tortis cornibus Ammon.
 tandem Ca- Non illic Libycæ posuerunt diuitia gentes
 to cum exer- Templo : nec Eois splendent donaria gemmis.
 citu peruenit

Quamuis Aethiopum populis, Arabumque beatis
 Gentibus, atque Indis unus sit Iuppiter Ammon:
 Pauper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum
 Diuitijs delubra tenens : morumque priorum
 Numen Romano templum defendit ab auro.
 Esse locis supero testatur sylvæ per omnem
 Sola uirens Libyen. nam quicquid puluere sicco
 Berenicis & Separat ardentem tepida Berenica Lepti,
 Leptis, Li- Ignorat frondes : solus nemus abstulit Ammon.
 byæ vrbes. Sylvarum fons causa, loco qui putria terræ
 Alligat, & domitas unda connectit arenas.

Astrologiæ Hic quoque nil obstat Phœbo, cum cardine summo
 ratio & si- Stat librata dies : truncum uix protegit arbor:
 gnorum Zo- Tam brevis in medium ratijs compellitur umbra.
 diaci. Deprehensum est hunc esse locum, quæ circulus alti
 Solstitij medium signorum percutit orbem.
 Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
 Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
 Aut Astræa iubet lentos descendere Pisces.
 Par geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens
 Humidus Aegoceros : nec plus Leo tollitur Vrna.
 At tibi, quæcumque es Libyco gens igne dirempta,
 In Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
 Te segnis Cynasura subit : tu sicca profundo
 Mergi plaustra putas : nullumque in uertice summo
 Sidus habes immune maris, procul axis uterque est,

Et

Et fuga signorum medio rapit omnia caelo.

Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
Cornigerique Iouis monitu noua fata petebant:
Sed Latio cessere duci: comitesque Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator scrutandi uoce decorum
Euentus Labienus erat. Sors obtulit, inquit,
Et fortuna uie, tam magni numinis ora,
Consiliūque dei: tanto duce possumus uti
Per Syrtes, bellique datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim Superos arcana daturus,
Dicturūque magis, quā sancto uera Catoni?
Certè uita tibi semper directā supernas
Ad leges, sequerisque deum: datur ecce loquendi
Cum Ioue libertas: inquire in fata nefandi
Cæsaris, et patriæ uenturos excute mores:
Iure suo populis uti, legūque licebit,
An bellum ciuile perit, tua pectora sacra
Vocē reple: duræ semper uirtutis amator,
Quere quid est uirtus, et posce exemplar honesti.

Ille deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis et pectore uoces.

Quid queri Labiene inbes? an liber in armis
Occubuisse uelam potius, quā regna uideret?
An sit uita nihil, sed longa? an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? Fortunæque perdat
Opposita uirtute mmas? laudandæque uelle
Sit satis, et nunquam successu crescat honestum?
Scimus, et hoc nobis non alius inferet Ammon.
Hæremus cuncti superis, temploque tacente

Milites, sed
in primis La
bienus, Ca
tonem hor
tantur, uti Li
byca numi
na, Iouisque
Ammoniscō
sular oracu
lum.

Cato ad La
bienum.

Nil agimus nisi sponte dei: non uocibus ullis
 Numen eget: dixitque semel nascentibus autor
 Quicquid scire licet: sterileis nec legit arenas,
 Ut caneret paucis, mersitque hoc pulvere uerum:
 Estq; dei sedes nisi terra, & pontus, & aer,
 Et coelum, & uirtus. Superos quid querimus ultra?
 Iuppiter est quodcunque uides, quocunque moueris.
 Sortilegis egeant dubij semperque futuris
 Casibus ancipites: me non oracula certum,
 Sed mors certa facit: puido, fort: que cadendum est.
 Hoc satis est dixisse Iouem. Sic ille profatur:
 Seruatâque fide templi discedit ab aris,
 Non exploratum populis Ammonâ relinquens.

Sententia. Ipse manu sua pila gerens praecedit anhelis

*Catonis in
 obeūdis peri-
 culis fortitu-
 do.*

Militis ora pedes: monstrat tolerare labores,
 Non iubet: & nulla aequitur ceruice supinus,
 Carpentouē sedens somni parcissimus ipse est,
 Vltimus haustor aquae: cum tandem fonte reperto
 Indiga cogatur latices potare iuuentus,
 Stat dum lixa bibat. Si ueris magna paratur
 Fama bonis, & si succ: ssu nuda remoto
 Inspicitur virtus, quicquid laudamus in ullo
 Maiorum, fortuna fuit. quis Marte secundo,
 Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
 Hunc ego per Syrtes, Libyēsque extrema triumphum
 Ducere maluerim, quàm ter Capitolia curru
 Scandere Pompeij, quàm frangere colla iugurthae.
 Ecce parens uerus patriae, dignissimus aris
 Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
 Et quem, si steteris unquam ceruice soluta,
 Hunc olim factura deum. Iam spissior ignis

*Apostrophe
 id Roma-
 nos.*

Et

Et plaga, qua nullam Superi mortalibus ultra
A' medio fecere dic: calcatur, et unda
Rarior, inuentus medijs fons unus arenis
Largus aque, sed quem serpentum turba tenebat
Vix capiente loco. stabant in margine sicca
Aspides, in medijs sitiebant Dipsades undis.

Dipsas ser-
pentis genus
viperae simi-
le.

Ductor, ut affexit perituros fonte relicto,
Alloquitur: Vana specie conterrita lethi
Ne dubita miles tutos haurire liquores:
Noxia serpentum est admisto sanguine pestis:
Morsu uirus habent, et fatum in dente minantur:
Pocula morte carent. Dixit: dubiumque uenenum
Hauisit: et in tota Libyes fons unus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.
Cur Libycus tantis exundet pestibus aer
Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
Miscuerit Natura solo, non cura, laborque
Noster scire ualet: nisi quod uulgata per orbem
Fabula pro uera decepit secula causa.

exundet

Finibus extremis Libyes, ubi seruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem,
Squalebant late Phorcynidos arua Meduse,
Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed dominae uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primum natura nocens in corpore seuas
Eduxit pestes: illis e faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis,
Foemineae qui more comae per terga soluti,
Ipsa flagellabant gaudentis colla Meduse.
Sargunt aduersa subrecte fronte colubrae,
Vipereumque fluit depexo crine uenenum.

Medusa fa-
bula.

Cur serpen-
tibus. abun-
det Libya.

P 1

Hoc

Hoc habet infelix cunctis impunè Medusa:
 Quòd spectare licet. nam rictus, oráque monstri
 Quis timuit? quem, qui recto se lumine uidit,
 Passa Medusa mori est: rapuit dubitantia fàta,
 Præuenitque metus: anima pericre retenta
 Membra, nec emissæ riguere sub osibus umbræ.
 Eumenidum crimes solos mouere furores:
 Cerberus Orphæo leniuit sibila cantu.
 Amphitryoniades uidit, cùm uinceret Hydram:
 Hoc monstrum, timuit genitor, numénque secundum
 Phorcus aquis, Cetoque parens, ipsæq; sorores
 Gorgones: hoc potuit cælo pelagóque mimari
 Torporem insolitum, mundoque abducere terram.
 E' cælo uolucres subito cum pondere lapsæ:
 In scopulis hædere feræ: uicina colentes
 Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
 Nullum animal uisus patiens, ipsique retrorsum
 Effusi faciem uitabant Gorgonis angues.
 Illa sub Hesperijs stantem Titana columnis
 Gigantes, In cautes Atlanta dedit: cæloque timente,
 Medusæ con- Olim Phlegæos stantes serpente gigantes,
 specto capi- Erexit montes, bellumque immane deorum
 te, in montes- Pallados in medio confecit pectore Gorgon.
 conuerfi.
 Quò postquam partu Danaës, et diuite nimbo
 Ortum Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ
 Arcados autoris citharæ, liquidaq; palestra,
 Et subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen,
 Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
 A' Ioue dilectæ fuso custode iuuençæ:
 Auxilium uolucris Pallas tulit innuba fratri
 Pacta caput monstri, terræq; in fine Libysse

Phorcus Me-
 dusæ pater,
 quæ ob id
 nomine pa-
 tronymico
 Phorcynis
 dicitur.

Gigantes,
 Medusæ con-
 specto capi-
 te, in montes
 conuerfi.

Harpe, in-
 curuus Mer-
 curij gladius.

Persea

Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
 Gorgonis auerso sulcantem regna uolatu:
 Et clypeum leuæ fuluo dedit arcu nitentem,
 In quo saxificam iussit spectare Medusam,
 Quam sopor æternam tracturus morte quietem
 Obruit haud totam: uigilat pars magna comarum,
 Defenduntque caput protenti crinibus hydri:
 Pars iacet in medios uultus, oculique tenebras.
 Ipsa regit trepidum Pallas: dextrâque tremante
 Perseos, auersi Cyllenida dirigit Harpen,
 Lata colubriferi rumpens confinia colli.
 Quos habuit uultus * hamati uulnere ferri
 Cæsa caput Gorgon! quanto spirasse ueneno
 Ora rear! quantumque oculos effundere mortis!
 Nec Pallas spectare potest: uultusque gelaissent
 Perseos aduersi, si non Tritonia densos
 Sparsisset crimes, texissetque ora colubris.

Aliger in cœlum sic raptâ Gorgone fugit
 Ille quidem pensabat iter, propiusque secabat
 Aethera. si medias Europæ ascenderet urbes,
 Pallas frugiferas iussit non ledere terras,
 Et parci populis. Quis enim non præpete tanto
 Aethera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
 Itq; super Libyen, quæ nullo consistit cultu
 Syderibus, Phœbûque uacat. premit orbita solis,
 Exuritque solum: nec terra celsior ulla
 Nox cadit in cœlum, lunæq; meatibus obstat,
 Si flexus oblita uagi per recta curret
 Signa, nec in Borean, aut in Noton effugit umbram.
 Illa tamen sterilis tellus, sæcundâque nulli
 Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ

Gorgonis à
 trunculenta
 dicitur.

*hamati

Medusa ca-
 put obtrun-
 canit Perseus
 Mercurij ta-
 laribus acce-
 ptis.

Enallage ver-
 borum.

Concip

Concipiunt, dirósque ferro de sanguine rores,
Quos calor adiuvit, putrique incoxit arena.

Hic quæ prima caput mouit de pulvere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior huic sanguis, et crassi gutta ueneni
Decidit: in nulla plus est serpente coactum.
Ipsa, caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Nilôque tenuis metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur

Epiphone- Huc Libyæ mortes, et fecimus aspida merces.

ma. At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens Hæmorrhoids explicat orbis:

Serpentum Natus et ambiguae coleret qui Syrtidos arua
varia gene- Chersydros, tractique uia fumante Chelydri:
ra. Et semper recto lapsurus limite Cenchris.

Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus Ophites.
Concolor exustis, atque indiscretus arenis

Cerastræ cor Ammodites: spinæque uagi torquente Cerastræ:

pora habent Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis

quadrigemi- Exuuias positura suas: et torrida Dipsas:

na, quorum Et grauis in geminum uergens caput Amphisibenas

motu solici- Et Natrix uiolator aquæ, iaculique uolucres,

tant ad se Et contentus iter cauda sulcare Phareas:

aues. Plin. li. Oræque distendens auidus spumantia Præster:

8. ca. 23. Osæque dissoluens cum corpore tabificus Seps.

Sibilique effundens cunctas terrentia pestes,

Ante uenena nocens, latè sibi submouet omne

Vulgus, et in uacua regnat Basiliscus arena.

Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris

fugat. Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,

Pestiferos

Pestiferos ardens facit Africa. ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaque tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros.
Nec tutus spatium est Elephas: datis omnia leto:
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.

Has inter pestes duro Cato milite siccum
Emititur iter: tot tristia fata suorum,
Insolitasque uidet paruo cum uulnere mortes.
Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsas calcata momordit.
Vix dolor, aut sensus dentis fuit: ipsaque leti
Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit uirus tacitum, carpitque medullas
Ignis edax, calidaque incendit uiscera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fuscum
Pestis, et in sicco linguam torrere palato
Cepit. desessos iret qui sudor in artus
Non fuit, atque oculos lacrymarum uena refugit.
Non decus imperij, non mæsti iura Catonis
Ardentem tenuere uirum, quin spargere signa
Auderet, totusque furens exquireret agris,
Quas poscebat aquas, sitiens in corde uenenum.
Ille uel in Tanaim missus, Rhodanumque, Padumque
Arderet, Nilumque bibens per rura uagantem,
Accepit morti Libyæ, fatique minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.
Scrutatur uenas penitus squalentis arene:
Nunc redit ad Syrtes et fluctus accipit ore:
Acquoreusque placet, sed non * et sufficit humor.
Nec sentit fatique genus, mortemque ueneni:
Sed putat esse sitim: ferroque aperire tumentes

DRACONUM
feritas.

Ad Caronem
redit.

Aulum signi-
ferum mili-
tem mordi-
cus Dipsas
inuadit.

Subita vene-
ni vis, natu-
raque descri-
ptio.

* sibi

Sustinuit

Sustinuit uenas, atque os implere cruore.

Inſit ſigna rapi properè Cato : dicere nulli
Permiſſum eſt hoc poſſe ſitum. ſed triſtior illa
Mors erat ante oculos : miſerique in crure Sabelli

Seps, paruus ſerpens, ex
cuius icu
membra per-
cuſſa pure-
ſcunt. *Philoſ.*
lib. 29.

Seps ſtetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulſitq; manu, pilòque affixit arenis.
Parua modò ſerpens, ſed qua non ulla cruenta
Tantum mortis habet. nam plage proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiàque oſſa retexit.
Iàmque ſinu laxo nudum eſt ſine corpore uulnus:
Membra natant ſanie, ſura fluxère, ſine ullo
Tegmine poples erat. femorum quoque muſculus omnis
Liquitur, & nigra diſtillant inguina tæbe.
Diſſiluit ſtringens iterum membrana, fluuntque
Viſcera: nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras: ſæuim ſed membra uenenum
Decoquit: in mirum mors contrahit omnia uirus,
Vincula neruorum. & laterum textura, cauimque
Fectus, & abſtruſum fibræ uitalibus omne,
Quicquid homo eſt. aperit: peſtis: natura profana
Morte palet: manant humeri, fortèsque lacerti:
Colla, caputque fluunt. calido non ocyus Auſtro
Nix reſoluta cadit, nec ſolem cæra ſequetur.
Parua loquor, corpus ſanie ſtillaſſe peruſtum:
Hoc & flamma poteſt: ſed quis rogem abſtulit oſſas
Hæc quoque diſcedunt, putrèsque ſecuta medullas
Nulla manere ſinunt rapidi ueſtigia fati.
Cyniphias inter peſtes tibi palma nocendi eſt:
Eripiunt omnes animam, tu ſola cadauer.
Ecce ſubit facies leta diuerſa fluenti.
Nafidium Marſi cultorem torridus agri.

Percuſſit

Percussit Præster. illi rubor igneus ora
 Succendit, tenditque cutem, pereunte figura,
 Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior:
 Humanumque egressa modum super omnia membra
 Efflatur sanies, latè tollente ueneno,
 Ipse latet penitus congesto corpore morsus.
 Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
 Spumeus accenso non sic exundat atheno
 Vndarum cumulus: nec tanto carbasa Coro
 Curuauere sinus. tumidos iam non capit artus
 Informis globus, et confuso pondere truncus
 Intactum uolucrum rostris, epulasque daturum
 Haud impune feris, non ausi tradere busto:
 Nondum stante modo crescens fugere cadauer.

Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.
 Impresit dentes Hæmorrhoids aspera Tullo
 Magnanimo iuueni, miratorique Catonis.
 Utq; solet pariter totis se effundere signis
 Corycij pressura croci: sic omnia membra
 Emisere simul rutilum pro sanguine uirus.
 Sanguis erant lacrymæ: quæcunque foramina nouit
 Humor, ab ijs largus manat cruor: ora redundant,
 Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis
 Membra fluunt uenis: totum est pro uulnere corpus.

At tibi Leue miser fixus præcordia prebit
 Niliaca serpente cruor: nulloque dolore
 Testatus morsus subita caligine mortem
 Accipis, et Stygias somno descendis ad umbras,
 Non tam ueloci corrumpunt pocula letho,
 Stipite quæ diro uirgas mentita Sabæas
 Toxicæ fatilegi carpunt matura Sabæi.

Præster, ser-
 pētis genus,
 alio nomine
 Dipsas,

Similitudo.

Hæmorrhoi-
 dis morsu
 sanguis om-
 nis effluit e
 corpore. Pli.
 lib. 23.
 Corycius,
 Siciliæ op-
 pidum.

similitudo.

Ecce

*de

Ecce procul saeuus sterilis* se robore trunci
 Torfit, & immisit (Iaculum uocat Africa) serpens
 Perque caput Pauli transactaque tempora fugit.
 Nil ibi uirum agit: rapuit cum uulnere fatum.
 Deprensus est, quae funda rotat, quam lenta uolarent,
 Quam segnis Scythica strideret arundinis aer.

Iaculi serpē-
 tis natura &
 celeritas. Pl.
 lib. 8. ca. 23.

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
 Transactus? uelox currit per tela uenenum,
 Inuaditque manum: quam protinus ille reiecto
 Ense ferit, totoque simul demittit ab armo:
 Exemplarque sui spectans miserabile lethi
 Stat tutus pereunte manu. quis fata putaret
 Scorpion, aut uires maturae mortis habere?
 Ille minax nodis, & recto uerbere saeuus,
 Teste tulit caelo uicti decus Orionis.

De Scorpio-
 nis natura,
 vide Plin. li.
 11. ca. 25.

Solpuga for-
 mae carum ge-
 nus. Plin. lib.
 8. cap. 29.

Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras?
 Et tibi dant Stygiae ius in sua fila sorores.

Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
 Suspecta est miseris in qua tellure iacebant.
 Nam neque congefisse struxere cubilia frondes,
 Nec culmis creuere tori: sed corpora fatis
 Expositi uoluuntur humo, calidoque uapore
 Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes:
 Innocuosque diu rictus torpente ueneno
 Inter membra fouent: nec quae mensura uiarum,
 Quisue modus norunt, caelo duce, saepe querentes,
 Reddite dii, clamant, miseris, quae fugimus arma:
 Reddite Thessaliam. patimur cur segnia fata
 In gladios iurata manus? pro Cesare pugnant
 Dipsades, & peragunt ciuilia bella Ceraeste.
 Ire libet quae Zona rubens, atque axis iniustus

Solis

Solis equis: iuuat ætherijs adscribere causis
 Quòd peream, cœlòque mori nil Africa de te,
 Nec de te Natura queror: tot monstra ferentem,
 Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem:
 Impatiensque solum Cereris cultore negato
 Damnâsti, atque homines uoluisti deesse uenenis.
 In loca serpentum nos uenimus: accipe pœnas
 Tu quisquis superum commercia nostra perosus,
 Hinc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus oram
 Abrumpens, medio posuisti limite mortes.

Per secreta tui bellum ciuile recessus
 Vadit: et arcani miles tibi conscius orbis
 Clausura petit mundi. forsan maiora supersunt
 Ingressis. coeunt ignes stridentibus undis,
 Et premitur natura poli. sed longius ista
 Nulla iacet tellus, quàm fama cognita nobis
 Tristia regna Iubæ. queremus forsitan istas
 Serpentum terras: habet hoc solatia cœlum:
 Viuit adhuc aliquid. patrie non arua requiro,
 Europamque alios soles Asiamque uidentem.
 Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
 Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigeat.
 Exiguane uia legem conuertimus anni?
 Imus in aduersos axes: euoluimur orbe:
 Terga damus ferienda Noto. nunc forsitan ipsa est
 Sub pedibus iam Roma meis, solatia fâti
 Hec petimus: ueniant hostes, Cæsârque sequatur
 Quâ fugimus. sic dura suos patientia questus
 Exonerat: cogit tantos tolerare labores
 Summa ducis uirtus, qui nuda fusus arena
 Excubat, atque omni fortunam prouocat hora.

Catonis
 laus.

Omnibus unus adest fatis: quocunque uocatus
 Aduolat, atque ingens meritum, maiusque salute
 Contulit in lethum uires: puditque gementem
 Illo teste mori. quod ius habuisset in ipsum
 Vlla lues? casus alieno pectore uincit,
 Spectatorque docet magnos nil posse dolores.

Vix miseris serum tanto lassata periclo

Populi Li- Auxilium fortuna dedit. gens unica terras
 bye qui mor Incolit à seuo serpentum innoxia morsu
 fibus terpen Marmaridæ, Psylli: par lingua potentibus herbis:
 tumi meden- Ipse cruor tutus, nullumque admittere uirus
 tur. Vel cantu cessante, potest. Natura locorum
 Iussit ut immunes misti serpentibus essent.

Psyllorum
 mos in pro-
 bandayxorū
 pudicitia.

Profuit in medijs sedem posuisse uenenis.
 Pax illis cum morte data est. fiducia tanta est
 Sanguinis: in terram paruus cum decedit infans,
 Nequa sit externæ Veneris mistura timentes,
 Letifica dubios explorant assidue partus.
 Utq; Iouis uolucer, calido cum protulit ouo
 Implumes natos, solis conuertit in ortus:
 Qui potuere pati radios, et lumine recto
 Sustinuere diem cœli, seruantur in usus,
 Qui Phœbo cessere, iacent: sic pignora gentis
 Psyllus habet: si quis tactos non horruit angues,
 Si quis donatis lusit serpentibus infans.

Nec solum gens illa sua contenta salute,

Cato Psyllos Excubat hospitibus, contraque nocentia monstra
 secum ducit. Psyllus adest populis. qui tunc Romana secutus
 Signa, simul iussit statui tentoria ductor,
 Primum quas ualli spatium comprehendit arenas.
 Expurgat cantu, uerbisque fugantibus angues

Vl. m. 4

Vltima castrorum medicatus circuit ignis.
 Hic ebulum stridet, peregrinâque galbana sudant,
 Et thamarix non leta comis, Eoâque costos,
 Et panacea potens, et Thessala centaurea:
 Peucedanumque sonat flammis, Erycinâque tapfos,
 Et larices, fumoque grauem serpentibus urunt
 Abrotanum, et longè nascentis cornua cerui.
 Sic nox tuta uiris. at si quis peste diurna
 Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis,
 Psyllorumque ingens et rapti pugna ueneni,
 Nam primum tacta designat membra salua,
 Quæ cohibet uirus, retinetque in uulnere pestem.
 Plurima tunc uoluit spumanti carmina lingua
 Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
 Vulneris, haud minimum patiuntur fata tacere.
 Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
 Excantata perit, sed si quod tardius * exit
 Virus, et elicitum, iussumque exire repugnat:
 Tunc superincumbens pallentia uulnera lambit,
 Ore uenena trahens, et siccat dentibus artus,
 Extractamque tenens gelido de corpore mortem
 Expuit: et cuius morsus superauerit anguis,
 Iam promptum Psyllis uel gustu nosse uenenum,
 Hoc igitur melior tandem Romana iuuentus
 Auxilio, latè squalentibus errat in aruis.
 Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta
 Vidit areniuagum iargens fugiensque Catonem.

Iamque illis magis, atque magis durescere uulnus
 Coepit, et in terram Libye spissata redire.
 Iamque procul nemorum rare se attollere frondes:
 Surgere congesto non culta mapalia culmo.

Pharmaca
 aduersus ser-
 pentes op-
 tima.

* audit.

Plutarc. in vi-
 ta M. Cato-
 nis.

Quanta dedit miseris melioris gaudia terra,
 Cum primum seuos contrà uidère leones?
 Proxima Leptis erat, cuius statione quieta
 Exegère hyemem nimbis, flammisque carentem.

Ad Cæsarem
 redit, qui
 post victo-
 riam, Pom-
 peium inse-
 cutus est.

Cæsar ut Emathia satiatus clade receßit,
 Cetera curarum proiecit pondera, soli
 Intentus genero: cuius uestigia frustra
 Terris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
 Threiciâsque legit fauces, et amore notatum
 Aequor, et Eros lacrymoso littore turres,

Helesponti
 periphrasis,

Quâ pelago nomen Nephelias abstulit Helle.
 Non Asiam breuioris aquæ disternit usquam
 Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
 Pontus, et ostriferam dirimat Chalcedona cursu,
 Euximumque ferens paruoruat ore Propantis.

Bizantium,
 Thraciæ op-
 pidū, hodie
 Constanti-
 nopolis.

Sigæasque petit famæ mirator arenas,
 Et Simoëntis aquas, et Graio nobile busto
 Rhœtion, et multum debentes uatibus umbras,

Achillis se
 pulchrum in
 Rhœteo mō-
 te.

Circuit exustæ nomen memorabile Troiæ,
 Magnaque Phœbei querit uestigia muri.
 Iam sylvæ steriles, et putres robore trunci
 Assaraci pressere domos, et templa decorum
 Iam lassa radice tenent: ac tota teguntur
 Pergama dumetis: etiam periêre ruinae.

Hesione, La-
 omedotis fi-
 lia.

Aspicit Hesiones scopulos, sylvasque latentes
 Anchisæ thalamos, quo iudex sedexit antro:
 Vnde puer raptus cælo: quo uertice Nais
 Lusit Oenone; nullum est sine nomine saxum,

Inscius in sicco serpentem pulvere riuum
 Transierat, qui Xanthus erat: securus in alto
 Gramine ponebat gressus: Phryx incola manes

Hector

Hectoreos calcare uetat. discussa iacebant
 Saxa, nec ullius faciem seruantia sacri.
 Hectoreas, monstrator ait, non respicis aras?
 O sacer, et magnus uatum labor, omnia fato
 Eripis, et populis donas mortalibus æuam.
 Inuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ:
 Nam si quid Latij fas est promittere Musis,
 Quantum Smyrnei durabunt uatis honores,
 Venturi me, teque legent: Pharsalia nostra
 Viuet, et à nullo tenebris damnabimur æuo.

Vt ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
 Erexit subitas congestu cespitis aras,
 Votæque turicremos non irrita sudit in ignes.
 Dij cinerum, Phrygias colitis quicunque ruinas,
 Aeneæque mei, quos nunc Laumia sedes
 Seruat et Alba lares, et quorum lucet in aris
 Ignis adhuc Phrygius, nullique aspectu uirorum
 Pallas in abstruso pignus memorabile templo,
 Gentis luleæ uestris clarissimus aris
 Dat pia tura nepos, et uos in sede priori
 Rite uocat: date felices in cætera cursus:
 Restituam populos: grata uice moenia reddent
 Ausonide Phrygibus, Romanæque Pergama surgent.
 Sic fatus, repetit classes, et tota secundis
 Vela dedit Corus, auidusque urgente procella
 Iliacas pensare moras, Asiâque potentem
 Præuchitur, pelagique Rhodon spumante relinquit.
 Septima nox Zephyro nunquam * laxante rudentes
 Ostendit Pharijs Aegypcia littora flammis.
 Sed prius orta dies nocturnam lampada textit,
 Quam tutas intraret aquas. ibi plena tumultu

Exclamatio
 in poetarum
 opera tantum
 habentia ro-
 boris, ut que
 mortalia sunt
 immortalia
 faciant.

* lassante

Cæsar septem
 diebus pro-
 spero vento-
 rum flatu è
 Troia nauig-
 ans Aegy-
 ptum perue-
 nit.

q 3

Littora,

Littora, & incerto turbatas murmure voces

Accipit: ac dubijs ueritus se credere regnis

Abstulit tellure rates. sed dira satellites

Regis dona ferens, medium prouectus in æquor,

Colla gerit Magni Phario uelamine tecta:

Pompeij ca- *Ac prius infanda commendat crimina uoce.*

put aduen- *Terrarum domitor, Romanæ maximè gentis,*

tanti Cæsari *Et, quod adhuc nescis, genero secure perempto,*

offertur.

Rex tibi Pelleus terræ, pelagique labores

Donat, & Emathijs quod solum defuit aruis,

Exhibet: absenti bellum ciuile peractum est.

Thessalicas Magnus querens reparare ruinas,

Ense iacet nostro: tanto te pignore Cæsar.

Eminus: hoc tecum percussum est sanguine foedus.

Accipe regna Phari nullo quesita cruore:

Accipe Niliaci ius gurgitis: accipe quicquid

Pro Magni ceruice dares: dignumque clientem

Castris crede tuis, cui tantum fata licere

In generum uoluere tuum. nec uile putaris

Hoc meritum, nobis facili quòd cæde peractum est,

Hospes auitus erat: depulso sceptrâ parenti

Reddiderat. Quid plura feram? tu nomina tanto

Inuenies operi, uel famam consule mundi.

Si scelus est, plus te nobis debere fateris,

Quòd scelus hoc non ipse facis. Sic fatus, opertum

Oblatum *Detexit, tenuitque caput. iam languida morte*

munus Cæ- *Effigies habitum noti mutauerat oris.*

sar libes me- *Non primo Cæsar damnauit munera uisu,*

rore tamen *Auertitque oculos: uultus, dum crederet, hesit:*

simulato, in- *Utq; fidem uidit sceleris, tutumque putauit*

ruitus est.

Iam bonus esse socer, lacrymas non spontè cadentes

Effudit

Effudit, gemitusque expressit pectore leto,
 Non aliter manifesta putans abscondere mentis
 Gaudia, quam lacrymis: meritumque immane tyranni
 Destruit, & generi mauult lugere reuulsum,
 Quam debere caput, qui duro membra senatus
 Calcârat uultu, qui sicco lumine campos
 Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
 Non audet gemitus. O sors durissima fati!
 Hunc cene tu Caesar scelerato Marte petisti,
 Qui tibi flendus erat? non misisti fœdera tangunt
 Te generis: nec nata iubet mœrere, neposque.
 Credis apud populos Pompeij nomen amantes
 Hoc castris prodesse tuis, fortasse tyranni
 *Tangeris inuidia, captique in uiscera Magni
 Hoc alijs licuisse doles, quererisque perisse
 Vindictam belli, raptumque è iure superbi
 Victoris generum. quisquis te flere coëgit
 Impetus, à uera longè pietate recepit.
 Scilicet hoc animo terras, atque æquora lustras,
 Necubi suppressus pereat gener. ò bene rapta
 Arbitrio mors ista tuo! quam magna remisit
 Crimina Romano tristis Fortuna pudori,
 Quod te non passa est misereri perfide Magni
 Viuentis! necnon his fallere uocibus audes,
 Acquirisque fidem simulati fronte doloris:
 Ausfer ab aspectu nostro funesta satellites
 Regis dona tui: petus de Cesare uestrum,
 Quam de Pompeio meruit scelus. unica belli
 Præmia ciuili, uictis donare salutem
 Perdidimus. quod si Phario germana tyranno
 Non inuisa foret, potuissem reddere regi,

Testam Cæ
 saris versutiã
 detegit.

*Angeris

Cæsare fide
 lacrymasse
 argumentis
 probat:

Cæsaris ver
 ba dolorẽ de
 Pomp. mor
 te simulatis.

Acrimonia *Quod meruit, fratrique tuum pro munere tali*
in Ptolemęũ. Misissẽm Cleopatra caput. Secreta quid arma
Mouit, et inferuit nostro sua tela labori?
Ergo in Thessalicis Pelleo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quęsita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum Romana regentem:
Te Ptolemęe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes, siqua est hoc orbe potestas
Altera, quàm Cęsar: si tellus ulla duorum est.
Vertissẽm Latias à uestro littore proras:
Famę cura uetat, ne non damnaſſe cruentam,
Sed uidear timuisse Pharon. nec fallere uos me
Credite uictorem: nobis quoque tale paratum
Littoris hospitium: ne sic mea colla gerantur,
Thessalie fortuna facit. maiore profectò,
Quàm metui poterat, discrimine geſimus arma:
Exilium, generique minas, Romamque timebam:
Pœna fugę Ptolemęus erat. Sed parcimus annis,
Donamusque nefas. ſciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus poſſe dari. Vos condite buſto
Tanti colla ducis: ſed non, ut crimina tantum
Vestra tegat tellus, iuſto date turæ ſepulcro,
Et placate caput, cinerẽsque in littore fuſos
Colligite, atque unam ſparſis date manibus urnam.
Sentiat aduentum ſoceri, uocẽsque quærentis
Audiat umbra piæ. dum nobis omnia præfert,
Dum uitam Phario mauult debere clienti,
Leta dies rapta eſt populis, concordia mundo
Noſtra perit: caruere deis mea uota ſecundis,
Vt te complexus poſitis felicibus armis
Affectus abs te ueteres, uitamque rogarem

Cęsar Pom-
 peij corpus
 ſepeliri man-
 dat.

Quia ad o-
 ptatum non
 peruenerunt.

Magne

Magne tuam: dignaque satis mercede laborum
 Contentus par esse tibi. tunc pace fideli
 Fecissem, ut victus posses ignoscere diuis,
 Fecisses ut Roma mihi. Nec talia fatus
 Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
 Credidit: abscondunt gemitus, & pectora leta
 Fronte tegunt, hilarésque nefas spectare cruentum
 (O bona libertas) cum Caesar lugeat, audent.

M. ANNÆI LVCANI

PHARSALIAE

LIBER X.

T primum terras Pompeij colla secutus
 Attigit, & diras calcavit Caesar arenas:
 Pugnavit fortuna ducis, fatumque nocentis
 Aegypti, regnum Lagi Romana sub arma
 Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
 Victoris, victique caput. Tua profuit umbra
 Magnæ, tui socerum rapuere à sanguine manes,
 Ne populus post te Nilum Romanus haberet.
 Inde Parætoniam fertur securus in urbem
 Pignore tam sævi sceleris, sua signa secutus.
 Sed fremitu vulgi fasces, & iura querentis
 Inferri Romana suis, discordia sensit
 Pectora, & ancipites animos, Magnūque perisse
 Non sibi. Tum vultu semper celante timorem,
 Intrepidus superum sedes, & templa vetusti
 Numinis antiquas Macedon testantia vires
 Circuit: & nulla captus dulcedine rerum,
 Non auro, cultūque deum, non mœnibus urbis,

Fasciū præ-
 lationis inui-
 dia.

Cæsar Ale-
 xandriam vr-
 bē peruenit.

Ad deorū se-
 des, regū-
 que sepulcra
 contēplanda
 se diuertit.

Effossam tumulis cupide descendit in antrum.
Illic Pellæi proles uesana Philippi

Alexandri Felix prædo iacet terrarum, uindice fato
Magni sepul Raptus: sacratis totum spargenda per orbem
crum. Membra uiri posuere adytis: fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.

Nam sibi libertas unquam si redderet orbem,
Ludibrio seruatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot posse sub uno

Alexandri Esse utro. Macedum fines, latebrasque suorum
Magni histo Deseruit, uictasque patri despexit Athenas:
riam, cum eiuf Pérque Asiæ populos satis urgentibus actus
de ambitio- Humana cum strage ruit, gladiumque per omnes
nis atque ini Exegit gentes: ignotos miscuit amnes,
quitatis dete Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen.
statione, de- Terrarum fatale malum, fulmenque, quod omnes
scribit. Percuteret populos pariter, & sidus iniquum

Gentibus, Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Ammon.

Iffet in occasus, mundi deuexa secutus:
Ambisétque polos, Nilumque à fonte bibisset:

Occurrit suprema dies, naturæque solum
Hunc potuit finem uesano ponere regi,
Qui secum inuidia, qua totum ceperat orbem,
Abstulit imperium, nulloque hærede relicto

Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit Babylone sua, Parthoque uerendus.

Sarissæ Ma- Prò pudor, Eoi propius timuere sarissas,
cedonũ tela. Quàm nunc pila timent populi. licet usque sub Arcton
Regnemus, Zephyrique domos, terrasque premamus

Flagrantis

*Flagrantis post terga Noti. Cedamus in ortus
Arsacidum domino. non felix Parthia Crassus,
Exiguae secura fuit provincia Pelle.*

*Iam Pelusiaco ueniens à gurgite Nili
Rex puer, imbellis populi sedauerat iras,
Obside quo pacis Pellea tutus in aula
Cæsar erat: cum se parua Cleopatra biremi,
Corrupto custode Phari laxare catenas,
Intulit Emathijs ignaro Cæsare testis,
Dedecus Aegypti, Latio feralis Erinnys,
Romano non: casta malo. quantum impulit Argos,
Iliacasque domos facie Spartana nocenti,
Hesperios auxit tantum Cleopatra furores.
Terruit illa suo, si fas, Capitolia sistro,
Et Romana petit imbelli signa Canopo,
Cæsare captiuo Pharios ductura triumphos.
Leucadiôque fuit dubius sub gurgite casus,
An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
Miscuit incestam ducibus Ptolemæida nostris.*

*Quis tibi uesani ueniam non donet amoris
Antoni? durum cum Cæsaris hauscrit ignes
Pectus? & in media rabie, mediôque furore,
Et Pompeianis habitata manibus aula,
Sanguine Thessalica cladis persusus adulter
Admisit Venerem curis, & miscuit armis
Illicitosque toros, & non ex coniuge partus?
Prò pudor: oblitus Magni, tibi Iulia fratres
Obscena de matre dedit: partésque fugatas
Passus in extremis Libyes coalescere regnis.
Tempora Niliaco turpis dependit amori,*

Ptolemæus
Rex adole-
scens ad Cæ-
sarem venit.

Gesta Cæsa-
ris in Agy-
pto.

Indignatur
poëta.

Dum

Dum donare Pharon, dum non sibi uincere mauult.

Cleopatra
ad Cæsarem

*Quem formæ confisa suæ Cleopatra sine ullis
Tristis adit lacrymis, simulatum compta dolorem,
Quàm decuit, ueluti laceros dispersa capillos,
Et sic orsa loqui, Si qua est ô maxime Cæsar
Nobilitas, Pharij proles clarissima Lagi,
Exul in æternum sceptris depulsa paternis,
Si tua restituat ueteri me dextera fâto,
Complectar regina pedes. Tu gentibus æquum
Sidus ades nostris. non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas : nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos. lege summa perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,
Sit modò liber, amet : sed habet sub iure Photini
Affectus, ensesque suos, nil ipsa paterni
Iuris habere peto : culpa, tantòque pudore
Solue domum : remoue funesta satellitis arma,
Et regem regnare iube. quantòsne tumores
Mente gerit famulus, Magni ceruice reuulsa?
Iam tibi (sed procul hoc auertant fâta) minatur.
Sat fuit indignum Cæsar, mundoque, tibi que,
Pompeium facinus, meritumque fuisse Photini.*

Photinum
in inuidiam
adducit.

*Ne quidquam duras tentasset Cæsaris aures:
Vultus adest precibus, facièsque incesta perorat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem.
Pax ubi parta duci, donisque ingentibus emptæ est,
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum:
Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu
Nondum translato Romana in secula luxus.
Ipse locus templi, quod uix corruptior atas*

Extract

Extruet, instar erat : laqueatâque tecta ferebunt
Diuitias, crassumque trabes absconderat aurum.
Nec summis crustata domus, sectisque nitebat
Marmoribus : stabâtque sibi non segnis Achates,
Purpureusque lapis, totâque effusus in aula
Calcabatur Onix : Hebenus Marcotica vastos
Non operit postes, sed stat pro robore * uili
Auxilium, non forma domus : ebur atria uestit.
Et suffixa manu foribus testudinis Indæ
Terga sedent, crebro maculas distincta Smaragdo.
Fulget gemma toris, et Iaspide fulua supellex.
Strata micant, Tyrio quorum pars maxima succo
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno.
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Ut mos est Pharijs miscendi licia telis.
Tunc famule numerus turbæ, populûsque minister
Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas;
Hæc Libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Ut nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
Tam rutilas uidisse comas, pars sanguinis usti
Torta caput, refugosque gerens à fronte capillos.
Necnon infelix ferro mollita iuuentus,
Atque execta uirum stat contra fortior ætas,
Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.

* Nili.

Discubuerunt toris reges, maiorque potestas,
Cæsar, et immodicè formam fucata nocentem,
Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
Plena maris rubri spolijs, colloque, comisque
Diuitias Cleopatra gerit, cultûque laborat.
Candida Sidonio prælucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compressum pectine Serum

Soluit

Soluit, & extenso laxauit flamina uelo.
Dentibus hic niucis, scotosque Atlantide sylua

Cleopatra
imprudencie
accusatur.

Imposuere orbes, quales ad Caesaris ora
Nec capto uenere iuba. Pro cecus, & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas, incendere mentem
Hostitis armati, non sit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quae sisse ruina:

Atticum si-
gnificat, qui
& Serrani, à
serendo co-
gnomen ac-
cepit.

Pone duces priscos, & nomina pauperis cui
Fabricios, Curiosque graues: hic ille recumbat
Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris,
Optabit patriae talem duxisse triumphum.

Insudere epulas auro, quod terra, quod aer,
Quod pelagus, Nilusque dedit, quod luxus inani
Ambitione furens toto quaesuit in orbe.

Non mandante fame, multas uolucresque ferasque
Aegypti posuere deos: manibusque ministrat

Mareotis
Aegyptia re-
gioncula in
qua vinum
opumum na-
scitur.

Niliacae crystallus aquas: gemmaeque capaces
Excepere merum, sed non Mareotidos uuae,
Nobile sed paucis senium cui contulit annis
Indomitum Meroë cogens spumare Falernum.

Accipiunt certas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente rosa: multumque madenti

Insudere comae, quod nondum euauit aura
Cinnamon, externae nec perdidit aëra terrae:

Aduectumque recens uicinae messis Amomum.

Discit opes Caesar spoliati perdere mundi,
Et gessisse pudet genero cum paupere bellum.

Et causas Martis Pharis cum gentibus optat.

Postquam epulis, Bacchoque modum lassata uoluptas
Imposuit, longis Caesar producere noctem

Inchoat

Inchoat alloquijs: summâque in sede iacentem
 Linigerum placidis compellat Achorea distis:
 O' sacris deuote senex, quodque arguit ætas
 Non neglecte deis, Phariæ primordia gentis,
 Terrarumque situs, uulgi que ediffere mores,
 Et ritus formæque deum: quodcunque uetustis
 Insculptum est adytis profer, noscique uolentes
 Prode deos. Si Cecropium sua sacra Platonem
 Maiores docuere tui: quis dignior unquam
 Hoc fuit auditu, mundique capacior hospes?
 Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
 Sed tamen & uestri media inter prælia semper
 Stellarum, cœli que plâgis, superisque uacauit.
 Nec meus Eudoxi vincetur Fastibus annus.
 Sed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus,
 Tantus amor ueri, nihil est quod noscere malim
 Quàm fluuij causas, per secula tanta latentis,
 Ignotumque caput: spes sit mihi certa uidendi
 Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
 Finierat, contrâque sacæ sic orsus Achoreus:

Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum
 Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis.
 Sit pietas alijs, miracula tanta silere:
 Ast ego cœlicolis gratum reor, ire per omnes
 Hoc opus, & sacras populis notescere leges.
 Syderibus, que sola fugam moderantur Olympi,
 Occurruntque polo, diuersa potentia prima
 Mundi lege data est. Sol tempora diuidit anni,
 Mutat nocte diem, radijsque potentibus astra
 Ire uetat, cursusque uagos statione moratur.
 Luna suis uicibus Tethyn, terrenâque miscet.

Cæsar ad
 Achoreū sa-
 cerdotem.

Aegypti tra-
 dunt à mun-
 di initio pri-
 mos homi-
 nes apud se
 creatos, vi re-
 fert Diodo-
 rus.

Eudoxus Ma-
 thematicus
 si per se diuina
 scripsit.

Daturus cau-
 sas incremē-
 ti Nili, auspi-
 catur à cœli
 influentia.

Frigida

Frigida Saturno glacies, et zona niualis
 Cessit. habet ventos, incertaque fulmina Mauors.
 Sub Ioue temperies, et nunquam turbidus aer.
 At fecunda Venus cunctarum semina rerum
 Possidet. immensæ Cyllenius arbiter undæ est.

Hunc ubi pars cœli tenuit, quæ mista Leonis
 Sidera sunt Cancro, rabidos quæ Syrius ignes

Septē inun-
 dationis Ni-
 li causæ.

Exerit, et uarij mutator circulus anni
 Aegoceron, Cancrūque tenet, cui subdita Nili
 Ora latent: quæ cum dominus percussit aquarum
 Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluto
 Exit, ut Oceanus lunariibus incrementis
 Iussus adest: auctiusque suos non antè coarctat,
 Quam nox æstiuas à sole receperit horas.

Eorū refellit
 sententiā qui
 Nilū liquefa-
 ctione niuiū
 augeri putāt.

Vana fides ueterum, Nilo quod crescat in arua
 Aethiopum prodesse niues, non Arctos in illis
 Montibus, aut Boreas. testis tibi sole perusti
 Ipse color populi, calidique uaporibus Austri.

* labe

Adde quod omne caput fluuij, quodcunque soluta
 Precipitat glacies, ingresso uere tumescit
 Prima* tabe niuis: Nilus neque suscitât undas
 Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem
 Ante parem nocti Libra sub iudice Phoebum.
 Inde etiam leges aliarum, nescit aquarum:
 Nec tumet hybernus, cum longè sole remoto
 Officijs caret unda suis: dare iussus iniquo
 Temperiem cœlo, medijs æstatibus exit.
 Sub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
 Nilus adest mundo, contraque incensa Leonis
 Ora tumet: Cancroque suam torrente Syenen,
 Imploratus adest: nec campos liberat undis.

Dance

Donec in autumnum declinet Phœbus et umbras
 Extendat Meroë. quis causas reddere possit?
 Sic iussit Natura parens discurrere Nilum:
 Sic opus est mundo. Zephyros quoque uana uetustas
 His adscripsit aquis, quorum statuta tempora flatus,
 Continuique dies, et in aëre longa potestas:
 Vel quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
 Trans Noton et fluuii cogunt incumbere nimbos:
 Vel quod aquas toties rumpenteis littora Nili
 Assidue feriunt, coguntque resistere fluctus.
 Ille mora cursus, aduersique obice ponti
 Aestuat in campos. sunt qui spiramina terris
 Esse putent, magnosque caue compagis hiatus.
 Commeat hæc penitus tacitis discursibus unda
 Frigore ab Arctoo medium reuocata sub axem.
 Cum Phœbus præsit Meroën, tellusque perusta
 Illuc duxit aquas, trahitur Gangésque Padúsque
 Per tacitum: mundi tunc omnia flumina Nilus
 Vno fonte uomens non uno gurgite perfert
 Rumor, ab Oceano qui terras alligat omnes,
 Exundante procul uiolentum erumpere Nilum,
 Aequoreosque sales longo mitescere tractu.
 Necnon Oceano pasci Phœbumque polumque
 Credimus: hunc, calidi tetigit cum brachia Cancri,
 Sol rapit, atque undæ plus, quam quod digerat aër
 Tollitur. hoc noctes referunt, Niloque refundunt.
 Ast ego, si tantam fas est mihi soluere litem,
 Quosdam, Cæsar, aquas post mundi sera peracti
 Secula, concussis terrarum erumpere uenis,
 Non id agente deo, quosdam compage sub ipsa

Prima de Ni-
 li incremēto
 causa hæc est
 apud Hero-
 dotū, sed de
 Etesis, non
 de Zephyris.

Secunda opi-
 nio.

Id est, sub
 Equatorem
 aut torridam
 zonam.

Pro condi-
 mento quod
 rarum est.

Dicunt aliqui
 quod ab O-
 ceano ori-
 tur, & longo
 p. terras cur-
 su dulcescit.

r

Cum toto cepisse reor, quas ille creator,
Atque opifex rerum certo sub iure coërcet.

Que tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
Hec Pharijs, Persis que fuit, Macedumque tyrannis:
Nullaque non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam: sed uincit adhuc natura latendi.

Alexander Summus Alexander regum, quem Memphis adorat,
Nili originē Inuidit Nilo, misitque per ultima terræ
inuestigauit. Aethiopum lectos: illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit, Nilum uidere calentem.

Sosistris rex Venit ad occasum, mundique extrema Sesostris,
Ægyptius. Et Pharios currus regum ceruicibus egit:

Periphrasti- Antè tamen uestros amnes Rhodanumque, Padumque,
còs hic popu Quàm Nilum de fonte bibit. Vesanus in ortus
los lógi xui Cambyfes longi populos peruenit ad æui,
scribit, quos Defectusque epulis, et pastus cæde suorum
Græci voce Ignoto te, Nile, redit. non fabula mendax
composita, Ausa loqui de fonte tuo est, ubicunque uideris,
manus biss di Quereris: et nulli contingit gloria genti,
cunt. Ut Nilo sit leta suo, tua flumina prodam,

Attentionē facit. Que deus undarum celator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit. medio confurgis ab axe,
Ausus in ardentem ripas attollere Cancrum,
In Borean is rectus aquis, mediūque Booten.
Cursus in occasum flexus torquetur, et ortus
Nunc Arabum populis, Libycis nunc æquus arenis.
Tèque uident primi, querunt tamen hi quoque, Seres,
Aethiopumque feris alieno gurgite campos.
Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,

No

Nec licuit populus paruum te Nile uidere,
 Amouitque sinus, & gentes maluit ortus
 Mirari, quàm nosse tuos. consurge in ipsis
 Ius tibi solstitijs, aliena crescere bruma,
 Atque hyemes adferre tuas: solique uagari
 Concessum per utrosque polos. hic queritur ortus,
 Illic finis aquæ. latè tibi gurgite rupto
 Ambitur nigris Meroë fecunda colonis
 Leta comis hëbeni: quæ quamuis arbore multa
 Frondeat, æstatem nulla sibi mitigat umbra:
 Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
 In plagas Phœbi, damnum non passus aquarum,
 Prouheris, sterilesque diu metiris arenas,
 Nunc omnes unum uires collectus in amnem,
 Nunc uagus, & spargens facilem tibi cedere ripam.
 Rursus multifidas renocat piger alueus undas,
 Quà dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
 Regni claustra Philæ mox te deserta secantem.
 Quà dirimunt nostrum rubro commercia Pontum,
 Mollis lapsus agit quis te tam lenè fluentem
 Moturum totas uolenti gurgitis iras
 Nile putet? sed cum lapsus abrupta uiarum
 Excepere tuos, & precipites cataractæ,
 Ac nusquam uetitis ullas obsistere cautes
 Indignaris aquis: spuma tunc astra laceßis:
 Cuncta tremunt undis: ac multo murmure montis
 Spumens inuictis canescit fluctibus amnis.
 Hinc, Abatos, quam nostra uocat ueneranda uetustas,
 Terra potens, primos sentit perculsa tumultus,
 Et scopuli, placuit fluuij quos dicere uenas,

Meroë, in-
 sula Nilæ, o-
 mnium, quæ
 eo fluuiio am-
 biuntur, lon-
 gè maxima.

Phylæ, urbs
 iuxta Nilum

Cataractæ
 asperi dela-
 plus. Pli. lib.
 5. c. 9.

Abatos, insu-
 la in extre-
 mis Aegy-
 pti, ad palu-
 dem Mem-
 phiticam.

Quòd manifesta noui primùm dant signa tumoris.
 Hinc montes natura uagis circundedit undis,
 Qui Libyæ te, Nile, negent : quos inter in alta
 It conualle iacens iam molibus unda receptis.
 Prima, tibi campos permittit, apertæque Memphis
 Rura, modùmque uetat crescendi ponere ripas.

Ad historiam
 seriem reuer-
 titur,

Sic uelut in tua securi pace trahebant
 Noctis iter mediæ : sed non uesana Photini
 Mens imbuta semel tam sacra cæde uacabat
 A scelerum motu : Magno nihil ille perempto
 Iam putat esse nefas : habitant sub pectore manes,
 Vltricesque deæ dant in noua monstra furorem.
 Dignatur uiles isto quoque sanguine dextras,
 Quo fortuna parat uictos perfundere Patres.
 Pœnæque ciuiliis belli, et uindicta Senatus
 Penè data est famulo. procul hoc auertite fatis
 Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur.
 In scelus it Pharium Romani pœna tyranni,
 Exemplumque perit : struit audax irrita fatis,
 Nec parat occulte cædem committere fraudi:
 Inuictumque ducem detecto Marte laceffit.

Photinus in
 Cæsare con-
 iurat,

Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire
 Cæsaris, et socerum iungi tibi Magne iuberet:
 Atque hæc dicta monet famulos perferre fideles
 Ad Pompeianæ socium sibi cedis Achillam,
 Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
 Et dederat ferrum, nullo sibi iure retento,
 In cunctos, in seque simul. Tu mollibus, inquit,
 Nunc incumbere toris, et pingues exige somnos:
 Inuasit Cleopatæ domum. nec prodita tantum est,

Achillas Ale-
 xandrini ex-
 ercitus dux.
 Photini ad
 Achillam e-
 pistola.

Sed

Sed donata Pharo's: cessas accurrere solus
 Ad domine thalamos: nupsit soror impia fratri:
 Nam Latio iam nupta duci est: interque maritos
 Discurrens Aegypton habet, Romamque meretur.
 Expugnare senem potuit Cleopatra uenenis.
 Crede miser puero: quem nox si iunxerit una,
 Et semel amplexus incesto pectore passus
 Hauserit obscenum titulo pietatis amorem,
 Meque, tuumque caput, per singula forsitan illi
 Oscula donabit. crucibus, flammisque luemus
 Si fuerit formosa soror. nil undique restat
 Auxilij: rex hinc coniux, hinc Caesar adulter:
 Et sumus, ut fatear, tam seua iudice fontes.
 Quem non e nobis credi Cleopatra nocentem?
 A quo casta fuit? per te, et quod fecimus una
 Perdidimusque nefas, perque ictum sanguine Magni
 Foedus ades: subito bellum molire tumultu.
 Irrue: nocturnas rumpamus funere tedas,
 Crudelēque toris dominam mactemus in ipsis
 Cum quocunque uiro: nec nos deterreat ausis
 Hesperij fortuna ducis, que sustulit nullum,
 Imposuitque orbi communis gloria nobis:
 Nos quoque sublimes Magnus facit. aspice littus
 Spem nostri sceleris: pollutos consule fluctus
 Quid liceat nobis: tumulumque à puluere paruo
 Aspice Pompeij non omnia membra tegentem.
 Quem metuis, par huius erat. non sanguine clari,
 Quid refert? nec opes populorum, ac regna mouemus.
 Ad scelus ingentes facti sumus. adtrahit illos
 In nostras fortuna manus. en altera uenit

Ab attestatio
 ne vehemēs
 ad exequen-
 dum quod
 instituit co-
 hortatio.

Militum im-
 pietas.

r 3

Victima

Victimā nobilior : placemus cede secunda
 Hesperias gentes : iugulus mihi Caesaris traustus
 Hoc præstare potest, Pompeij cede nocentes
 Ut populus Romanus amet. quid nomina tanta
 Horremus, uirēsque ducis ? quibus ille relictis
 Miles erit. Nox hæc peraget ciuilia bella,
 Inferiāsque dabit populis, & mittet ad umbras,
 Quod debetur adhuc mundo, caput. Ite feroces
 Caesaris in iugulum : præstet Lagea iuuentus
 Hoc regi, Romana sibi tu parce morari:
 Plenum epulis, madidūque mero, Venerique paratum
 Inuenies : aude, superi tot uota Catonum,
 Brutorūque tibi tribuent. Non lentus Achilles
 Suadenti parere nefas. haud clara mouendis,
 Ut mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
 Vilius clangore tubæ : temere omnia seui
 Instrumenta rapit belli. pars maxima turbæ
 Plebis erat Latie : sed tanta obliuio mentes
 Capit in externos corrupto milite mores,
 Ut duce sub famulo, iussūque satellitis irent,
 Quos erat indignum Phario parere tyranno.

Ἰνὸν.

*Vbi

Inuectio in
 milites Ro.
 degeneres.

Nulla fides, pietāsque uiris, qui castra sequuntur,
 Venalēsque manus : * ibi fas, ubi maxima merces.
 Aëre merent paruo : iugulūque in Caesaris ire
 Non sibi dant. Pro fas, ubi non ciuilia bella
 Inuenit imperij fatum miserabile nostri?
 Thessalie subducta acies in littore Nili
 More furit patrio. quid plus te, Magne recepto
 Ausa foret Lagea domus ? dat scilicet omnis
 Dexterā, quod debet. superis : nullique uacare

Fas est Romano. Latium sic scindere corpus
 Dijs placitum: non in generi, focerique fauorem
 Discedunt populi. ciuilia bella satellites
 Mouit, & in partem Romanam uenit Achilles.
 Et nisi fata manus à sanguine Caesaris arcent,
 Hæ uincunt partes. aderat maturus uterque:
 Et destincta epulis ad cunctas aula patebat
 Insidias: poterátque cruor per regia fundi
 Pocula Caesareus, mensæq; incumbere ceruix.
 Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
 Ne cades confusa manu, permissaque fatis
 Te, Ptolemæe, trahat. tanta est fiducia ferri.
 Non rapuere nefas: summi contempta facultas
 Est operis: uisum famulis reparabile damnum,
 Illam mactandi dimittere Caesaris horam.
 Seruatur poenas in aperta luce daturus.
 Donata est nox una duci, uixitque Photini
 Munere phæbeos Caesar dilatus in ortus.

Epiphone-
ma.

Photinus &
 Achilles com-
 fidetia freti,
 nefandâ Cæ-
 sars cædem
 non accele-
 rant.

Lucifer à Casia prospexit rupe, diemque
 Misit in Aegyptum primo quoque sole calentem:
 Cum procul à muris acies non sparsa manipulis,
 Nec uaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes
 Recta fronte uenit. passuri comminus arma,
 Laturique ruunt. at Caesar moenibus urbis
 Diffusus, foribus clausæ se protegit aule,
 Degeneres passus latebras. nec tota uacabat
 Regia compresso: minima collegerat arma
 Parte domus: tangunt animos iræq; metusque:
 Et timet incursum, indignaturque timere.
 Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris,

Cōparatio.

r 4

Et

Cæsar's iram declarans. Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.
 Non secus in Siculis fureret tua flamma cauernis,
 Obstrueret summam si quis tibi Mulciber Aetnam.
 Audax Theſſalici qui nuper rupe sub Aemi,
 Heſperie cunctos proceres, aciemque Senatus,
 Pompeiũque ducem, cauſa ſperare uetante,
 Non timuit, fatũque ſibi promiſit iniquum,

Fortunæ mobilitas & inconstantia. Expauit ſeruile neſas, intraque penates
 Obruitur telis, quem non uiolaſſet Alanus,
 Non Scythæ, non fixo qui ludit in hoſpite Maurus.
 Hic, cui Romani ſpatium non ſufficit orbis,
 Paruaque regna putat Tyrijs cum Gadibus Indos,
 Ceu puer imbellis, ceu captis ſcœmina muris,
 Querit tuta domus: ſpem uite in limine claſo
 Ponit, & incerto luſtrat uagus atria curſu:
 Non ſine rege tamen, quem ducit in omnia ſecum
 Sumpturus poenas, & grata piacula morti,

Apoſtrophe. Miſſurusque tuum, ſi non ſint tela, nec ignes
 In ſamulos Ptolemæe caput. ſic barbara Colchis
Côparatio. Creditur ultorem metuens regniſque, fugæq;
 Enſe ſuo, fratrisque ſimul ceruice parata
 Expectaſſe patrem. Cogunt tamen ultima rerum

Legatos ad Achillã mittit Cæſar, ut quid eſſet ſuæ voluntatis oſtenderet. Spem pacis tentare ducem: miſſusque ſatelles
 Regius, ut ſedulos abſentis uoce tyranni
 Corriperet ſamulos, quo bellum autore mouerent.
 Sed neque ius mundi ualuit, neque fœdera ſancta
 Gentibus: orator regis, pacisque ſequeſter
 Aſtimat in numero ſclerum ponenda tuorum
 Tot monſtris Aegypto nocens non Theſſala tellus,
 Vaſtæque regna lubæ, non Pontus, & impia ſigna

Pharnacis

Pharnacis, & gelido circumfluis orbis Ibêro
 Tantum ausus scelerum, non Syrtis barbara quantum
 Delicie fecere tuæ. premit undique bellum,
 Inq; domum iam tela cadunt, quæ sântque penates.
 Non aries uno moturus limina pulsu,
 Fracturusque domum, non ulla est machina belli:
 Nec flammis mandatur opus: sed cæca iuuentus,
 Consilij vastos ambit diuisa penates,
 Et nusquam totis incurSAT uiribus agmen.
 Fata uentant, murique uicem fortuna tuetur.

Nec non & ratibus tentatur regia, quæ se
 Protulit in medios audaci margine fluctus
 Luxuriosa domus. sed adest defensor ubique
 Cæsar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arcet:
 Obseſsusque gerit (tanta est constantia mentis)
 Expugnantis opus. piceo iubet unguine tinctas
 Lampadas immitti iunctis in uela carinis.
 Nec piger ignis erat per stuppea uincula, perque
 Manantes cera tabulas: & tempore eodem
 Transtraque nautarum summi que arsere ceruchi.
 Iam propè semiustæ merguntur in æquore classes,
 Iamque hostes, & tela natant. nec puppibus ignis
 Incubuit solis: sed quæ uicina fuere

Tectæ mari longis rapuere uaporibus ignem,
 Et cladem fouere Noti. percussaque flamma
 Turbine, non alio motu per tectæ cucurrit,
 Quàm solet ætherio lampas decurrere sulco,
 Materiæque carens, atque ardens aere solo.

Illa lues clausa paulum reuocauit ab aula
 Urbis in auxilium populos. nec tempora cladis

Plus voluptates delitiæq;
 Cæsari nocuerunt, quàm
 hostes quicunque.

Achille inſectia arguitur.

Epiphonema.

Cæsaris magnanimitas
 hostiũ insul-
 tibus animo-
 sè remittentis.

Cõparatio.

r s

Perd

In undas ex Perdidit in somnis, sed cæca nocte carinis
 nauis defiluit Insiluit Cæsar, semper feliciter usus
 Cæsar.

Præcipiti cursu bellorum, et tempore raptō.

Pharus quid. Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. insula quondam
 In medio stetit illa mari, sub tempore uatis
 Proteos: at nunc est Pellæis proxima muris.
 Illa duci geminos bellorum præstitit usus.
 Abstulit et cursus, et fauces æquoris hosti.
 Cæsar, et auxilijs ut uidit libera ponti
 Ostia, non fatum meriti, pœnâsque Photini
 Disiulit ulterius: sed qua non debuit ira,
 Non cruce, non flammis, rabido non dente ferarum:

Phorinus Heu facinus, ceruix gladio malè cæsa pependit:
 Cæsaris iul- Magni morte perit. necnon subrepta paratis
 su, obtrunca A' famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
 tur.

Achillæ Cæsaris Arsinoë: quæ castra carentia rege
 mors. Ut proles Lagea tenet, famulūque Tyranni
 Terribilem iusto transegit Achillæa ferro.
 Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris.
 Nec satis hoc Fortuna putat: procul absit, ut ista
 Vindictæ sit summa tue. non ipse tyrannus
 Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi.
 Dum patrij ueniant in uiscera Cæsaris enses,
 Magnus inultus erit. sed non autore furoris
 Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma
 Auspicijs Ganymedis eunt: ac multa secundo
 Prælia Marte gerunt. potuit discrimine summo
 Cæsaris una dies in famam, et secula mitti.

Molis in exiguae spatio stipantibus armis,
 Dum parat in uacuas Martem transferre carinas

Dux

*Dux Latius, tota subito formidine belli
 Cingitur : hinc dense prætexunt littora classes,
 Hinc tergo insultant pedites : uia nulla salutis:
 Non fuga, non uirtus, uix spes quoque mortis honeste.
 Non acie fusa, nec magne stragis aceruo
 Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo
 Captus sorte loci pendet, dubiusne timeret,
 Optaretue mori respexit in agmine denso
 Scæuam perpetue meritum iam nomina fame
 Ad campos Epidamne tuos, ubi solus apertis
 Obsedit muris calcantem moenia Magnum.*

PHARSALIAE LVCA-

NI FINIS.

SVLPITII CAR-

MINA,

Velut superioribus annexenda.

*Erexit mentem trepidi tam fortis imago:
 Et facturus erat memorandi nobile leti
 Exemplum : sed fata uetant, et fida salutis
 Ostendit fortuna uiam, nam leuius amicas
 Prospexit puppes : nando quas ausus adire,
 Ecquid stamus ? ait : uel iam per tela, fretumque
 Eripiar, iuguli uel non erit ulla potestas
 Eunuchō concessa mei. tunc puppe relicta
 Profilit in pontum, siccos fert leua libellos,
 Dextra secat fluctus, tandemque illesus amico
 Excipitur plausu clamantis ad æthera turbae.*

EIVSD

EIVSDEM S V L P I T I I
 Q U E R E L A D E I N T E R I T V
 P O E T A E , O P E R E
 N O N D V M P E R -
 F E C T O .

*Hæc cecinit uates, scripturus plura: sed illum
 In medio cursu iussit mors dira silere.
 Accidit ut cygno, qui fixus arundine, carmen
 Mille modis querulum, quod cœperat interrumpit.
 Nec phoenix aliter cùm sese imponit in altum,
 Quem struit ipse rogam, cantus dulcedine mira
 Nondum perfectos plaudenti morte relinquit.*

Orphei pe-
 riphraſis.

*Nec secus Iſmarijs uates oppreſſus in oris,
 A Ciconum nuribus, ſuperùm dum cantat amores,
 Brutâque cùm ſyluis, ex ſaxa ſequentia ducit,
 Haud potuit moriens medios abſolvere cantus.*

Nero Luca-
 num & Se-
 necam pere-
 mit.

*Prò ſcelera, ò ſuperi cruciat que poena Neronem?
 Num rota, num ſaxum, num ſtagna fugacia uexant?
 An uultur, pendens ſilex? an ſeruet in unda?
 Illum comburat Phlegethon, lacerentque ceraſte,
 Hydra uoret, raptentque canes, ſemperque flagellis
 Torua Megera ſecet, nec ſit requiesque modusque.*

Lucanus
 Cordubēſis.

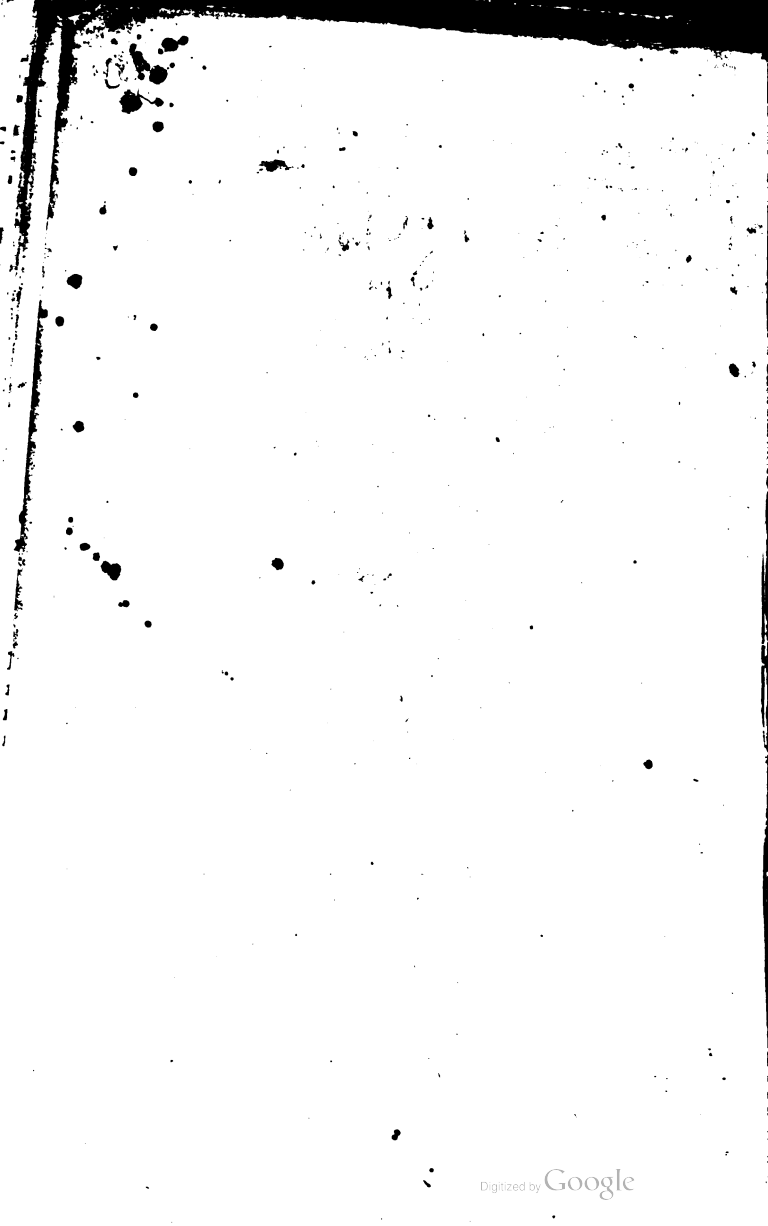
*Quanto fraudata eſt tua gloria plena nitore
 Corduba! quàmque minus te Mantua docta ueretur!
 Mantua, cui primæ fulget nunc gloria palme.
 Sed contenta tribus longè lateris alumnis.
 Tu uero ò noſtrum uates diuine laborem,
 Quem prout ſubij, non auerſate probabis.*

HEX

*Grandia belligeri cupiens agnoscere Martis
 Prælia, Lucani carmina culta legat.
 Tam bene dira canit uiolenti facta Gradiui,
 Quàm Cicero placide nobile pacis opus.
 Optanda est pax alma uiris, Ciceróque legendus:
 Sed quoque qui scribit bella, legendus erit.*

FINIS.

Rosenthal 350 fl

